

DĚJINY

MUSEA KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

SESTAVIL

VÁCLAV NEBESKÝ,

SEKRETÁŘ TÉHOŽ MUSEA.

V PRAZE.

NÁKLADEM MUSEA KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

1868.

Tiskem Antonína Renna v Praze.

Ve valném shromáždění společnosti Musea království Českého dne 22. května 1864 učinil Dr. Frant. Lad. Rieger návrh, aby se památka o ústav zvláště zasloužilých mužů v jeho místnostech důstojným spůsobem oslavila a zvěčnila. Následkem tohoto návrhu pomyslil správní výbor musea především na to, aby se nejdříve zlatá kniha založila, do níž by se výtečnější a zasloužilejší podporovatelé a příznivci ústavu vpisovali. K tomu konci nařídil mi výbor, abych zevrubnou historii musea k vlastní a vnitřní potřebě jeho sestavil.

Když pak za příležitosti slavnosti na památku padesátiletého trvání našeho musea, ježto letos dne 13. června odbývati se bude, historie jeho, zvláště pro údy a jiné příznivce a přátele jeho žádoucí se zdála, dáno bylo toto sepsání do tisku. Správní výbor povolil ochotně z důchodů musejních potřebný náklad, ačkoliv jinak žádného vlivu na toto líčení nebral. Neníť ono tudíž ani úřední historií musea ani vlastním spisem slavnostním, ačkoliv ostatně zcela z akt čerpáno jest a také skoro výhradně na ně se obmezuje. Proto také na př. kladu zaslání písně krále Václava ke dni 23. dubna 1819, Libušina soudu ke dni 11. června 1819, poněvadž k tomu dni do protokolu vepsány jsou, ačkoliv je nejvyšší purkrabí jiného dne dostati mohl, jakož zajisté poslední báseň již na podzim roku 1818 jemu dodána byla.

V Praze dne 1. června 1868.

Václav Nebeský.

I.

Dějiny Musea od založení r. 1818 až k řádnému jeho zřízení r. 1822.

V druhé polovici minulého století začal ve vlasti naší ruch spolčovací, jenž dříve nejvíce jen na obor náboženský se obmezoval, též ve světském oboru živěji se hýbati. Již r. 1769 byly dvě posud kvetoucí společnosti založeny: kr. česká společnost nauk a vlastenecko-hospodářská, z nichž první r. 1784, druhá pak r. 1788 nové zřízení dostala; r. 1796 povstala společnost vlasteneckých přátel umění, ježto r. 1800 akademii výtvarných umění založila; r. 1803 polytechnický ústav od stavů království Českého zřízený; roku 1810 spolek k zvelebení hudby s konservatoří od něho založenou atd.

Každý z těchto ústavů tvořil jakýsi střed k zvelebení zvláštních zájmů duševních v národě našem a měl tudíž prostředně také účel vlastenecký; avšak záhy cítila se mimo to potřeba ústavu, jenž by zvláštní a nepostřední základ a směr vlastenecký měl, jenž by všechny jednotlivé takové snahy ze starší a novější doby tím spůsobem spojoval a sprostředkoval, aby je jako ve společném ohnisku soustřeďoval a v přirozené jejich souvislosti ve vlasti na jevo stavěl, zároveň pak národ k podstatné podmínce všeho trvalého pokroku — *k poznání sama sebe* vedl.

Již v minulém století ozývala se jednotlivá taková přání a činěny jsou k tomu konci návrhy i pokusy; tak

zejmena v letech sedmdesátých od vysoce zasloužilého vlasteneckého dějepisce Frant. M. Pelzla a zase v letech devadesátých od chvalně známého básníka a grammatika faráře A. L. Puchmíra. Tyto pokusy neměly ovšem trvalého výsledku, avšak udržela se přece v jistých kruzích a zvláště v oněch, jimž péče o řeč a literaturu českou na srdci ležela, tradice o nich a bývalo na ně čas po čase zase pomýšleno. Zvláště živě zaměstnávala myšlénka založení národního musea vysoce zasloužilé učence vlastenecké hraběte Bedřicha Berchtolda, Josefa Jungmanna a Jana Svatopl. Presla. První sestavil po dlouhých a mnohých poradách se svými přátely r. 1817 až do nejmenších podrobností vypracovaný plán takového ústavu národního, jenž prof. Dr. Janu Nejedlému odevzdán byl, aby potřebné k tomu povolení úřední zjednal. Prof. Nejedlý neučinil však v té věci ničeho a nebylo toho již také zapotřebí, neboť byla mezi tím myšlénka založení národního musea již se ujala v jiných kruzích, kdež také hojné prostředky k provedení jejímu na snadě byly.

Založení Johannea v Štyrsku spanilomyslnou štědrostí arciknížete Jana zvláště k tomu působilo, že vlastenecká horlivost pro podobné podniknutí v těchto rozhodujících kruzích mocně se vzbudila.

Sotva byly válečné události r. 1812 a 1813 šťastný pro naše země obrat vzaly, a již pomýšlelo se na provedení dávno chovaných záměrů. Již 20. června r. 1814 dal tehdejší nejvyšší purkrabí český, František Antonín hrabě Kolovrat-Libšteinský hraběti Kašparovi Šternberkovi nařízení, aby Johanneum v Štyrském Hradci navštívil a zprávu o tom podal, pokud by podobný ústav také v Čechách zříditi se mohl a měl. Zpráva byla již na podzim téhož roku podána a v ní k rozdílným poměrům Prahy, kdež universita, polytechnický ústav, botanická zahrada se na-

cházejí, ukázáno a návrh ke zřízení vlasteneckého musea českého tudíž na zvláštnostech naší vlasti založen.

Avšak ještě jednou nutila znovu vypuklá válka, úmysl tento k příznivějším dobám odložiti.

Pohříchu zdálo se, že tyto tak brzy nepřijdou. Následujícího roku byla země naše úplnou neúrodou navštívena a následkem toho panovala taková nouze, že všechny síly jak vlády tak soukromníků k ulevení jejímu napnouti se musely. Pro smutný stav země zdálo se, že zřízení národního musea opět na dlouhý čas se bude muset odročiti, avšak právě tyto nepříznivé okolnosti byly později nejbližší příčinou nejen ke vzniku ale i k tak rychlému vzrůstu tohoto ústavu vlasteneckého, jakého by se při okolnostech příznivějších sotva bylo dosáhlo.

Císař František I. byl totiž Nejvyšším rozhodnutím dne 15. ledna 1817 zřízení soukromého spolku k podpoře nuzných v Čechách pod předsednictvím nejvyššího purkrabí nařídil, a za krátký čas sebrala se u všech větších statkářů českých bezúroková půjčka 461.286 zl. 44 kr. víd. č. k zakoupení obilí a k rychlému jím podělení nuzných. Pro požehnanou úrodu r. 1817 bylo možná, že již dne 16. září t. r. jedna polovice sebrané půjčky v hotových penězích oplatiti se mohla. Když se pak později o opatření a zaplacení ostatní částky jednalo, projevili mnozí šlechetní Čechové ochotnost, zbytek svého požadavku k nějakému vlasteneckému účelu věnovati, kdež prý bez toho tuto oběť jen z lidumilného úmyslu byli přinesli a úplného oplacení ani neočekávali.

Této příležitosti uchopil se hrabě František Klebelsberg, pozdější praesident c. k. dvorské komory, jenž tenkráte místopraesidentem při guberniu a při onom soukromém spolku zvláště činný byl, a uvedl již dříve pojatou myšlénku českého národního musea do života. Onť

byl duší prvního vyjednávání, ježto ke skutečnému založení musea vedlo.

Dne 2. dubna 1818 zhotovil k tomu konci zběžný náčrtek, v němž však hlavní rysy později do života vešlého ústavu již dosti určitě vyvedeny byly. A sice čelily návrhy a plány hraběte Klebelsberga k tomu: Aby nejvyšší purkrabí vydal veřejné provolání k obecenstvu na skládání příspěvků k založení národního musea; mimo to pak aby poslány byly zvláštní přípisy všem údům dotčeného soukromého spolku, kteří ještě částku své půjčky k požadování měli, aby ji též k jmenovanému účelu věnovali.

Příspěvky na museum mají vůbec záležeti:

a) v příspěvcích na jistinách najednou k jeho založení věnovaných;

b) v ročních příspěvcích na penězích k jeho vydržování, a

c) v příspěvcích hmotných ke sbírkám jeho.

Tyto pak mají obsahovati:

1. knihovnu, kteráž se ale jenom na *bohemica* a tak nazvané exaktní vědy obmezovati má;

2. sbírku přírodnin a domácích výrobků.

Kdož příspěvek k museu složí, považuje se za jeho zakladatele; až pak museum takovým spůsobem založeno bude, utvoří se společnost činných údů, ku kterémuž konci všichni zakladatelové se vyzvou, zdali co tací přistoupiti míní. Společnost vyvolí si výbor a praesidenta a stojí pod ochranou nejvyššího purkrabí.

Za budovu pro budoucí museum navrhl hrabě Klebelsberg následující domy:

1. dolejší poschodí domu, kdež obrazárna se nalezá;

2. dům někdy hr. Trautmannsdorfů na Hradčanech;

3. kostel sv. Anny blíže Vltavy.

U vlády nechť se vymůže, aby dům musejní sproštěn byl ubytování vojska a jiných obecných břemen.

Hrabě Klebelsberg měl také již některé důležité příspěvky ke sbírkám slíbeny, jmenovitě velmi bohatou sbírku nerostů od hraběte Kašpara Šternberka a herbář českých rostlin od několika vlasteneckých botaniků.

Tento návrh sdělil hrabě Klebelsberg svým přátelům, hrabatům Františkovi Antonínovi Kolovratovi a Kašparu Šternberkovi, a první jakož správce zemský nařídil jemu a hraběti Šternberkovi, aby předběžný plán k založení musea vypracovali a jemu ke schválení předložili.

Hrabě Klebelsberg sepsal ihned jmenem nejvyššího purkrabí provolání, ježto by k obecenstvu vydati se mělo, jakož i přípis, jenž dodati se měl údům soukromého spolku a obě písemnosti schváleny jsou jednohlasně v konferenci, v níž mimo hrabata Klebelsberga a Kašpara Šternberka též kníže Antonín Isidor z Lobkovic a hrabata František Šternberk a Prokop Hartmann přítomni byli, a podány nejvyššímu purkrabí ke stvrzení, ježto ihned uděleno bylo.

Dne 15. dubna podepsal hrabě Kolovrat jakožto nejvyšší purkrabí český dotčené provolání: „Vlasteneckým přátelům věd“ ve slavné konferenci, ve kteréž nejvyšší purkrabí a Prokop hrabě Hartmann zatím své sbírky nerostů a hrabě Kašpar Šternberk všechny *své* nad míru drahocenné a vzácné sbírky vznikajícímu ústavu věnovali, zároveň ale o ročních příspěvcích na penězích vědomost se vzala, jež hrabata František z Vrtby, Frant. Klebelsberg, Frant. a Kašpar ze Šterberga, Frant. z Valdšteina, Kristian Clam-Gallas, Frant. Hartig a Josef Millesimo a svobodní pánové Antonín z Hochbergu a Frant. Hildprandt přislíbili. Takto stal se 15. duben 1818 vlastně zakládacím dnem Českého musea.

Provolání a přípis členům soukromého spolku daly se ihned do tisku, první bylo také v „Pražských Novinách“ dne 18. dubna vytištěno. Poukazujeť pak k znamenitému

zvelebení věd a umění někdy ve vlasti naší, zvláště za Karla IV. a za Rudolfa II., a kterak i za novějších časů, jmenovitě za panování císařovny Marie Terezie, znovu vědecké snahy vzkvétaly, a vypočítává tu zvláště rozličné spolky a ústavy, ježto ve vlasti naší k pěstování věd a umění od stavů zemských a od osob soukromých založeny byly, avšak že přece ještě mnoho se pohřešuje. Tak prý posud nemáme úplné všeobecné české literární historie, nemáme úplných památek historických (monumenta bohemica) k vyjasnění dějin českých, nemáme úplného přírodopisu českého, ani o všech, ani o jednotlivých odděleních říše přírodní, nemáme konečně geognostického přehledu země naší, pro geognosii přece tak důležité! Mnoho látky k tomu je ovšem v Čechách rozšířeno, avšak její použití je velmi těžké, ano skoro nemožné, pokud tak rozptýlena bude, a jenom zřízením vlasteneckého musea lze jednotlivé tyto materialie spojiti a mezery tyto takto vyplniti."

Dále obsahovalo provolání základní rysy obmýšleného musea, jak dílem již v náčrtku hraběte Klebelsberga nahoře uvedeném obsaženy aneb naznačeny byly. Vůbec mělo *vlastenecké museum obsahovati všechny předměty*, ježto do oboru národní literatury *a národní výroby náležejí a poskytovati přehled všeho, což příroda neb lidská snaha ve vlasti naší vyvedly.*

V dalším pak vyložení toho, co museum obsahovati má, uvozuje se na prvním místě oddělení sbírek, kteréž podivným spůsobem v prvním náčrtku hraběte Klebelsberga úplně se opomenulo, – totiž oddělení sbírek historických. Máť tudíž museum obsahovati:

1. Sbírku listin domácích.

2. Sbírku přepisů a výkresů všech ve vlasti se nalezajících pomníků, náhrobků, nápisů, soch a basreliefů a t. d.

3. Co možná úplnou sbírku erbů, pečetí a mincí vlasti naší neb jejich odlitků.

4. Sbírku map a plánů jak v ohledu zeměpisném a statistickém, tak i v ohledu k starému hornictví v Čechách.

Což se sbírek přírodnin týče, pravilo se, že mají se zřetelem k vlasti založeny býti a pokaždé vedle všeobecné sbírky také zvláštní českou téže říše přírodní obsahovati, a při této mají se též česká jmena uvozovati; především pak má se zvláštní topograficko-geognostická sbírka šestnácti krajů českých postaviti.

Knihovna, jak již v prvním náčrtku ustanoveno bylo, měla se obmezovati pouze na *bohemica* v nejširším smyslu a na tak zvané vědy exaktní.

Také síně výrobků byla zase navržena a měla zahrnovati všechny výrobky domácího průmyslu, díla umělecká a vynálezy aneb jejich vzorky.

Od úmyslu zříditi takovou síni výrobků bylo brzo upuštěno, avšak úmysl tento značil jasně směr a účel, jež v první době při museu na zřeteli měli, a kterýž účel s převahou praktický býti měl, neboť praví se v onom provolání výslovně, že přední účel musea jest „nejdůležitější vědomosti pro život praktický rozšiřovati, opravy ve všech odvětvích průmyslu zaváděti a vnitřní poklady vlasti k prospěšnému zužitkování vynášeti."

Od směru tohoto mohlo se později při museu tím spíše upustiti, poněvadž k tomu konci zřízen byl zvláštní spolek totiž: Jednota k zvelebení průmyslu.

Že však provolání toto ničeho neobsahovalo, což by se k péči o řeč a literaturu českou zvláště bylo vztahovalo, vzbudilo v kruzích oněch mužů vlasteneckých, jimž tyto snahy na srdci ležely, nemilé podivení.

To se stalo jmenovitě v tom kruhu, v kterémž se též s úmyslem k zřízení takového musea zanášeli. I usta-

novili se na tom, že těmto svým citům ve zvláštní audienci před nejvyšším purkrabím průchod dají. Prof. Jos. Jungmann a dr. Jan Svat. Presl podnikli toto poslání a požádali také Němce prof. Max. Millaura, aby se k nim připojil, což on také ochotně učinil. Nejvyšší purkrabí přijal deputací velmi přívětivě a dal jí ujištění velmi uspokojivé. Zvláště pak učinila slova: *„Ještě jsme národem"*, kteráž nejvyšší purkrabí při tom se zvláštním výrazem pronesl, radostný dojem. Jungmann dal ihned provolání od nejvyššího purkrabí vydané v českém překladu v příloze k novinám Krameriusovým (čísl. 17. dne 25. dubna 1818) vytisknouti a připojil k němu nadšený doslov, v němž zvelebení musea národu za povinnost na srdce klade.

Tak byly tudíž i v česko-vlasteneckých kruzích první začátky k založení národního musea s nejradostnějšími nadějemi a s nadšením přijaty.

Již 18. dubna poslány jsou údům soukromého spolku přípisy v příčině odevzdání zbývající částky jejich požadavků k založení musea. Téhož dne zaslalo se také provolání od nejvyššího purkrabí vydané všem velkostatkářům v Čechách, jakož i biskupským ordinariatům, všem krajským hejtmanům a rektorovi university Pražské k dalšímu rozšíření v jejich oboru. Mimo to podány byly zvláštní přípisy velkovévodovi Toskanskému, jakožto majetníku tak nazvaných Toskanských panství, arciknížeti Karlovi, jakožto generalnímu kapitánu království Českého, státnímu ministru knížeti Klimentovi Lotharovi Metternichovi, nejvyššímu kancléři hraběti Saurauovi a knížeti arcibiskupovi Pražskému Leopoldovi rytíři Chlumčanskému.

S takovou vlasteneckou horlivostí podniknuté snahy potkaly se také s nejlepším výsledkem. Ve všech vzdělaných třídách vlasti jevila se živá horlivost, vznikající ústav národní penězi i příspěvky ke sbírkám podporovati.

Již koncem května r. 1818 bylo 61.378 zl. 10 kr. víd. č. upsáno a dílem hned také zaplaceno a mimo to celé knihovny a sbírky přírodnin museu darem slíbeny, nesčíslné menší nabídnutí ani nepočítajíc. V celku bylo ze sumy 461.286 zl. 44 kr. r. č. od soukromého spolku k ulevení bídy sebraných 122.736 zl. 22 kr. k zřízení musea věnováno a sice upsali a splatili hned v prvním čase po vydání onoho provolání a na zvláštní ony přípisy:

	víd. č.
Terezie kněžna z Arembergu	500 zl.
Krištof rytíř André	500 „
Josef svobodný pán z Badenthalu	3000 „
Frant. Becher, statkář	500 „
Jos. Vančura rytíř z Brachfeldu	500 „
Budějovická obec městská	200 „
Arcikníže Karel	4000 „
Rozina hraběnka Cavriani	2000 „
Kníže arcibiskup rytíř Chlumčanský	8000 „
Ignac hrabě Chorinský	1000 „
Rudolf hrabě Chotek	1250 „
Jan kníže Klary	1500 „
Josef hrabě Kolloredo, velkopřevor	2500 „
Rozina hraběnka Kolloredová	2000 „
Rudolf hrabě Černín	2500 „
František hrabě Desfours	3500 „
Václav hrabě Dohalský	500 „
Vojtěch Fähnrich, opat Želivský	1000 „
Ignac Falge, statkář	1000 „
Kníž. Fürstenberské poručnictví	2500 „
Jan hrabě Fugger	500 „
Zachariaš Gradel, statkář	500 „
Arnošt hrabě Harrach	2000 „
František hrabě Hartig	2000 „
František svobodný pán z Hildprandtu . . .	1000 „

	vld. č.
Michael hrabě z Kounic	5000 zl.
Knížete Ferd. Kinského poručnictví a z massy sirotčí hraběte Jos. Kinského	10.000 „
Josef rytíř Kleeborn	500 „
Alois Jos. hrab. Kolovrat, biskup Královéhradecký	500 „
Leopold svobodný pán Laing	500 „
August hrabě Ledebour	1000 „
Jan kníže z Liechtensteina	1000 „
Isidor kníže z Lobkovic	1000 „
Sidonie kněžna z Lobkovic	500 „
Dr. Josef šlechtic Löhner	500 „
Alois Mattas	500 „
Josef hrabě Caretto z Millesima, z pozůstalosti po Janu Jos. hraběti z Millesima	2500 „
Jan Nádherný	500 „
Fridrich hrabě z Nostic	1000 „
Jan hrabě z Nostic	1000 „
Josef hrabě z Nostic	1000 „
Karel kníže Paar	2000 „
Karel hrabě Pachta	750 „
Adolf hrabě Pötting	500 „
Kateřina vévodkyně Zahaňská	7500 „
Václav Sallat	1000 „
František hrabě Salm	500 „
Antonie hraběnka Šafgočova	262 zl. a
úpis na .	138 zl. 3 kr.
Fridrich hrabě Schönborn	750 zl.
Josef kníže Švarcenberk	4000 „
Luisa hraběnka Somšicová	500 „
Jan Filip hrabě Stadion	5000 „
Filip hrabě Stadion	750 „
Vincenc hrabě Sztáray	1000 „

	vid. č.	
František hrabě Šternberk	1500	zl.
Kašpar hrabě Šternberk	500	„
Luisa hraběnka Šternberková	1000	„
Poručnictví Filipa hraběte Sweerstse-Šporka .	500	„
Jan hrabě Thun	1000	„
Josef Math. hrabě Thun	1500	„
Ferdinand velkovévoda Toskanský	3500	„
Ferdinand kníže Trautmannsdorf	5000	„
Jakub Veit	1000	„
František hrabě Valdštein	1500	„
Josef hrabě Wallis	2000	„
Štěpán hrabě Wallis	500	„
Alfred kníže Windischgräz	2500	„
Veriand kníže Windischgräz	1250	„
Antonín Wolf z Wolfsberka	500	„
Joachym hrabě Voračický	500	„
Josef hrabě Vratislav	7500	„
Eugen hrabě Vratislav	1500	„
Rudolf hrabě z Vrbna	2000	„
František rytíř Cecinkar z Brtnic	1000	zl. *)

Roční příspěvky slíbili hned po založení musea:

	víd. č	
František hrabě Deym	100	zl.
František hrabě Klebelsberk	200	„
Jan hrabě Kolovrat	300	„
Kliment kníže Metternich	200	„
Josef svobodný pán Puteani	100	„
Opat a klášter Tepelský	200	„
František hrabě Valdštein	200	„
František hrabě z Vrtby	500	„

*) Ze zakladatelů tady uvedených zemřeli ještě před zřízením společnosti musejní: Isidor kníže z Lobkovic, Michal hrabě z Kounic, Josef hrabě Kolloredo, kníže Karel Paar, Frant. hrabě Desfours, Josef hrabě Wallis a Fridrich hr. z Nostic.

Velmi četné byly mimo to menší roční příspěvky museu přislíbené, ještě četnější ale menší najednou složené příspěvky *).

K vyzvání krajských úřadů a biskupských konsistoří činěny jsou také v jednotlivých městech a vikariatech a na jednotlivých panstvích sbírky na penězích pro museum, z nichž dílem dosti značné sumy se sešly. Chvalitebnou horlivost jevilo při tom zvláště velebné duchovenstvo, a z některých vikariatů zaslány byly příspěvky nenepatrné.

Ne méně potěšitelné byly příspěvky ke sbírkám navrženým, ježto z rozličných stran se přislibovaly.

Na prvním místě sluší tu uvésti věnování hraběte Kašpara Šternberka, jenž, jak již jednou řečeno bylo, všechny své vědecké sbírky pod tou výminkou slíbil, že jejich vlastnictví a užitečné s nimi vynaložení v prospěch vlasti stavům českým se vyhražuje, kdyby museum časem svým samostatným a neodvislým ústavem ve smyslu jeho zakladatelů býti přestalo.

Tyto sbírky obsahovaly:

a) Velice bohatý a velký počet skvostných exemplářů čítající kabinet minerální, jenž z bývalé sbírky Lindackrovy povstal, kterouž hrabě Šternberk byl koupil

*) Značnější takové příspěvky složili: Frant. hrabě Auersperku 250 zl., Filip baron Bibra 400 zl., Frant. hr. Dohalský 250 zl., Fučikovský rytíř z Grünhofu 200 zl., Goldstein, majetník statku Bukovce 200 zl., Haslinger, knížecí Svarcenberský dvorní rada 250 zl., Jan baron Henniger 250 zl., Antonín baron z Hochberka 300 zl., Karel rytíř z Königsteina 200 zl., Dr. Jos. K. E. Hoser 200 zl., rytíř Hubatius z Kotnova 250 zl., Mat. Kalina rytíř z Jaethensteina 250 zl., Václav hr. z Klebelsberka 250 zl., baron Leonhardi 250 zl., Václav baron Lewenehr 250 zl, Dr. Jan Méchura 250 zl., baron Pausch, c. k. gen. major 250 zl, hr. Perchem, c. k. tajný rada 250 zl, Jan Rasin, vrchní v Kolíně 250 zl., Emanuel ryt. z Rosenbaumu 250 zl., klašter Drkolanský v Rakousích 400 zl., Jan Schramm 250 zl., Leopold hr. Špork 200 zl., Frant Vobořil 250 zl. víd. čís.

a po dlouhá léta s velkou horlivostí a znamenitým nákladem rozšířil.

b) Sbírku geognostickou a palaeontologickou, jedinou toho spůsobu na světě.

c) Herbář sušených rostlin, jenž 9000 nejvíce vzácných druhů ve velmi krásných exemplářích obsahoval a zajisté nejdrahocennější a nejdůležitější sbírka botanická v celé zemi byla.

d) Knihovnu, kteráž ve vědách přírodních a exaktních tak bohatá a úplná byla, že v učeném světě daleko široko velké slávy požívala. Zvláště bylo oddělení botanické tak bohaté, že literatura před Linné'em skoro úplně, po Linné'ovi pak vše, co jen poněkud důležité bylo, obsahovalo. Tato duchem právě vědeckým a s největší bedlivostí založená knihovna počítala 4061 svazků se 42.290 tabulemi rytin, díla to skoro naskrze vzácná a skvostná.

Sbírky od hraběte Kašpara Šternberka slíbené měly takový rozsah a takovou vědeckou důležitost, že právem první jednatel musea kníže August Lobkovic ve svém přednešení v prvním valném shromáždění společnosti musejní dne 26. února 1823 o nich tvrditi mohl, že by samy o sobě museum tvořily. Cena na penězích těchto darů již tenkráte na 100.000 zl. se páčila.

Dále slíbil hrabě Prokop Hartmann, c. k. administrator státních statků, museu svou sbírku nerostů s tím vyhražením, aby s ní ve prospěch jiného ústavu naložiti mohl, kdyby museum se nezřídilo. Tato sbírka povstala ze sbírky bývalého nejvyššího mincmistra barona Ledeboura, od něhož ji hrabě Hartmann byl koupil a sbírkami c. k. protomedika Dr. Bayra a kníž. Kolloredovského hospodářského rady, Jana Mehlera, rozmnožil.

Kromě věnování hraběte Kašpara Šternberka bylo bez odporu nejdůležitější a nejdrahocennější ono hraběte Josefa Kolovrata-Krakovského, jenž svou neocenitelnou

starou knihovnu na zámku Březnickém museu daroval, v níž 475 velice drahocenných a vzácných rukopisů a prvotisků se nalézalo. Tato knihovna je proto zvláště zajímavá, že z větší části ze staré knihovny bývalého augustianského kláštera v Roudnici sestává, kterýž ve válkách husitských rozbořen byl, ale někteří řeholníci zachránili se s knihovnou do Březnice. Mezi poklady knihovny Březnické nalezá se mezi jiným: rukopis kanonů apoštolských a prvních koncilií z 10. století, skvostný exemplář Šalomonovy Mater verborum s českými glossami a zajímavými drobnomalbami; několik rukopisů sv. otců, krásné bible, mezi nimiž zvláště latinská z 13. století, od Bohuše Litoměřického velmi vkusně a nádherně illuminovaná, vyniká, dále rukopisy knih právních atd., Mezi knihami tištěnými zasluhuje zmínky Vladislavovo zřízení zemské z r. 1500, kompaktata Basilejská z roku 1513 a j.

Dále slíbil, jak již dříve podotknuto, nejvyšší purkrabí, Frant. Ant. hrabě Kolovrat, novému museu sbírku nerostů uherských a českých pod toutéž výminkou jako hrabě Kašpar Šternberk, a několik horlivých vlasteneckých botanikův a sice Václav Benno Seidl, úředník při c. k. účtárně, Dr. Fridrich hrabě Berchtold a Josef Konrad, hospodářský úředník v Teplé, bohatý herbář českých rostlin, jejž V. Seidl jmenem ostatních ještě před uveřejněním provolání ode dne 15. dubna museu byl nabídl.

Mimo to slíbili ještě František hrabě Hartig sbírku ssavců, ptáků, obojživelníků, motýlů a lastuřic; August hrabě Ledebour svou knihovnu v Praze chovanou; František svobodný pán Hildprandt malou sbírku mincí, Rudolf hrabě z Vrbna, c. k. nejvyšší komorník, bohatou sbírku nerostů, kterouž jeho syn Eugen od bývalého c. k. horního přednosty Miesla z Zeileisenu v Příbrami koupil a rozsáhlou sbírkou hornin z dřívějšího kraje Beroun-

ského rozmnožil; pak Josef hrabě Vratislav, nejvyšší maršálek zemský, sbírku ovoce a hub s řadou nerostů a vycpaných zvířat a rukopis arabský.

Sbírka ovoce právě jmenovaná obsahovala 212 výtečně z vosku zhotovených kusů, jež hrabě Vratislav od slavného pomologa Sicklera byl koupil.

Velmi četné byly též příspěvky jednotlivé, ježto z rozličných stran z celé země se nabízely a dílem ihned zasýlaly. K příznivému tomuto prospěchu přispělo podstatně ustanovení sběratelů, kteřížto již v dubnu r. 1819 se zřídili a po celé zemi rozšířeni byli. Úkol jejich byl, přijímati příspěvky hmotné a na penězích, je zasýlati, jakož i také sbírati. Při tom se především pomýšlelo na duchovenstvo, aby výtahy ze svých pamětních kněh, přepisy starých nápisů na zvonech a náhrobcích a jinde, jakož i zprávy o vzácných starších knihách a rukopisech českých, ježto se ve farních a kostelních knihovnách nacházejí, zasýlalo. Nejvyšší purkrabí psal v tom smyslu nejdůst. biskupům, kteří vesměs největší ochotnost k podporování těchto účelů slíbili.

Sběratelové rozvíjeli v prvním čase chvalitebnou horlivost, později však činnost jejich vázla, až třída těchto údů zcela se zrušila a místo nich zřídili se údové přispívající (21. ledna 1827).

Zvláštní horlivostí vynikali mezi sběrateli především dr. Vojtěch Sedláček, profesor na filosofickém ústavě v Plzni, a dr. Josef Liboslav Ziegler, profesor theologie v Králové Hradci, že výbor musejní v instrukcí r. 1824 sběratelům vydané oba za příklad uvozuje, kterak horlivá činnost sběratelů k zvelebení musea přispěti může, neboť sebralo prý se v Plzenském a Boleslavském kraji, kdež oni účinkovali, na penězích více než ve všech ostatních krajích dohromady.

Profesor Sedláček neobmezoval svou činnost ve pro-

spěch musea jen na město a kraj Plzenský, nýbrž podnikal, opatřen jsa listem úvěrným od nejvyššího purkrabí, o prázdninách na své útraty cesty po několika krajích českých, aby nová spojení si opatřoval a vůbec pro museum působil. Jeho zprávy k ředitelství musea obsahují množství zajímavých podrobností k dolíčení tehdejšího duševního a společenského života v Čechách. V úředních zprávách o museu v „Pražských nóvinách“ děje se často chvalná żmínka o jeho zásluhách.

Mimo to vyznamenali se horlivostí a prospěšnou činností mezi sběrateli dr. Antonín Stolz, praktický lékař v Teplicích, P. Alois Vacek, děkan v Kopidlně, Karel Franz, c. k. horní rada v Příbrami, P. Josef Devoty, farář v Sedlci, a Václav Rombaldi rytíř z Hohenfelsu, c. k. okresní sudí horní ve Stříbře, později v Kutné Hoře, kteřížto všickni pro své zásluhy o museum později činnými údy jeho jmenováni byli.

Dále účinkovali horlivě pro museum mezi sběrateli: P. Antonín Marek, tenkráte lokalista v Hrubé Skále, nyní děkan v Libuni, P. František Novotný, farář v Lustěnicích, P. Ondřej Polák, děkan a vikář v Rokycanech, P. Vojtěch Juhn, tenkráte profesor a konsistorní rada v Budějovicích, P. Antonín Seidel, děkan v Berouně, Jan Rasin, vrchní v Kolíně, František Auge, ředitel v Karlšteině, a později P. Josef Schön, prefekt gymnasia v Písku.

Též v Praze ustanoveni byli sběratelé, mezi nimiž zvláště horlivě pro zájmy musea působil prof. dr. Max. Millauer, kterýž později v třídu činných údů přestoupil a hned r. 1822 do prvního správního výboru zvolen byl.

Také mnozí krajští hejtmanové ujali se horlivě musea, přede všemi pak hejtman kraje Plzenského, Karel Breinl, k čemuž ovšem snad častější osobní stýkání se s hrabětem Kašparem Šternberkem a pobadání se prof. strany dra.

Sedláčka působilo. Zřídil totiž v Plzni akademii ve prospěch musea, kteráž pro tehdejší poměry dosti značnou sumu 575 zl. v. č. vynesla. Působením prof. Dr. Sedláčka byly také tamější městský archiv, knihovna děkanská a kláštera Františkánského proskoumány, a získala se odsud jakož i ze sousedních Rokycan mnohá kořist pro museum.

Jakkoliv úmysl k založení musea ode všech vzdělaných stavů v zemi s největším účastenstvím přijat byl, získala si přece šlechta bez odporu největších zásluh o provedení krásného tohoto podniknutí a zasloužila si tím právem díky celého národu. Nejen že podnět od vznikajících členů šlechty pocházel a že oni v první době duší celého podniknutí byli, přinášeli taktéž ústavu vznikajícímu se spanilomyslnou štědrostí největší oběti hmotné.

Mimo šlechtu prokazovalo duchovenstvo největší horlivost pro vlastenecký tento ústav. Důležitost jeho pro museum jeví se patrně tou okolností, že největší část sběratelů z něho pocházela. Jemu děkuje museum největší počet menších příspěvků na penězích a ke sbírkám.

Podněcováno bylo k tomu příkladem nejdůst. biskupů našich, kteříž s největší ochotou každé žádosti, aby se v jejich diécesích ve prospěch musea působilo, vyhovovali. Zvláště pak prokázal se co spanilomyslný a štědrý příznivec mladého ústavu vlasteneckého tehdejší arcibiskup Pražský, Václav Leopold rytíř Chlumčanský. Věnovalť mu nejen velmi značný příspěvek základní 8000 zl. v úpisech státních, nýbrž odevzdal mu též později drahocennou sbírku 117 rukopisů, 81 prvotisků a 183 vzácných a skvostných starých tisků, mezi nimiž mnohé právě neocenitedlné. Tak na příklad Mariale Arnesti, archiepiscopi Pragensis, a Liber viaticus Joannis episcopi Lutomyšlensis, oba rukopisy s drobnomalbami neskonalé krásy od Zbyška z Trotiny z let 1350—70. Dále zasluhují, aby tu jmenovány byly, rukopisy: Sbírka básní německých známá

pod jmenem „Liederbuch der Clara Hätzlerin", z 15. století; česká kronika Přibislava z Radonína, česká biblí z r. 1462, pergaménový rukopis Nového zákona v českém jazyku z r. 1422, Práva země české a nálezové až do Jiřího Poděbradského, knihy Belial, Acta concilii Constantiensis contra M. Johannem Huss, velmi krásný rukopis De Origine, podobný Korvinskému atd.; mezi starými tisky českými: Trojanská kronika z r. 1488 a řada nejstarších biblí ve velmi krásných exemplářích; mezi cizími tisky zvláště krásný prvotisk Avicennova spisu Medicionale.

S touže štědrostí chtěl ctihodný tento primas království našeho museu dům v Příbrami postoupiti, s čehož však později sešlo.

Také v mnohých městech docházelo museum vřelého účastenství a činěny jsou pro ně nejen sbírky na penězích, nýbrž povolovaly se i příspěvky na ně z důchodů obecních a dány jsou z archivů a knihoven městských příspěvky k sbírkám. V tom ohledu vynikala zvláště města Plzeň, Rokycany, Budějovice, Krumlov a Kolín.

Avšak nesmí se také co zajímavá známka mlčením opominouti, že museum také v některých vrstvách obecenstva s nedůvěrou a podezřením se potkávalo. V jedné ze svých zpráv, v mnohém ohledu velmi zajímavé (d. 3. listopadu 1819), píše prof. Sedláček, že zvláště v okolí Královéhradeckém mnoho starých a vzácných kněh českých se nalézá a za drahé peníze prodává (jedna i po 50 až 100 zl.), avšak majetníci nechtějí prý ničeho do musea odevzdati, jsouce toho mínění, že museum jenom past jest, aby se do ní poslední zbytky literatury pradědů dostaly, aby je pak jedním rázem zničiti mohli.

Od mužů vysoko postavených a velký vliv majících založeno jsouc těšilo se museum nejen z vřelého účastenství v obecenstvu, nýbrž i z přízně a ochrany nejvyšších

a nejmocnějších osob mezi státníky a ze zvláštní milosti císařského dvoru. Tak přijal císař František ústní zprávu nejvyššího purkrabí Františka hraběte Kolovrata, že se přičinil v Čechách vlastenecké museum dle vzoru a ve smyslu Johannea ve Štyrsku založiti, se zvláštním zalíbením, a nejen že poručil v písemním svém svolení k totomuto podniknutí ode dne 11. června 1820, aby úřadové museu při koupení neb odevzdání příhodné budovy účinně nápomocni byli, nýbrž věnoval sám několikkráte drahocenné příspěvky ke sbírkám. Také velkovévoda Toskanský a arcikníže Karel prokázali museu svou přízeň, darovavše mu značné summy základní, poslední věnoval mu mimo to roční příspěvek 200 zl. konv. m.

Mezi nejvyššími státníky bral zvláště kníže Metternich živého podílu na ústavě vznikajícím. S velkým účastenstvím rokoval o něm s hrabětem Kašparem Šternberkem, věnoval mu značný příspěvek roční na penězích a zasýlal častěji drahocenné příspěvky ke sbírkám. Též ve svém postavení co ministr zahraničných záležitostí stal se museu prospěšným, zaopatřiv mu diplomatickou cestou z ciziny důležité rukopisy k použití a přepsání.

Též c. k. nejvyšší komorník hrabě z Vrbna, c. k. nejvyšší hofmistr kníže Trautmannsdorf, ministr financí hrabě Stadion, president dvorské komory hrabě Chorinský věnovali museu značné příspěvky k základní jistině, první z nich také velmi drahocenné příspěvky ke sbírkám; ministr policie hrabě Sedlnický a nejvyšší kancléř hrabě Saurau slíbili své účastenství a přičinění.

Jsouc takto štědrostí vlastenecké šlechty hmotnými prostředky a vědeckými poklady hojně opatřeno a těšíc se z přízně nejvyšších a nejmocnějších osob a z lásky národu, došlo museum za krátký čas skvělého zvelebení. Právem mohl první jednatel, kníže August Lobkovic, v prvním řádném valném shromáždění dne 26. února 1823

říci, že museum bez věku dětského ihned v mohútné a nadějné jarosti z rukou svých zakladatelů vyšlo. I získalo si také za krátkou dobu ve světě vědeckém velikou pověst. Mnoho k tomu přispěla ovšem také osobnost hraběte Kašpara Šternberka, jenž, postaven jsa stejně vysoko jak ve společnosti tak ve vědě, svým účastenstvím ústavu zvláštního lesku dodával. I byltě on v skutku od té doby, co museum již do života bylo vstoupilo, pravou duší jeho.

Mužové ve vědě a umění vynikající vešli hned z počátku ve spojení s naším ústavem a věnovali mu zvláštní interes a zasloužeuou pozornost. Mezi nimi byl také Goethe, jenž svazkem pozdě sice uzavřeného, avšak vřelého přátelství s hrabětem Šternberkem spojen jsa, své účastenství k museu slovy i skutky prokázal.

Zprávu musea vedlo z počátku pod dozorem nejv. purkrabí c. k. gubernium, důležitější záležitosti vyřizovaly se ve zvláštních konferencích, v nichž pod předsednictvím nejvyššího purkrabí hrabata František a Kašpar Šternberk a František Klebelsberk se zúčastnili. Běžné záležitosti obstarávala až do vlastního řádného zřízení musea ke konci r. 1822 presidialní kancelář při gubernium pod denním dozorstvím hrabat Františka Klebelsberka a Kašpara Šternberka, z nichž každý svůj jednací protokol vedl. Hlavní protokol vedl však presidialní sekretář M. Cron, jenž také celou korrespodenci obstarával, zprávy a výkazy do „Pražských Novin“ dával a vůbec všechny práce pozdějšího jednatelství konal.

Teprvé po roce, když objem sbírek již znamenitě se byl rozšířil, odevzdal hrabě Kolòvrat prozatimní vedení správy hrabatům Františkovi a Kašparovi ze Šternberka, Františkovi Klebelsberkovi a Prokopovi Hartmannovi. První zejmena měl správu pokladnice pro běžné příjmy a vydání; hlavní kasu vedl c. k. kameralní úřad, kdež také cenné papíry se chovaly.

V květnu téhož roku (1819) povolal hrabě Kolovrat také Josefa Dobrovského do prozatimního ředitelstva a dne 29. června profesora rytíře Gerstnera. Následujícího roku (dne 1. března 1820) rozmnoženo bylo ještě hrabětem Jiřím Buquoyem. Důležitější uzavření stávala se však pořáde ještě v konferencích, v nichž nejv. purkrabí předsedal.

Sbírky byly od 1. července 1818 nejdříve v sále kláštera minoritského u sv. Jakuba uloženy, jenž k tomu konci za roční nájemné 80 zl. konv. m. se byl najal, od 1. července 1819 ale dílem v bytu profesora Steinmanna v polytechnickém ústavě, dílem v domě hraběte Hartiga na Vlaském náměstí. Sepisováním jejich byli od konce března r. 1819 Václ. Hanka a František Zippe za roční remuneraci 80 zl. konv. m. pro každého zaměstnáni. Hanka dostal později (r. 1821) z ohledu na své práce, jež co translator museu konati musel, přídavek 40 zl. ke své remuneraci, a byl r. 1822 provisorním bibliotekářem se služným 240 zl. a s příplatkem na byt 80 zl. konv. m. jmenován.

Provisorní ředitelstvo snažilo se především, aby řádné zřízení musea provedlo a příhodnou místnost pro ně zjednalo.

V konferencí dne 26. dubna 1820 u nejvyššího purkrabí odbývané uzavřelo se, o obě záležitosti při očekávaném tenkráte příjezdu císaře Františka do Prahy dle možnosti se přičiniti.

Jak již praveno, oznámil nejvyšší purkrabí založení vlasteneckého musea v Čechách nejdříve císaři jen ústně, a teprvé později dne 11. prosince 1819 podal písemní žádost, aby se museum co spolek zříditi a návrh svých stanov k nejvyššímu schválení podati smělo.

Když Jeho Velič. císař v květnu r. 1820 do Prahy přijel, zhotovena jest v konferenci provisorního ředitelstva,

dne 20. téhož měsíce u hraběte Hartmanna odbývané, žádost o zřízení musea a propůjčení příhodní místnosti, za jakouž se tenkráte bývalý klášter paulanský, pak za mincovnu užívaný, považoval, a uzavřelo se žádost tuto in corpore J. Veličenstvu císaři pánu podati. Nejvyšší komorník hrabě z Vrbna zpravil J. Veličenstvo dříve o úmyslu komitétu, i přijato jest velmi milostivě v audienci dne 24. května 1820. J. Veličenstvo císař se pronesl, že osobně klášter paulánský prohlídne, zdali by se pro museum hodil. Dne 26. t. m. prohlídl si císař pán při návštěvě polytechnického ústavu také sbírky musejní tam uložené a vyslovil své zalíbení nad nimi; následujícího dne odebral se do kláštera paulanského, kdež od hrabat Frant. a Kašpara Šternberka, Buquoye a ryt. Gerstnera přijat byl. Poslednímu uložil císař pán, aby plán budovy vykreslil a poznámkami opatřil, jak by se pro museum zříditi mohla. Již dne 29. t. m. byl rytíř se svou prací hotov, a odevzdána byla dne 30. nejvyššímu purkrabí, aby ji dále předložil.

Žádané dovolení, aby se museum co spolek zříditi smělo, bylo již 11. června t. r. uděleno a zároveň, jak již praveno, úřadům nařízeno, aby ústavu při opatření příhodné místnosti účinně nápomocni byli. Odbývaly se skutečně také komisí k opatření takové místnosti, zejmena což se kláštera paulanského týče, avšak zůstaly bez výsledků, poněvadž nebylo lze podmínek přijmouti a stavení samo účelům musea nevyhovovalo.

Vůbec nejevili úřadové po odjetí císařově z Prahy velké ochotnosti k opatření místnosti, a prozatímní řídící komité vzdalo se konečně naděje, že dostane erární stavení zdarma, a uzavřelo v konferenci dne 5. února 1821 soukromý dům k tomu účelu koupiti a k tomu konci dům hraběte Klenaua, kterýž právě na prodej byl, prohlédnouti, kdyby však výminky kupní nepříznivy byly, vydati veřejné

provolání v novinách k domácím pánům v Praze, aby v té příčině svá podání zaslali. A přišla zajisté následkem tohoto vyzvání četná nabídnutí, avšak byly dílem ceny tak příliš veliké, dílem pak byly nabídnuté domy k účelům tak málo přiměřené, že komisí k uvážení těchto návrhů zřízená, hrabě Kašpar Šternberk a rytíř Gerstner, v konferenci dne 17. března 1821 u nejvyššího purkrabí odbývané, navrhla, aby se na ně nepomýšlelo, nýbrž aby se vyjednávalo se společností vlasteneckých přátel umění, zdali by nechtěla část svého domu na Hradčanech (číslo 57) museu buď prodejem neb nezrušitedlným nájmem postoupiti.

Vyjednávání o tom vedlo k prospěšnému výsledku; společnost vlasteneckých přátel umění postoupila žádané místnosti nájmem emfyteutickým, jen se strany musea zrušitelným. Poněvadž pak pro bezpečnost potřebí bylo míti také zahradu při onom domě ležící, kteráž dozorci obrazárny Josefovi Burde-ovi náležela, uzavřelo se ji koupiti, což se i stalo. Obě smlouvy byly dne 1. května 1821 od nejvyššího purkrabí a prozatímního řídícího komitétu podepsány a do desk zemských položeny, a když místnosti od stavitele Pešky nákladem 24.548 zl. 34 kr. víd. č. přiměřeně zřízeny byly, odevzdány jsou dne 27. listopadu 1821 řádně musejnímu ředitelstvu.

Co se druhého úkolu prozatímního řídícího komitétu týče, totiž řádné konstituování musea, bylo mu přede vším potřebí stanovy jeho vypracovati.

Základy k tomu byly obsaženy již v provolání od 15. dubna 1818, později sepsal ještě hrabě Kašpar Šternberk a rytíř Gerstner zvláštní dobrá zdání a návrhy v té příčině.

Mimo to byl tu také onen hned z počátku dotčený zevrubný plán národního musea, jejž hrabě Fridrich Berchtold byl vypracoval a r. 1818 po uveřejnění provolání

nejvyššího purkrabí o založení musea bez jmena zadal, pak ještě velmi rozsáhlý spis o tom předmětu, jejž D. Fr. Berger, profesor zoologie a mineralogie na universitě Pražské, k vyzvání nejvyššího purkrabí byl sepsal. Avšak obě tyto písemnosti neměly podstatného vlivu při vypracování stanov musejních, jež od hraběte Františka Klebelsberka sepsány a v konferenci dne 24. února 1821 u nejvyššího purkrabí odbývané s malými proměnami schváleny jsou.

Jmeno spolku jest: *Společnost vlasteneckého Musea v Čechách*, účel pak jeho: Poklady umění, přírodniny a památky jak z dob minulých tak z přítomných sbírati a k prospěšnému užívání poskytovati, aby věda, umění a průmysl se zvelebovaly a podporovaly. Spolek skládá se z údů zakládajících a činných; k prvním náleží, kdo museu nějaký příspěvek věnoval, k druhým jenom ten, kdo v Čechách narozen aneb právně za Čecha považovati se může, a příspěvek nejméně 200 zl. k. m. buď na penězích neb v této ceně najednou složil aneb ročně 20 zl. k. m. přispívá.

Údové činní volí cedulkami na šest let presidenta a výbor osmi osob, kterýž ze sebe jednatele a pokladníka vyvolí. Všechna místa ve výboru jsou bezplatná, jen sekretáři, jenž jednateli přidán jest, vyměří se slušný honorár. Všichni údové musí česky rozuměti, sekretář pak musí umět řádně česky čísti a psáti.

Do oboru činnosti výboru náleží:

a) Péče o potřebné místnosti a o zachování a rozmnožení sbírek;

b) zpráva jmění;

c) jmenování a vyměření platův úředníkům;

d) vypracování potřebných instrukcí jakož i vše, což se k pořádku v domě vztahuje;

e) zřízení zvláštních komitétů pro jednotlivá odvětví z údů společnosti.

Každý rok odbývá se v měsíci únoru valné shromáždění činných údů, kteříž však jen osobně své právo hlasovací vykonávati smějí. Ve valném shromáždění volí se také čestní údové a sice dle návrhu správního výboru, aneb také člena jednotlivého, jenž však v tom případu svůj návrh tři měsíce napřed výboru podati má.

Co se sbírek týče, byla ustanovení, ježto v provolání od 15. dub. 1818 obsažena byla, také zase do stanov pojata, jen o tom, čí majetek jsou, bylo vyrčeno, že jsou neprodajné a nerozlučné, majetkem však členů společnosti zvláště a českého národu vůbec.

Také bylo v prvních stanovách ustanoveno, že společnost musejní s kr. společností nauk, c. k. vlastenecko-hospodářskou společností a se stavovským ústavem polytechnickým ve spojení vejde.

V konferenci, v kteréž návrh stanov, jak se k nejvyššímu stvrzení podati mají, schválen byl, uzavřelo se také, že se má zároveň u císaře žádati, aby dům musejní sproštěn byl ubytování vojska, i aby Museum osvobozeno bylo ode cla za přírodniny z cizozemska poslané a od kolku na kvitancích za příspěvky na penězích.

Dne 22. března byly obě písemnosti podepsány a ke guberniu k dalšímu opatření podány. Ani zde ani u nejvyšších úřadů ve Vídni nestala se v obsahu aneb ve znění těchto stanov nijaká proměna, i byly nejvyšším rozhodnutím ode 14. června 1822 úplně stvrzeny; co se ostatních zároveň podaných žádostí týče, byla jen ona o sproštění domu musejního od ubytování vojska povolena.

Se stvrzením stanov musela správa ústavu s prozatimního řídícího komitétu na výbor dle stanov řádně zvolený přejíti.

Než líčení provisorní doby v dějinách vlasteneckého musea ukončíme, musíme se ještě o vědecké činnosti prozatimního řídícího komitétu zmíniti.

Již v provolání od 15. dubna 1818 ukázáno bylo k některým nutným potřebám vědeckým ve vlasti naší a tím úkol naznačen, jejž museum před sebou mělo. Potřeby tyto byly: úplný literarní dějepis český, sbírka pramenů historických (*monumenta bohemica)*, úplný přírodopis Čech a všeobecný přehled geognostický země naší.

Museum činilo skutečně během prvních let svého trvání některé pokusy a přípravy, ježto k provedení toho neb onoho z vytčených úkolů směřovaly. Sem náleží především geologické proskoumání jednotlivých krajin a krajů vlasti, jež Fr. X. Zippe po mnohá léta na útraty presidenta hraběte Kašpara Šternberka podnikal a jehož výsledky později, hlavně ve všeobecných přehledech jednotlivých krajů českých v Sommrově topografii, jež Zippe spisoval, pro větší obecenstvo zužitkoval.

Též k vydání jednotlivých příspěvků k pramenům historickým (monumenta bohemica) činěny jsou návrhy, ježto však bez výsledků zůstaly, jakož vůbec všechny ony nad míru důležité úkoly, ježto nahoře vytčeny jsou, až posud vykonány nejsou, ačkoli v nejnovější době velký krok k tomu učiněn přírodovědeckým výskumem Čech, jenž s horlivostí a znalostí se provádí.

Museum není arci svou podstatou a svým účelem povoláno a povinnováno, těmto potřebám neprostředně spracováním a vydáváním spisů sem náležejících vyhovovati, ovšem ale jest úkolem jeho, sbíráním, pořádáním a poskytováním hmotných pomůcek vědeckých, bez nichž ona díla sepsati se nemohou, k tomu napomáhati a přispívati. Neprostřední produkce vědecká, kdyby i výslovně k účelům a úkolům musea náležela, byla by při nynějších jeho hmotných prostředcích nemožná; v první době však po jeho založení pojímal se úkol musea jinak, i zdálo se skoro, jakoby se bylo za jakousi akademii nauk aneb alespoň za nepostřední spolek vědecký považovalo. Vy-

dávání spisů a prací vědeckých zaměstnávalo jmenovitě prozatímní ředitelství velice, avšak byla jeho činnost v tom ohledu méně systematická a řídila se na mnoze zevnějšími podněty a osobními poměry.

Již dne 30. června 1818 uzavřelo komité k návrhu nejvyššího purkrabí hraběte Kolovrata vydati jmenem a nákladem Musea topografický plán Prahy, jejž Josef Jüttner, c. k. setník při dělostřelcích, již od roku 1811 připravoval.

Gubernialní rada Willmann jednal o tom s Jüttnerem, a stalo se žádoucí srozumění, že tento svou práci za remunerací, kteráž se později na 1500 zl. víd. č. vyměřila, museu propůjčiti se uvolil. Vyrytí do mědi svěřeno bylo k návrhu Jüttnerovu Josefovi Drdovi za honorár 150 dukátův; později bylo mu však 250 zl. víd. č. přidáno, a pak ještě 200 zl. za rytí písma. Dílo bylo r. 1820 dokonáno a získalo museu tu zásluhu, že bedlivou a zevrubnou touto prací základ položilo, dle něhož od těch dob mnoho jiných menších prací toho druhu vyšlo. Pohříchu nenacházela v obecenstvu tak rychlého a četného rozšíření, jak se očekávalo, a nesplnila také naději, že museum z jejího prodeje 7000 zl. víd. č. vyzíská.

Dále uzavřelo prozatímní řídící komité ve srozumění s nejvyšším purkrabím dne 21. dubna 1819 vydati nákladem musea mluvnici ruského jazyka, od faráře Ant. Jarosl. Puchmíra dle soustavy Dobrovského spracovanou. Poněvadž pak tenkráte Pražské tiskárny pro ruský tisk ještě zařízeny a podobně i sazeči v něm vycvičeni nebyli, protáhlo se vyjití tohoto díla až do srpna následujícího roku. Museum získalo si vydáním jeho tu nepopíratelnou zásluhu, že podalo literarnímu světu první gramatiku ruského jazyka na přísnějších vědeckých základech provedenou. Bylať zajisté také vůbec a zvláště v Rusích s mnohou chválou přijata a na mnohých ústa-

vech při veřejném vyučování zavedena; též k tomu valně přispěla, že studiu slovanské filologie, vědy prvotně a původně české, také u jiných slovanských národů průchod zjednala.

Velmi záslužné bylo snažení se prozatimního komitétu, zjednati si nejen vědomost ale i přepisy starších, jmenovitě rukopisných děl české literatury, ježto následkem častých smutných osudů, jimiž vlast naše navštívena byla, do ciziny odvezena byla. Zvláště byl zřetel jeho do Švédska obrácen, kam již na konci minulého století Dobrovský literární cestu k proskoumání knih a rukopisů, co kořist válečnou z Čech tam odvezených, byl podnikl. Již v červenci r. 1818 učinil hrabě Kašpar Šternberk v Karlových Varech o tom návrh knížeti Metternichovi, kterýž jej s největší ochotou přijal a podporoval. Prostřednictvím c. k. vyslance v Štokholmě, hraběte Fiquelmonta, dostalo museum v letě r. 1819 od švédské vlády alespoň dva velmi zajímavé české rukopisy k přepsání. Ačkoliv oba v pravý čas a náležitě vráceny byly, zůstalo přece všechno další přičinění, aby se ještě jiné rukopisy ze Švédska k přepisu dostaly, bez prospěchu, ponévadž prý dle zprávy, c. k. vyslance v Štokholmě knížeti Metternichovi podané, švédská vláda příliš všelikých možných příhod při jejich zasýlání se bála.

V těchto snahách pokračoval později ještě správní výbor, a dostal též prostřednictvím knížete Metternicha od kr. hanoverské vlády Wolfenbüttelský rukopis legendy sv. Václava k použití. Hrabě Kašpar Šternberk obšírně o ní jednal ve valném shromáždění r. 1824. Podobně zaopatřilo si komité věrný přepis Monte-Casinské legendy téhož sv. patrona a zevrubný popis Jenaiského rukopisu Bohuslava z Čechtic, při čemž Götheovo laskavé prostřednictví vděčné zmínky zasluhuje. Též o tomto ruko-

pise mluvil hrabě Kašpar Šternberk obšírně ve své řeči, kterouž měl ve valném shromáždění r. 1825.

Ještě za prozatimního řízení učiněn byl se strany několika přátel řeči a literatury české pokus, založiti při museu ústav k jich zvelebení, neboť považovali právem tento způsob činnosti za jeden z nejdůležitějších úkolů musea. Jakkoliv ten neb onen úd provisorního komitétu, zejmena také hrabě Kašpar Šternberk, sám pro sebe české řeči a literatuře přál, byl přece celý směr tohoto ředitelství více obecně vědecký a šel přede vším k vědám přírodním; v ohledu vlasteneckém pak nekladli tak velké váhy na moment jazykový. Mimo to nezdálo se účastenství obecenstva pro takový ústav býti příliš valné, a nebylo také i v kruzích českých spisovatelův a přátel řeči a literatury české o tom žádoucí jednomyslnosti a svornosti.

Návrh k založení takového ústavu při museu pocházel od potomního kanovníka na hradě Pražském, Václava Pešiny, tenkráte faráře v Blučině na Moravě, a směřoval k tomu, aby se zřídil spolek, jehož účel by byl, ročně ceny za zdařilé plody literarní, toho roku vyšlé, dávati a také cenné otázky vypisovati. Spolek měl se skládati z údů přispívajících a ze soudců, a pod ochranou nejvyššího purkrabí k vlasteneckému museu přivtěliti.

Provisorní ředitelství odpovědělo na toto zadání v ten smysl, že museum samo na ten čas ceny za plody české literatury rozdávati nemůže, avšak že postředně velmi rádo nápomocno bude při každém užitečném podniknutí ve vlasti naší, a kdyby mu tudíž peníze nějaké ke zvláštním účelům svěřeny byly, že by jimi dle úmyslu dárců naložilo.

Následkem tohoto vyjádření prozatimního ředitelství vydal Pešina v časopise Čechoslavu (1822 č. 13.) ohlášení, že, kdyby takový spolek se zřídil, on se svými přátely

ročně 200 zl. víd. č. k tomu účelu by přispíval. Začal se tudíž takový spolek zřizovat, a dr. Jan Purkyně vypracoval ku konci r. 1822 zevrubný plán, jejž později dr. Jan Svatopl. Presl poněkud proměnil a zjednodušil. Avšak návrhy tyto nebyly ani provisornímu ředitelství podány, jak se zdá právě z těch příčin, kteréž jsme nahoře uvedli.

Zdárnější výsledek mělo jiné podniknutí, k němuž prozatímní ředitelství samo podnět dalo a kteréž zajisté mezi jeho nejšťastnější podniky náleží a vědeckou pověst ústavu skvělým spůsobem rozšířilo. Jesti to získání a vydání přírodovědecké pozůstalosti vlasteneckého cestovatele a přírodozpytce dra. Tadeáše Hänke, kterouž již před r. 1790 na ostrovech Filipských a v jižní Americe byl sebral.

Již v červnu r. 1819 dostalo ředitelství prostřednictvím krajského hejtmana Litoměřického, rytíře Blumenkrona, zprávu, že z oněch dvanácti beden s rostlinami, lastuřicemi a ethnografickými předměty, jež Hänke již před r. 1795 do Evropy byl poslal, z nichž však dvě ani sem se nedostaly, ještě sedm v Hamburce se nachází; dlouhá léta byly velmi nedbale v Cadixu uloženy.

Ředitelství, nabyvši o té věci podrobnějších zpráv, učinilo nejvyššímu purkrabí návrh, aby tyto bedny prostřednictvím obchodnického domu v Hajdě: Hiecke, Zinke & Comp. sem přivezeny byly, což se i stalo, a když pak o úmrtí Hänke-ově bezpečné návěští bylo došlo, koupila se celá pozůstalost za nepatrnou cenu 655 zl. k. m. od dotčeného domu, jemuž nebožtík Hänke tuto sumu dlužen byl. Bedny tyto přišly dne 12. května 1821 do Prahy; jedna obsahovala lastuřice ovšem velmi dobře zachované, v ostatních šesti byly rostliny a některé předměty ethnografické. Z rostlin byla však jen jedna třetina dobře zachována, druhá byla více méně porouchána, třetí pak z největší části zkažena. Dne 4. června 1821 prohlídl

hrabě Kašpar Šternberk s prof. Steinmannem, Tauschem a Zippem ještě jednou tyto rostliny, a shledalo se, že počet jejich asi 15.000 exemplářův a asi 4000 druhů obnáší, mezi nimiž se však velmi mnoho nového a vzácného nacházelo.

V konferencí prozatímního ředitelstva dne 9. března 1822 podal hrabě Kašpar Šternberk návrh, aby vzácné a nové rostliny tohoto herbáře pod jmenem: „Reliquiæ Hänkeanæ" se zpracovaly a vydaly. Návrh se přijal a další provedení bylo navrhovateli zůstaveno.

Celou zimu z r. 1821 do 1822 byl hrabě Kašpar Šternberk prohlížením a povrchním pořádáním Hänke-ova herbáře zaměstnán, jejž dle rodů ukládal. Požádal ovšem k té práci Pražské botaniky na pomoc, ode všech docházely však jen omluvy, tak že celá obtížná tato práce hraběti Kašparovi Šternberkovi připadla, a později zvláště dr. Karlovi Bořiv. Preslovi.

Vědecké poklady tohoto herbáře byly dle plánu od hraběte Kašpara Šternberka navrženého od nejvýtečnějších botaniků spracovány, zejmena od prof. dra. Krist. Neesa z Esenbecku, dr. C. A. Agardha, později biskupa v Karlstadtě ve Švédsku, od dra. H. G. Flörke v Hamburce, prof. C. F. Hornschuha v Greifswaldě, prof. Arnošta Meyera v Kralovci, a z domácích od prof. dra. Jana Svatopl. Presla, Filipa Max. Opize, zvláště však od dra. Karla Bořiv. Presla, jenž mimo to také redakcí celého díla obstarával. Vydávání počalo r. 1825, ale bohužel nebylo toto výtečné dílo, ježto vědu botanickou znamenitě obohatilo a nejskvělejší stránku vědecké činnosti musea tvoří, ukončeno; druhého dílu vyšly jen dva sešity (r. 1835), což jen asi pátý díl celé sbírky činí.

S dvěma jinými vlasteneckými cestovateli, s nešťastným Frant. Vil. Siebrem a s dr. Janem Lhotským, staly se úmluvy v příčině zasýlání přírodnin.

Také vydal nejvyšší purkrabí k přednešení, ježto hrabě Kašpar Šternberk o tom byl učinil, nařízení všem c. k. hornickým úředníkům a komisarům silničním, aby nalezené fossilie do musea zasýlali; avšak nemělo toto nařízení, jak to vůbec při podobných úředních rozkazích bývá, valného prospěchu.

Co se jednotlivých příspěvků týče, ježto za provisoria do musea přišly, buďtež tu některé zvláště drahocenné a důležité neb z jiných příčin zajímavé zejmena uvedeny.

V tom ohledu uvádíme nejdříve pověstný český text milostné písně krále Václava. Dne 23. dubna r. 1819 přišel rukopis tento cestou gubernialního presidia do musea. Zasýlatel, známý kněz řádu křižovnického a skriptor při c. k. universitní knihovně, P. Jan Zimmermann, praví v přípisu k nejvyššímu purkrabí, že tento zlomek nejstarší památku české literatury z 12. století obsahuje; o spůsobu nalezení však ani slovem se nezmiňuje. Dobrovský, jenž o pravosti rukopisu nikterak nepochyboval, poznal v českém textu ihned milostnou píseň krále Václava, a opravil z té příčiny udání Zimmermannovo o stáří rukopisu a položil je do 13. století. Vážnost Dobrovského byla asi příčinou, že se tato píseň delší čas beze všeho vyšetření mezi nejstaršími památkami české řeči a literatury uvozovala.

Jak málo skeptický Dobrovský při milostné písni krále Václava byl, tož byl tím více podezřivý při jiném rukopise, totiž při Libušině soudu, aneb jak nyní tento zlomek někteří nazývají, při Zelenohorském rukopise. Zaslán byl tento rukopis po městské poště Pražské dne 11. června 1829 s listem písma líčeného a bez podpisu nejvyššímu purkrabí, kterýž jej museu odevzdal. Dobrovský, jenž tenkráte právě v Praze nebyl, dostal o tom písemní zprávu a zatratil rukopis než jej uviděl. Na jeho

autoritu bylo také do podavacího protokolu ihned poznamenáno, že rukopis tento při bližším vyšetření za nepravý uznán byl, a v základní kníze připsal později jednatel Max. Millauer poznámku, že k potřebě nebyl a tudíž že se odstranil. Avšak Hanka jej přece zachránil. Spor o pravost tohoto zlomku byl veden po delší čas a ne bez rozhořčenosti. Bezjmenné a mysteriosní zaslání této staré památky literární přispělo podstatně k jejímu podezřívání, a teprvé v nejnovější době zaplašilo se temno, kteréž nad ní spočívalo, a bezjmenný zasylatel její vypátral se v osobě Františka Kováře, hospodářského úředníka hraběte Kolloreda na Zelené Hoře.

Podnět k tomuto vypátrání podala novinářská polemika, s neobyčejnou vášnivostí proti některým nejstarším památkám literatury české vedená. Hlučným tímto svárem byli pohnuti staří svědkové, kteříž by jinak svou vědomost o tom do hrobu byli vzali, aby mluvili. P. Rom. Voříšek, kaplan v Žínkovech u Nepomuku, sdělil v soukromém listu dne 12. ledna 1859 sekretáři musejnímu, Václ. Nebeskému, že zná velebného svědka, jenž by pravost Libušina soudu dosvědčiti mohl. Vyzván od Nebeského, aby jej jmenoval, poslal P. Voříšek jednateli musejnímu, prof. V. Tomkovi, o tom promemoria (1. února 1859) toho obsahu, že bezjmenný zasylatel zlomku jmenovaný již knížecí Kolloredovský důchodní, Frant. Kovář, byl, kterýž jej v knížecím rodinném archivu, chovaném v jednom sklepě Zelenohorského zámku, nalezl. Ze svědků, jimž tenkráte svůj nález byl ukázal, žije prý ještě jeden v tamější krajině, P. Josef Zeman, děkan a vikář v Nepomuku. Když se tou záležitostí jednou bylo hnulo, vycházeli zvláště na udání P. Václ. Grolmusa noví svědkové na jevo, kteří všichni dokazovali, že tajemný onen zasylatel skutečně onen dotčený Kovář byl. Hlavní svědek, řed. kníž. Kolloredovské obrazárny, Fr. Horčička, byl ovšem

zatím umřel (r. 1856), jeho svědectví však dokazovaly a dotvrzovaly ústně a písemně mimo P. Grolmusa jiné ještě žijící osoby, zejmena P. František Novotný, psalterista v chrámě sv. Víta, Josef Urban, Pražský měšťan, Frant. Holina, komorník generala velmistra Dr. Jak. Beera atd., kteří ho častěji o tom vypravovat slyšeli. Když takto i z jiných stran svědectví o místě nalezení a o zaslání rukopisu na jevo byla přišla, odebral se jednatel profesor V. V. Tomek z uzavření výboru musejního ode dne 1. března 1859 s originalem do Nepomuku, aby jej P. Zemanovi k dosvědčení předložil, což tento také ihned učinil poznav, že to tentýž rukopis, jejž Frant. Kovář r. 1819 na Zelené Hoře byl nalezl, a následujícího dne (25. března 1859) vydal o tom notářem stvrzené svědectví. Celou záležitost o nalezení a zaslání často jmenovaného rukopisu vypátral a vyjasnil profesor Tomek až do nejmenších podrobností, a uveřejnil výsledek bedlivých a zevrubných svých badání a vyšetřování ve zvláštní monografii (Čas. mus. 1859 I. Die grünberger Handschrift. Prag 1859), v níž důkaz takovým spůsobem se vede, že proti němu ani s nejpřísnějšího právního ani se stanoviště nejpodezřivější kritiky historické ničeho namítati nelze.

Též milostná píseň krále Václava stala se později předmětem vyjednávání a vyšetřování se strany výboru musejního. Již r. 1846 vyslovil prof. Maur. Haupt v pojednáních kr. saské společnosti nauk některé pochybnosti o pravosti českého textu, jež později literární historik Julius Fejfalík opakoval i žádal u výboru musejního, aby se rukopis paleograficky vyšetřil, k čemuž se svolilo, a v sezení dne 13. ledna 1857 zřídila se k tomu konci komisí. Poněvadž se na rukopise patrné stopy jevily, že jest palimpsest, užilo se lučebních prostředků, aby zbytky seškrábaného písma vystoupily, a ukázalo se takto, že původní, avšak seškrábané písmo patrně ráz o dvě stě

let mladší na sobě nese než nynější text milostné písně, čímž nepravost její patrně se dosvědčila. Výsledek tohoto vyšetřování uveřejnil sekretář Nebeský v Časopise musejním na r. 1857.

Mimo tyto dva rukopisy přišlo za času prozatímního řízení ještě několik jiných rukopisných památek české literatury do musea, mezi nimiž některé k největším pokladům ústavu náležejí.

Zde zasluhuje bez odporu první místo slavný rukopis Kralodvorský, jejž V. Hanka dne 16. září 1817 nalezl a v listopadu 1822 museu věnoval; dále důležitý kodex Talemberský, v prosinci roku 1820 od opata Oseckého Benedikta Venusiho darovaný, český pergamenový pasionál prosou sepsaný, jejž s pěti jinými drahocennými rukopisy P. Vojtěch Juhn, tenkráte profesor theologie v Budějovicích, téhož roku byl věnoval, dále čtyry rukopisné kancionály, z nichž tři na pergameně, s 34 starými českými kalendáři, od r. 1589 počínajícími, a některými starými sněmy českými, jež prostřednictvím sběratele Jana Rasinna město Kolín museu odevzdalo. Zmínku zasluhuje též zajímavý zlomek starého českého mysteria, od V. Hanky pod jmenem „Mastičkář“ vydaný, jejž r. 1821 J. A. Dunder na vazbě knihy biblioteky musejní nalezl.

Vzácné byly také příspěvky hraběte Josefa Auersperka a sběratele prof. Dr. Max. Millaura, z nichžto onen několik zajímavých rukopisů zvláště obsahu alchimistického, tento pak pergamenový rukopis český museu věnoval. Obsahujeť zajímavé zásady vychovatelské veršem sepsané, ježto mladému pánu z Pernšteina tím spůsobem do úst se kladou, že se pronáší, jak si žádá vychovánu býti. Mezi rukopisy z novější doby buďtež uvedeny literarní snůšky a korrespondence Jana Ferd. Opize, jež syn jeho, chvalně známý vlastenecký botanik Fil. Max. Opiz, museu odevzdal. Obsahují 86 svazků ve 4°.

*

Četné byly zvláště příspěvky v starých vzácných knihách českých, ježto horlivostí sběratelů prof. Dr. Vojt. Sedláčka, prof. Dr. Max. Millaura, prof. Dr. Liboslava Zieglera z rozličných stran zaslány byly. Zvláště drahocenné byly mezi jinými příspěvky ke knihovně dary P. J. Hajisl. Vindyše, faráře v Nechanicích, a P. J. Hausra v Peruci.

Také zasluhuje, aby co první příklad toho spůsobu se uvedlo, že r. 1820 dne 29. září zemřelý farář Antonín Jar. Puchmayer své polské, ruské a srbské knihy museu odkázal. Podobně budiž vytknuto, že majetník kněhkupectví Calve-ova, Fridrich Tempský, první mezi kněhkupci a nakladateli četné a dílem velmi důležité spisy ze svého skladu museu věnoval a dále dodávati slíbil. Také kr. česká společnost nauk učinila totéž se svými spisy.

Vzácný byl také dar prof. Dr. Mich. Schustra: sbírka starých českých sněmů v 32 svazcích a mimo to jiné zajímavé tisky.

Ve vysoké míře potěšitelné byly zvláště co znamení nejvyšší milosti dary J. Vel. císaře Františka I. a arciknížete Karla, a sice věnoval onen museu skvostné dílo: Monete cuficte dell' I. R. Museo di Milano a překrásný kus rudku z Jachimova, jak té výtečnosti tam posud nalezen nebyl. Arcikníže Karel dal museu za poslaný plán Prahy od Jüttnera na vzájem své Dějiny polního tažení r. 1799 a své Zásady strategie.

Též přírodovědecké oddělení sbírek, ježto nahoře spanilomyslnými dary, zvláště hraběte Kašpara Šternberka, tak skvěle založeno bylo, dostalo v době provisorního ředitelství několik velmi vzácných příspěvků od hraběte Františka Šternberka, dra. Ant. Stolze v Teplicích, horního rady Karla Franze v Příbrami, horního rady Jiřího Friče v Jachimově, Šebest. Grünra, magistrátního rady v Chebu, od známého přírodovědeckého cestovatele Frant.

Vil. Siebra, dále od Frant. Wagnera, velkostatkáře v Schönwaldě, Ant. Beschoura, c. k. šichtmistra, dra. J. E. Pohla, ředitele Brasilského musea ve Vídni. Též Goethe odevzdal svému šlechetnému příteli hraběti Kašp. Šternberkovi pro museum řadu hornin, jež r. 1821 v Mariánských lázních sestavil a ve 4. sešitu své Morphologie oznámil.

Mezi ostatními příspěvky ke sbírkám budiž ještě vytknuta řada 2700 sádrových odlitků medalií na osoby a události historické od ředitele vzorní školy v Praze Al. Pařízka.

Při takové vlastenecké horlivosti, nově založený ústav příspěvky obohacovati, musely sbírky jeho brzo znamenitého rozsahu nabyti. Tak počítala knihovna při odevzdání musea výboru správnímu dle stanov zvolenému 8000 svazků tištěných knih, mezi nimiž, jak z dosavadního líčení vysvítá, velmi velký počet převzácných a drahocenných děl se nacházel; dále asi 300 rukopisů, o nichž totéž platí. Nepatrná byla sbírka listin; obsahovala v celku jen 111 listin v originalu; jen o málo patrnější byla sbírka mincí a starožitností, zvláště co se českých věcí týče. Vůbec byly historické sbírky v celku slaběji zastoupeny než přírodovědecké. Tak obsahovaly herbáře již skoro 15.000 druhů, mezi nimiž mnoho pro vědu nového a vzácného bylo, oryktognostické oddělení asi 8500 kusů, kdež zvláště Čechy dobře zastoupeny byly; při tom byla velmi poučná sbírka vzorů krystalových, jež Fr. X. Zippe výtečným spůsobem byl zhotovil; dále značná geognosticko-topografická sbírka česká, o kterouž hrabě Kašpar Šternberk zvláště pečoval a Zippe se znamenitou horlivostí se přičiňoval. Také živočišná sbírka, ačkoli v poměru méně patrná byla, učinila, zvláště co se českých věcí týče, dosti značný začátek k dalšímu rozmnožení, avšak o toto oddělení pečovalo se později méně, poněvadž ani ve výboru ani u kustodů vřelejšího zájmu pro

Slavný akt ukončil se děkovací řečí nově zvoleného presidenta. S pohnutým srdcem pravil šlechetný stařec, že čestné toto vyznamenání se mu jako kynutí prozřetelnosti zdá, kteráž ho po pětadvacítileté nepřítomnosti ve vlasti, když celý směř dřívějšího jeho života pohromami času se byl pošinul, a co s mladistvou silou pro budoucnost byl stavěl a pro vědu působil, v bouřlivých dobách válečných zmařeno bylo, zase do domácího lůna uvedla, aby v podzimku svého života netušeným spůsobem se dočkal vyplnění tužeb tak dlouho chovaných ale vždy zmařených, aby se totiž zcela vědám oddati a na této dráze vlasti poslední své síly věnovati mohl.

Dále ukázal hrabě Kašpar Šternberk k tomu, že ačkoliv počátek musea skvělý byl, přece ještě mnoho se bude muset státi, aby svému účelu vyhovovalo, a vytknul na konci vděčné zásluhy prvního zakladatele musea, nejvyššího purkrabí Frant. Ant. hraběte Kolovrata, doloživ, že toto *monumentum aere perennius* ještě po stoletích budoucím pokolením tyto díky do úst klásti bude: *Vos facta loquuntur.*

Tato slova hluboké uznalosti budou však zajisté budoucí pokolení též na šlechetného řečníka samého vztahovati a jej nejen co duševního tvůrce ústavu, nýbrž také co hmotného zakladatele vědeckých jeho pokladů a co pravou duši jeho vůbec uznávati a vděčně ctíti.

Tak byla společnost musejní řádně zřízena a nastala nová doba v dějinách ústavu, kteráž s ohledem na rozhodnou činnost a neocenitelné zásluhy jeho presidenta právem zasluhuje, aby se Šternberkovou nazvala.

II.

Dějiny Musea v prvním šestiletí řádné zprávy od r. 1823 do r. 1829.

Již 27. prosince, ten den po vánočních svátcích, odbýval nově zvolený výbor sezení, v němž Frant. hrabě Šternberk za pokladníka společnosti zvolen byl; jednatelství přijal nejmladší člen výboru, kníže August Lobkovic. V tomto sezení se také uzavřelo pro každé z obou hlavních oddělení sbírek, totiž pro historické a knihovnu, pak pro přírodovědecké, úředníka se služným 500 zl. k. m. definitivně jmenovati, a byl také ihned pro první oddělení Václav Hanka ustanoven, poněvadž u něho odkládání nebezpečno bylo, kdež se mu právě bibliotekářství při knihovně universitní v Olomouci nabízelo. K jeho služnému byla mu ještě roční remunerací 100 zl. k. m. za potřebné překlady do češtiny a jiné vedlejší práce povolena. Druhé místo se hned neobsadilo, a Fr. X. Zippe zůstal ve svém dosavadním provisorním postavení při sbírce nerostů, a byla mu pro nastávající rok remunerací 160 zl. k m. vyměřena. V tomto postavení co prozatímní adjunkt zůstal Zippe ještě, když v sezení dne 5. ún. 1823 Dr. K. B. Presl za kustoda botanické a živočišné sbírky ustanoven byl. Teprvé v sezení dne 14. dubna 1824 byl Zippe kustodem jmenován.

Hrabě Kašpar Šternberk obrátil ihned svůj zřetel k vnitřní organisací a k zavedení pravidelného úřadování. Již v druhém, dne 5. ledna 1823 odbývaném sezení bylo k jeho návrhu komité z hraběte Františka Šternberka, Josefa Dobrovského a jednatele knížete Aug z Lobkovic zřízeno, aby pod jeho předsednictvím potřebné řády a pravidla vypracovalo. V sezení dne 15. února předložila již komisí výboru svou práci, kterýž ji s několika malými proměnami schválil. Obsahovalať přede vším instrukci bibliotekáři a kustodům přírodovědeckých sbírek.

V instrukci této byla také potřebná ustanovení o návštěvě a užívání sbírek se strany obecenstva obsažena. K prohlížení sbírek byla středa každého téhodne ustanovena na lístky u presidenta neb jednatele vydávané; k návštěvě čítárny a pro učené obecenstvo úterý, středa, čtvrtek, pátek a neděle v zimě od 9. do 1. hodiny, v létě od 9. do 12. hodiny dopoledne a od 3. do 6. hodiny odpoledne; cizincům byl však přístup vždy dovolen. Pro rozličné práce při zřízení místností a postavování sbírek nemohlo se však museum hned otevříti, což se teprvé dne 1. května 1824 stalo, kdež také řádná instrukce o návštěvě a užívání sbírek vydána byla.

Také diplom, prozatím ale jen pro údy čestné, byl k návrhu a dle plánu hraběte Kašpara Šternberka zhotoven a v mědi vyryt. I v tomto diplomu značí se převaha věd přírodních, neboť odznaky jeho vztahují se výhradně jen k nim. Byl totiž ozdoben vyobrazeními rostlin, ježto po českých přírodozpytcích jmeno dostaly, na př. Šternbergia colchiciflora, Zalužania triloba atd. Později ustanovilo se uzavřením výboru dne 22. ledna 1824, že se má tento diplom též údům činným dávati.

Již dne 26. února r. 1823 odbývalo se první řádné valné shromáždění společnosti musejní v radní síni domu stavovského. Nejdříve přednesl jednatel, kníže Aug. Long-Lobkovic, svou zprávu, a na konci měl president hrabě Kašpar Šternberk delší duchaplnou a důležitou řeč, v níž mistrnými rysy tehdejší stav věd přírodních vylíčil. Bohužel přednášel výtečný muž toto své výborné pojednání velmi malému obecenstvu; jen 15 osob i se členy výboru sešlo se k tomuto valnému shromáždění, žalostný to důkaz, kterak účastenství k veledůležitému ústavu národnímu, když půvab novosti již byl pominul, zase ochabovati počalo, úkaz to, jenž hraběte Kašpara Šternberka hlubokým zármutkem naplňoval.

V tomto valném shromáždění volili se také první čestní členové, a sice arcikníže Jan, Göthe, hrabě Fridrich Berchtold a K. M. Cron, presidialní sekretář při c. k. guberniu, jejž výbor pro zásluhy, kteréž si více než čtyrletým obstaráváním všech prací kancelářských o ústav byl získal, k tomu byl navrhnul. Cron prokázal svou věrnou náklonnost k museu ještě po dlouhých létech, odkázav mu, když ve vysokém stáří v cizině zemřel (1866), legat 100 zl. r. č.

Společnost počítala tenkráte 106 činných a 23 sbírajících údů. Přes krátké své trvání byla již citelnou ztrátu utrpěla úmrtím hrab. Rudolfa z Vrbna, c. k. nejvyššího komorníka, jenž mezi nejštědřejší a nejvážnější příznivce ústavu náležel.

Roční příjem musea obnášel 7016 zl. 23 kr. r. č., a sice 4586 zl. 25 kr. úroky z jistiny základní a 2430 zl. příspěvky údů. Z toho vyšlo 5550 zl. v. č. na stálá vydání, jako služné (3466 zl. 40 kr.), nájemné a daně (973 zl. 25 kr.), tak že jen 1466 zl. 25 kr. na ostatní vydaje zbývalo. Z toho se musely potřebné stavby, nábytek, koupě k rozšíření a zvelebení sbírek zapraviti. Jednatel, kníže A. L. Lobkovic, jenž ve své zprávě k tomuto stavu peněžných prostředků museu ukázal, měl podstatnou příčinu na jejich nedostatečnost si stěžovati, má-li ústav jen poněkud vysokému a důležitému úkolu svému dostáti. Bohužel opětovala se příčina k těmto žalobám v každé zprávě jednatelově, a jest zajisté s podivením, že museum při skrovných svých prostředcích přece takového zvelebení dosáhnouti mohlo. Stalo se to jen možné dílem velkými obětmi, jež někteří presidentové, zejmena hrabě Kašpar Šternberk a později hrabě Josef Nostic ústavu přinášeli, dílem jednotlivými značnými příspěvky ke sbírkám a mimořádnou pomocí, jakáž se mu často od jednotlivců a z důchodů zemských poskytovala.

Mimo jmenovaná již ustanovení o návštěvě a užívání sbírek vydal správní výbor též zevrubnou instrukci sběratelům. V oněch bylo nařízeno, že kdož z rukopisů vypisovati chce, zvláště to bibliotekáři oznámiti má, a že bez svolení výboru nikdo listiny a rukopisy vytisknouti, vzácné neb nové předměty ze sbírek přírodnických a uměleckých vydávati a popisovati nesmí, opatření, ježto s mnohým odporem se potkalo, tak že jednatel v nejbližším valném shromáždění pohnuta se „viděl, je zastávati, zejmena proti časopisu Isis", kdež se co obmezování a monopolisování vědy vytýkalo.

Instrukce sběratelům obsahovala vůbec nařízení, jaké předměty pro museum sbírati a jak se s nimi nakládati má, i jak se zasýlati mají. Též v ní bylo několik obmezení ježto se ovšem na tom zakládala, že účel musea jen k exaktním vědám a k věcem českým směřoval. Tak na př. pravilo se, co se biblioteky týče, že mimo rukopisy, listiny a prvotisky jen díla o vědách přírodních a exaktních a Bohemica se přijímati mají, to jest knihy, ježto 1. v české řeči sepsány, 2. v jakémkoliv jazyku od Čecha složeny, 3. od kohokoliv psány, avšak v Čechách tištěny jsou, 4. kdekoliv tištěny ale o Čechách jednají.

Podobně měly se jen takové obrazy a díla umělecká přijímati, kteráž buď od Čecha zhotovena jsou aneb zdařilým spůsobem národní předměty představují.

Praxe byla v těch věcech ovšem volnější a přijímaly se předměty, ježto do úzkých mezí této instrukci vtěsnati se nedaly.

Prospěšné opatření v příčině vnitřní správy učinil výbor ustanovením dvou revisorů čili dozorců ze svého středu, jimž uloženo bylo, každý měsíc místnosti, sbírky a katalogy, vůbec celé museum prohlídnouti. Úřad tento byl nejdříve prof. Max. Millaurovi a Steinmannovi svěřen.

Jiné, velmi prospěšné opatření bylo vydávání Jednání vlasteneckého musea, kteráž se ročně po valném shromáždění uveřejňovala, z počátku (1823—1826) v obou zemských jazycích, později jen v německém.

Tato Jednání obsahovala pokaždé zprávu jednatelovu o minulém roce, řeči presidentů, výtahy z protokolů o tom, co se ve valném shromáždění dělo, obyčejně také seznam všech členů společnosti, všechny důležitější řády a pravidla, a někdy také zvláště důležité listiny ústavu se týkající. Trvalou cenu dávaly jim vědecké monografie a pojednání z oboru věd přírodních, vlasteneckého dějepisu, české numismatiky atd. Největší část z nich obohatila podstatně vědu, a posud se jednotlivé ročníky těchto Jednání od učenců odborných hledají. Zippe, Karel B. Presl, Corda uveřejňovaly v nich důležité své nálezy a badání, jakož také Palacký, Dobrovský, Hanka a Millauer mnohé vzácné příspěvky dějepisné v nich podávali. Velice zajímavé a ve vědeckém ohledu důležité jsou v těchto Jednáních také důmyslné řeči presidenta hraběte Kašpara Šternberka, jež pravidelně ve valných shromážděných míval a v nichž o pokrocích a o nejdůležitějších úkazích zvláště v oboru věd přírodních jednával, ovšem se zřetelem k museu. Též druhý president, hrabě Josef Nostic, míval ve valných shromážděních ještě řeči směru obecného a vědeckého, později však bylo obyčejem, obmezovati se při těchto přednešeních pouze na věci musea samého a správy jeho se týkající, jakož se od nastoupení Fr. Palackého v úřad jednatelský vědecká pojednání v Jednáních musea více nevydávala. Vyloučení vědeckých příloh mělo svou příčinu v tom, že při museu zásada v platnost vešla, že ono povoláno a povinno není, vědu neprostředně tvořiti.

V prvních časech byl však o tom jiný náhled, a nově zvolený výbor uzavřel hned v sezení dne 26. března 1823 k návrhu Dobrovského, vydati nový svazek Letopisů če-

ských co pokračování dvou jejich svazků, již na konci minulého století v jazyku latinském vyšlých. Tento svazek měl dle plánu Dobrovského obsahovati:

1. nejstarší práva česká;

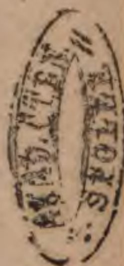
2. tak nazvané pokračování Beneše z Hořovic aneb Pulkavy, a kdyby to nevyplňovalo skrovný svazek, mohly by se některé důležité listiny z Talemberského kodexu připojiti.

Dobrovský se nabídl, že vydání obstará, jest-li mu prof. Millauer nápomocen bude, což tento ochotně slíbil. Avšak zamýšlené dílo nevyšlo v museu; pokračování Beneše z Hořovic vydala později kr. česká společnost nauk s některými jinými kusy redakcí Palackého skutečně co třetí svazek Scriptores rerum Bohemicarum.

Jiné důležité podniknutí, ježto výbor mnohá léta zaměstnávalo, bylo vydání obšírné topografie Čech. Josef Eichler, profesor na Malostranském gymnasiu v Praze, zanášel se již po čtrnáct let s plánem, přepracovati zastaralou topografii Schallerovu a učinil roku 1824 skrze zemské presidium museu návrh, že mu svou práci bezplatně přepustiti se uvoluje, což se ochotně v sezení dne 30. května 1824 přijalo. Poněvadž ale také profesor na konservatoři Pražské, Vavřinec Vojt. Dlask, známý mnohými pracemi země- a místopisnými, též s plánem topografie Čech se zanášel, byl se již dříve z nařízení nejvyššího purkrabí pokus stal, oba k společnému vypracování díla pohnouti, k čemuž však prof. Eichler přistoupiti nechtěl. Pohříchu ale nebyl sám s to, aby obtížný a velký tento úkol vykonal.

Prostřednictvím musea užíval ovšem při tom nejvydatnější pomoci veřejných organů. Důtklivými nařízeními c. k. gubernia a konsistoří žádalo se od magistrátů, dominií a duchovních zodpovídání a vyplnění otázek a tabel od Eichlera navržených a od musea rozmnožených a opra-

vených a také nákladem vlastním vydaných, a kdež se otálelo, naléhalo se opětně a vracely se tabelly několikkráte k zevrubnějšímu udání a vyplnění. Avšak profesorovi Eichlerovi nebyl material přece ještě dostatečný, a přes opětované naléhání a dávání lhůt se strany výboru musejního nemohl se odhodlati, alespoň Berounský kraj co ukázku dalšího spracování podati. Po dlouholetém čekání viděl se výbor pohnuta (v sezení dne 3. července 1831), veškerý material od prof. Eichlera žádati, i odevzdán byl vyjímajíc kraj Berounský, jenž zpočátku Eichlerovi přece ponechán byl, nástupci Dlaskovu v konservatoři, Janu B. Sommrovi k zpracování, kterýž je také v letech 1833 až 1849 výtečným způsobem provedl. Avšak Eichler nepodal ani vyhraženého kraje Berounského, kterýmž prvotně dílo začíti mělo, a tento kraj činí nyní poslední svazek jeho. Ale jako by nad tímto krajem zvláštní osud panoval, umřel i Sommer mezi jeho tiskem (dne 12. listopadu 1840), a věrný a výtečný jeho spolupracovník od počátku, prof. Fr. X. Zippe, musel jej dokončit. Topografie Prahy, kterouž se dílo dokončit mělo a při jejímžto vypracování smrt Sommra překvapila, nevyšla.

Museum přepustilo ovšem náklad díla kněhkupectví Calve-ovu, mělo však přece tu zásluhu o ně, že přípravné práce a látku důrazně připravilo a zaopatřilo, jakož i tu, že údové jeho spracovateli radou a skutkem nápomocni byli, tak zejmena hrabě Kašpar Šternberk, prof. Steinmann, Millauer, později Palacký a j. Kustos prof. Dr. K. B. Presl poskytoval mu skoro pro všechny kraje botanické přehledy; avšak největší zásluhu o celé dílo získal si prof. Fr. X. Zippe, kterýž nejen při každém kraji rozsáhlý přehled všeobecný fysikalních a statistických poměrů, nýbrž také pokaždé některé z největších a nejdůležitějších dominií výtečným způsobem spracoval.

Brzo po uzavření, aby se topografie česká spraco-

vala, vznikla ve výboru myšlénka vydávati orgán časopisný. Podnět k tomu dal Fr. Palacký, jenž po mnohém ústním o tom jednání s hrabětem Kašparem Šternberkem tomuto ke konci roku 1825 promemoria o tom podal, v němž k potřebě literarního organu pro museum ukázal, jenžto by jako hlasatelem života společnosti musejní, nosičem jeho přání a snažení a oznamovatelem úspěchů jejich, neméně i středem a spojištěm vědecké a literární činnosti ve vlasti, proti cizině i pak representantem domácí intelligence a zástupcem a hajitelem země proti křivým často úsudkům jejím státi se měl. Poněvadž však literarní činnost a obcování v Čechách ve dvou jazycích, v českém a německém se děje, z nichž onen vlastně historickým jazykem národním, jakož i jazykem většiny lidu, tento pak obcovacím jazykem vzdělanců jest, a poněvadž jakási horlivost ano řevnivost u přívrženců obou řečí a literatur se poznává, museum pak vzájemného zápasu ani nevšímati ani jednostranně k těm neb oněm přidati se nesmí, kdežto dle svého účelu nad obě strany postaveno býti a na obě stejný vliv míti má, tož se tudíž z toho ohledu zdá, že bude nevyhnutelně potřebí, aby museum k vydání dvou časopisů, v českém a německém jazyku zároveň přikročilo, chce-li úkolům svým dostačiti a nechce-li patrným strannictvím jednu část národu sobě odciziti. Avšak nesměly by oba časopisy pouhé překlady jednoho z druhého býti, nýbrž musely by dle rozdílnosti čtenářstva a potřeb jeho na rozdílném plánu založeny býti."

V sezení výboru dne 8. ledna 1826 měl hrabě Kašpar Šternberk na základě tohoto promemoria přednešení o potřebě, vydávati při museu český a německý časopis, aby zájem pro ně v širších kruzích se vzbuzoval, což prý vydáváním pouhých Jednání státi se nemůže, neboť mají příliš malý odbyt. Poněvadž ale prostředky musea

posud zjednáváním potřebného nábytku obtíženy byly a pravidelné příjmy jeho k zapravení velmi znamenitého nákladu, jakéhož tak velká a drahá díla jako Reliquiae Hänkeanae a zamýšlená topografie Čech vymáhala, nedostačovala, muselo se na to pomýšlet, aby prostředky k tomu mimořádnou cestou se zaopatřily. Že však očekávati bylo, že jmenovitě topografie a časopisy dosti vypláceti se budou a že, když se s nimi začátek učiní, snadno soukromého nakladatele najdou a tudíž vlastně jen o zálohu se jedná, zdálo se hraběti Kašparovi Šternberkovi, že nejlepší prostředek k zaopatření potřebné sumy k založení těchto literárních podniknutí bude, učiniti mezi členy společnosti půjčku tím spůsobem, aby se počet akcií po 25 zl. r. č. vydal, z nichž by se po tři léta úroků neplatilo, pak ale 5 % dávalo a kteréž by potom zlosováním se uplácely aneb ze skladu musejního nahražovaly. Výbor schválil návrh tento v sezení dne 12. března téhož roku. Akcie, počtem 163, byly brzo rozebrány, poněvadž někteří členové více jich brali, tak kníže arcibiskup rytíř Chlumčanský 12, hrabě Kašpar Šternberk, knížata Rudolf Kinský a Karel Egon z Fürstenberka po 10, hrabě Jos. Mat. Thun 8 a t. d. Z těchto akcií se později jen 61 penězi zaplatilo a 5 ze skladu nahradilo; ostatní byly museu darovány.

Správní výbor zůstavil hraběti Kašparovi Šternberkovi všechny další kroky k opatření úředního dovolení k vydávání těchto časopisů, což při tehdejších poměrech i společnosti, jako museum, a muži takového postavení a takové slávy vědecké, jako Kašpar Šternberk, dosti velké obtíže činilo. Hrabě Šternberk vypracoval sám žádost k praesidiu c. k. gubernia (d. 15. ledna 1826) a obrátil se mimo to v té věci důvěrným listem k policejnímu presidentovi hraběti Sedlnickému, kdež potřebu těchto dvou časopisů také tím odůvodňoval, že u nás tak málo

cizích časopisů se čísti smí. Žádost, vřele od nejvyššího purkrabí odporučená, byla velmi rychle od policejního a censurního úřadu ve Vídni vyřízena (již 11. února 1826) a vydávání časopisů se sice povolilo, avšak že se očekává, „že při propouštění článků do nich obezřelé a přísné censury se užije a že články, vztahující se k poměrům politickým v historickém neb jiném ohledu bez vysokého svolení k tisku připustiti se nesmějí.“ Následkem tohoto rozhodnutí viděl se nejvyšší purkhrabí nucena, censurnímu úřadu speciálně naříditi, aby podávané články rychle do censury dával, články pak, ježto by se k dotčeným poměrům vztahovaly, pokaždé se zvláštní poradnou zprávou a s dobrým zdáním censora samého guberniu předkládal.

Když toto úřední rozhodnutí bylo došlo, měl hrabě Kašpar Šternberk v sezení výboru dne 12. dubna 1826 opět přednešení o tom, jak by se časopisy co do obsahu a formy zříditi měly, o čemž Palacký obšírné promemoria byl podal.

Praví se v něm nejdříve, že tyto časopisy přiměřeny býti musí důstojnosti spolku, jako jest společnost musejní, „ježto doma i v cizině za representanta české národní kultury, kteréž skoro vůbec přednost před ostatními zeměmi tohoto císařství dávati zvykli, se považuje.“ Dále vytknula se zásada, že časopisy národní směr míti musí, jakož při orgánech ústavu, kterýž přede vším duševním zájmům národu věnován jest, samo sebou se rozumí, a jak také duch času ve všech zemích evropských toho požaduje, jimž časopisy ze všech oborů lidské činnosti nyní nevyhnutelnou potřebou se staly. Poněvadž by ale, soudíme-li dle nejnovějších událostí, velmi obtížné bylo, potřebného dovolení k založení nových časopisů v Čechách dosáhnouti, jest v prospěchu musea i národa, aby již povolené časopisy ke všem předmětům ohled braly, ježto skutečnou potřebou vzdělaného obecenstva se staly a posud

zvláštního organu ve vlasti nenalezly. Vůbec mělo se toto podniknutí dle následujících ideií říditi: Oba časopisy mají, každý ve svém oboru, se snažiti, aby historické střediště utvořily pro všechny úkazy duševního života národa z přítomnosti a minulosti; mají se státi archivem, v němž by Čech zponenáhla vše naznačeno neb vyvedeno nalezl, co jej jakožto Čecha v historickém a literárním ohledu zajímá; mají příště cizině a potomstvu zvláštní obraz podávati, v němž by Čecha z dob minulých a nynějších v pravé jeho podobě uzřely; Čechovi pak mají býti zrcadlem ryzí české národnosti, aby jednotlivec v celku se poznával a mysl vlastenecká v něm se budila a svatě zachovávala. Tak by se mohly tyto listy jednou organem národního života českého státi a pravými národními listy býti.

Což se českého časopisu zvláště týče, má též o týchže předmětech jednati jako německý, než více způsobem populárním; avšak měj mimo to ještě zvláštní zájem, udržování totiž a zvelebování české řeči samy. Národní jazyk jest bez odporu to nejdůležitější a nejdrahocennější, což minulost česká potomním pokolením zanechala. Jím stali se Čechové zvláštním národem, vydobyli si zvláštních dějin, ježto v letopisech světa vždy skvělejší místo zajímati budou, nežby se jinak národu a zemi dle jeho počtu a její velikosti přisuzovati mohlo. A kdyby jednou, což ovšem k víře podobno není, z počtu živých jazyků zmizeti měl, pak zajisté celá duševní povaha již vyhynulých Čechův zvláště dle výše měřiti se bude, jaké vlastní jejich literatura národní dosáhla. Jest tudíž pro současníky samy důležito, aby vzdělání této řeči a literatury nezanedbávali: máť zajisté posud obecenstvo 6 milionů v Čechách, na Moravě a na Slovensku, u něhož posud nevyhynuly živly, ježto k zachování národní literatury za potřebné se uznávají: avšak potřebují živého

popudu a moudrého a obezřelého pěstování. Pokusy jednotlivých mužů vlasteneckých, dávno ladem ležící pole národní řeči a literatury času přiměřeně opět vzdělávati, měly již mnohé blahodárné následky. Že však jen od jednotlivců pocházely, kdež pak, když veřejné kontroly není, i nejnepovolanější za opravněna se má, ze svého k novotám přispívati, muselo se státi, že z nich konečně zmatek jazykový a anarchie se vyvinuly, ježto řeči a literatuře záhubou hrozí. Jesti zajisté společnosti musejní, důstojno, aby se tu prostředkův ujala, a také velmi záslužno k zachování, vyčistění a vzkřísení národního jazyka vším přispívati, k čemuž jen síly stačí. V době, kdež skoro všickni národové druhé třídy v Evropě ke svým ještě před nedávnem zanedbávaným jazykům národním jako o závod a jako k nejsvětějšímu palladiu svého bytí se vracejí a znamenitými velkým nákladem založenými ústavy je chrániti se snaží, slušelo by i Čechům, aby ve vlastní své záležitosti pozadu nezůstali.“

V sezení dne 15. května 1826 jmenován byl Palacký redaktorem obou časopisů, a bylo mu přidáno komité z jednatele prof. Millaura, Dobrovského a prof. Steinmana k předběžnému ustanovení potřebných modalit těchto časopisů a ke zkoušení materialu pro ně určeného.

Začátkem r. 1827 začaly oba časopisy vycházeti, německý v sešitech měsíčních, český ve čtvrtletních. Avšak účastenství obecenstva zvláště při německém časopise zůstalo pohříchu za nadějemi chovanými a nerovnalo se vnitřní ceně jejich, kteráž všude jednomyslného uznání docházela. Sám slavný Nestor německé literatury, Goethe, vyslovil se o nich s velkou chválou. V zadání k výboru musejnímu dne 6. února 1828 uvozuje Palacký za příčinu toho mezi jiným také to, že zájmy *vlastenecké*, na nichž jednota a celý plán německého časopisu se zakládá, k subjektivním potřebám našeho obecenstva se ne-

hodí, a že domácí i cizí kněhkupci s patrnou nepřízní k oběma časopisům se chovají; při českém pak zvláště působí prý neblaze roztržka v literatuře, především v příčině purismu a pravopisu, kdež redakcí nemožno všem stranám vyhověti.

Aby se tu pomoc stala, a aby společnost musejní nepotřebovala časopisům větší oběti peněžné přinášeti, učinil Palacký návrh, aby se jejich náklad Calvé-ovu kněhkupectví ponechal, kterýžto návrh od výboru přijat byl, a od 1. července 1828 přešly časopisy tím způsobem do nákladu jmenovaného knihkupectví, že museum povinno bylo rukopis k tisku připravený a pravý čas podati, a že tudíž redaktor jen od výboru musejního závisel.

Avšak nepodařilo se ani důraznému se přičinění účinné firmy při četném jejím spojení odbyt časopisů zvelebiti, obnášelť koncem r. 1828 při českém čtvrtletníku 283 exemplářů a při německém měsíčníku jen 243 exemplářů, z nichž pouze *šest* do ciziny šlo. Přes všechno přičinění i výboru, jenž tištěnými oběžníky, nejen literární ale i úřední cestou rozšiřovanými, k účastenství vybízel, nebylo přece lze odbyt jejich rozmnožiti a nastala r. 1830 potřeba, objem jejich ztenčiti a také německý měsíčník ve čtvrtletník proměniti. Avšak všechna opatření a snahy byly marné; odbyt klesal pořáde více a více a obnášel r. 1831 při českém časopise 225 a při německém dokonce jen 155 výtisků, tak že kněhkupectví Calve-ovo koncem jmenovaného roku náklad vypovědělo a též redaktor Palacký při těchto poměrech a při zmáhající se přísnosti censury pozbyl chuti, věnovati své síly podniknutí, kteréž zaslouženého uznání nedocházelo.

V zadání dne 16. října 1831 praví: „Přísnost naší censury rozmnožila se, přes ušlechtilou liberálnost J. Exc. pana nejvyššího purkrabí a přes osobní ochotnost pana gubernialního rady a referenta censurního, asi ode tří let

nápadným spůsobem; i ačkoliv jsem již často nadějí se kojil, že svého vrchole dosáhla, bývám přece při každém novém půlletí v tom ohledu z novu sklamán. Nepříjemný následek toho jest ocháblost nejlepších mých německých spolupracovníků, kteří při takových poměrech chuti nemají, své články do censury dávati. I já se musím přiznati, že mi často těžko bývá, pro německý svým plánem obmezený časopis nové předměty nalézti, jejichž volné spracovaní by nynější censuře nevadilo a které by pro obecenstvo, cizozemskými, bez censury tištěnými časopisy na jiné čtení zvyklé, alespoň poněkud zajímavé byly. Při českém časopise jest sice přísnost censury neméně obtížná, avšak plán jeho jest skoro neobmezený a tudíž výbor článků snadnější; vnitřní pak cena jeho zvláště vzděláváním nadějných mladých spisovatelů zmáhá se každým rokem, pročež také časopis tento blahodárný vliv na českou literaturu míti počíná, mimo to jest odbyt jeho, byť ne skvělý, přece snesitelný, a poněvadž jediným časopisem toho spůsobu v české literatuře jest, zdá se, že by ani potřebno ani radno nebylo, s ním nějakou změnu před se vzíti.“

Při těchto poměrech byl výbor nucen s německým časopisem přestati, další vydávání českého bylo Maticí českou, mezi tím při museu zřízenou, pojištěno.

Později činily se opět pokusy o vzkříšení německého časopisu, ale bez prospěchu, jakož vůbec také jiné pokusy s literarními a vědeckými publikacemi neprostředně od musea samého již se nechtěly dařiti ovšem ale při jeho sborech.

Mimo tato podniknutí zanášeli se při museu také myšlénkou, „laciné vzdělavací kniby pro sprostý lid, v nichž by spasitelné pravdy náboženství a mravnosti prostým a čistě českým jazykem vyloženy byly, tiskem vydávati.“ Vůbec mělo museum úmysl, též ke vzdělání řeči a literatury

české působiti. Hrabě Kašpar Šternberk pravil v tom ohledu již ve své řeči v prvním valném shromáždění r. 1823: „Též slovanský jazyk, v němž z třináctého století sbírkami básní vysoké ceny se vykázati můžeme, jak p. bibliotekárem Hankou nalezený a museu darovaný rukopis Kralodvorský dosvědčuje, v jeho původní čistotě udržeti aneb k ní navrátiti, budiž snahou naší.“ Úmysl tento byl však teprvé později a ne přímo od musea vyplněn.

Po tomto vylíčení vědecké činnosti musea obrátíme se k vypsání stavu a pokroku jeho vůbec.

V tom ohledu jeví se všude potěšitelné zvelebení, zvláště co se sbírek týče. I stav jmění zvýšil se o 5000 zl. r. č., ačkoli v těchto letech ještě 12.138 zl. víd. č. za nábytek se vydalo; roční příspěvky údů rozmnožily se o 2000 zl. víd. č. Správní výbor uzavřel hned v první své schůzce, že pod žádnou záminkou na základní jmění nesáhne, kteréžto obmezení vlastně stanovy samy výboru ukládati měly.

Mezi sbírkami těšil se zvláště mineralní kabinet z velkého obohacení a byl vzorně spořádán a postaven, jak od horlivosti a výtečné znalosti jeho kustosa Fr. X. Zippe očekávati bylo.

Kterak sbírka tato z darů hrabat Kašpara Šternberka, Eugena z Vrbna, Frant. Ant. Kolovrata a Prokopa Hartmanna velkolepým spůsobem založena byla, o tom jsme se již nahoře krátce zmínili. Záležela ze dvou oddělení: z všeobecného a z českého, a byla původně dle soustavy Wernerovy spořádána. Po vyjíti soustavy Mohsovy byla podle ní přepořádána, čímž jí značný počet kusů ubyl, poněvadž podlé této soustavy smíšené mineralie vyloučiti se musely. Česká sbírka byla na 1200 a všeobecná na 4600 kusů snížena; avšak oběma se dostalo brzo tak znamenitého rozmnožení, že koncem prvního

tohoto šestiletí (v březnu 1829) sbírka vlastenecká z 2000 kusů, nejvíce krásných a charakteristických exemplářů záležela, všeobecná čili systematická pak přes 7000 kusů a 290 druhů počítala.

Rozmnožení toto spůsobeno hlavně výměnou a koupěmi, dílem z peněz za prodané dublety vytěžených. Tak byla r. 1824 oryktognostická sbírka 2500 kusů s vybranou knihovnou mineralogickou od kustosa Zippe koupena. Sbírka tato, kterouž s výtečnou znalostí a největší horlivostí, ač skrovnými hmotnými prostředky byl sebral, záležela ze samých třípalcových kusů a byla znamenitá pro množství anglických, švédských, norských, sibirských a amerických mineralií, zvláště pak pro úplné řády nerostů z Čech, Moravy, Slezska, Tyrol, Korutan a z Farör. Získáním této sbírky rozmnožen byl mineralní kabinet o 30 druhů, jichž posud neměl.

Dále byla r. 1825 oryktognostická sbírka Františka Rombalda rytíře z Hohenfelsu za 450 zl. konv. m. koupena. Byla zvláště bohata na nálezy z Jachimova a ze Slavkova a rozmnožila všeobecnou sbírku o 230 kusů, českou o 83.

Ještě důležitější bylo získání sbírky c. k. hornického aktuara Františka Pešky, kterouž president hrabě Kašpar Šternberk za 1200 zl. konv. m. pro museum koupil. Hlavní cena této sbírky záležela v nálezích Jachimovských ze starší a novější doby, ježto v ní tak úplně zastoupeny byly, jako snad v žádné jiné sbírce tehdejší, alespoň v žádné domácí, v cizině toť ovšem možná, neboť chodilo již tenkráte, jako ještě podnes nejkrásnější a nejvýtečnější do ciziny, že domácí ústavy a sbírky české nálezy u cizích obchodníků kupovati musí.

Mezi dary, ježto k obohacení sbírky nerostů zvláště přispěly, zasluhuje uvedení příspěvek Jana Weitlofa, pána na Niměřicích a Skalsku, jenž značnou svou sbírku (750

kusů) museu věnoval (roku 1827), začež činným údem jmenován byl; dále dar c. k. F. M. L. Františka barona Kollera: řada italských nerostů, zvláště z okolí Vesuvu (r. 1826 a 1828), arciknížete Jana, mineraloga Josefa Roesslera v Kladrubech u Teplic a zakladatele musea hraběte Frant. Ant. Kolovrata.

Zvláště vzácná a ve vědeckém ohledu důležitá část mineralního kabinetu byla mistrným způsobem od Zippe sestavená sbírka 3000 kusů vzorů krystalových, kteráž všechno obsahovala, co tenkráte známo bylo, a jasný přehled souvislosti soustav krystalových vůbec jakož i jednotlivých řad krystalových a rozličných druhů poskytovala.

Vůbec povznesl se pod důrazným a výtečným řízením Zippovým kabinet mineralní hned v prvních letech k výši znamenité a byl tak vzorně spořádán, že vynikající místo mezi největšími sbírkami nerostů zajímal a tehdejší stav vědy skvěle representoval. Později nastala nějaký čas přestávka při této sbírce; v nejnovější době usiluje však opět její kustos, prof. Krejčí, velmi chvalitebně, aby se mezery vyplnily.

Systematické a přísně vědecké spořádání sbírky mineralní mělo pro pokrok vědy skvělý výsledek; značný počet specií mineralních objevil se dílem co zcela nové druhy aneb alespoň co nové v jejich se vyskytání. V jednáních musea na r. 1824 podal Zippe popis takových nerostů, jejichž vyskytání se v Čechách posud neznámo bylo, v kterých buď nová naleziště neb nové formy krystalové se objevily, a konečně takových, ježto posud zcela neznámy byly.

Geognostická sbírka, ačkoliv ještě mnoho mezer měla, poskytovala přece příznivý a mnohoslibující začátek. Obsahovala dosti úplně horniny Litoměřického, Boleslavského, Rakovnického a Čáslavského kraje; největší části Bydžovského a jednotlivé řady Loketského,

Plzenského a Klatovského kraje, a poskytovala přehled útvaru Středohoří, Berounského pohoří, Jizerských a z části Krkonošských a Krušných hor i jihovýchodního pohoří Česko-moravského. Kdyby se bylo museum ve všech krajích se stejnou ochotností potkávalo, jakou mu v kraji Čáslavském krajský hejtman Ignác Havle a c. k. hornický soud v Kutné Hoře, v Litoměřickém dr. Ant. Stolz v Teplicích prokazovali, mohla tato sbírka, ovšem dle tehdejších požadavků vědeckých, již úplná býti. K žádosti musea nařidilo arci zemské presidium c. k. hornickým úřadům, pak organům stavitelského ředitelství a administrací státních statků, aby příspěvky ku geognostické sbírce zasílaly, avšak tyto jen zřídka tomuto rozkazu vyhovovaly. Mimo to obrátil se hrabě Kašpar Šternberk přímo k jednotlivým úřadům a panstvím, aby řady hornin a skamenělin ze svého okolí posílaly, a připomínal při tom hned také, čehož by si z té neb oné krajiny zvláště přál. Také horlivý mineralog, P. František Hocke v Ronšperku, získal si podstatnou zásluhu, zaslav několik řad z tamějšího okolí; podobně vysoce vzdělaný a Göthe'ovým přátelstvím poctěný magistratní rada Grüner v Chebu, jenž řadu hornin kraje Loketského daroval. Mezi dárci v tomto oddělení stkví se také jmeno velkého švédského lučebníka Berzelia, kterýž značnou řadu švédských nerostů a kamenů zaslal (r. 1824).

Podstatně zvelebována byla sbírka geognostická výtěžkem cest, jež kustos Zippe z nařízení a na útraty presidenta hraběte Šternberka skoro ročně do rozličných krajin Čech v příčině geognostického jich probadání podnikal a tím spůsobem zponenáhla celé Čechy skoumaje proputoval.

Ačkoliv hlavně ku geognosii Čech zřetel se obracel, postavily se přece za příčinou porovnání také řady cizích nerostů a hornin.

Nejskvělejší stránku sbírek musejních tvořily však skameněliny rostlinné, což výhradně za zásluhu hr. Kašpara Šternberka považovati sluší. Neboť jakkoliv rozsáhlý byl duševní obzor hraběte Kašp. Šternberka, jakkoliv zájem vědecký a vzdělanost vzácného tohoto muže podivu hodnou všestranností vynikaly, tož byly přece Květeny jak nynějšího tak předpotopních světů zvláštními jeho miláčky a přede vším předmětem vědeckého badání. Nešetřil ani práce ani nákladu, aby němé tyto svědky dávno zahynulých světů sebral, i mohl právem říci, že tenkráte žádná sbírka na světě nad musejní množstvím, krásou a vzácností exemplářův a vědeckou důležitostí nevyniká, — výrok, jejž velký jeho přítel Alexandr Humboldt opakoval. Bylať sbírka tato základem díla: „Versuch einer Flora der Vorwelt", jímž hrabě Šternberk novou dobu ve vědě o skamenělinách rostlinných utvořil, pročež také trvalou cenu podrží.

Méně značná byla sbírka skamenělin živočišných, avšak byly mezi nimi některé kusy velmi vzácné a pro vědu důležité. Jmenovitě bylo o to pečováno, aby české trilobity, ježto hraběte Šternberka zvláště zajímaly, se sbíraly, k čemuž nejvíce Eugen hrabě z Vrbna, ředitel František Auge v Karlšteině a kaplan Jan Vlček v Jincích přispívali.

Také skameněliny útvaru pyropového a opukového, ježto dříve ještě málo známy a ne dobře určeny byly, vynikaly, poněvadž hrabě Kašpar Šternberk se zvláštní oblibou k této stránce se byl obrátil a několikkráte si ji za předmět výkladů ve svých řečích ve valných shromážděních obral. (Jednání spol. mus. 1827., 1828., 1829.)

Velmi četný byl také přírostek, jejž sbírka botanická v prvním tomto turnu dostala. Též tato sbírka povstala z několika sbírek, jež spanilomyslní příznivci a přátelé nově založenému ústavu byli věnovali. Základ

tvořil, jak již praveno, bohatý a výtečný herbář hraběte Kašpara Šternberka, dále sestávala z herbáře českých rostlin, jejž vlastenečtí botanikové Seidl, Conrad a hrabě Berchtold byli darovali, ve vědeckém ohledu nejdůležitější její částí však byla sbírka Hänke-ova; mimo to byl kabinet hub a ovoce, jejž hr. Jos. Vratislav věnoval, nemalou její okrasou. Rostliny byly z počátku sestaveny dle soustavy přirozené. Během prvního tohoto šestiletého turnu rozmnoženy jsou herbáře musejní, ježto při nastoupení řádné správy 15.000 druhů obsahovaly, o další 2000 specií a to hlavně štědrostí hraběte Kašpara Šternberka, jenž sám přes 1000 pro museum nových druhů, nejvíce vzácných rostlin z Nového Hollandu, od mysu Dobré naděje a ze severní Afriky daroval.

Mimo to přispěli k rozmnožení této sbírky dědicové po slavně známém českém botanikovi, Františkovi Adamovi hraběti z Valdšteina, jenž s drem. Pavlem Kitaiblem skvostné dílo: „Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariæ. Viennæ 1802." vydal. Odevzdali totiž jeho herbář (19 fascikulí v jednu bednu), jenž z části originaly k dotčenému dílu obsahoval a tudíž zvláštní cenu měl, do musea; dále daroval hrabě Jan Lažanský, president zemského soudu, od botanika Siebra sestavený herbář lékařských rostlin; V. Chr. Rubeš, děkan v Hajdě, jenž i jinak vřelé účastenství museu prokazoval, 350 dřev nejvíce z Brasilie, pak slavný švédský botanik Agardh, tenkráte professor v Lundu, sbírku řas z rozličných moří.

Sbírka živočišná, ku kteréž četnou, od hraběte Františka Hartiga, tenkráte správce zemského v Štýrsku, darovanou sbírkou ptáků, ssavců a lastuřic, mnoho slibující základ položen byl, a kteráž konchiliemi Hänke-ovými podstatně obohacena byla, rozmnožena byla v této době poměrně velmi značně, ano zdvojnásobila se skoro a byla právě vědeckým duchem spořádána a zřízena. To do-

svědčuje již snaha založiti sbírku koster a zubů. Kníže Ferdinand Kinský zapravil sám útraty prvního jich pořízení, a dr. Jiří Ilg, tenkráte profesor pitvy na universitě Pražské, daroval řadu zubů, jež sám byl preparoval. Důležitější příspěvky ke sbírce zoologické věnovali mimo to kníže Lobkovic, hrabě Pachta, kr. česká společnost nauk, a jako všudy, tak i zde hrabě Kašpar Šternberk.

Knihovna dostala za těchto prvních šest let přírostek 6345 svazků, nejvíce děl přírodovědeckých, a 249 rukopisů; obsahovala tudíž 10.906 svazků knih tištěných a 547 rukopisů. Z nich byla jen malá částka koupena, ostatní vše bylo museu darováno. I zde převyšovaly dary hraběte Šternberka svou cenou příspěvky všech ostatních dárců dohromady. Věnoval v této době musejní knihovně 1441 svazků asi s 15.556 tabulemi vyobrazení, spisy to naskrze ve vědeckém ohledu velmi důležité a namnoze díla nad míru drahocenná a skvostná; mimo to 821 dissertací obsahu přírodovědeckého.

Mezi ostatními dárci zasluhují zvláštní zmínky arcibiskup Chlumčanský, hrabě Frant. Šternberk, Josef Dobrovský a nadporučík Max. Eduard Goller.

Mezi sběrateli zaslali značnější příspěvky ke knihovně Josef Ziegler, jenž se byl mezi tím časem děkanem v Chrudími stal, gymnasialní prefekt Jos. Schön v Písku, Josef Devoty, farář v Sedlci, Josef Kreibich ve Vídni a děkan Frant. Vacek v Kopidlně.

Koupě se děly skoro výhradně jen v licitacích, a to nejvíce při pozůstalostech. Tak získalo museum značný počet knih při licitací knihovny hraběte Adolfa z Kounic (1824), universitního bibliotekáře Posselta (zvláště spisy jazykozpytné), barona Jana Stentsche, kdež mnoho závadných bohemik a historických a publicistických spisů bylo; nejvíce ale v licitací dublet c. k. universitní knihovny (1827).

Historické oddělení sbírek netěšilo se však z tak znamenitého zvelebení, vyjmeme-li jedinou sbírku pečetí, pro kterouž se ještě nejvíce činilo. Tak byla r. 1826 od dozorce obrazárny vlasteneckých přátel umění, Jos. Burde, velmi značná sbírka pečetí za 400 zl. k. m. v osmi ročních lhůtách po 50 zl. koupena a Burde mimo to kustosem této sbírky, jakož i při kabinetu archaeologickém a ethnografickém jmenován. Sbírka tato obsahovala přes 15.000 kusů, jak domácích tak cizích otisků pečetí, a byla později od Burde dary velmi značně rozmnožena.

Dále zaslány byly z podnětu a osobním působením potomního appell. rady Jana Schmidta z Bergenholdu, tenkráte magistratního rady v Praze, úřední cestou ode všech skoro krajských úřadů v Čechách otisky pečetí měst a městysů tam ležících. Též jednotlivými dary přišlo leccos, tak od prof. Jos. Dlabače v Písku několik set otisků.

Burde učinil sice návrh, aby se otisky pečetí všech duchovních a světských autorit a úřadů, jakož i všech statkářů, notářů, společností, továren, cechů a spolků, a též židovských synagog a škol v celé zemi požadovaly, avšak návrh jeho se neprovedl.

V celku počítala sbírka na konci této doby asi 18.000 kusů.

Nepatrný byl až posud archiv; přírostek za těchto šest let obnášel v celku jen 551 listin, k čemuž nejvíce c. k. universita Pražská odevzdáním oněch listin ze svého archivu, ježto se k ní nevztahují, přispěla. Jednotlivé dary byly nepatrné, bylo však mezi nimi leccos zajímavého, na př. známý list Žižkův, jejž farář Mat. Nádherný v Dobříši daroval.

Také byl učiněn malý začátek s přepisováním listin v cizích a domácích archivech. V posledním ohledu vydalo se vyzvání na všechny kláštery, města a šlechtu, aby dle příkladu Štyrska své listiny buď v oriğinalu za vidimo-

vané přepisy aneb v přepisech takových v museu uložily, avšak skoro bez výsledku. Jenom města Teplice, Německý Brod, Chomútov a klášter Želivský zaslaly některé své listiny k přepsání. Co se cizích archivů týče, bylo několik velmi důležitých kusů v archivu řádu německých rytířů v Kralovci přepsáno.

Podána byla též žádost k zemskému presidiu, aby listiny státních statků, ježto do prodeje přijíti mají, buď v originalu neb ve věrných přepisech museu se odevzdaly, avšak beze všeho výsledku.

Nepatrná byla také sbírka erbů a kabinet mincovní, ačkoliv tento 6144 kusů z rozličného kovu počítal; avšak byly ceny velmi skrovné a obsahovaly mnoho dublet a věcí nepatrných, že by při systematickém spořádání onen počet valně se byl ztenčil. Mezi těmito mincemi nebylo ani 40 zlatých a nezcela 4000 stříbrných.

Kabinet ethnografický a archaeologický nebyl sice co do počtu značný, avšak obsahoval některé drahocenné a zajímavé věci. Mezi nimi vynikaly věci bronzové ve vlasti samé nalezené, na př. z nálezu Podmokelského, přede vším ale z nálezu Jineckého, jež osvědčený přítel a příznivec musea, hrabě Eugen z Vrbna, s obvyklou vlasteneckou štědrostí našim sbírkám věnoval. Hrabě Kašpar Šternberk mluvil o nich obšírně ve svém přednešení ve valném shromáždění dne 15. března 1826 (Jednání společnosti musejní str. 52), jakož vůbec genialní a vysoce vzdělaný tento duch i toto odvětví lidských vědomostí, ježto ovšem tenkráte ještě velice po ochotnicku se vedlo, se znalostí a bystrým a kritickým důmyslem pojal, a též v pozdějších svých řečích ve valných shromážděních vracel se častěji k nálezům a předmětům archaeologickým; tak jednal roku 1832 o srpech bronzových (str. 41), r. 1834 o staré sklenici od faráře Jos. Hofmeistra ve Sv. Jiří zaslané (p. 50), r. 1835 o některých staro-

žitnostech u Kopidlna, Nových Dvorů a u vinice Panenské u Prahy nalezených (str. 28).

Zvláštní cena se přikládala tenkráte bronzové nádobě formy bizarní, kterouž profesor Ignác Lhotský v Kralové Hradci byl daroval; považovala se mezi jiným také za modlu Bafometa, až se pravý její účel a podstata, totiž co konvice na vodu (aquamanile), poznala.

Historicky důležitá byla olověná deska hrobky vévody Českého Břetislava II., kterouž císař František I. museu věnoval.

Historicky zajímavá byla také zlatá, smaltou a perlami ozdobena jehlice, ježto nalezena byla v rakvi Uherské královny Kateřiny, manželky Matiáše Korvína a dcery krále Jiřího Poděbradského, dar to Mikuláše z Jankovičů v Pešti.

Ethnografická sbírka obsahovala v celku jen málo předmětů, které hlavně s herbářem Hänke-ovým do musea byly přišly.

Totéž platí o oddělení archaeologie umění, avšak mělo přece některé předměty znamenité ceny, tak řezbu ze slonové kosti představující pokušení Sv. Antonína, dar to bývalého městského hejtmana Pražského rytíře Hocha; dále Panenku Marii s Ježíškem, též ze slonové kosti vyřezanou, dar to kněžny Taxisové, roz. kněžny Lobkovicové.

Návrh v příčině dějin umění velmi důležitý podal hned dne 26. srpna 1823 sběratel Josef Auge, ředitel v Karlšteině, aby totiž museum výkresy a kopie Karlšteina a jeho pokladův uměleckých učinilo a je vydalo. Krásný a důležitý tento návrh nalezl ve výboru musejním vřelého účastenství, a uzavřeno, za příčinou společného jeho provedení ke společnosti vlasteneckých přátel umění se obrátiti. Hrabě Kašpar Šternberk sepsal sám přípis k dotčené společnosti, kterážto však později sama bez pomoci musea

kopie obrazů Karlšteinských učiniti dala, však k jich vydání pohříchu ještě posud nepřišlo.

Ještě menší výsledek měl, ano zůstal skoro beze všeho, návrh, jejž člen výboru hrabě Jiří Buquoy (dne 16. ledna 1825) učinil, aby se totiž majetníci skvostných a vzácných děl veřejně vyzvali, aby je na jistý čas do musea k obecnému užívání půjčili.

Také o jiné záležitosti začalo se tenkráte jednati, jak by totiž veřejné knihovny Pražské k vůli systematickému kupování vědeckých pomůcek se dorozuměti mohly a měly, myšlénka to, kteráž by podnes nejbedlivějšího uvážení zasluhovala. Skrovné prostředky, jimiž veřejné knihovny Pražské vládnou, činí takové dorozumění se nutnou potřebou.

Co se stavu společnosti týče, složil kníže Lobkovic již dne 15. června 1823 jednatelství, jsa krajským hejtmanem v Budějovicích jmenován. Hrabě Jan Kolovrat a prof. Millauer zastávali prozatím toto místo až do příštího valného shromáždění dne 24. března 1824, v němž za knížete Lobkovice kníže Rudolf Kinský, jehož působení při museu, zvláště co prvního kuratora později založené Matice české tak prospěšné a populární bylo, do výboru zvolen byl. Za jednatele zvolil výbor ve své nejbližší schůzce dne 31. března 1824 prof. Max. Millaura, jenž úřad tento s velkou bedlivostí až do 12. dubna 1829 zastával; kdež pro churavost a přílišné jiné zaměstnání z něho se poděkoval.

Mimo to nestala se ve výboru žádná jiná proměna, neboť členové, kteříž dle pořádku vylosováni byli, zvoleni jsou pokaždé zase, tak r. 1825 František Gerstner a Jan hrabě Kolovrat, r. 1827 Josef Dobrovský a kníže Rudolf Kinský.

Avšak právě na konci této doby utrpěl výbor velmi bolestnou ztrátu úmrtím slavného Dobrovského (dne 6.

ledna 1829). Hrabě Kašpar Šternberk věnoval v nejbližším valném shromáždění dne 30. března 1829 zasloužená vřelá tato slova jeho památce: „Ve všech zemích slovanských ozval se bolestný cit nad touto velkou ztrátou pro literaturu slovanskou, my pak, kteříž jsme jej osobně znali, co člena výboru správního ctili, jeho podivuhodnou paměť a neunavenou přičinlivost pro vědu ve vysokém stáří viděli a oceňovali, musíme se zármutkem, jejž dvojnásob cítíme, spojovat i díky, že při svém úmrtí musea pamětliv byl a svou rukopisnou pozůstalost mezi ním a učenou společností v Praze, jejížto nejstarším členem byl, rozdělil."

A byl Dobrovský zajisté vedle hraběte Kašpara Šternberka nejen v duševním ohledu nejvíce vynikající člen správního výboru, nýbrž také nejčinnější. Když se nějaká kommissí zřizovala, dobré zdání potřebovalo, obraceli se pokaždé k Dobrovskému, jenž osvědčoval se přes vysoké stáří a počasní chorobu duševní nejen co učenec ohromných vědomostí, nýbrž také co muž velmi praktický a ve všem jednání zběhlý.

Počet činných údův obnášel koncem této doby 129, počet čestných 41 a přispívajících 46.

Mezi čestnými členy skvěla se nejslavnější jmena: Goethe, Cuvier, Berzelius, Blumenbach, Pertz, Martius, Haidinger, Mohs, Alex. Humboldt, Kopitar, Agardh, Buch atd.; vysocí státníci, jako Stein a Altenstein; knížecí osoby, jako arcikníže Jan, korunní princ Kristian Dánský. Dva vznešené příznivce věd odňala smrt naší společnosti: Maximiliana krále Bavorského a Karla Augusta velkovévodu Výmarského.*)

*) Za čestné údy společnosti musejní zvoleni jsou mimo již jmenované ještě následující: Roku 1824: Gabriel hr. Bray, president botanické společnosti v Řezně; baron Schlottheim, president komory vévody Sasko-Gothaiského; Dr. Buckland, místopresident geologické společnosti v Oxfordě; František

Z vynikajících údů ztratilo museum mimo to v této době úmrtím: Ignáce hraběte Chorinského, Františka hraběte Valdšteina, Ferdinanda velkovévodu Toskanského, Jana Filipa hraběte Stadiona, Rudolfa hraběte Chotka, Josefa hraběte Kolovrata, štědrého dárce neocenitelné knihovny Březnické; knížete Viléma Auersperka, knížete Jana Claryho, barona Kollera, c. k. F. M. L., jenž krátce před smrtí úmysl projevil, že z bohatých pokladů přírodních a uměleckých, jež za svého pobytu v Italii byl sebral, museum štědře podělí, což ale bohužel se nestalo; dále Jana barona Stentsche, z jehož pozůstalosti museum některé drahocenné předměty získalo, a knížete Karla Alexandra Thurna-Taxise.

III.

Dějiny Musea od r. 1829 až ke zvolení hraběte Josefa Nostice za presidenta r. 1841.

Valné shromáždění, v němž se volba presidenta na dalších šest let díti měla, odbývalo se dne 30. března 1829, pohříchu při malém jen účastenství. Sešlo se k němu jen 24 osob, které ovšem, jak se samo sebou rozumí, opět hraběte Kašp. Šternberka aklamací za presi-

Kurz, farář ve Sv. Florianě v Hořejších Rakousích; prof. Nilson v Lundu; Petr rytíř Keppen, c. ruský dvorský rada; r. 1825: Josef hr. Breuner, Josef baron Stifft, c. k. státní a konferenční rada, Josef baron Hormayr, Josef Max. hrabě Tęczin-Ossoliński, Fr. rytíř Schrank, akademik v Mnichově, Dr. Jiří Ilg, prof. v Praze, Dr. Jan Svatopl. Presl; r. 1826: baron Jaquin, Dr. Mik. Host, c. k. tělesní lékař ve Vídni, rytíř Spix, akademik v Mnichově, Jindřich Schader, profesor v Göttingach, Mayer, kr. ekonomní rada tamtéž, Jan Kristian Mikan, prof. v Praze; r. 1827: Dr. Frant. Kreibich, děkan v Žitenicích, Karel August Neumann, c. k. gubernialní rada v Praze, Dr. Richard Wilfling, c. k. rada tamtéž; roku 1828: hrabě Vargas-Bodemar v Kodani.

*

denta zvolili. Tento, teprvé nedávno z dlouhé a nebezpečné nemoci uzdraven, pravil: „Kdybych chtěl uvážiti, co bedra snesou a co ne, musel bych se ostýchati, v 69. roce svého věku nový cyklus začíti; avšak posilněn neočekávaným navrácením se z pokrají života k nové činnosti, povzbuzen čestnou důvěrou svých krajanů považuji za svou povinnost hlasu společnosti poslechnouti a s čerstvou odvahou poslední síly starcovy k dalšímu zvelebování tak prospěšného ústavu věnovati."

Na místo Dobrovského byl do výboru zvolen Benedikt Pfeifer, opat Strahovský.

Z ostatních členů byli opět hrabě František Šternberk, hrabě Jiří Buquoy, prof. Max. Millauer a prof. Josef Steinmann v tomto valném shromáždění do výboru zvoleni; hrabě Jan Kolovrat a rytíř Gerstner byli již r. 1825 vylosováni a opět voleni a jejich úřadování ve výboru trvalo tudíž posud, tak že tedy mimo Dobrovského a knížete Lobkovice, za něž opat Pfeifer a kníže Kinský vstoupili, v tomto druhém cyklu tytéž osoby ve správním výboru účinkovali jako v prvním.

Avšak bohužel z řady těchto vysoce vzdělaných a vlasteneckých mužů byl brzo jeden z nejšlechetnějších členů smrtí vyrván, výtečný znalec mincí a umění — František hrabě Šternberk, jenž právě pět dní po nejbližším, dne 3. dubna odbývaném valném shromáždění, v němž neocenitelný jeho dar společnosti se byl oznámil, dne 8. dubna 1830 zemřel. Darovalť totiž hrabě František Šternberk krátce před svou smrtí museu pod příliš skromnou záminkou výměny za některé nepatrné dublety svou sbírku českých mincí, na kteréž padesáte let byl sbíral a kteráž jediná toho spůsobu byla. Základem jejím byla znamenitá sbírka hrabat Manderscheidů na zámku Blankenheimském, kterouž František hrabě Šternberk byl zdědil. Zajímavé příspěvky k ní dostal z pozůstalosti po

nezapomenutelném pro Čechy knížeti Karlovi Eg. Fürstenberkovi (z nálezu Jineckého), dále koupil bohatou na vzácnosti sbírku bývalého sekretáře kláštera cisterciatského v Oseku, Leopolda Zeidlera, pak sbírky po gubernialním radovi Bienenberkovi a po Itzovi z Mildensteina pozůstalé, konečně r. 1805 také sbírku, kteráž druhdy spanilomyslnému biskupovi Litoměřickému, Arnoštovi hraběti Valdšteinovi náležela a z největší části originaly k Voigtově dílu o českých mincích obsahovala. Mimo to rozmnožil hrabě Šternberk svou sbírku výměnou českých mincí za cizí z bohaté sbírky slavného numismatika prof. Madra. Od vzácných mincí, ježto v cizích kabinetech se nacházely a jichžto získati lze nebylo, zaopatřil si hrabě Fr. Šternberk alespoň věrné výkresy, oplesky a popisy.

Sbírka tato obsahovala 261 mincí zlatých, ježto 950¼ dukátů vážily; 3079 mincí a medálií stříbrných, 420 měděných a z jiných sprostých kovů, tudíž 3760 kusů dohromady. Jak výtečná sbírka hraběte Šternberka a jak nepatrná posavadní musejní byla, vychází z té okolnosti znamenitým spůsobem na jevo, že z ní jen 79 mincí do oné vřaditi se mohlo *).

S touto sbírkou mincí odevzdal hrabě František Šternberk také velmi drahocenný numismatický a literární apparat, jenž velký poklad rozličných poznamenání a materialií pro známost domácích mincí obsahoval, a sice: 1. Čtyry portefeuilly výkresů českých mincí a medalií, v celku 995 kusů, mezi nimiž více než sto výkresů mincí, ježto v tomto kabinetu se pohřešovaly. 2. Rukopisné po-

*) Ostatní přírostek ke sbírce mincí v této době od roku 1829 nebyl tuze patrný, i obnášela na konci toho času a sice česká sbírka 280 zlatých, 3700 stříbrných, 450 měděných mincí a medalií, všeobecná 45 mincí zlatých, 3 platinové, 3485 stříbrných, 2599 měděných a 336 z jiných sprostých kovů. Všeobecná sbírka povstala pouze z darů jednotlivých, byla tudíž beze vší soustavy a měla velmi křiklavé mezery.

známky o českých mincovních osobách a rodinách, dohromady 200 listů. 3. Seznam všech spisů o mincích, v nichžto vyobrazení českých mincí se nalézají. 4. Poznámky týkající se mincí vůbec, jejich pojmenování, dělení, měna, místa mincovní, nejvyšší mincmistři, úředníci a literatura numismatická, a mimo to několik balíků různých poznamenání o mincovnictví vůbec, a konečně 5. úplnou sbírku všech nařízení české mince se týkajících.

Tímto spanilomyslným darem povzneslo se toto oddělení sbírek musejních, dříve jedno s nejslabších, k dokonalosti, jaké žádný jiný kabinet mincí neměl. Bohužel nezachovala se velkolepá sbírka rytin hraběte Františka Šternberka pro museum a vlast; přišla do ciziny, kdež rozptylena byla; jen některé zbytky dostaly se z ní později do musea*).

---

*) Palacký ve svém přednešení, dne 15. prosince r. 1842 v kr. společnosti nauk o působení hrabat Kašpara a Františka Šternberků drženém, praví o této sbírce: „Cenu od Fr. hr. Šternberka založené sbírky 72.000 rytin — v poučné řadě od prvních pokusů dřevořezby až na naše časy — poznal svět umělecký při dražbě její v Drážďanech odbývané, a nechci se o tom šířiti. Všem, kdož důvěry hr. Fr. Šternberka požívali, jest dobře známo, že také tuto sbírku vlasti věnovati chtěl a že jen co do formy, v jaké by ji daroval, a co do podílu se rozpakoval, jaký by mezi oběma ústavy, mezi společností totiž vlasteneckých přátel umění, jejíž presidentem byl, a mezi českým museum ustanovil. Při té okolnosti pak, že pět jeho dcer a jejich děti v držení rodinného fideikommissu přijíti nemohly, muselo darování tak drahocenných sbírek svědomitému a laskavému otci tím větší obtíže činiti, že šlechetné jeho srdce odhodlati se nemohlo, aby užil prostředku, jejž mu právní přítel radil, aby totiž fideikommiss do zákonem povolené výšky zadlužil. Při neméně šlechetném a vlasteneckém smýšlení všech jeho na živě jsoucích dcer (jen jedna, Augusta, za hraběte Brühla provdaná, byla již umřela, pozůstavši nezletilé dítky) bylo by se toto darování přece podařilo, kdyby nebyla smrt hraběte překvapila, než své úmysly provésti mohl.“

Sbírku tuto popsal řed. obrazárny J. J. A. Frenzel: Sammlung der Kupferstiche und Handzeichnungen Sr. Exc. des Herrn Grafen Franz von Sternberg-Manderscheid. Dresden 1836 — 5 svazků.

Drahocenné obohacení dostalo se ústavu našemu také z pozůstalosti po Dobrovském, z níž, jak již praveno, rukopisnou část museum odkazem dostalo, knihy pak od dědiců za 887 zl. 20 kr. k. m. koupilo. Tehdejší nejvyšší purkrabí Karel hrabě Chotek dal ihned s největší ochotou, ovšem jestli k tomu svolí c. k. dvorská policejní kancelář, nařízení, aby i bez výminky zapovězené knihy museu se vydaly, avšak jen k účelům musea, beze všeho dalšího vypůjčování.

Knihovna Dobrovského obsahovala 2283 čísel a byla, jak se samo sebou rozumí, bohatá na vzácná a vědecky důležitá díla, zvláště z oboru slavistiky, jazykozpytu a vlasteneckých dějin. Zvláštní zajímavosti a ceny dodávala jim také četná poznamenání, jež Dobrovský skoro do všech vlastní rukou byl vepsal.

Legat Dobrovského obsahoval 56 rukopisův a 172 sešitů, sepsaných dílem od něho, dílem od jiných. Hrabě Kašpar Šternberk pravil o něm ve valném shromáždění dne 3. dubna 1830: „Tento přírostek k rukopisům připomíná nám ovšem citelnou ztrátu, kterouž jsme smrti našeho ctihodného člena, vůbec váženého Dobrovského utrpěli, avšak jsme tím šťastní, že důkazy a doklady jeho literární slávy a neunavené činnosti potomstvu na příklad a podnět uchovati můžeme. Mezi rukopisy, jež jsme dostali, musíme přede vším jeho vlastní sbírky, výpisy a přípravy k jeho spisům vlastenecko-historického a slovansko-filologického obsahu uvésti, neboť ačkoliv největší část toho již vytištěna jest, poznáváme z nich spůsob a plán studií učence, jenž na tak důkladné soustavě své práce literární zakládati dovedl. Poskytnouť životopisci prostředky, aby do ducha spisovatelova vnikl a jej dle zásluh vylíčil. Výpisky, Fortunatem Durichem z pokladu vzácných českých a slovanských spisů v c. k. Vídenské dvorní knihovně pilně sebrané, dostal nebožtík v Turnově a uchoval je vlasti,

když se s přítelem na smrtelném loži loučil. Mezi staršími rukopisy v latinském a rozličných slovanských jazycích jsou některé ze 14. až do 16. století obsahu rozmanitého, a z první polovice minulého století naším krajanem jesuitou Karlem Přikrylem, o jehož životě Pelzel se zmínil, v Goě sepsaná mluvnice brachmanského jazyka, kteráž v nynější době, kdež se tak mnoho indickými jazyky zanášejí, mnohému jazykozpytci vítána bude. Také snůšky k jeho dílu botanickému: Entwurf eines Systems der Botanik nach Zahlen und Verhältnissen zasluhují zvláštního uvedení, neboť byl první, jenž tuto myšlénku do soustavy botanické uvedl, kterouž od těch dob mnozí botanikové přijali a rozšířili. I v tom oboru sbíral starší rukopisy, tak na př. Dietae generales et particulares Constantini z 13. století, kdež obsaženy jsou rostliny tehdejšího času za léčivé považované; několik přepisu českého Jádra atd."

Co hrabě Kašpar Šternberk o Přikrylově mluvnici poznamenal, jest ovšem omyl, nemáť ona jazyk brachmanský (sanskrit) za předmět, nýbrž nynější jeden dialekt indický.

Velmi zajímavá jest v pozůstalosti Dobrovského rozsáhla jeho korrespondence s mnohými vynikajícími muži učenými.

Mimo to dostala knihovna podstatné obohacení vřaděním sbírky knih a rukopisů po baronu Vunšvicovi, kterouž stavové království českého pro museum koupili. Obsahuje 567 svazků nejvíce genealogického a heraldického obsahu. Zmínku zasluhuje v sbírce také dvanáct tak nazvaných památníků pro krásně malované erby, pro rozličná, často duchaplná a charakteristická hesla a průpovídky a mnohé vlastnoruční podpisy někdy osob vynikajících. Také úplný exemplář českých novin od r. 1719 až do r. 1728 inclus. zasluhuje uvedení, jakož i dobře

zachovaný exemplář kroniky Beckovského, jejž baron Vunšvic od spisovatele samého byl koupil.

Což se darů týče, dostala knihovna v té době jako v předešlé nejvíce a nejdrahocennějších zase od hraběte Kašp. Šternberka. Jeho příspěvky obnášejí 1400 svazků s více než 20.000 tabulemi vyobrazení, a mimo to dvanáct vzácných rukopisů. *)

Podstatné obohacení dostávala knihovna v této době vzácnou štědrostí Adama Rościszewského z Rościszewa, šlechtice polského, jenž s nadšenou láskou k našemu ústavu přilnul a vůbec nejvřelejší účastenství k naší vlasti a duševnímu i národnímu rozvoji jejímu choval. Tento šlechetný přítel a podporovatel vzájemnosti literární mezi Čechy a Poláky obětoval této myšlénce a podpoře účelů literárních celé své nemalé jmění, tak že výtečný muž v chudobě zemřel. Co ročně v polské literatuře poněkud vážnějšího vyšlo, zaslal skoro vše museu, tak že polské oddělení knihovny musejní vlastně jím teprvé založeno bylo a více než polovici své zásoby štědrostí tohoto šlechetného příznivce literatury dostalo.

Také hrabě Josef Nostic, v té době jednatel, později president musea, náležel toho času mezi nejštědřejší podporovatele musea vůbec a knihovny zvláště. Jemu je k díkům povinováno za skvostný dedikační exemplář Mathiolova herbáře z r. 1562, za velmi krásný exemplář Králické biblí bratrské (z l. 1579 - 93) v staré skvostné vazbě, a později za dobře zachovaný a úplný exemplář Muratoriho díla: Scriptores rerum Italicarum s pokračováními, za Boisserée-ovo skvostné dílo o chrámě Kolínském, za Lucasovy Lepidoptery atd. Mimo to přinášel hrabě Josef Nostic po smrti hraběte Kašpara Šternberka museu znamenité oběti, aby se alespoň z části v kupování draho-

*) V celku daroval hrabě Kašpar Šternberk museu 7700 svazků knih, ježto asi 80.000 tabulí s vyobrazeními obsahují.

cenných spisů přírodovědeckých, jež tento pro museum na svůj náklad byl zjednal, pokračovati mohlo, jakož vůbec se štědrostí díků hodnou při každé příležitosti nejnutnějším potřebám vyhovovati se snažil. Tak zapravil r. 1835 nedoplatek za otisky pečetí od Burde koupené, roku 1836 vedl sám náklad na stavbu, následkem prodeje části zahrady musejní potřebnou; podobně vypomáhal, když nový nábytek pro sbírky jednati se musel, když se právě příležitost k důležité koupi pro sbírky naskytla aneb jiné potřeby na ústav nalehaly. Avšak zůstávaly mnohé a znamenité oběti, jež hrabě Josef Nostic ústavu přinášel, společnosti a vůbec veřejnosti neznámy, neboť vystříhal se bedlivě a skromně, zvláště co jednatel musea, všeho jich oznamování.

Jednotlivé příspěvky ke knihovně byly sice dosti četné, avšak nevynikaly důležitostí, ačkoliv se jinak několik dost značných a drahých mezi nimi nacházelo, jako Marinovo skvostné vydání Vitruvia ve čtyrech foliantech, jež c. k. velvyslanec v Římě, hrabě Lützov, daroval.

Na konci této doby počítala knihovna musejní v celku 16.695 svazků, jeví se tudíž přírostek asi 6000 svazkův u porovnání s předešlou dobou. Z nich připadá mnohem větší počet na oddělení přírodovědecké, kteréž 12.939 svazků čítalo, mezi nimiž nad míru drahocenná a skvostná díla byla, jež museum skoro vesměs štědrosti svého presidenta děkovalo. Sem náležejí přede vším veškera díla Alex. Humboldta, Buffona, Jaquina, dále Denon: Description de l' Egypte; Rosellini: Monumenti dell' Egitto e della Nubia; Bory de St. Vincent: Expedition de Morée; Siebold: Nipon; cestopisy Freycinetovy, Orbignyho; Jaquemontovy, Cailliaudovy, Dumonta d' Urville, prince Max. z Neuwiedu, Spixe a Martia, Pohlovy, Barker-Webbovy a Bertholetovy. Dále Martius: Genera et Species, téhož dílo o palmách, Plantae Indiae orientalis; Wallich:

Plantae Asiaticae rariores; Rheede: Hortus Malabaricus, Flora Danica; Roxburgh: Plants of Coromandel; Link a Hoffmannsegg: Flore Portugaise; Ruiz a Pavon: Flora Peruviana et Chilensis (illuminovaný exemplář, jichž jen dvanáct bylo); Arabida: Flora Fluminensis; Blume: Flora Javae, Rumphia; Valdštein a Kitaibel: Plantae Hungariae; Pohlovy rostliny brasilské; Geoffroyovi ssavci; Cuvier et Valenciennes: Poissons; Audebert et Vieillot: Oiseaux dorées; Spix: Simiae, les Oiseaux du musée de Paris; Lucasovy Lepidoptery, Cuvier: Recherches sur les ossemens fossiles; Ehrenbergovy Infusorie; Lambertovy Konifery; Agassiz: Poissons fossiles; Orbigny: Palaeontologie française. Mimo to vzácné přírodovědecké prvotisky, jako Cuba hortus sanitatis z r. 1485, Puch der Natur z r. 1475 atd., a spisy všech znamenitějších akademií v Evropě.

Knih v českém jazyku počítala knihovna jen 1480 svazků, mezi nimi ale některé převzácné staré tisky, tak na př. mimo již uvedené: nejstarší vydání kroniky Trojanské z r. 1468, zároveň nejstarší v českém jazyku tištěnou knihu, dar to appel. presidenta hraběte Jos. Auersperga, dále úplnou řadu českých biblí a značný počet starých kancionálů.

Bohemica v latinském, německém a jiných jazycích byla velmi slabě zastoupena, podobně díla historická; obě oddělení počítala jen 1060 svazků

Oddělení slovanské počítalo 1020 svazků; mnoho pocházelo z knihovny Dobrovského, četná Polonica z darů Adama Rościszewského. Též kníže Jindřich Lubomirski poslal některé vzácné příspěvky k tomuto oddělení, jako vůbec zájem slovanských učenců pro naše museum v té době živěji procitoval. Mezi Poláky náležejí Bandtkie, Muczkowski, Wiszniewski, mezi Rusy Pogodin, Keppen mezi horlivější přispívatele.

Cizích prvotisků a zvláštností bylo 196 svazků.

Počet rukopisů rozmnožil se v té době ze 547 na 1050 svazků, k čemuž legat Dobrovského značně přispěl. Ostatní přírostek z darů, ač dost četný, nebyl příliš důležitý, vyjmeme-li dar města Rokycan (r. 1836): 38 rukopisů ze 14. a 15. století, a příspěvky prof. Mich. Schönbecka v Budějovicích a probošta Juhna v Jindřichově Hradci.

Sbírka map a plánů, před tím velmi nepatrná, dostala z pozůstalosti zasloužilého vlasteneckého chartografa kanovníka Kreibicha velmi vzácný příspěvek, totiž jeho vlastnoručně zhotovené mapy, plány, polohorysy a trigonometrická měření, v celku 415 kusů. Též z velkolepé pozůstalosti rytin a map po hraběti Frant. Šternberkovi dostaly se laskavostí dědiců r. 1839 některé drahocenné zbytky do musea, totiž 1207 map a plánů, vesměs Čech se týkajících.

Zde buď také připomenut velice potěšitelný dar J. Vel. císaře Ferdinanda: plastické vyobrazení Prahy od Langweila, jež J. Vel. císař pán od zhotovitele koupil a museu milostivě věnoval.

Historické sbírky i v této době netěšily se ze značného zvelebení. Položil se sice základ ke sbírce erbů darem nadporučíka Gollera, jenž dvě stě malovaných erbů českých rodin museu věnoval; dalších šest set koupil hrabě Josef Nostic od něho, a později zjednal ještě krajský kasír Vilém Killian 1692 kusů, tak že celá sbírka i s dublety na konci této doby 2492 kusů počítala.

Sbírka pečetí vzrostla asi na 20.000 kusů, kteréžto rozmnožení pocházelo nejvíce z otisků pečetí, jež česká města, městyse a obce zponenáhla byly zaslaly. Avšak nebyla ještě spořádána, ani cizí nebylo od vlasteneckého odloučeno, což ovšem posud se nestalo.

Pro archiv a diplomatář přepisovalo se sice ještě v kr. tajném archivu v Kralovci a v kr. saském hlavním státním archivu v Drážďanech, a mimo to leccos podle

příležitosti, avšak nedělo se to ani systematicky a dost rozsáhle, ani s pravým důrazem. Roku 1837 byla zemskému historiografu Frant. Palackému, když za příčinou historických badání do Italie šel, též od musea dotací 200 zl. k. m., z níž hr. Šternberk polovici sám zaplatil, dána, aby v Římě listiny Čech se týkající pro diplomatář musejní přepisoval. Počet listin v archivu musejním, jak originálů tak přepisů, obnášel jen 4000 kusů a neměl veliké důležitosti.

Ještě menší pokroky byly sbírky archaeologické a národopisné učinily, ačkoliv jednotliví příznivci musea o toto oddělení živěji se interesovali a čas po čase jednotlivé vzácné příspěvky zasýlali, tak zejmena Jan Hoffmeister, farář v Sv. Jiří v Hořejších Rakousích, známý vlastenecký archaeolog P. Václav Krolmus a pozdější místopresident musea, Jindřich hrabě Chotek.

Že historické sbírky pozadu zůstávaly, mělo snad též svou příčinu v netečnosti obecenstva samého; se strany výboru musejního nečinilo se ovšem také mnoho k jejímu přemožení.

President hrabě Šternberk měl ovšem vřelý interes pro předměty archaeologické, a také k potřebě zemského archivu a diplomatáře ukázal s velikým důrazem již v prvním valném shromáždění roku 1823 a pravil v tom ohledu, že by nám potomci tuto nedbalost právem vytýkati museli. Za prostředek k odstranění tohoto nedostatku navrhoval hrabě Šternberk, aby města, městysy, kláštery a dominie vidimované přepisy svých listin do musea ukládaly aneb originaly zasýlaly, aby se tady přepsaly.

Jak malý úspěch důležitá jeho slova a vyzvání, v té příčině se strany musea učiněné, i v této době měla, toho smutným důkazem jest ta okolnost, že jen město Mělník čtyrycet svých listin k přepsání zaslalo, ze soukromých osob dokonce jediný, známý v oboru hospodářském JUDr.

Löhner, kterýž *pět* listin k přepisu podal. Jinak poslal jen klášter Vyšebrodský, bezpochyby z popudu svého člena prof. Millaura, několik kopií a 17 starých vidimovaných přepisů listin na pergameně z 13. a 14. století.

Mezi dárci vyniká i v tom oboru hr. K. Šternberk, věnovav musejnímu archivu tři fascikule listin, týkajících se hor Jachimovských; z ostatních zasluhují uvedení chvalně známý spisovatel český děkan Fr. Sláma, jenž něco přepisů z archivu Třeboňského zaslal, dále zasloužilý badatel historický A. Boček a čilý a duchaplný prefekt gymnasia Píseckého, P. Josef Schön.

Také k vlastenecké epigrafice, kteráž bohužel posud vzdělavatele nenašla, obrátil výbor v této době svůj zřetel a zadal žádost k c. k. guberniu, aby úřední cestou přípisy starých nápisů do musea se zasýlaly, avšak přišlo z celé země jen asi sto takových přepisů. Mezi originaly dostalo museum velmi zajímavý příspěvek od kr. české společnosti nauk, totiž do kamene vytesané kompaktaty od r. 1437, ježto druhdy v kostele Božího těla na Karlově náměstí, později zbořeném, bývaly.

Mimo sbírku mincí, kteráž, co se českých týče, velkolepým darem hr. Frant. Šternberka k takové dokonalosti dospěla, že přírostky všech pozdějších let jen malé mezery vyplňovati a k novým nálezům vztahovati se mohly, a mimo knihovnu, kteráž drahocennými příspěvky hraběte Kašp. Šternberka, Jos. Kolovrata a arcibiskupa Chlumčanského takový poklad nejvzácnějších a nejdůležitějších děl byla dostala, jaká ve všech pozdějších letech velmi zřídka do ní přicházela, těšilo se přírodovědecké oddělení a tu zvláště sbírka skamenělin a nerostů, pak herbáře z největšího obohacení, což ovšem skoro výhradně jenom horlivosti a štědrosti hraběte Kašpara Šternberka děkovaly.

Podáme zde delší seznam příspěvků, jež v druhé

správní době k tomuto oddělení daroval; poskytujíť skvělý důkaz a názorný obraz, kterak šlechetný zakladatel musea ani nákladu ani práce nešetřil, aby je zvelebil a zdokonalil.

Tak daroval r. 1829 čtyry řady výtečných nerostů norských, saských a českých, šest partií skamenělin z rozličných krajin, dále 600 druhů rostlin z mysu Dobré naděje, 125 vzácných druhů novohollandských a 300 zahradních; r. 1830 dvě řady nerostů, čtyry partie skamenělin, značnou sbírku rostlin z Pyreneí a z mysu Dobré naděje, a mimo to šest fascikulí rostlin zahradních a fascikul rostlin, jež na své cestě po severním Německu sám byl sebral, mezi nimiž jmenovitě řasy z ostrova Helgolandu a z Kielu zvláště zajímavé byly. Pro živočišnou sbírku mimo několik ptáků, jež na oné cestě sám byl zastřelil, a mimo několik ssavců, ryb a mořských zvířat sbírku 629 sladkovodních a zemních lastuřic, ježto ke 312 druhům náležely.

Roku 1831 mimo několik výtečných nerostů šest bohatých řad skamenělin, mezi nimiž partie 200 skamenělin zvířecích a rostlinných z Italie, za značné peníze v Benátkách koupená, pak krásná řada odtisků rostlinných z mladšího útvaru mořského kotliny Vídenské, a třetí z útvaru v Algavsku zvláště zajímavé byly. Dále exemplář nad míru vzácné a památné ještěrky, jimiž tenkráte málo museí chlubiti se mohlo, z útvaru liaského u Banzu v Bavořích, odkud hrabě Šternberk ještě jinou značnou část skamenělin pro museum získal. Též domácí skameněliny byly z hor kraje Plzenského značně rozmnoženy, mezi nimiž některé nové a posud nepopsané se nacházely. Sbírce botanické daroval hrabě Šternberk opět fascikul rostlin pyrenejských a tři fasikule zahradních.

Roku 1832 deset řad nerostů a skamenělin, jež opět v Benátkách za nemalé peníze koupil. Mezi nimi vyniká

zvláště mnoho vzácných a drahocenných nerostů z ostrova Elby a z jiných krajin Italie, jmenovitě turmaliny, živce a síry, ježto k nejkrásnějším ozdobám minerální sbírky náležejí. Dále bednu skamenělin a hornin korutánských, partii odtisků rostlinných z kvadrovce v Sasích, jinou z útvaru pestrého pískovce v Steigenwaldě, pak řadu odtisků rostlinných z třetihorního útvaru u Karlových Varů, jinou z okolí Plasského, jednu z přechodného vápence a z útvaru drobového z kraje Berounského a jednu z opuky a ze zeleného pískovce u Košátek, konečně mnohé výtečné exempláře přirozené skalice z okolí Radnického. Pro sbírku botanickou fascikul s 250 druhy rostlin brasilských a tři se zahradními.

Roku 1833 sbírku 480 exemplářů skamenělin švýcarských a jihoněmeckých, mezi nimiž četné zoofyty z útvaru jurského a skamenělé lastury z jihoněmeckého útvaru přechodního zvláště vynikaly. Mimo to obsahovala více kusů skamenělých dřev, mnohé odtisky rostlinné a krásné dendrity. Dále dvě velké partie skamenělin rostlinných ze Slezska, podobně dvě z bohatého naleziště u Radnic, mezi nimi některé nové druhy, ježto vzácné příspěvky k jeho Floře předpotopné poskytovaly; pak řadu skamenělin z okolí Třebivlického, jež hrabě Šternberk sám byl nasbíral; odlitek hlavy zvířete Ichthyosaurus angustirostris ze sbírky od Banzu, úplné a dobře zachované parohy skamenělého losa, o nichž ve své řeči ve valném shromáždění obšírně mluvil; tři partie českých a švýcarských nerostů a řadu hornin z hor u Březiny. Pro sbírku botanickou tři fascikule zahradních rostlin.

R. 1834 velmi znamenitou řadu odtisků a skamenělin rostlinných z jižního Německa, jinou z útvaru hnědouhelného u Starého Sedla, více velkých řad skamenělin z útvaru kamenouhelného u Radnic, mezi nimiž velký peň a odtisk strupana, jenž pro vědeckou důležitost při

schůzce přírodozpytců v Stuttgartě od zvláštní kommissí proskoumán a od A. J. C. Cordy v Jednáních musejních na r. 1835 popsán byl. Dále počet otisků z útvaru vápenného u Plas. Pro sbírku geognostickou řadu z Komorního Chlumu (Kammerbühl) u Chebu, kde hr. Šternberk svým nákladem kopati dal, o čemž ve své řeči ve valném shromáždění téhož roku obšírně jednal; dále bohatou řadu hornin, jež Zippe na své cestě po Hradecku, též na útraty hr. Šternberka podniknuté, byl sebral. Pro sbírku nerostů řadu 60 z největší části vzácných mineralií tyrolských, partii krystalisovaných rud olověných ze Stříbra, několik uherských nerostů a značný počet kusů jantarových s hmyzem a částmi rostlinnými v nich obsaženými. Pro sbírku botanickou 180 kapradí, od dra. Poeppiga v severní Americe, na Kubě, v Chili a v Peru sebraných, dále první oddělení rostlin, od C. F. Ecklona na mysu Dobré naděje sebraných (541 druhů), a dva fascikule zahradních rostlin.

R. 1835 pro sbírku nerostů a skamenělin několik větších řad otisků a petrefaktů, ježto v ložiskách útvaru černouhelného u Radnic dobyty byly kopáním schválně proto před se vzatým; řadu skamenělin rostlinných z hnědouhelného útvaru u Teplic, drahocennou sbírku skamenělých dřev z rozličných krajin v exemplářích broušených, ježto bohatou látku k drobnohledným a fysiologickým badáním o množství rodů rostlinných květeny předpotopní poskytovaly; pak desku pískovce s odtisknutými stopami předpotopního, tenkráte neznámého čtvernožce (Cheirotherium); pak 100 nejvíce vzácných a drahocenných domácích nerostů ze starších, dávno zapomenutých nalezišt. Pro sbírku geognostickou pokračování památných hornin z Komorního Chlumu, dále pak partii hornin ze Středohoří. Pro sbírku botanickou balík rostlin bra-

silských, pak druhou partii Ecklonových rostlin z mysu Dobré naděje (743 druhů), pak balík severoamerických a řeckých rostlin.

R. 1836 pro sbírku rostlinných skamenělin čtyry velké partie dílem domácích, dílem cizích nálezů; pro geognostickou sbírku doplnění zajímavé řady z Komorního Chlumu, pro kabinet minerální řadu ryzího iridia a druzu prismatického kyzu železného z Anglicka. Pro herbáře třetí oddělení rostlin Ecklonových z mysu Dobré naděje (735 druhů), dva balíky kavkazských a tolik též egyptských a arabských rostlin, jeden s bylinami z Chili a dva z Gastýna, jež hrabě Šternberk sám byl sebral.

R. 1837 krásnou řadu broušených kamenů z vřídel Karlovarských, dvě partie odtisků rostlinných z Radnic, mezi nimiž opět některé výtečné nové věci; skamenělé klepeto račí z Třebivlic a několik cizích skamenělin, pak řadu vzácných jihoevropských brouků. Dále koupil hrabě Šternberk zhotovený v Darmstadtě sádrový odlitek nalezeného v Hesích na Rýně předpotopního obrovského zvířete (Dinotherium giganteum), tenkráte úplně neznámého, a konečně odevzdal řadu nálezů z památného tufu čedičového u Ostrova, jejž s Vilémem Haidingrem v Jednáních musea na r. 1838 popsal. Bylť to jeden z posledních plodů jeho neunavené činnosti; sám je byl v letě r. 1838 za svého pobytu v Karlových Varech sebral a sám také za svého posledního pobytu v Praze do sbírky vřadil.

Z toho výčtu lze snadno poznati, že dary, jež hr. Kašpar Šternberk ročně museu věnoval, cenou a důležitostí příspěvky ostatních dárců dohromady převyšovati mohly.

Z ostatních příspěvků k oddělení přírodovědeckému v této době zasluhuje zvláštního uvedení povětroň na podzim r. 1829 u Bohumilic v bývalém Prachensku spadlý, dar to Františka barona Malovce. Hrabě Šternberk jednal o něm ve valném shromáždění r. 1830 a v Jednáních na

tentýž rok uveřejnil Zippe popis a prof. Steinmann lučební rozbor jeho.

Sbírka nerostů a skamenělin byla mimo to značně rozmnožena darem knížete Karla Anselma Thurna-Taxise (r. 1831): výtečnou sbírkou skoro 100 druhů skamenělin v 722 exemplářích, ježto od dra. Schnitzleina v Monheimu pocházela; dále darem gubernialního rady Aloisia Mayra (1833) několika skvostnými kusy nerostů Příbramských, a darem hr. Jos. Dietrichsteina bohatou sbírkou nerostů z Vesuvu a z okolí Neapolského, čímž značný základ položen k zvláštní sbírce hornin činných posud sopek. Též nejvyšší purkrabí Karel hrabě Chotek, Vilém Haidinger v Loktě, rada Grüner v Chebu, právní Lössl ve Falkenově a dr. Stolz v Teplicích odevzdali vzácné příspěvky k tomuto oddělení, zvláště pak hrabě Rudolf Morzin, jenž mimo značnou sbírku lastuřic také velkou sbírku skamenělin, mezi nimi mnoho krásných a vzácných odevzdal.

Též výměnou s c. k. mineralním kabinetem ve Vídni a s kr. museem v Berlíně (1832) bylo oddělení toto značně rozmnoženo; 73 brasilských nerostů, z největší části drahokamy, byly z nejvyššího rozkazu z onoho našemu museu odevzdány (r. 1836).

Značné byly také příspěvky k botanické sbírce, zvláště rostliny z Východní Indie, od představeného botanické zahrady v Kalkutě, Wallicha, od r. 1830 do r. 1833 zaslané, začež údem čestným jmenován byl; r. 1831 příspěvek barona Weldena, tenkráte c. k. G. M.: četná sbírka rostlin dalmatských, začež taktéž údem čestným jmenován byl; roku 1837 dar kanovníka Pešiny: značná sbírka tajnosnubných rostlin francouzských, kteréž mu byl vévoda Bordeauxský věnoval a mezi nimiž zvláště řasy a lišejníky krásou exemplářů vynikaly. Nejdůležitější a největší dar však pocházel od potomního presidenta Josefa hrab. Nostice, jenž český herbář po vlasteneckém

botanikovi Tauschovi, asi 1900 druhů čítající, pro museum koupil (r. 1839), jakož před tím (r. 1830) balík rostlin z Chili byl daroval. Velmi potěšitelný dar zaslán byl k nejvyššímu nařízení z dublet c. k. kabinetu přírodního: 1000 druhů brasilských rostlin od Dr. Pohla sebraných.

Touž cestou dostala také zoologická sbírka přírostek 244 druhů brasilských ptáků v 279 exemplářích, 230 druhů brasilských motýlů v 323 exemplářích, a od J. Veličenstva přímo (r. 1830) dva ssavce a 25 ptáků.

Značnějšími dary přispěl též státní ministr hrabě Frant. Antonín Kolovrat: dvěma většími zásylkami zvířat brasilských, mezi nimiž 8 vzácných ssavců, 140 ptáků, skříně s hmyzem a jiná nižší zvířata byla; dále známý ornitholog baron Feldegg, jenž značný počet vzácných ptáků daroval, chvalně známý vlastenecký entomolog prof. Dr. František Nickerl, jenž krásnou sbírku českých motýlů, a Dr. Frid. Rud. Kolenatý, kterýž velkou sbírku brouků, všechny české tenkráte známé, museu věnoval.

V celku čítala sbírka živočišná na konci této doby jen 116 ssavců s 33 kostrami, 894 ptáků s 41 kostrami, plazů a obojživelníků 209 druhů s 3 kostrami, ryb 110 kusů, brouků 1475 druhů, motýlů 350 druhů, raků, korálů a zoofytů 184 kusů, lastuřic 1260 druhů.

Bez porovnání důležitější a bohatší byly herbáře; všeobecný čítal asi 20.000 druhů, český po Tauschovi, jak již udáno, 1900; Hänke-ův a Valdšteinův vedly se zvláště.

Všeobecná sbírka nerostů obsahovala 363 rodů v 9192 exemplářích, česká celé tenkráte známé bohatství našich mineralií v 118 rodech a v 2160 naskrze charakteristických a namnoze překrásných exemplářích. Sbírka českých hornin obnášela 5934 exemplářů; sbírka skamenělin rostlinných, čítající 1398 exemplářů, byla posud ještě zachovala svou slávu, že je nejdokonalejší a nejkrásnější toho spůsobu;

skameněliny živočišné obsahovaly 1918 exemplářů a 779 partií menších kusů cizích petrefaktů, pak 600 exemplářů z českých hor.

Ve vědecké činnosti pokračovalo se při museu s tímtéž důrazem a výsledkem, jako v první době, a přibyla nová síla, genialní Corda, jenž dne 24. května 1835 kustosem živočišné sbírky jmenován byl. Od neprostředního vydávání děl vědeckých upustilo se ovšem zponenáhla, tak se roku 1835 zastavily Reliquiae Hänkeanae, dříve již (1831) německý časopis, ano sám hrabě Kašpar Šternberk oznámil v poslední své řeči ve valném shromáždění dne 18. dubna 1838, jakoby byl měl tušení blízkého svého úmrtí, že 7. a 8. sešitem svou Floru předpotopní ukončiti přinucen jest. Rukopisné dílo o Krkonoších, jež Dr. Hoser, věrný a osvědčilý přítel musea, r. 1840 daroval, propůjčeno bylo Ehrlichovu knėhkupectví k vydání za 50 výtisků zdarma a polovici čistého užitku. Neprostřední vědecké publikace při museu samém obmezovaly se na monografie kustosů a řeči presidentovy v Jednáních vytištěné. Ostatně neochábla vědecká čilost a neunavená pracovitost hr. Kašp. Šternberka ani v jeho nejvyšším stáří, a také kustosové Zippe, Corda, Presl, Hanka neunaveně se snažili, svěřené poklady vědecky spracovati a pro veřejnost zužitkovati, tak že museum ještě pořáde svou starou pověst ve světě vědeckém zachovávalo, kteráž tak znamenitá byla, že jinak přísně soudící historik o něm pravil, že více působilo, než mnohé akademie dohromady. Vědecká činnost Šternberkova a ostatních nahoře jmenovaných mužů byla tak s museem srostla, že část jejich úspěchů a jejich slávy zaslouženým spůsobem též jemu připadala.

Zvláště čilý život panoval v museu r. 1837 za příčinou v Praze odbývaného shromáždění německých přírodozpytců, jehož presidentem právě také hrabě Šternberk

a prvním sekretářem člen výboru musejního, profesor Dr. Vinc. Krombholz byl, jakož i Zippe, Presl, Corda zajisté mezi vynikající jeho údy náleželi a při jeho jednání živě se účastnili. Sbírky musejní byly od členů shromáždění pilně navštěvovány a obdivovány, což presidentovi zvláštní radost působilo; také poskytovaly jejich předměty látku k jednáním a přednešením v sezeních toho shromáždění.

Již před tím (r. 1833) byl z pozvání hr. Šternberka také slavný Agassiz na zpáteční cestě ze shromáždění přírodozpytců ve Vratislavi Prahu navštívil a studoval a určoval v museu po osm dní ryby, pyknodonty a lubrikarie. V psaní k prof. Bronnovi zmiňuje se Agassiz velmi pochvalně o sbírkách musejních (Leonhard a Bronn: Neues Jahrbuch für Mineralogie 1834 p. 675). V řeči ve valném shromáždění r. 1834 sdělil hrabě Šternberk krátce některé výsledky těchto badání Agassizových.

V dotčeném shromáždění přírodozpytců ve Vratislavi, jež ovšem také hr. Šternberk navštívil, jednalo se o záležitosti, kteráž jej velice zajímala. Utvořil se totiž při té příležitosti k návrhu slezských přírodozpytců spolek k přírodovědeckému proskoumání Sudet co jednoty horstva bez ohledu na hranice politické, a vyzvány jsou společnosti, přírodními vědami v Čechách, na Moravě, v Slezsku a Lužici se zabývající, aby k tomu účelu působily. Hrabě Šternberk jednal o tomto návrhu obšírně ve valných shromážděních r. 1834 a 1835 a ukázal zároveň zřetelně k úkolu musea, aby přírodovědecké proskoumání země připravovalo, úkol to veledůležitý, kterýž po více než čtvrtstoletí přírodovědecká sekcí musea pod předsednictvím jiného slavného Nestora přírodovědy, prof. Purkyně, opět podnikla a bohdá k šťastnému konci přivede.

Velice důležité pro literární a vědeckou činnost musea a velice významné pro rozvoj literatury české a národního ducha vůbec bylo založení ústavu, jenž hned

z počátku se zamýšlel, ale teprvé v této době se provedl, totiž založení *Sboru pro vědecké vzdělání řeči a literatury české* r. 1830.

Kdežto některé dřívější pokusy toho spůsobu bez výsledku zůstaly, ujal se Fr. Palacký co redaktor časopisu musejního této záležitosti a provedl ji s tou obezřelostí a energií, ježto všechnu jeho činnost značí, k šťastnému konci. Podnět k tomu zavdalo zamýšlené vydávání velkého naučného slovníka v řeči české, k čemuž se tenkráte Fr. Palacký s Jos. Jungmanem a prof. Dr. Janem Svatopl. Preslem r. 1829 byli spojili. Poněvadž při tak rozsáhlém podniknutí častých porad tří jmenovaných redaktorův mezi sebou a se spolupracovníky, jakož i mnohého dopisování potřebí bylo, což při tehdejších politických poměrech snadno úřadům závadné a podezřelé se zdáti mohlo, oznámil Palacký věc tu předběžně dne 4. říj. 1829 nejvyššímu purkrabí, Karlovi hrab. Chotkovi, v pozdějším zadání dne 21. listopadu t. r. vyložil obšírně prospěšnost a potřebu, plán a směr tohoto podniknutí zároveň s uvedením hlavních spolupracovníkův, a žádal za dovolení, aby se alespoň jednou za měsíc v obydlích redaktorů scházeti směli. Žádané dovolení bylo dekretem dne 25. listopadu t. r. uděleno, ovšem s odkázáním k zákonům o tom platným a s výmínkou, že v těchto schůzích o ničem jiném jednati se nemá, než co se k vytčenému dílu vztahuje.

Aby podniknutí pevný základ a jakousi sankcí dostalo, uzavřelo se, spojit je s ústavem od vlády potvrzeným a všeobecné důvěry a účastenství požívajícím — totiž s vlasteneckým museem, jehož výbor dle stanov právo má, pro jednotlivá odvětví vědecká zvláštní sbory ze svých údů zřizovati. V přípise, dne 6. ledna 1830 k hr. Kašp. Šternberkovi podaném, sdělil Palacký celý plán zamýšleného díla a připojil slib, že spolupracovníci všeho hono-

ráru se vzdají a výtěžek, bude-li nějaký, rádi museu ponechají, jestli že by tento spolek spisovatelů za zvláštní sbor k vědeckému vzdělání řeči a literatury české přijalo. Palacký ukázal v tomto přípisu zvláště k tomu, že by tento sbor i tu úlohu míti musel, aby vědecké názvosloví ustanovil a libovolnému a škodlivému purismu a neologismu meze postavil. Výbor musejní svolil k žádosti a jmenoval zároveň redaktory zamýšleného slovníku naučného, Frant. Palackého, Jos. Jungmanna a Jana Svatopl. Presla, údy nově založeného sboru, jemuž však péči o vydání tohoto díla zcela zůstavil a jen mu uložil, aby ročně zprávu o své činnosti podal. Sbor chtěl z počátku své dílo na předplacení vydat, přesvědčil se však brzo o velkých obtížích při tomto spůsobu vydávání a uznal také, že by působení jeho málo prospívalo, kdyby se jen na vydávání tohoto slovníku, při tehdejších poměrech dosti pochybné, obmezil, a kdyby mimo to prostředky hmotnými nevládl. Uzavřel tudíž sbor, rozšířiti obor své činnosti, a vyhověti starým tužbám a plánům horlivých přátel řeči a literatury české založením fondu k jich pěstování, jaký Srbové v Uhrách již od r. 1826 měli. Sepsáno bylo provolání k vlastencům národní literatury milovným (dne 2. března 1830), v němž se doličuje, kterak naše literatura, za slavného panování J. M. C. Františka I. teprv znovu okřívající, ač již některými zdařilými plody honositi se může, přece vždy ještě chudá a nedospělá jest. Kterékoliv české knihy za našich časů tiskem na jevo vycházejí, ty že svůj znik jen ve vlastenecké horlivosti několika spisovatelů mají, kteřížto nejen čas, ale i jmění — ani odměny, ani slovútnosti jaké za to neočekávajíce — vlasti v obět přinášívají. Avšak že pohříchu příliš často stává se, že když odjinud nemálo spisů nezralých a nepotřebných, literatuře naší více ke škodě nežli k prospěchu, na světlo se vydává, mezi tím i nejlepší spisovatelé naši, nemajíce potřebného

nákladu prázdniti musejí. Pro zastavení takového zlého a pro spůsobení naší literatuře jak vůbec zdárnějšího zniku a prospěšnějšího směru, že již několikráte od vlasteneckých mužů soukromě a veřejně navrhováno bylo, aby z dobrovolných a peněžných sbírek ve vlasti nějaká zvláštní pokladnice, jmenem Matice česká, ku pomoci vydávání dobrých českých knih se založila. Kdo nejméně 50 zl. buď najednou neb ve více lhůtách, jež sobě sám určiti může, přispěje, považuje se za zakladatele Matice a dostane darem jeden exemplář každé knihy, která budoucně nákladem neb pomocí pokladnice této vyjde. Podle dostatku a zásoby peněžné ustanoví sbor, které knihy ročně vydávány býti mají, na to však obzvláště svůj zřetel obrátí, aby časem úplný a kritický slovník českého jazyka, jakož i reální encyklopedie na světlo vyšla. Jen úroky ze vkladů vynaloží se na vydávání knih. Jeden úd výboru musejního bude míti dozor na správu jmění matičního, z něhož sbor každoročně témuž výboru účty k veřejnému oznámení podávati povinen jest.

Návrh ten byl od výboru dne 14. března t. r. schválen a zároveň kníže Rudolf Kinský komisarem neb kuratorem Matice české jmenován, též se povolilo, aby mimo členy sboru také bibliotekář Hanka a venku sběratelové musea příspěvky pro ni přijímati směli.

Nejvyšší purkrabí Karel hrabě Chotek povolil, aby se provolání toto vytisklo, i vyšlo začátkem r. 1831.

První přistoupil k Matici kurator její kníže Rudolf Kinský s příspěvkem 1000 zl. konv. m., druhý president musejní hrabě Kašpar Šternberk s příspěvkem 100 zl. a se slibem dalšího takového příspěvku ročně, třetí hrabě Jan Kolovrat-Krakovský podobně s příspěvkem 100 zl. a se slibem další podpory. Mezi zakladateli hned v prvním roce nalezají se kníže arcibiskup Pražský, hrabě Alois Jos. Kolovrat-Krakovský, též s příspěvkem 100 zl., pak hrabata František a Leopold Thun a Adolf Pötting, též

chvalně již jmenovaný Adam Rościszewski z Rościszewa byl mezi prvními zakladateli.

Aby se účastenství v obecenstvu pro mladý ústav oživilo, složil Frant. Palacký zvláštní přípis, kterýž s pojednáním, od nynějšího kanovníka Vinařického sepsaným, o stavu české literatury a s nahoře uvedeným veřejným provoláním členům šlechty a vysoko postaveným osobám poslán byl. V celku bylo však účastenství obecenstva pro Matici v prvním čase dosti slabé; přistoupilo v prvním roce jen 32 osob a tři korporace co zakladatelé.

Koncem roku 1831 obnášelo základní jmění Matice 2363 zl. 10 kr. k. m., vydajné jenom — 34 zl. 40 kr. Sbor však měl přece dobrou naději a přijal nejen Dr. Paulického „Domácího lékaře" v překladu prof. Dr. Ant. Jungmanna do tisku, nýbrž odhodlal se také český časopis musejní, jehož vydávání nákladem musea nemožné bylo, nákladem Matice vydávati. Ovšem vzdal se redaktor František Palacký všeho honoráru od Matice, a tak též v prvním čase největší část spisovatelů.

Poněvadž se tisk „Domácího lékaře" protáhl, uzavřel sbor svou činnost začíti aktem loyalním a vydati k oslavě čtyrycetiletého panování cís. Františka I. sbírku básní *(Hlasy vlastenců)*, a to tím více, an tenkráte následkem „nějakých ústních slibů vysoce postavených osob nadějí se kojil, že přičiněním vlády zemské mateřský jazyk náš ve školách vlasteneckých opět nějakého života nabude." Kníže Kinský zaplatil sám náklad na skvělé vydání sbírky, kteráž vysokým a nejvyšším osobám podána byla. Sbor učinil také brzo krok, aby vládu k českému jazyku poněkud naklonil. Podnět k tomu dala rozmluva, kterouž Palacký s nejvyšším purkrabím Karlem hrab. Chotkem měl a v které si stěžoval, kterak veřejné vyučování patrně k tomu směřuje, aby český jazyk úplně vyhuben byl, a kterak i censura všecko potlačuje, což by k tomuto

stavu ukazovalo a vůbec ku zvelebení českého jazyka směřovalo. Hrabě Chotek vybídl Palackého, aby mu o tom promemoria podal, jehož sepsání by prý právě úlohou nově zřízeného sboru musejního pro řeč a literaturu českou býti mělo.

Sbor neváhal tomuto vyzvání vyhověti a svěřil Vinařickému tuto úlohu. Již dne 10. dubna 1832 bylo odevzdáno toto promemoria (Denkschrift über den gegenwärtigen Zustand der böhmischen Sprache an den Lehranstalten Böhmens) nejvyššímu purkrabí; vyřízení na ně přišlo však teprvé dne 19. října 1835. Bylo dosti obšírné, neobsahovalo ale vlastně ničeho jiného, než že vše při starém zůstati musí.

Sbor však nabyl mezi tím té trpké zkušenosti, že přes všechnu svou loyalnost, dosti prokázanou, přízně vlády dosáhnouti přece nedovedl. Dostal sice od gubernia milostivý a pochvalný dekret za podané básně; avšak několik dní na to (v květnu 1833) přišla z presidialní kanceláře zápověď jmena Matice české. Palacký vedl si na to stížnost u nejvyššího purkrabí a dostal příznivou odpověď; že však presidialní kancelář přece při své zápovědi setrvala, pokusil se Palacký ještě jednou o její zrušení. Při tom se ale dozvěděl, že následkem denunciací Matice česká a její zakladatelé za tajný a zapovězený spolek se považují. Palacký vyložil hraběti Chotkovi zcela zákonný původ sboru a Matice, a že zakladatelé její nikterak spolku netvoří a také práv společenských neužívají a že vůbec celý ústav v ničemž závadný není. Duchaplný a o Čechy velice zasloužilý správce zemský uznával to sice, avšak panovaly tu ještě jiné tajné mocnosti, jimž jmeno Matice v oběť padnouti muselo. Směla se oficialně jen: „Pokladnice českého musea k vydávání knih českých“ nazývati.

Bohužel musíme oznámiti, že mladý ústav toho sa-

mého času i v lůně společnosti musejní s odpůrci se potkal. Prof. Millauer nechtěl co jednatel musejní připustit, aby se příspěvky k Matici prostřednictvím musea přijímaly, čímž prý, jak se k Palackému vyjádřil, jen zbytečně se obtěžuje, kdežto bez toho museu do Matice ničeho není a ona vůbec jeho největším nepřítelem jest, pohlcujíc všechny příspěvky sama. Toho mínění jsou prý též jiní a učiní o tom veřejné návěští. Palacký snažil se marně prof. Millaurovi dovozovati, kterak Matice a její sbor podstatnou částí musea a kterak jejich účely též účelem musea jsou, a byl konečně přinucen nemilou záležitost presidentovi, hraběti Kašparovi Šternberkovi, přípisem oznámiti. Spravedlivá nevole Palackého ozvala se tu ovšem rázně. Hrabě Šternberk učinil těmto piklům Millaurovým krátký konec a odpověděl Palackému tímto charakteristickým listem: „Vaše mladá česká krev náramně se rozpěnila, moje, 74 roky ochlazená, mnohý takový nával mrzutosti nad zmizelou infulí chladně a lhostejně vyslyšela a si ho nevšimla. Toť jsou efemerní paroxismy; kdyby se však na místě nepříslušném a příliš často opakovaly, museli bychom ochlazující prostředky raditi. Příspěvky k museu ovšem ochabují, avšak tím není vinna Matice než národ sám, který jen novoty a články v novinách miluje. My sbíráme 14 let, vy 4 léta, za 10 let dostanete tak málo jako my. Nyní jsou opatrovny na řadě, o nichž krásné články do novin psáti lze. Lidé, kteříž z čisté lásky k rozšiřování vědy jednají, mohou se na prstech spočítati; ze samolibosti mnozí, par compagnie a aby za dobré vlastence platili, největší část. Konečně na tom nesejde, jen když se účelu dosáhne; potomstvo snad to dovede lépe oceniti, než vrstevníci. Exoriare aliquis nostris ex ossibus — *cultor*. Čeho já jsem se dočkal při museu, toho se dočkáte také vy při svém ústavu.“

Přes smutná tato sklamání a trpké skušenosti prospíval mladý ústav utěšeně. Poněvadž „Hlasy vlastenců“ štědrostí knížete Kinského Matici nákladu nestály a časopis musejní r. 1832 ještě malý užitek přinesl, mohl sbor v tomto roce nový spis do tisku přijmouti, Palackého „Přehled současný nejvyšších důstojníků zemských i dvorských v král. Českém“, a to tím snáze, poněvadž spisovatel honoráru nepřijal, což i prof. A. Jungmann při svém Domácím lékaři učinil.

Sbor vzal na sebe tenkráte ještě jinou čestnou a šlechetnou úlohu. Jednalo se totiž o to, Šafaříkovi, jemuž se postavení profesorské při gymnasiu v Novém Sadě z mnohých příčin znechutilo, v Praze, kamž přede vším toužil, skrovné vyživeníčko zaopatřiti, aby velký učenec alespoň bez nejtrapnějších starostí o vezdejší chléb svým pracím vědeckým oddati se mohl. Věci této ujali se zvláště Palacký a Jos. Jungmann. Několik přátel a příznivců české literatury oznámilo ihned svou ochotu k určitým příspěvkům k tomu konci, jenom si vyžádali, aby jména jejich přísně se tajila, zvláště před Šafaříkem. Kdo právě jednatelství při sboru vedl, měl tyto příspěvky přijímati a pod slušnou záminkou Šafaříkovi dodávati. Avšak aby snad také tento šlechetný a něžný čin nezavdal příčiny k podezřívání a úřednímu stíhání, oznámil to Palacký jak nejvyššímu purkrabí, tak městskému hejtmanu, rytíři Hochovi. Poněvadž se námítek proti tomu nečinilo, mohl sbor v lednu r. 1833 s přijímáním těchto příspěvků začíti, a Šafařík přistěhoval se na začátku května t. r. do Prahy a přijal později rokem 1837 redakcí časopisu musejního, když ji byl Palacký složil. Tuto podporu dostával Šafařík až do r. 1840, kdež konečně se odhodlali velkému učenci nemilý a špatně placený úřad censorský svěřiti, poněvadž mu z ciziny časté návrhy činěny byly, ale genialní muž pokaždé velice váhal je přijmouti.

Účastenství obecenstva pro Matici vzrostlo r. 1832 znamenitě, přistoupilo 155 nových zakladatelů, avšak následkem nahoře vylíčeného nátlaku úředního a jiných piklů ocháblo r. 1833 zase nápadně; jen 48 nových zakladatelů se toho roku přihlásilo. Úkaz tento dá se z tehdejších politických poměrů velmi snadno vysvětliti, kdež zvykem a nutností bylo, starostlivě všem stykům s politickými a policejními mocmi se vyhýbati. Sbor matiční se svým malým fondem byl ale právě tenkráte *jediným* místem, kdež řeč a literatura česká nějakého pěstování najíti a v jisté míře snad i maličké ochrany hledati mohla. Proto byl také předmětem zvláštní pozornosti a musel se bedlivě všeho vystříhati, aby svou existencí v nebezpečí neuvedl.

Z té příčiny chopil se také každé příležitosti, aby svou loyalnost osvědčil, tak jmenovitě opět r. 1835 za příčinou příjezdu J. J. C. M. císaře Ferdinanda a císařovny Marie Anny do Prahy. Ačkoliv stav jeho jmění právě tenkráte velmi smutný byl, uzavřel sbor přece k slavné této příležitosti, jako r. 1832, sbírku básní vydati (Hlasy vlastenců při radostném vítání J. J. c. k. M. Ferdinanda I. a Marie Anny). Avšak právě jako r. 1832 následovalo zvláštní ironií osudu na tento akt loyalnosti jako nějaké jeho úřední pokárání nahoře zmíněné odbytí skromné prosby o dosti maličké připuštění češtiny při veřejném vyučování.

Peněžné nesnáze Matice české vznikly z vydávání velkého slovníku Jungmannova, ježto se z Matice tím způsobem podporovalo, že její zakladatelé národní toto dílo za poloviční cenu dostávali, druhou polovici zaplatila za ně Matice, čímž však za krátký čas tak se vyčerpala, že sbor nucena se viděl, u výboru musejního žádati, aby si směl fond vydajný od základního 2000 zl. vypůjčiti, kterážto suma by se však po ukončení onoho

díla zase zaplatila. Výbor svolil k tomu s tou výminkou, že dluh tento za pět let se splatit musí, a že se tím nesmí ujma státi při vydávání časopisu musejního. K tomu ještě přišlo, že pro velkou tíseň tehdejšího politického systemu, kteráž vše, což českého bylo, dvojnásob tížila, účastenství obecenstva k Matici pořáde jen malé bylo. Stav sboru byl tudíž nemálo obtížný, zvláště když se o vydávání Šafaříkových Starožitností slovanských jednalo, jež tímž spůsobem jako slovník Jungmannův podporovati sbor tím více za svou povinnost považoval, poněvadž Šafaříka k jich sepsání byl vyzval. Do tisku byly dány r. 1836. Aby se to možným stalo, podal sbor novou žádost k výboru musejnímu, aby totiž prvotní ustanovení jeho stanov, dle něhož veškery vklady zakladatelů na jistinu uložiti se měly, v ten spůsob se proměnilo, že jen polovice jich k základnímu jmění přidati se má, druhá pak aby na vydávání knih vynaložit se směla. Výbor měl proti tomu opatření, ačkoliv velmi prospěšné bylo, z počátku pochybnosti, jakoby tím práva zakladatelů se ztenčovala, a svolil teprvé k němu (23. února 1836), když mu byl sbor dokázal, že zakladatelé naopak tím jen získají, poněvadž pak bude moci sbor větší počet knih ročně vydati. Avšak nedostačovaly prostředky ani potom, a když r. 1839 tisk Jungmannova slovníku ku konci se blížil, byl sbor opět se svými prostředky peněžnými ve velké tísni, z níž jej však štědrost šlechetného hraběte Jana Kolovrata-Krakovského, kterýž po smrti knížete Kinského (27. ledna 1836) od výboru kuratorem Matice jmenován byl, vytrhla; zaplatilť schodek z vlastních peněz.

Podobná vítaná pomoc dostala se sboru r. 1840, kdež někteří přátelé a ctitelé Jungmannovi za příčinou ukončení jeho slovníku poctu učiniti chtěli. Usnesli se na tom, vydati jemu ke cti klassické dílo ze starší literatury

české, zvolivše k tomu Všehrdovy knihy devatery o právích a o dskách země České, a učinili mezi sebou sbírku, jejíž výnos sboru odevzdali, aby vydání tohoto spisu obstaral.

Rokem 1840 končí se jak při museu, tak při Matici jedna doba jejich dějin, kteráž ovšem bez tísně a velkých těžkostí nebyla, avšak tu zásluhu sobě právem přivlastniti může, že dvě z nejvýtečnějších a nejdůležitějších děl literatury české, Jungmanův slovník a Šafaříkovy starožitnosti tenkráte vyšla. Onino tři výteční mužové, Jungmann, Palacký, Jan Sv. Presl, kteříž v těžké této době pod ochranou tak spanilomyslných a šlechetných kuratorův, jako kníže Kinský a hrabě Jan Kolovrat byli, mladý ústav s velkou obezřelostí a obětavostí řídili, zasluhují v plné míře díky všech přátel české literatury.

Přistoupíme nyní k vylíčení proměn v stavu společnosti musejní v této době.

Za své vědecké zásluhy vůbec a za osobní služby ve prospěch musea zvláště jmenováni jsou činnými údy o českou literaturu vysoce zasloužilí učenci Josef Jungmann, Jan Sv. Presl (r. 1830) a Frant. Palacký (r. 1840), za značnější příspěvky ke sbírkám Krist. baron Feldegg (r. 1830), František baron Malovec (1830), Karel Anselm kníže Thurn-Taxis (1831), hrabě Rudolf Morzin a dr. Frid. Rud. Kolenatý (r. 1835). Z vynikajících mužů, kteříž ke společnosti přistoupili, buďtež uvedeni: hrabě Josef Nostic, hrabata Lev a Fridrich Thun (1836), kníže Alois z Liechtensteinu s ročním příspěvkem 150 zl. k. m., Frant. hrabě Harrach a Jan rytíř Neuberg. V celku nebylo přistupování členů v této době příliš četné; od r. 1829

do r. 1841 přistoupilo jen 41 činných údů, přispívajících 58; čestných údů bylo zvoleno 53.*).

Při tom utrpěla společnost úmrtím četné a bolestné ztráty. Tak jí byli odňati mezi čestnými údy dva z nejslavnějších mužů: Goethe a Cuvier, mimo to děkan Frant. Kreibich, prof. Sprengl, Frant. Amb. Reuss, prof. Blumenbach, baron Schlottheim, hr. Bray, Mohs, Jaquin;

*) Roku 1829: Vil. Venables Vernon, arcibiskup v Yorku, Vil. d' Conybeare, člen geolog. společnosti v Londýně, Jiří hrabě Münster v Baireuthu, Dr. Jan Vogt, prof. v Kralovci, Dr. V. Jul. šlechtic Krombholz, prof. v Praze; r. 1830: Dr. Pav. Jos. Šafařík, Karel ryt. Schreibers, řed. c. k. přírodního kabinetu ve Vídni, Jiří Bandtkie, bibliotekář v Krakově, Jindřich kníže Lubomirski, Adam Rościszewski z Rościszewa ve Lvově, dvorní rada Tidemann v Heidelberce, Dr. Karel Claudi, zemský advokát; roku 1831: Alex. Brogniart v Paříži, Wallich, představený botanické zahrady v Kalkutě, K. Sprengel, prof. v Halle, Jindř. Struve, c. k. ruský státní rada v Hamburce, Josef Schön, prefekt gymn. v Písku; r. 1832: Germar, prof. v Halle, baron Welden, c. k. G. M.; r. 1833: bar. Veltheim, kr. pruský vrchní horní hejtman v Halle, Ami Boué, sekretář geolog. spol. v Paříži, Frant. v. Rosthorn, majetník továrny na mosaz v Korutanech, J. J. v. Littrov, prof. ve Vídni, M. de Paravey, dozorce polytech. školy v Paříži; r. 1834: Rob. Brown v Londýně, Dr. Otto, lékařský rada ve Vratislavi, K. C. v. Leonhard, prof. v Heidelberce, Ant. Boček, profesor v Olomouci, Jan Ev. Purkyně, prof. ve Vratislavi; r. 1835: Dr. Fridrich von Froriep, vrchní lékařský rada ve Výmaru, Dr. Karel Reichenbach v Blansku, Dr. G. Fr. Jaeger, prof. v Stuttgartě, Dr. Eduard Rüppel ve Frankfurtě n. M., Dr. Fil. Fr. Siebold v Haagu, Jos. Hofmeister, farář ve Sv. Jiří v Hořejších Rakousích, Dominik Kinský, translator v Brně; r. 1836: Caraffa-Noja, kr. neapol G. L., F. Fischer, intendant c. zahrad v Petrohradě, Dr. Berndt, lékař v Gdansku, Jan Boh. Sommer; r. 1837: Ant. hr. Mitrovský, c. k. nejv. kancléř, Karel baron Hügel, J. D. Kieser, tajný dvorní rada v Jeně, Dr. Carus, kr. saský tělesní lékař, Dr. Jos. Berres, prof. ve Vídni; r. 1838: Cyr. Fr. Napp, opat u Sv. Tomáše v Brně, Ond. v. Ettinghausen, profesor ve Vídni, L. Elié de Beaumont, prof. v Paříži, Jiří Bentham, sekretář zahradnické společnosti v Londýně, Jindř. Rob. Göppert, prof. ve Vratislavi, Hugo Mohl, prof. v Tübingách; r. 1839: Cevkin, c. ruský generál, Dr. Schubert, bibliot. v Kasselu; r. 1840: Jiří Volný, prof. v Brně, Jos. Jüttner, c. k. podplukovník, Josef Hackl, prof. v Litoměřicích, Fr. Hocke, farář, Mich. Layer, c. k. gubern. rada.

mezi činnými někteří, jižto k nejštědřejším a nejvážnějším přátelům a příznivcům ústavu náleželi, jako hr. Jos. Auersperg, hr. Jos. Vratislav, hr. Arnošt Valdstein, kníže arcibiskup Chlumčanský, hr. Frant. z Vrtby, jenž museu věčný důchod 200 zl. k. m. ročně odkázal, kníže arcibiskup hrabě Kolovrat, kníže Josef Švarcenberk, prof. Vojt. Sedláček, Jan kníže z Liechtensteina, hr. Arnošt Harrach, prefekt Jos. Schön, hr. Karel Clam-Martinic a j.

Zvláště osudná byla tato doba pro údy správního výboru. Mimo již oznámené úmrtí Jos. Dobrovského a hr. Frant. Šternberka zachvátila smrt ještě také prof. rytíře Gerstnera (25. června 1832), prof. Jos. Steinmanna (9. července 1833), jenž po Millaurově odstoupení jednatelství zastával, dále opata Benedikta Pfeifera (31. března 1834), knížete Rudolfa Kinského (27. ledna 1836) a dne 20. prosince 1838 nezapomenutelného zakladatele musea a jeho největšího dobrodince *Kašpara* hrab. *Šternberka.*

Ve valném shromáždění dne 14. dubna 1835, ve kterémž ctihodný stařec jednu ze svých nejdůmyslnějších a pro nejdůležitější zájmy vědy a člověčenstva nadšenou řeč měl, byl hrabě Šternberk, jak se samo sebou rozumí, opět aklamací za presidenta zvolen, ačkoliv se byl vyjádřil, že pro vysoké stáří presidium již vésti nemůže.

Avšak ve shromáždění přítomný nejvyšší purkrabí, Karel hrabě Chotek, odpověděl dvorným a duchaplným způsobem a pravil, kterak právě dnešní řeč hraběte Šternberka co do obsahu a formy něco tak dokonalého byla, a kterak pro jeho nehynoucí zásluhy o ústav jmeno „Šternberk" od musea nerozlučné jest a nerozlučným zůstane, pročež prý na něj prosbu vznáší, aby ještě dále místo presidentské přijal.

Hrabě Šternberk neodepřel této žádosti a pravil: „V 75. roce svého věku nový závazek na 6 let přijmouti, bylo by odvážlivostí, avšak vlasti své síly obětovati, pokud

duch a tělo své služby neodeprou, považuji za povinnost. Kdyby obyčejní průvodcové vysokého stáří mně v tom překáželi, budu první, abych Vám to oznámil a Vás prosil, abyste účinnějšího předsedu na mé místo zvolili. Má láska k tomuto ústavu, moje účastenství pro něj budou mne neméně i potom až do posledního dechu mého života doprovázeti."

Průvodcové vysokého stáří, jichž se hr. Šternberk obával, ovšem ho nenavštívili, a nejen účastenství jeho pro ústav nýbrž i neocháblá účinnost a svěžest duševní vytrvaly až do posledního dechu života. Ještě dne 11. listopadu 1838 předsedal v sezení výboru, a podpis na protokole svědčí sice o sesláblém zraku, ale duch jeho nebyl ničehož z obvyklé energie a bystrosti ztratil, ano spisy, jež právě ještě během r. 1838 dokončil, jmenovitě poslední sešit jeho Flory a dějiny zákonodárství hornického v Čechách, náležejí k nejlepším jeho pracím, a když mu Palacký ještě na podzim téhož roku několik nově nalezených listin sdělil, ježto zvláštní vysvětlení králem Václavem vydaných nařízení poskytovaly, umínil si hrabě Šternberk, poslední svazek svého díla o zákonodárství hornickém přepracovati. Také dal při této příležitosti z uvážení zanedbaného stavu historických badání v Čechách Palackému nařízení, aby mu o tomto předmětu promemoria podal, neboť chtěl se co president musea pomoci u stavů království Českého k podniknutí domáhati, ježto by těmto nedostatkům konec učinilo.

A tak byl hrabě Šternberk, neustále pracemi literarními a důležitými záměry se zanášeje, jako obyčejně své sousedy k polovici prosince na hony na svém panství Radnickém pozval, na nichž ovšem sám podílu nebral. Třetího dne o těchto honbách (18. prosince) šel hrabě Šternberk do blízké obory, aby co přívětivý hostitel hostům svou všímavost prokázal a o výsledku honby se

přeptal. Najednou viděl jej věrný jeho komorník o strom se opírati, promluvil na něj a dostal zmatenou odpověď, uchopiv jej za ruku, aby jej dále vedl, pozoroval, že levá jeho noha ochromena jest. Velikost neštěstí tuše volal o pomoc, a s tíží dopravili nemocného do zámku. Nebyl právě lékař přítomen, i pospíchali poslové na všechny strany, aby některého zavolali; bratrovec a dědic hraběte, Zdeněk hrabě Šternberk, odebral se přímo do Prahy, aby ordinaria dra. Čermáka co nejrychleji přivezl. I zdálo se, že stav nemocného se lepší, počínal zase s vědomím mluviti; pozdě na večer však opakovaly se zase rány mrtvice, vědomí mizelo více a více, a lékařové mezi tím se dostavivší vzdávali se brzo vší naděje. Dne 20. prosince o 10. hodině z večera učinila poslední rána životu a velkolepé činnosti šlechetného muže konec. Ve své poslední vůli byl museu mimo věčný důchod 200 zl. k. m. ročně celou svou literarní a vědeckou pozůstalost odkázal.*)

R. 1840 dne 14. června byl také prof. Millauer umřel, jenž hned od počátku ústavu své síly věnoval a při něm až do smrti setrval.

Na místo hraběte Františka Šternberka byl ve valném shromáždění dne 9. dubna 1831 jednohlasně potomní president hrabě Josef Matiáš Thun do výboru zvolen, na místo rytíře Gerstnera ve valném shromáždění dne 10. dubna 1833 Josef hrabě Nostic, jenž později též presidentem byl; za prof. Steinmanna dne 2. dubna 1834 kanovník Václav Pešina, na místo opata Bened. Pfeifra ve valném shromáždění dne 14. dubna 1835 prof. dr. Vinc. Krombholz. Když kníže Rudolf Kinský do Vídně povolán byl, volila společnost dne 26. května r. 1832 hraběte Frid. Schönborna na jeho místo do výboru; úřad kura-

*) Palacký „Wirken der Grafen Kaspar und Franz Sternberg“ v pojednáních kr. české společnosti nauk na r. 1842.

tora Matice české podržel si však kníže Kinský, a teprvé po jeho smrti svěřen byl, jak již praveno, hraběti Janovi Kolovratovi, jenžto ale na konci této doby oznámil, že pro častou nepřítomnost v Praze zvolení do výboru, v němž hned po zřízení společnosti od r. 1822 stále zasedal, více přijmouti nemůže a podobně že i z hodnosti kuratora Matice poděkovati se musí.

Dále byl na místo hraběte Buquoye ve valném shromáždění dne 14. dubna 1835 kníže Frid. Oettingen-Wallerstein do výboru zvolen.

Ostatní členové byli pokaždé při svém vystoupení zase do výboru zvoleni, v němž tudíž na konci r. 1840 následující údové zasedali: 1. Fridrich kníže Oettingen-Wallerstein, 2. Fridrich hrabě Schönborn, 3. Jan hrabě Kolovrat-Krakovský, 4. Josef Mat. hrabě Thun, 5. Josef hrabě Nostic, 6. kanovník Václav Pešina, 7. prof. Vinc. Krombholz. Jedno místo bylo tenkráte úmrtím prof. Millaura neobsazeno.

Jednatelství zastával po smrti prof. Steinmanna až do konce r. 1833 opět prof. Millauer, od r. 1834 převzal je hrabě Josef Nostic a zastával je až do svého svolení za presidenta ve valném shromáždění dne 26. května 1841.

Zprávu důchodů vedl po smrti hrab. Frant. Šternberka (dne 8. dubna 1830) až do konce r. 1830 president hrabě Kašpar Šternberk sám, rokem 1831 převzal ji Josef hrabě Thun a zastával až do r. 1852.

Presidentství však se po smrti Šternberkově neobsadilo, nýbrž výbor hned v sezení dne 9. led. 1838, vědom si jsa nenahraditelnosti utrpené ztráty, na tom se usnesl, že žádný z jeho členů povolána cítit se nemůže, po takovém muži presidentství převzíti, a že tudíž v příštím valném shromáždění žádný z nich zvolení za presidenta nepřijme, nýbrž že jeden po druhém dle tříměsíčního turnu předsedati a práce presidentské vykonávati budou, jenom jednatel a

pokladník musí se z toho vyloučiti, poněvadž by se to nesrovnávalo s jejich úřady. Učinil tudíž výbor ve valném shromáždění návrh, aby na znamení hlubokého zármutku nad touto nenahraditelnou ztrátou místo presidentovo pro čas, na který hr. Šternberk zvolen byl, totiž do valného shromáždění roku 1841, se neobsadilo, kterýžto návrh jednomyslně přijat byl.

Toto uzavření svědčí, jak hluboce museum význam a velikost utrpené ztráty cítilo, a bylo důstojným výrazem zármutku nad ní. Také spojilo se museum s c. k. vlastenecko-hospodářskou společností, jejíž presidentem též hr. Šternberk byl, k odbývání slavných služeb Božích za zemřelého v kostele u sv. Salvatora dne 6. února 1839, při kteréž příležitosti důmyslný katafalk, od ředitele akamie Kadlíka navržený a od bratří Maxů vyvedený, postaven byl s nápisem: Praesidisuo, Casparo comiti de Sternberg, nato MDCCLXI VIII id. Jan., def. MDCCCXXXVIII, XIII Kal. Jan., sideri virtutis, patriae ac naturae studio rutilanti geminae societates, agraria et Musei, moerentes posuere.

Palacký ve svém dne 15. prosince 1842 v kr. české společnosti drženém přednešení o činnosti hrabat Kašpara a Františka Šternberka praví: „Uvážíme-li velikost ztráty, kterouž zvláště vědecké spolky naší vlasti úmrtím hraběte Kašpara Šternberka utrpěly, bude nám zajisté za těžko přísným slovům hraběte Františka Šternberka věřiti, že vůbec nenahraditelných a nevyhnutelně potřebných lidí není. Mezera, kteráž tu se otevřela, jest a zůstane nevyplněna, — ztráty, kterouž věda sama a četní přátelé a ctitelé zemřelého ve všech zemích utrpěli, ani nezpomínajíc.“

Pro museum byla ztráta tato ovšem největší, a skutečně projevovaly se namnoze obavy, zdali smrtí Šternberkovou trvání jeho pochybno není. Cítilo se příliš dobře,

že jednotlivec jej nahraditi nemůže, že se to snad jen příčiněním celé země státi může. I uzavřel tudíž výbor po mnohých poradách a návrzích v sezení dne 13. ún. 1840 nabídnouti stavům království Českého protektorat nad museem, ovšem s podržením nynějších stanov, kteréžto opatření nejen státní ministr Kolovrat, o jehož mínění výbor se byl tázal, nýbrž také nejvyšší purkrabí Karel hrabě Chotek schválili a také společnost musejní ve valném shromáždění dne 29. dubna téhož roku přijala.

Vyřízení této žádosti bylo od stavů na čas odročeno, poněvadž byli sami již uzavřeli, postaviti císaři Františkovi I. v Praze důstojný pomník, a za takový měli zvláště na zřeteli monumentální dům musejní na nábřeží, ježto zříditi a císaři ke cti jmenem jeho nazvati se mělo. V příčině tohoto pomníku zřízené komité stavovské obrátilo se k výboru musejnímu, aby o potřebných pro takový dům místnostech, jakož o ostatních potřebách a poměrech musea se poučilo i aby zároveň zvědělo, mnoho-li by museum samo ze svých prostředků k této stavbě přispěti mohlo. Výbor musejní v sezení dne 26. března 1840 mohl jen s poděkováním laskavé smýšlení stavů v té záležitosti uznávati, avšak skrovné prostředky musea nedovolovaly mu, aby jen jistinu dosavadního nájemného, to jest 6000 zl., k vystavení zamýšleného musea věnovati mohl.

IV.

Dějiny Musea až ke zvolení hraběte Kristiana z Valdšteina za presidenta, od r. 1841 do r. 1852.

Mezi tímto jednáním přišel čas valného shromáždění na r. 1841, ježto při tehdejších poměrech jedním z nejdůležitějších státi se muselo. Jednalo se nejen o zvolení

presidenta a čtyr údů výborových, nýbrž nový výbor měl také těžký úkol před sebou, ústavu nové dráhy vyměřiti a k novému životu jej vzkřísiti.

Valné shromáždění odbývalo se dne 26. května, a zvolen byl jednohlasně posavádní vysoce zasloužilý jednatel, hrabě Jos. Nostic za presidenta, do výboru opět: Vinc. Krombholz, nově: František hrabě Thun (syn), Jan rytíř Neuberk a Frant. Palacký.

Taková velká proměna nestala se ve výboru od zřízení musea, a z osob, ježto ústav od r. 1818 do r. 1831 spravovaly, neseděl již nikdo v nynějším ředitelství. Záležel pak z presidenta Josefa hraběte Nostice a z následujících členů: Jos. Mat. hraběte Thuna, zároveň pokladníka, Fridr. hraběte Schönborna, kanovníka Pešiny, prof. Krombholze, hrab. Františka Thuna, Jana ryt. Neuberka a Frant. Palackého. V sezení již dne 2. června odbývaném zvolen byl Palacký za jednatele a Jan rytíř Neuberk za kuratora Matice české. Těmito dvěma muži, z nichž tento později také za předsedu nově zřízeného sboru archaeologického zvolen byl, dostal nový duch jak při museu, tak při jeho sborech průchodu, a jako posud vliv Šternberkův rozhodný byl, tak počíná nyní nová doba v dějinách musea, v které zvláště Palacký svou energií a svým rozsáhlým duchem směr jeho řídil.

Nemohlo se neuznávat, že museum úkol sobě vytknutý posud s převahou jen jedním směrem vyplňovalo. Bylo téměř výhradně *kabinetem přírodním* a ústavem k pěstování věd přírodních. V tomto směru dosáhlo ovšem velikými obětmi a neunavenou snahou svého dosavadního presidenta na tehdejší poměry takového stupně dokonalosti, že pověst evropskou mělo, avšak zůstala při tom jiná odvětví, jež *historickými* v nejširším smyslu nazvati můžeme, skoro úplně zanedbána, a na některé velmi důležité sbírky nebylo ještě ani pomýšleno. Jakkoli vzdě-

lanost a zájmy vědecké hraběte Šternberka všestranné byly a on důležitost historických odvětví při museu uznával (což řeči jeho ve valných shromážděních dosvědčují), směřovala přece zvláště z počátku jeho snaha především ke zvelebení oddělení přírodovědeckého, jak při sbírkách, tak při knihovně. Hrabě Šternberk uznával v pozdějších letech sám tyto nedostatky, a byl by je při delším životě zajisté odstranil. Bylo tudíž tím více povinností musea, aby si svůj úkol v původní ryzosti a úplnosti zase k vědomí a jasnému poznání přivedlo a podle sil svých provedlo.

K tomu konci sepsal Palacký pojednání: „O účelích vlasteneckého musea", ježto v sezení výboru dne 20. října 1841 čteno bylo a jehož zásady jednomyslně schváleny jsou. Palacký staví tyto zásady na první provolání nejvyššího purkrabí z r. 1818 a na stanovy společnosti. Museum má dle toho býti jako vědeckým obrazem vlasti naší, v kterémž se Čechy, země i národ, ve všech svých přírodních a duchovných vztazích z nynějška i z minulosti a ve svém rozvoji historickém i přírodním značí. Význam a účel musea zakládají se tedy v podstatě a především na zájmu *vlasteneckém*. Poněvadž ale Čechy i co do přírodních poměrů i co do dějinného rozvoje v umění, vědě a literatuře osamotněly nejsou, a mnohému úkazu jen ve spojení a v poměru s cizím a všeobecným porozuměti lze, tož vyplývá z toho, že museum ve všech svých odvětvích pouze na domácí obmezovati se nemůže, že tudíž jeho sbírky vedle domácího i cizí a všeobecné obsahovati musí. Avšak zůstává přece domácí a vlastenecké jeho základem, středem a hlavním účelem. Pokud tedy hmotné prostředky musea se nezlepší, musí se při kupování hlavně na toto obmezovati, jinak ovšem při darech, tuť nesmí museum i cizí a vzdálenější zamítati.

Jiná podstatná zásada pro museum jest, že účely

jeho jen k vědeckému a historickému a nikoliv k praktickému směřují; pak že museum povoláno a povinno není, nepostředně vědecky působit a tvořiti, nýbrž jen realné pomůcky pro vědu sbírati, pořádati a k užívání připravovati.

Vyloživ takto hlavní zásady, na nichž museum spočívati musí, vylíčil Palacký do podrobna, jaké sbírky obsahovati musí, aby úkolu svému vyhovělo. A sice má býti v museu:

I. Sbírka map českých od nejstarší doby až do nynějška, a to nejen generalních, nýbrž také specialních map a topografických plánů.

II. Geognostická sbírka se zvláštním ohledem k hornictví, pro kteréž naše vlast před odkrytím Ameriky tak důležita byla.

III. Sbírka nerostů a skamenělin, kteráž především všecko domácí obsahovati má; sbírka všeobecná služiž hlavně k lepšímu poznání domácí. Totéž platí při

IV. sbírce botanické, a ještě více při

V. sbírce živočišné.

VI. Geografická archaeologie obsahuje a prostředkuje známost jak přírody tak dějin vlasti naší. Její předměty jsou němé památky namnoze neznámého pravěku: staré valy, hradby, mohyly a jiné hroby s veškerým svým obsahem zbraní a nářadí z kamene, hlíny, skla a kovu; stopy a zříceniny starých hradů, měst, vsí a budov. Ovšem jest zapotřebí tyto předměty věrně vykresliti; při zbraních a nářadí, ježto se v originalu zasýlají, nesmí nikdy authentika o jejich nalezišti scházeti.

VII. Pak musí se zřetel míti k celému oboru archaeologie umění; jsouť to:

1. Památky stavitelské dřívějších věků v celé zemi, pokud pro charakteristiku umění jejich věku nějakého

významu mají; zvláště hrady, zámky, kostely, paláce a jiné budovy ve věrných a úplných výkresích a s plány.

2. Památky plastického umění: sochy, řezby, litiny, basreliefy, náhrobky a jiné pomníky toho druhu buď v originalu neb ve věrných výkresích.

3. Taktéž malby a kresby: obrazy všeho druhu, fresky a malby na pergameně všech století, zvláště ale z dob předhusitských, kdež Čechy vlastní velmi výtečnou školou malířskou se honositi mohou.

4. Skladby hudební a zpěvy, v čemž Čechové nejen teprvé od předešlého století vynikají.

VIII. Vlastenecká archaeologie vůbec vyžaduje:

1. úplnou sbírku českých mincí;

2. sbírku erbů a pečetí všech starých rodin, klášterů, měst a korporací v zemi;

3. sbírku podobizen všech znamenitých Čechů;

4. obrazy českých krojů ze všech století;

5. zbraně, brnění a náčiní válečné všeho druhu;

6. ozdoby, šperky, nářadí domácí, kostelní, nádobí všeho druhu;

7. ukázky starších a novějších českých výrobků průmyslných, pokud zvláštního významu mají; vzorky zajímavých strojů, v Čechách vynalezených, aneb obzvláštně užívaných, atd.

IX. Staré nápisy na domích, pomnících, hrobech, zvonech, nářadí, pečetích, mincích, kamenech atd. Starší v originalu neb snímcích, novější ve věrných přepisích.

X. Sbírka domácích listin a psaní, co možná nejúplnější, zvláště ze starší doby, v originalu neb přepisích, ježto s kritickou péčí a znalostí učiněny a alespoň dílem snímky písma a pečetí opatřeny býti mají.

XI. Rukopisy z celého oboru literatury české staré i nové doby, zvláště spisů posud tiskem nevydaných.

Přepisování důležitých unik starší české literatury, doma i v cizině se nalezajících, jeví se tu býti nejnutnější potřebou.

XII. Konečně jest knihovna, všechny posud vytčené předměty obsahující a vysvětlující, hlavní potřebou k sprostředkování a rozšiřování vědeckého poznání vlasti. I tu ovšem sluší také vlastenecké na zřeteli míti, avšak ne v příliš úzkých mezích.

Některé z jmenovaných sbírek nebyly však takřka ještě ani založeny, jiné teprvé v počátcích, i měl Palacký v té příčině v sezení výboru dne 8. prosince 1841 obšírnou řeč, v kteréž především bedlivější pěstování historických odvětví, archivu totiž a diplomatáře, jakož i oddělení archaeologického jemu na srdce kladl, poněvadž při nich liknati nebezpečno jest.

Výbor, přesvědčen o pravdivosti toho, uzavřel hned v témž sezení dne 8. prosince, v obojím směru napraviti, co zanedbáno bylo, a povolil, co se archivu týče, malou dotací 240 zl. k. m. ke zřízení českého diplomatáře pod správou Palackého. Na štěstí nastaly také jiné okolnosti, kteréž velice k zvelebení tohoto oddělení sbírek přispěly. Nedlouho na to (r. 1843) spojilo se totiž z vlastního popudu několik spanilomyslných mužů z naší šlechty, a sice zejmena knížata Karel a Vincenc Auersperg, František Kolloredo, Gustav Lamberg, Jan a Josef Lobkovic, Karel Švarcenberk, hrabata Eduard Clam-Gallas, Fridr. Deym, František Harrach, Rudolf Morzin a Kristian Valdštein, a učinili mezi mezi sebou značnou sbírku na šest let, aby mohl Palacký s větším důrazem v celém světě roztroušené prameny našich dějin sbírati, při čemž mu zvláště výteční badatelové historičtí, Karel Jaromír Erben a Václav Vladisl. Tomek nápomocni byli. Onen, opatřen úvěrným listem od c. k. gubernia, jezdil již od r. 1844 po českých archívech, aby z nich pro museum přepisoval.

Mimo to odevzdali stavové království Českého roku 1845 přípravy a sbírky, Palackým již od r. 1831 pro všeobecný český diplomatář nejstarší doby učiněné, čímž asi 2500 listin a mezi nimi zvláště přepisy Palackým v Římě roku 1837 z archivu vatikánského zhotovené do musea přišly. Také koupěmi doma i v cizině rozmnožen byl archiv značně. Tím spůsobem dostal bohatou sbírku listin, po horlivém badateli moravském, Edmundovi Horkém pozůstalou, v níž mnoho zajímavých originalů bylo.

Mimo to podalo museum roku 1845 (14. prosince) žádost k c. k. guberniu, aby se královským městům dovolilo, své archivy, staré zbraně a jiné starožitné věci, kteréž bohužel co makulatura a nepotřebné železo se zničují, museu odevzdati, kteréžto žádosti se také vyhovělo; ale pohříchu bez zvláštního prospěchu; musí se tuto chvalně vytknouti, že na toto vyzvání město Trutnov část své starší registratury, v níž některé důležité a zajímavé kusy z počátku XVII. století byly, museu odevzdalo, a město Loket své nejstarší originalní listiny k přepsání zaslalo.

Výměnou dostalo museum z kr. pruského tajného kabinetního archivu některé zbytky vymřelé české rodiny pánů z Vartenberka a sbírku původních opovědných listů českých válečníků v Polsku z druhé polovice XV. století.

Přírostek darů nebyl však patrný, a zasluhují jen uvedení příspěvky Dr. Emila Rösslera, c. k. lodního mistra Vojt. Lanny, ředitele obrazárny Jos. Burdy, vrchního Frant. Becka a hraběte Jindřicha Chotka. Tento daroval totiž listinu Pražského biskupa Daniela z r. 1165, proto zajímavou, že jest nejstarší listina soukromá, kterouž museum má.

Tak se povznesl archiv musejní během let čtyrycátých k velmi znamenitému stavu, obsahoval roku 1850 již 16.000 původních listin a přes 10.000 přepisů novějších. Bylť od r. 1846 pod bedlivým dozorem Karla Jar.

Erbena, i co básník i co učenec stejně výtečného, kterýž jmenovaného roku (dne 23. února) nejdříve assistentem, později (dne 18. listopadu 1850) archivářem a zároveň sekretářem musejním jmenován byl.

Co se druhého úkolu týče, jejž Palacký výboru co povinnost na srdce kladl, péče totiž o vlastenecké starožitnosti, učinil s touže ochotností, což mu jednatel jeho navrhoval, a ustanovil nejen chvalně známého malíře Jos. Hellicha za kustoda sbírek archaeologických, jehož úkol hlavně proskoumání Čech v ohledu archaeologie umění a kreslení starých památek stavitelských býti měl, nýbrž uzavřel také zříditi při museu zvláštní sbor archaeologický, a svěřil tento úkol hraběti Františkovi Thunovi.

Potřeba péče a ochrany starých památek stavitelských a uměleckých v zemi cítila se tenkráte právě velmi živě v širokých kruzích za příčinou surového vandalismu, kterýž se stal zbořením staré takové památky ve Slaném. Výbor si vzal z toho příčinu, podati žádost k c. k. guberniu, aby se vydáním oběžníku k patřičným úřadům podobné ničení historických a uměleckých památek zamezilo.

Po mnohých a dlouhých poradách odevzdáno bylo konečně Palackému a rytíři Neuberkovi vypracování potřebného řádu pro tento sbor, jenž v sezení dne 6. dub. 1843 schválen a společnosti ve valném shromáždění dne 8. dubna sdělen byl.

Za účel sboru se v něm stanoví: Zajímavé starožitnosti české sbírati, chrániti a uveřejňovati (§ 1). Úkol jeho jest: z celé země zaopatřit si známost starožitností, zhotoviti seznam jejich a je buď v originalu neb ve výkresích pro museum sbírati (§ 12). Sbor má také v národu smysl pro památky starobylé pěstovati, na jejich cenu upozorňovati a k ochraně v nebezpečí jsoucích zprávy výboru podávati, jenž se k úřadům v té věci obrátí (§ 13). Sbor má právo v celé zemi sběratele ustanoviti. Počet

jeho členů nesmí však osm přesahovati, z nichž výbor musejní šest pokaždé na šest let sám zvolí; dva jmenuje společnost vlasteneckých přátel umění, kteráž při provedení sborových uzavření, týkajících se krásného umění v Čechách, nápomocna bude (§ 7, 8 a 9). Sbor dostane z pokladnice musejní roční dotací (§ 11).

Za předsedu nově zřízeného sboru jmenován byl Jan rytíř Neuberk, za údy František hrabě Thun, Kalina ryt. z Jaethensteina, Jan Er. Wocel, tenkráte redaktor musejního časopisu, a architekt Kranner; dvě místa se zatím neobsadila. Společnost vlasteneckých přátel umění nepřidala se k záměrům musea se žadoucí horlivostí a vzdala se pak (1845, dne 19. března) zcela řádného účastenství ve sboru, slíbíc je pouze v případech mimořádných.

Sbor sám ujal se velmi horlivě svého úkolu, za jednatele zvolil Jana Er. Wocela a uložil mu sepsání spisu o českých starožitnostech, jenž by nejen snadné navedení ke studiu tohoto předmětu poskytoval, nýbrž také smysl a zájem pro starobylost vzbuzovati dovedl. Wocel podnikl těžkou tuto práci a položil svým, k tomu konci sepsaným dílem: „Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde. Prag 1845", pevný vědecký základ tomuto u nás tenkráte ještě velmi zanedbanému odvětví známosti vlasti, jakož vůbec zakladetelem a hlavní podporou těchto studií ve vlasti naší se stal a zůstal, o pěstování pak archaeologie při museu a zvláště o zvelebení jeho sbírek starožitných největší zásluhu si získal.

Mimo to sepsal Wocel k požádání archaeologického sboru krátké naučení „O starožitnostech českých a o potřebě chrániti je před zkázou", ježto v obojích jazycích zemských v mnoha tisících exemplářů také cestou úřední v zemi rozšířeno a česky také v časopise musejním vydáno bylo. Náklad na vydání tohoto poučení i onoho spisu zapravil předseda sboru, rytíř Neuberk sám.

Sbor uzavřel také, později zvláštní archaeologické listy v neurčitých sešitech a roční zprávy o své činnosti vydávati. Archaeologických listů vyšel však jen jediný sešit.

Výbor musejní svěřil sboru úplně péči o sbírku starožitností a o její rozmnožení, a tak ji hned r. 1844 a 1845 Wocel a kustos Hellich znovu spořádali a sepsali, poněvadž archaeologický kabinet v jednom z nově přinajatých pokojů se uložil a jiné spořádání jeho také proto potřebné bylo, aby se nějaká soustava do něho uvedla. Této práci podrobil se brzo na to Wocel opět sám, když r. 1846 sbírky musejní do nového domu převeženy byly.

Sbor se také horlivě snažil, aby si známost o všech v zemi nalezených starožitnostech opatřil a je pro museum získal, aneb alespoň věrné popisy zjednal. Tak se u akademického senatu přimlouval o uložení pomníku Mat. Kolína z Choteřiny v museu aneb alespoň na jiném bezpečném místě, avšak nebyl v té věci ani odpovědí poctěn; dále spůsobil odlitky sádrové poprsí na triforiu chrámu sv. Víta v Praze postavených, při čemž od Pražské konsistoře co nejvlídněji podporován byl. Také začal již r. 1846 originalní vlastenecký archaeolog, P. Václav Krolmus, na útraty sboru podnikati archaeologické cesty a kopání v zemi, čímž sbírky musejní mnohé přírostky dostaly. Pohříchu ale nedostal se výtěžek cest, od kustoda Hellicha již od r. 1842 v příčině archaeologie umění pro museum konaných a z bohaté mapy výkresů náležející, do něho, neboť Hellich poděkoval se již dne 26. března r. 1847 ze služby a odebral se brzo na to do Vídně.

Také obracel sbor záhy zřetel k zachování a obnovení znamenitých starých památek stavebních; jmenovitě proskoumal a popsal Wocel r. 1846 dva velmi zajímavé byzantinské kostely v Záboří a ve sv. Jakubě u Nových

dvorů, při čemž od držitele panství Novodvorského, hraběte Jindřicha Chotka, velice podporován byl.

Sbor nalezl při chvalných svých snahách brzo šlechetného příznivce v umění milovném příteli dějin a starožitností českých, hraběti Eugenovi Černínovi, jenž mu již od r. 1845 příspěvek roční 100 zl. k. m. věnuje.

Horlivým přičiněním sboru rozšířily se známost a smysł pro zbytky vlastenecké starobylosti velice v obecenstvu, následkem čehož také sbírky archaeologické četnější příspěvky darem dostávaly; více však získalo se koupením. Museum těšilo se v té době při své péči o rozmnožení sbírek archaeologických z podobného šťastného setkání se okolností jako při archivu, čímž podobně také kabinet archaeologický na velmi potěšitelný stupeň se povznesl. To se stalo získáním známé sbírky c. k. vrchního inženýra Jos. Pachla r. 1850.

Již r. 1842 začalo se ze strany museá s Pachlem o zakoupení jeho sbírky starožitností jednati, což však pro nedostatek peněz se nezdařilo. Když však na začátku r. 1850 Pachl do Vídně povolán byl a tudíž nebezpečí nastávalo, že bohatá sbírka, na jejížto sebrání majetník třicet let byl pracoval, ze země vyvezena bude, vzbudilo se v obecenstvu živé přání, aby se pro vlast zachovala, kteréhož smýšlení veřejného Palacký šťastně užil. Podal ihned žádost k zemskému výboru za povolení příspěvku k jejímu zakoupení, a zřídil také k tomu účelu sbírku po celé zemi, kteráž značnou sumu 4665 zl. 39 kr. k. m. vynesla. Zejmena věnovali větší příspěvky J. C. M. císař Ferdinand 500 zl., knížata Karel Auersperk, Kamil Rohan, Adolf Švarcenberk, hrabata Jindřich Chotek, Michal Kounic, Jan Kolovrat, Ervin a Josef Nosticové, Kristian Valdštein a Vojtěch Klein po 100 zl. Mezi sběrateli vynikali horlivostí a šťastným prospěchem zvláště dr. Vil. Gabler, Vojtěch Lanna, prof. Frant. Petřina

a Wocel. A poněvadž také zemský výbor k podané žádosti 2000 zl. k. m. v pěti ročních lhůtách po 400 zl. povolil, dostala se dotčená sbírka dne 18. dubna 1850 za značnou cenu 6000 zl. k. m. v majetek musea.

Počtem převyšovala ovšem sbírka Pachlova dosavadní musejní kabinet značně, avšak tento obsahoval nenepatrný počet velmi drahocenných a zajímavých předmětů, ježto mu přes malý jeho rozsah pochvalu výtečných znalců byly získaly. Mezi mnohými drahocennými kusy, ježto s onou sbírkou do musea přišly, náleží k nejkrásnějším a nejzajímavějším uměle ze slonové kosti vyřezaný roh lovecký z XI. stol. a ozdoba vojevůdce zvláštního tvaru z nálezu u Želenic; mísa bronzová s domnělou podobou Živy, kteréž se tenkráte velká cena přisuzovala, nezachovala později této své slávy.

Tak byl Palacký při své horlivé snaze o zvelebení historických sbírek musejních a historického a archaeologického interesu v národu nejen šťastnými zevnějšími okolnostmi podporován, nýbrž nalezl vydatnou pomoc také v osobách, a sice, co se archivu týče, výtečným přispěním Tomkovým a Erbenovým, a co do sbírek archaeologických vlasteneckou horlivostí Wocelovou a ušlechtilou obětavostí rytíře Neuberka.

Zvýšená a rozšířená činnost musea vymáhala však také větších prostředků hmotných, kteréž mimo to potřebným ustanovením assistenta při sbírce botanické v osobě Jana Pfunda a jiného při knihovně v osobě MDra. Josefa Rudy, jakož i pedella Jos. Alex. Dundra (dne 8. prosince 1841) více napínati se musely.

Rytíř Neuberk učinil hned v prvním sezení nově zřízeného výboru dne 2. června 1841 návrh, aby se k zvelebení důchodů vynikající osoby k přistoupení za údy k museu vyzvaly, což ač ne očekávaný skvělý, přece ten výsledek mělo, že osmadvacet nových údů činných, nejvíce

osoby z vyšší šlechty a z vyššího duchovenstva, a někteří se značným příspěvkem ročním, jako kníže Jan Adolf Švarcenberk se 120 zl. k. m., kníže Jiří Lobkovic a kníže Ferdinand Lobkovic s 50 zl., kníže Jiří z Lippe-Schaumburku, kníže Edmund Clary, hrabě Eugen Černín a Antonín Veit s 40 zl., ke společnosti přistoupilo. Kníže Maximilian Thurn-Taxis dal systemální příspěvek 200 dukátův. Také počet přispívajících údů rozmnožil se následkem nového vzniku ústavu o 50 členů.

V sezení dne 8. prosince 1841 učinil rytíř Neuberk další návrh, aby museum za značnější roční příspěvek u stavů žádalo, i aby jim opět protektorát nad ústavem se nabídl. Následkem tohoto návrhu uloženo bylo Palackému sepsání pamětního spisu o účelu, stavu a mnohých nedostatcích musea, kterýžto spis pod titulem: *Das vaterländische Museum in Böhmen im Jahre 1842* tiskem vyšel. Mimo to se uzavřelo, podati v té příčině také ještě jednou žádost k stavovskému výboru, v níž by se jmenovitě k tomu ukázati mělo, že zaopatření přiměřenějších místností životní otázkou pro museum jest, kteroužto žádost též Palacký sepsal (dd. 20. prosince 1841).

Jest v ní přede vším ke stavu sbírek, k jejich mezerám a nedostatkům ukázáno, zvláště důrazně a obšírně ale jsou v ní nedostatečnost a nepřiměřenost místností a jejich velká škodlivost pro sbírky a úředníky vylíčeny, a praví se výslovně, že vystěhování sbírek z onoho domu brzo a za každou cenu státi se *musí*.

Pronešeny byly pak následující prosby:

1. aby stavové museu pojištěné umístění v přiměřeném domě ve městě na všechny časy vykázali;

2) aby mu nápomocni byli, zařídit se v novém domě spůsobem účelům a důstojnosti národního ústavu přiměřeným; a

3. aby jakožto majetníci domu budoucně také všechen náklad na udržování domu sami nesli.

Obyčejný náklad na vnitřní správu uvolil se výbor musejní i potom z důchodů vlastních zapravovati, kdež s důvěrou očekávati se mohlo, že ústav pak z většího účastenství se strany obecenstva těšiti se bude.

Přes důtklivé toto vylíčení nedošly přece poměrně skromné žádosti musea rychlého vyřízení, ačkoli vliv mající a vynikající členové stavovští ve výboru musejním byli a je dle možnosti podporovali. Po víceletých poradách a mnohých jednáních uzavřeli stavové dne 14. března 1844, že pomník, jenž císaři Františkovi I. se postaví, nemá býti dům, nýbrž socha. Tím zmařeny jsou ovšem radostné a skvělé naděje musea na ten čas, avšak ne na dlouhlo; byly arci ve skrovnější míře ještě toho roku vyplněny.

Již ve shromáždění dne 4. října 1844 vyslovili stavové svou ochotnost, museu ku pomoci přispěti. Výbor musejní neotálel v obšírné žádosti nejnutnější potřeby, mezi nimiž přiměřená místnost první byla, jim opět vyložiti. Ve shromáždění dne 10. dubna 1845 uzavřeli koupiti od hraběte Jana Nostice dům, v kterémž se nyní museum nachází, jej museu k užívání zdarma přepustiti a výboru mimo to k přiměřenému zřízení podporu 25.000 zl. k. m. ze stavovského domestikalního fondu vykázati. Koupě se stala dne 30. prosince, a dům byl dne 10. ledna 1846 výboru odevzdán.

O právním poměru mezi stavy jakožto majetníkem, a společností musejní co držitelem domu ustanoveno v podstatě: 1. Dům se všemi částmi a se všemi právy a břemeny jest a zůstane museu k bezplatnému užívání a úplnému upotřebení odevzdán. 2. Výboru musejnímu je dovoleno, v tomto domě všechna k účelům musea potřebná přestavování a přistavování teď a příště, avšak z vlastních

prostředků a bez práva na náhradu se strany stavů před se bráti. 3. Kdyby se museum snad rozpustilo a dům majetníkům zase připadl, má se v dobrém stavu odevzdati, aniž by společnost musejní za zlepšení a stavové za proměny v stavbě domu právo k náhradě měli.

Odevzdaný dům potřeboval ovšem velkého přestavení uvnitř, aby se k účelům musea hodil. O zhotovení plánu k tomuto přestavování obrátil se výbor k městskému správci stavitelskému Janu Schöblovi, jehož návrhy k stavbě nového domu toho spůsobu již před několika lety s velkou pochvalou přijaty byly. Dle nich shodila se chatrná střecha a udělala nová podlaha na půdě, při čemž se druhé poschodí přiměřeně zvýšilo; v pravém křídle zřídily se velké síně a na levé jednopatrové postavilo se druhé poschodí. Dle rozvrhu měla zamýšlená stavba jen příspěvek 25.000 zl. od stavů povolený státi a jen další útraty při stěhování a zařizování z důchodů musejních se zapraviti.

Ale jako obyčejně překročil se i tu rozvrh znamenitě a veškerý účet stavební obnášel skutečně 52.947 zl. 34 kr. k. m., útraty při stěhování 1200 zl. k. m., tak že příplatku 27.915 zl. 4 kr. z pokladnice musejní potřebí bylo a jmění jeho v celku o 28.051 zl. se zmenšilo, tak že koncem r. 1849 jen 34.393 zl. 28 kr. k. m. obnášelo.

Příčina tak neobyčejného překročení rozpočtu záležela hlavně v tom, že nad očekávání chatrný stav domu mnohou proměnu v původním plánu vymáhal. Stavba byla obezřelým vedením Schöblovým a pod horlivou denní kontrolou rytíře Neuberka až do léta příštího roku 1847 dokonána, tak že v září stěhování sbírek začíti mohlo, kteréž ještě v tom podzimku dokončeno bylo.

Při velké tísni a velmi neutěšeném stavu, v nichž se museum ve svých starých místnostech na Hradčanech nacházelo, muselo se mu zřízení nového domu vysvobo-

zením a nanejvýše utěšenou událostí zdáti, avšak pohříchu nachází se náš ústav nyní v témž stavu, v jakém byl r. 1844.

S přesídlením sbírek do nového domu stala se zároveň změna v zastaralých již stanovách společnosti, kterouž hrabě Fridrich Deym, co kapacita v oboru politiky a národního hospodářství známý, ve valném shromáždění dne 16. dubna r. 1846 navrhnul. Výbor svěřil vypracování návrhu obnovených stanov Palackému a předložil jej po mnohých poradách (dne 23. dubna a 12. října 1847) společnosti ve valném shromáždění r. 1847, kteráž jej po delší debatě ve dvou sezeních dne 20. a 27. listopadu s některými proměnami přijala.

Podstatnější proměny záležejí v následujícím: Jmeno se proměnilo a znělo: „Společnost českého musea“ místo „vlasteneckého“. Mezi účely vytknulo se zejmena pěstování řeči a literatury české. Počet údů výborů rozmnožil se z osmi na dvanáct, jež voliti všechny třídy údův (činní, přispívající a čestní) stejné právo mají, kdežto dříve jen činní aktivní právo volební měli; passivní však zůstalo na činné, v Praze přebývající členy obmezeno. Údové výboru mají buď k osobám stavovským neb učeným náležeti. Třída zakládajících údů se zrušila; třídu sběratelů byl výbor již r. 1827 (dne 21. ledna) v přispívající proměnil; titul čestných údů ustanovil se pouze pro osoby, ježto Čechy nejsou. Dále bylo údům právo vyhraženo do protokolů zasedacích a do účtů nahlédnouti, nakládání s jistinou základní valnému shromáždění zůstaveno, a spory, ježto by mezi členy z jich poměru spolkového vznikly, byly rozsudím z údů společnosti zvoleným odkázány. Některá méně podstatná ustanovení starých stanov, ježto spíše do pouhého jednacího řádu náležejí, byla zcela vynechána, za to některá podstatná ustanovení určitěji vytknuta a obšírněji vyměřena, jmenovitě co se účelu musea a vědeckých sborů týče.

S proměnou stanov přistoupil výbor s horlivostí znovu k pracím správy a organisace se týkajícím. Tak zřídil z rytíře Neuberka, Palackého, Šafaříka a Wocela kontrolující komité pro knihovnu (dne 15. prosince 1847), dále doplnil komité archaeologické, ježto úmrtím rytíře Kaliny z Jäthensteina, poděkováním se Frant. hraběte Thuna a přesídlením Hellichovým velice se bylo ztenčilo, jmenováním nových členů (K. V. Zapa, K. J. Erbena, Fr. Al. Hebra a Vil. Killiána, dne 3. března 1848.), dal vkusný a méně jednostranný diplom, jehož se posud užívá, od chvalně známého malíře K. Svobody zhotoviti, a byl mimo to jinými plány zaměstnán, když ještě před stvrzením nových stanov, ježto teprvé dne 8. prosince 1848 uděleno bylo, světodějinné události r. 1848 vypukly, kteréž ovšem také náš ústav, jakož i společnost a velkou část jejích členů do mocného svého proudu zanesly a ne bez značného vlivu na něj byly a po delší čas zůstaly.

Mnozí členové společnosti měli vynikající podíl v tehdejším hnutí politickém a společenském, a Palacký byl zajisté uznaný a osvědčený vůdce národu českého, museum pak samo považovalo se v tehdejším bouřlivém čase za veřejnou budovu národní a užívalo se ho namnoze takto, čemuž brániti tenkráte zajisté ani možno ani radno nebylo. Přede vším obracely dvě události pozornost na ně a zjednaly mu v jistých kruzích nepřízeň, ačkoliv tyto události s museem v pražádném vnitřním spojení nebyly a jinak před soudem každého nepředpojatého pozorovatele zcela nezávadné byly.

V Praze byla totiž tenkráte společnost, Konkordia nazvaná, kteráž umělce a spisovatele i přátele a příznivce umění, literatury a vědy obou národností ve veřejné místnosti k společné zábavě a také k přednáškám a produkcím shromažďovala. Když pak za dnů březnových také v Praze obava vznikla před násilnými výbuchy,

jaké se v jiných městech, zejmena též ve Vídni události, které ale u nás nevypukly, utvořila Konkordia ze svých členů ozbrojený sbor k ochraně uměleckých a vědeckých pokladů města. Ovšem že také museum hlavním předmětem této ochrany býti muselo, i poskytovalo ve svých tenkráte ještě dostatečných místnostech nejpřiměřenější místo pro hlavní stráž onoho sboru, kterýž k vůli rovnoprávnosti jazykové při velení české a německé oddělení tvořil, poněvadž prvotní velitel, ředitel akademie Ruben, českého jazyka nikterak mocen nebyl.

České oddělení přijalo jmeno Svornost, což právě slovo Concordia znamená a nerozešlo se, když mezi tím národní obrana zřízena byla. Svornost ale stala se později přílišně úzkostlivým duším strašným, národním rýpalům pak velmi oblíbeným a často užívaným jmenem, na čemž ovšem také její hlavní stráž, museum totiž, podílu bralo.

Druhá událost byl slovanský sjezd v měsíci květnu a červnu, jenž své porady odborové též v museu odbýval.

Účel tohoto sjezdu směřoval jenom ke zřízení a upevnění Rakouska na základě rovnoprávnosti všech národů a tudíž proti destruktivním a násilnickým tendencím, ježto zvláště z Frankfurtu a Uher Slovany a Rakousko v jejich existenci ohrožovaly. Pro loyalní tento účel účastnili se při něm mužové smýšlení nejkonservativnějšího a jmenovitě také část české šlechty.

Živly revoluční a tu přede vším takové, jimž zachování Rakouska a rovnoprávnost všech jeho národů a zejmena Slovanů do programu se nehodily, užily hořlaviny, kteréž tenkráte v Praze na dvou protivných stranách bylo, a rušily i zmařily konečně srážkami krvavými pokojný a loyalní průběh porad sjezdu slovanského. Vlastní revoluční strůjcové dovedli své úlohy tak dobře hráti, že Čechové a zvláště slovanský sjezd nějaký čas v křivém postavení se octnuli. Vždyť bylo hned na počátku krva-

vých srážek od vojska na museum stříleno, aniž by se odsud byla příčina k tomu zavdala.

Veřejné mínění o těchto událostech vyjasnilo se ovšem zponenáhla, avšak měly politické poměry přece vliv na náš ústav. Mnozí mužové, kteříž vynikající a prospěšnou činnost ve veřejném životě a jmenovitě také při našem ústavě byli rozvíjeli, vzdalovali se dílem dobrovolně, dílem jiným rozhodným vlivem k tomu nuceni, buď hned neb později. Tím utrpěla naše společnost a také správní výbor několik bolestných ztrát.

Tak oznámil hned na konci září šlechetnou láskou vlasteneckou nadšený hrabě Jos. Mat. Thun, jenž r. 1846, kdež o museum vysoce zasloužilý hrabě Josef Nostic pro rodinné poměry Prahu opustit musel, na jeho místo za presidenta zvolen byl, že okolnostmi nucen jest delší čas mimo Prahu a Čechy přebývati a chatrnému svému zdraví potřebné ošetřování věnovati, a že tudíž za povinnost si pokládá, presidium naší společnosti složiti. Mimo to ohlásili téhož roku své vystoupení ze správního výboru: Fridrich hrabě Schönborn, kanovník Václav Pešina a Karel kníže Švarcenberk, kterýžto r. 1847 na místo hraběte Františka Thuna do něho zvolen byl. Tím dostala se správa musea do rukou toliko pěti údů, neboť r. 1848 neměly nové statuty, ježto dvanáct údů výborových stanoví, ještě platnosti. Byliť to Jan rytíř Neuberk, Palacký, tento r. 1846, onen r. 1847 a sice pro své velké zásluhy o ústav výmínkou aklamací znovu zvolen; dále kníže Hugo Karel Salm-Reifferscheid, jenž r. 1844 na místo zemřelého prof. Krombholze zvolen byl, pak Pavel Jos. Šafařík, r. 1846 za Jos. Mat. Thuna, když se presidentem stal, do výboru povolaný, a konečně prof. Frant. Zippe, jenž, když r. 1843 (dne 16. března) svůj úřad co kustos, při němž po svém jmenování za profesora na polytechnickém ústavě již od 1. října r. 1835 polovice svého

služného se byl vzdal, formálně složil, ovšem ale bezplatně služby konal, činným údem jmenován a ve valném shromáždění dne 9. dubna 1843 do výboru zvolen byl.

Též v počtu ostatních údů utrpělo museum mnohé ztráty. Značný počet zvláště oněch činných údů, ježto r. 1842 byli přistoupili, ohlásil své vystoupení ze společnosti. Mnozí byli společnosti během těchto let smrtí odňati, a nových přistoupilo velmi pořídku. Tak umřeli z vynikajících členů: Aug. Long. kníže Lobkovic (1842, dne 17. břez.), jenž byl prvním jednatelem a k nejhorlivějším příznivcům ústavu náležel; kníže Oettingen-Wallerstein, svobodný pán František Hildprandt, Jan Štěpánek; dále baron Kristian Feldegg a kníže Anselm Taxis, oba značnými dary o sbírky musejní zasloužilí; hrabě Josef Rud. Černín, arcikníže Karel, jenž byl museu k založení 4000 zl. v. č. a od jeho zřízení roční příspěvek 200 zl. k. m. věnoval; o českou literaturu vysoce zasloužilí vlastenečtí učencové Josef Jungmann a Jan Svat. Presl; velkostatkář Jan Weitlof a hrabě Eugen z Vrbna, oba a zvláště poslední značnými příspěvky o ústav zasloužilí; dále hrabě Fridr. Karel Schönborn, mnohá leta člen výboru, a konečně Dr. Josef Karel Hoser, jenž před několika lety museu právo nákladní svého spisu o Krkonoších a mimo to četné příspěvky ke sbírkám byl daroval a také šest metallik po 1000 zl. konv. m. odkázal, z nichž úroky však až do smrti jeho schovanka užívá.

Z četných údů byli museu smrtí odňati někteří vynikající mužové, jako Bart. Kopitar, Adam Rościszewski z Rościszewa, Berzelius, baron Hormayr, general Josef Jüttner a dva zasloužilí spisovatelé, prof. Dom. Kinský a prof. Jan Boh. Sommer, atd.

Nových členů čestných se v této době jen málo zvolilo, v celku toliko sedm: Jos. v. Hauer, rytíř Carro, biskup Plato Athanacković, ředitel obrazárny J. G. A. Frenzel,

Jan Kolár, bibliotekář Frid. Böhmer a general Štěpán Kničanin, jenž Českému národu skvostnou šavli tureckou co vzájemný dar za dvě pistole byl věnoval, kterážto šavle rozhodnutím c. k. ministerstva museu odevzdána byla.

Četné byly také ztráty společnosti vymazáním liknavých členů, tak že její stav r. 1849 značně ztenčen byl. Vůbec byla toho roku a předcházejícího 1848 jako přestávka při museu. V obou letech neodbývala se valná shromáždění, také schůzky výboru pro častou v Praze nepřítomnost mnoha jeho členů mohly se jen zřídka odbývat, nových členů přistoupilo velmi málo, a též příspěvky ke sbírkám docházely řidčeji než jindy.

Také stav úřednictva byl velmi silně ztenčen. Sbírka archaeologická neměla od r. 1846 po vystoupení Hellichově kustoda, podobně kabinet mineralogický, ačkoliv obě sbírky jinak pod nejlepším a nejznalejším dohledem byly, ona pod Wocelovým, tato pod Zippovým. Hůře bylo při sbírce botanické a zoologické, při první musela se jak kustodovi Dr. Karlu Boř. Preslovi, tak assistentovi Pfundovi služba vypověděti, onomu r. 1846 (dne 6. srpna), tomu r. 1847 (dne 12. října); při zoologické byl Corda v září r. 1848 dostal dovolenou na rok na cestu do Texasu, kterouž na útraty knížete Kolloreda podnikl, a když v září 1849 se svými přírodovědeckými poklady, jež byl pro museum sebral, na Bremské lodi Victorii do vlasti se vracel, nalezl ve velkých bouřích, ježto okolo 16. září v moři západoindickém zuřily a ve kterých také Victoria se potopila, smrt ve vlnách.

Tak byly obě sbírky nějaký čas bez vlastního úředníka, a byly by bez dohledu bývaly, kdyby chvalně známý vlastenecký entomolog prof. Frant. Nickerl nebyl k požádání výboru z dobré vůle zoologickou pod svůj dohled vzal. Při botanické a palaeontologické byl sice od r. 1848 Max. Dormitzer, z počátku jako dobrovolník, později (od

11. května 1849) co inspicient zaměstnán, avšak teprvé r. 1850 (dne 16. února) byl assistentem jmenován a ještě téhož roku, když o smrti Cordové již pochyby býti nemohlo, za kustoda povýšen (dne 3. prosince). Roku 1852 (13. ledna) stal se Antonín Frič assistentem při sbírce zoologické.

Zároveň s Dormitzrem byl výtečný vlastenecký mineralog a geolog Jan Krejčí assistentem a r. 1851 (dne 7. ledna) kustodem při sbírce nerostů jmenován, při kteréž již dříve co inspicient zaměstnán byl. Mimo to byl také Ignác Böhm bezplatně za assistenta při botanické sbírce (dne 3. prosince 1850) a Jindřich Otakar Miltner v témže postavení při sbírce mincí ustanoven (dne 7. led 1851), oba však museli za příčinou vstoupení do státní služby brzo zase tato místa složiti. Dr. Ruda byl za kustoda (dne 28. ledna 1851) a K. J. Erben, jak již uvedeno, za archiváře a sekretáře povýšen, avšak povolán jsa za archiváře města Prahy vzdal se svých úřadů při museu; sekretářem byl jmenován V. Nebeský (dne 9. září 1851), jemuž od r. 1852 také správa důchodů odevzdána byla. Při archivu ustanoven byl Ignác Veselý za assistenta (dne 18. října 1851). J. A. Dunder byl již r. 1848 obdržel titul amanuensise.

Tak byly tudíž r. 1850 a 1851 mezery v úřednictvu zase vyplněny, jakož vůbec v těchto letech po bouřích r. 1848 a po ochábnutí r. 1849 při museu v každém směru nový život hýbati se začal.

Nejnutnější potřebou bylo zajisté vyplnění velkých mezer ve výboru musejním, jemuž povoláním Zippovým na universitu Vídenskou nová ztráta nastávala, a též lhůta knížete Salma byla r. 1849 došla, že tudíž jenom rytíř Neuberk, Palacký a Šafařík v něm zbyli; místo presidenta bylo skoro již dvě léta neobsazeno.

Tyto mezery byly konečně ve valném shromáždění

dne 1. srpna 1850 vyplněny; za presidenta byl zvolen Jan rytíř Neuberk a do výboru deset nových členů, a sice: Prof. Dr. Jan Purkyně, policejní ředitel Leop. rytíř Sacher-Masoch, hrabě Jindřich Chotek, rada při vyšším soudu zemském Dr. Antonín Strobach, prof. Jan Erazím Wocel, prof. Dr. Aug. Em. Reuss, velkostatkář Jan Vobořil, hrabě Fridr. Berchtold, kníže Jan Lobkovic a opat Dr. Jeroným Zeidler.

Rytíř Neuberk chtěl volbu jen provisorně na rok přijmouti, odvolávaje se k tomu, že museum vystoupením tolika údů a velkým nákladem na stavbu ve svých poměrech peněžných značné ztráty utrpělo a že tudíž nejčilejšího účastenství a nejvydatnější podpory jak od jednotlivců tak od celé země potřebuje, a v tom ohledu prý pochybuje, zdali by ve svém postavení museu tak prospěti mohl, aby požadavkům vědy a důstojnosti ústavu národního zadost učiniti mohlo. Avšak shromáždění dalo mu nejčestnějším spůsobem úplný svůj souhlas a celou důvěru na jevo.

Okolnost rytířem Neuberkem uvedená, že společnost musejní mnoho ztrát utrpěla, byla již začala na lepší stránku se obracet. Noví členové přistupovali brzo tak četně, jako v žádném jiném roce dříve. Mezi nimi byl také Jeho Eminencí kardinal kníže arcibiskup Pražský, Fridrich kníže Švarcenberk, s ročním příspěvkem 50 zl. k. m. Četné bylo také jmenování činných údů za značnější příspěvky ke sbírkám, a byli takto jmenováni: Rytíř Sacher-Masoch, Jachim Barrande, Jan bar. Krtička, archivář Josef Fiedler, hr. František Desfours, Jan Vobořil, kustos Jan Krejčí a prof. Dr. Frant. Nickerl. Za výtečné osobní služby byli jmenováni činnými údy prof. J. E. Wocel a archivář K. J. Erben; za obojí bibliotekář Václav Hanka. Nejčetněji však přistupovali přispívající

údové, což se zvláště proto stávalo, že nové stanovy této třídě údů větší práva poskytovaly.

Také příspěvky ke sbírkám začaly zase hojněji docházeti, jakož vůbec přes to, že nejbohatší pramen, příspěvky totiž hraběte Šternberka, a později jiný bohatý pramen, dary hraběte Jos. Nostice, byly zapráhly, a přes velice nepříznivá léta 1848 a 1849 v této době sbírky v celku potěšitelným spůsobem obohaceny byly.

Jedna sbírka, archiv totiž, byla, jak tu již vylíčeno, v této době vlastně teprvé utvořena; druhá, kabinet archaeologický, více než zdvojnásobena, a také třetí, sbírka pečetí, skoro zdvojnásobena, k čemuž zvláště přispěl dar dozorce obrazárny Jos. Burde, jenž r. 1842 asi 16.000 otisků pečetí byl daroval, a příspěvek archiváře Jos. Fiedlera, kterýž asi 200 sádrových odlitků z pečetí českých původních listin z XII. až XIV. století, v c. k. tajném archivu ve Vídni uložených, museu věnoval. Důležitý přírostek k tomuto oddělení byla také původní pečetidla, ježto po zrušení patrimonialních soudů a úřadů ze všech krajin Čech četně do musea zasýlána byla.

Velmi žádoucí obohacení dostala sbírka rytin koupením některých bohemik (asi 600 listů) z pozůstalosti hraběte Františka Šternberka v Drážďanech r. 1845. Mezi nimi byly dva úplné a dobře zachované prospekty Prahy od Jil. Sadelera z r. 1606 v devíti listech; pak podobně dobře zachovaný exemplář ještě vzácnějšího vyobrazení bitvy Bělohorské od Rafaela Sadelera mladšího z r. 1622 v osmi listech; dále řada starších a novějších prospektů Prahy a jiných měst českých, podobizny slavných Čechů, výjevy z dějin vlasteneckých atd.

Sbírka mincí dostala sice dost značný počet kusů, avšak málo vzácného neb drahocenného. V tom ohledu sluší toliko uvésti deset nejstarších stříbrných denárů Boleslavů a několik v Čechách nalezených barbarských

mincí zlatých od rytíře Neuberka, vzácný desítidukátník velikosti tolaru zimního krále Fridricha od dvorského rady rytíře Sachra-Masocha, a osmnáct znamenitých zlatých mincí řecko-barbarského typu s nápisem PACTHCJ písmem cyrillským od Jos. hraběte Nostice.

Knihovně byly dvě celé sbírky přivtěleny, jedna koupí, druhá odkazem. Koupena byla celá po bývalém c. k. prokuratorovi české komory rytíři Krtičkovi z Jadenu pozůstalá, někdy Zebererova knihovna 37 rukopisů a 3097 knik tištěných. Tím dostalo museum mimo některá unika, jako na př. „Mládenec neb Pán rady“ z r. 1515 a „Zrcadlo marnotratných“ s dřevořezbami též z r. 1515 několik velice vzácných a drahocenných děl, na příkl. Zebererův rukopis Dalemila z XV. století, v kterémž také jedna recensí (text B) od Palackého pod jmenem: „Staří letopisové čeští“ vydané kroniky české, „Nová rada Smila Flašky z Richenburku, báseň Podkonie a žák, „Apollon“, „Valter a Kryselda“, „Tandariáš“ se nacházejí, pak krásné exempláře Hájka, Beckovského, Paprockého, Plácela, Haranta, a konečně bohatou sbírku pramenů k staršímu dějepisu německému.

Také z pozůstalosti po prof. Mikanovi koupeno bylo 275 knih tištěných a 17 rukopisů, mezi nimiž dosti rozsáhlý exemplář sporných spisů hraběte Slavaty a exemplář Všehrda se nachází.

Odkazem dostalo museum (r. 1851) od pens. c. k. prof. Fridr. Jos. barona Hennigara z Ebergu jeho knihovnu asi 1100 svazků, v níž zvláště historická literatura dobře zastoupena byla.

Mezi ostatními dary vynikaly zvláště příspěvky presidenta hraběte Jos. Nostice, jenž mimo mnohá v tomto sepsání z části uvedená vzácná a drahocenná díla také tak nazvaný Opatovický rukopis některých, dílem posud neznámých děl výtečného Tomáše ze Štítného pro mu-

seum koupil; dále dar P. Ant. Krejčího: Passional z r. 1402, Ant. Mokrého: krásný exemplář kronyky Martiniani z r. 1488, dále v Čechách sepsaný exemplář Quinctilianových institucí z XV. století a rukopis více traktatů bratra Lukáše Pražského obsahující; pak dar barona Krtičky z Jadenu: skvostný rukopis práv městských ze XVI. století, a rytíře Neuberka, jenž v celku asi 1000 svazků knihovně věnoval.

Při jednotlivých koupích obmezovalo se museum nejvíce na pokračování přírodovědeckých děl od hraběte Kašpara Šternberka zjednaných — k čemuž obecný jeho dědic, hrabě Zdeněk ze Šternberka z počátku malý příspěvek věnoval, zvláště ale hrabě Josef Nostic nápomocen byl — a na kupování bohemik, ku kterémuž konci bibliotekáři Hankovi záloha 100 zl. k. m. ročně se povolovala.

Zvláště důležito bylo koupení literarní pozůstalosti po Komenském, v Lešně ve velkovévodství Pozňanském chované, čímž nejdrahocennější rukopis veškeré české literatury XVII. stol., jeho „Didactica magna“, kteráž největší vliv na zvelebení vyučování po celé Evropě měla, do musea přišel. Neméně důležitý je také jiný rukopis této pozůstalosti, soustavně spořádané statuty synodalní jednoty bratrské z XV. a XVI. století. Dále byly v této pozůstalosti ještě čtyry jiné menší spisy a 300 listů od Komenského a k němu a jeho příbuzným. Nalezení a získání těchto pokladů děkuje museum prof. Janovi Purkyni.

Knihovna čítala na konci této doby s vyloučením dublet a do ní nenáležejících spisů přes 27.000 svazků tištěných knih a asi 1200 rukopisů.

Ačkoli v této době zvláštní zřetel k historickému oddělení sbírek, posud tak zanedbaných, se obracel, nebylo proto přece přírodovědecké zanedbáno, neboť rozhodující osoby, hr. Jos. Nostic, hr. Jos. Mat. Thun, rytíř Neuberk a Palacký, byly v té příčině daleky vší strannosti.

Tak byly herbáře značným počtem rostlin z ostrovů Filipinských rozmnoženy, jež hrabě Jos. Nostic daroval, a kteréž proto důležity byly, že usnadňují určení rostlin z Hänkeova herbáře stářím nepoznatelných. Dále přišlo s pozůstalostí dr. Helfra asi 7000 rostlin v 574 druzích z Přední a Zadní Indie do musea, pak darovala c. akademie nauk v Petrohradě balík velmi vzácných rostlin z čínského Songarska a Ignac Böhm asi 1500 druhů semen a plodů; nejdůležitější příspěvek ke sbírce botanické byl však odkaz setníka Alberta Brachta, v bitvě u Custozzy r. 1848 padlého, jenž jsa rozený Čech svou výtečnou sbírku rostlin s pečlivě vybranou knihovnou botanickou s tou žádostí sám odkázal, aby památka jeho jmena a jeho vědeckých studií stálým zachováním jeho sbírky co „Brachtova herbáře“ se pojistila.

Zvláště četné byly jednotlivé dary ke sbírce nerostů, hornin a skamenělin. Vytkneme zde jen některé, jako řadu tak nazvaných pseudometeoritů od sv. Ivana v Uhrách, od knížete Klimenta Metternicha; sbírku skamenělin z okolí Mikulovského od hraběte Jos. Dietrichsteina; řadu výtečných nálezů Příbramských od dvorského rady Mich. Layra; skvostnou druzu krystalu od J. Vel. císařovny Karoliny, skvostný exemplář křišťalického aragonitu z Herrengrundu v Uhrách s některými jinými kusy od arciknížete Štěpána, kus vzácného psarolithu od opata dr. Zeidlera. Zvláště četné a drahocenné byly dary presidenta hraběte Jos. Nostice, jenž, pokud v Praze byl, se snažil, nové nálezy a scházející druhy pro sbírku musejní kupovati, dále příspěvky gubernialního rady Ignáce Havle, jemuž museum jmenovitě za velký počet vzácných skamenělin, zvláště trilobitů z Berounského kraje povděčno jest, dále dr. Aug. Em. Reussa, jenž velké řady hornin a skamenělin z okolí Bílinského a vůbec z českého kvadrového a křídového útvaru zaslal. Zvláštní zásluhy získal si také

v této době prof. Zippe, jenž především ve vědeckém ohledu citelné mezery v mineralním kabinetu vyplniti a řady českých hornin doplňovati horlivě se snažil. Též velký palaeontolog Jachym Barrande náleží mezi vynikající dárce k tomuto oddělení, ježto mimo to také od hraběte Eugena Černína, dra. Hosra, Karla Siebra, dvorského rady Sachra-Masocha a zvláště od kustoda Jana Krejčího některé podstatné obohacení dostalo. Tento jmenovitě pořídil také některé pro mineralní kabinet potřebné nástroje a apparaty z vlastních peněz.

Mezi dárci vyskytá se již r. 1842 také prof. Jos. Maršal v Turině, rozený Čech, s řadou 204 druhů skamenělých lastuřic z třetíhorního útvaru v Piemontu, tentýž, jenž r. 1867 museu svou celou sbírku skamenělých a nynějších lastuřic odkázal, dar to, jenž mezi nejkrásnější a nejdrahocennější náleží, jakých náš ústav kdy dostal.

Též koupí dostala sbírka nerostů některé nové aneb scházející vzácné druhy a nálezy.

Pro sbírku skamenělin koupen byl od Cordy značný počet drobnohledných petrefaktů, skamenělých dřev v broušených kusech a mnohé cizí nálezy, ježto mu za material sloužily k jeho příspěvkům ku Květeně pravěké a z nichž velká část unika jsou.

Největší a nejdůležitější rozmnožení dostala v přírodovědeckém oddělení v této době sbírka živočišná, kteráž posud obyčejně nejméně pěstována bývala. K tomu přispělo hlavně získání velkolepých sbírek Helfrových.

Náš krajan dr. Jan Vilém Helfer, jenž jak známo v nejlepším věku na přírodovědecké výpravě na Adamanských ostrovech dne 30. ledna 1840 za obět své podnikavé badavosti padl, ustanovil pro případ své smrti naše museum za dědice celé své sbírky hmyzu tenkráte v Praze zůstavené, kteráž asi půl šesta tisíce druhů ze všech zemí a dílů světa čítala. Vedle domácích jsou sicilské nej-

skvělejší částí sbírky této, poněvadž se nebožtíkovi podařilo na své cestě v Sicilii velký počet neznámých druhů nalézti a do své sbírky vřaditi.

Avšak ještě skvělejší obohacení téhož spůsobu dostalo museum z téhož pramene. Dr. Helfer byl totiž za svého mnoholetého pobytu ve Východní a Zadní Indii bohatou sbírku přírodnin, zvláště brouků, sebral, kteráž dle jeho přání jednou vědě vůbec a našemu vlastenskému ústavu zvláště ku prospěchu býti měla. Jeho vdova, potom choť presidenta Jos. hraběte Nostice, ustanovila tudíž celou sbírku za dar našemu museu, jestli že by ji výbor s oddělením dříve již uvedeným pod jmenem „Helfrovy sbírky“ v museu postaviti a co v ní pro vědu nového jest, ve zvláštním díle vydati chtěl. Výbor přijal tento návrh s ochotou tím větší, poněvadž největší část nákladu na toto vydání předplacením hlavně mezi šlechtou zavedeným pojištěn byl a z prodeje dublet nenepatrný příjem se očekával.

Sbírka obsahovala, mimo herbář asi 7000 rostlin, část ptačích koží, část motýlů a především sbírku brouků. Ptáci a motýli neměli velkou cenu, poněvadž již hned špatně praeparováni a později zanedbáni byli. Za to jest tím znamenitější sbírka brouků, snad největší z oněch krajin do Evropy přivezená. Obsahovala asi 80.000 exemplářů velmi dobře zachovaných, ježto asi k 5000 druhům náležejí. Dle výroku kompetentního znalce neměla všechna musea evropská ani desátý díl jediné této sbírky.

V její spracování uvázal se Helferův přítel od mladosti, dr. Heřman Schmidt, avšak pohříchu přivedl jen jeden sešit ku konci, a museum bylo rádo, že po dlouhých a mrzutých jednáních alespoň material od něho nazpět dostalo. R. 1851 ujal se kustos Max. Dormitzer práce, jej však zachvátila přečasná smrt, jakoby nad touto sbírkou i ještě po smrti jejího původce nešťastná

hvězda panovala; a museum nebylo posud s to, aby svým povinnostem k spanilomyslné dárkyni vyhovělo; jen rostliny byly později k návrhu Dr. Jana Palackého Dr. Heřmanovi Schlagintweitovi ke spracování ve velkém jeho díle o Indii poslány.

Vedle tohoto velkolepého daru mizí ovšem ostatní příspěvky ke sbírce živočišné, ačkoliv i co do počtu i co do ceny ne bez důležitosti byly. Tak darovali hrabata Jan a František Salmové sbírku přírodnin asi 1000 kusů, mezi nimiž raci a pasovníci vzácni byli; kníže Kolloredo značnou sbírku vzácných ptáků egyptských a abyssinských; Dr. Kolenatý řadu centorhynchů a neuropterů; rytíř Sacher-Masoch krásnou sbírku illyrských a dalmatinských lastuřic zemských, ryt. Neuberk též velmi krásnou sbírku lastuřic morských, asi s 520 druhy, a sbírku českých ptáků, a kustos Dormitzer 2600 druhů brouků. Mimo to zasluhují ještě uvedení dar/ Dr. Reusse, Vobořila, opata Dr. Zeidlera, prof. Bohdálka, především ale hraběte Františka Desfoursa, nejvíce vzácné a skvostné kusy, jako Argus giganteus, Maenura superba atd.

První a hlavní péčí nově zvoleného výboru bylo, sbírky do dobrého pořádku uvésti a o všech inventary založiti. K tomu konci jmenoval hned v sezení dne 22. srpna 1850 tři kommisí, z nichž první, záležející z bibliotekáře Šafaříka a Dr. Strobacha, knihovnu a archiv, druhá, rytíř Sacher-Masoch a prof. Wocel, sbírku starožitností, mincí a pečetí, a třetí, prof. Purkyně, rytíř Sacher-Masoch a opat Dr. Zeidler, celé přírodovědecké oddělení prohlídla a zprávu o tom podala, v jakém stavu sbírku samou a inventáře její nalezla. Také byl prof. Reussovi svěřen dohled na veškeré přírodovědecké sbírky, kterýž úřad on s největší péčí až do svého povolání do Vídně r. 1863 zastával.

Také byla v sezení dne 25. února 1851 vydána

nová instrukcí o užívání knihovny až posud platná, a již dříve dostala správa knihovny krátký řád (dne 26. list. 1850). Jiný důležitý úkol pro výbor bylo zřízení vědeckých sborů. Také stanovy společnosti, nedávno v platnost vešlé, potřebovaly následkem nových poměrů, ježto se od r. 1847, kdež tyto statuty přijaty byly, udály, některých proměn, ježto hlavně v tom záležely, že se zřídil místopresident, roční příspěvek činných údů na 10 zl. k. m se snížil a vedle dosavadních vědeckých komitétů také sekcí se zřídily; dále vynecháno ustanovení, že údové výboru buď z osob stavovských neb učených voliti se mají a určeno, že k platnému uzavírání o věcech méně důležitých přítomnost tří údů výborových v sezení dostačuje.

Tyto proměny přijaty jsou od společnosti ve valném shromáždění dne 20. května a 10. června r. 1851, a na základě toho byl ihned hrabě Jindřich Chotek za místopresidenta, a velkostatkář Max. Berger na jeho místo do výboru zvolen.

Rozdíl mezi komitéty a sekcemi zakládal se hlavně na tom, že členové oněch při zřízení od výboru musejního jmenováni bývají a jejich další doplňování od jeho stvrzení závisí; k sekcím však může každý úd společnosti musejní dle vlastní vůle přistoupiti, jejich počet jest tudíž neobmezený, kdežto komitéty z jistého počtu údů se skládají, jejž řád jejich vyměřuje.

Na základě nových ustanovení o vědeckých komitétech a sekcích bylo ještě před schválením nových stanov v dotčeném valném shromáždění od výboru zřízení přírodovědecké sekcí uzavřeno, a také vědecká oddělení již dříve zřízená, komité totiž archaeologické a sbor pro vědecké vzdělání řeči a literatury české, byla znovu organisována.

Stanovy přírodovědecké sekce vypracoval prof. Reuss a výbor musejní je schválil v sezení dne 28. ledna 1851.

Účel sekce jest: Smysl pro vědy přírodní ve vlasti vzbuzovati a známost přírodnin jejích rozšiřovati; prostředky k tomu jsou: a) rozmnožení členů a vzbuzování obecného účastenství pro spolek; b) sbírání příspěvků na penězích; c) rozmnožení sbírek musejních koupí, dary a výměnou; d) přiměřené vystavení a zachování jich; e) usnadňování jejich užívání; f) schůzky členů sborových k rozmluvám a přednáškám; g) přihlížení k přírodovědeckému oddělení knihovny; h) udělování stipendií na cesty. Výbor musejní volí předsedu sboru ze svých údů, sbor sám jednatele, a bude-li potřebí, také výbor. Volby platí na rok a výbor musejní je stvrzuje. Nakládání s důchody, ježto záležejí z dotace pokladnice musejní povolené a z jiných příspěvků, zůstavuje se sekci, avšak má z nich zevrubný účet skládati.

Za předsedu sekce zvolen byl prof. Purkyně; jednatelem byl prof. Reuss; avšak schůzky sekce začaly teprvé 12. října 1852 a odbývaly se potom pravidelně každý měsíc.

S těmito stanovami srovnával se úplně řád sekce archaeologické (od 25. břez. 1851), kteráž na místo bývalého komitétu nastala, jenž však od r. 1848 svou činnost úplně byl zastavil, tak že neunavený jeho jednatel, prof. Wocel, nejen archaeologické sbírky musea sám na péči měl, ale i archaeologii, jak při museu tak i v celé zemi vůbec, na čas skoro sám zastupovati musel.

Předsedou nově zřízené sekce jmenován byl hned v sezení dne 25. března 1851 dvorský rada rytíř Sacher-Masoch; jednatelem zůstal prof. Wocel. První schůzku odbýval sbor dne 5. července téhož roku a pak pravidelně každý měsíc.

Sbor pro vědecké vzdělání řeči a literatury české, jehož nejskvělejší doba právě do těchto let 1841—1851 připadá, byl teprvé ku konci jejímu reorganisován. O zve-

lebení tohoto ústavu získal si podstatných zásluh jeho kurator rytíř Neuberk. Dřívější kuratorové účastnili se jen zřídka porad sborových, rytíř Neuberk předsedal pokaždé osobně a odbýval pravidelně každý měsíc dvě schůzky (1. a 15.). Také vydal hned po svém nastoupení nové provolání, aby účastenství obecenstva k Matici české povzbudil (15. prosince 1841). Mimo to byl počet členů sborových, jenž posud jen ze tří záležel (z Palackého, Jos. Jungmanna, Jana Sv. Presla), o dva rozmnožen, o Václ. Hanku a Šafaříka (dne 20. října 1841), brzo na to (dne 27. dubna 1842) byl také hrabě Lev Thun za úda zvolen, a r. 1843 dostali též Dr. Jos. Frič, jenž od r. 1842 pokladnici Matice spravuje, a J. E. Wocel, jenž po odstoupení Šafaříkově koncem r. 1842 redakci časopisu musejního vedl, údovství ve sboru. Roku 1845 (dne 12. března) byl ještě prof. Jan Koubek do sboru přijat. Jmenování platilo s počátku na neurčitý čas; v stanovách musejních z r. 1847 bylo trvání údů sborových na čtyry leta vyměřeno, kteréžto ustanovení v statutech r. 1851 přijatých zase vynecháno a řádům jednotlivých komitétů a sekcí ponecháno bylo. V stanovách sboru od r. 1852 ustanovuje se počet údů na dvanáct a platnost jejich voleb na šest let, což posud se zachovává.

Mimo to brali se k poradám sboru často znalci a hosté, tak na př. Fr. Lad. Čelakovský, Dr. Karel Amerling a Dr. Václav Staněk, kterýžto pravidelně do schůzek se zvával. Od r. 1844 byl také Dr. Josef Čejka stálým hostem při sezeních sborových.

Účastenství obecenstva rostlo od r. 1841 pořáde; r. 1844 obnášel počet nově k Matici přistouplých zakladatelů 140, a vzrostl r. 1847 až na 450. Léta 1848 a 1849 působila také na Matici neblaze, v onom přistoupilo jen 226, v tomto 224 zakladatelů; r. 1851 dosáhl

počet jejich 370 a vrcholil r. 1851 (490 nových zakladatelů); od r. 1852 začal zas klesati a klesal neustále. V poměru k četným těmto přístupům byly také prostředky sboru velmi skvělé; r. 1847 obnášely vklady 15.333 zl. konv. m., r. 1851 dokonce 16.774 zl. 35 kr. k. m. Z těchto vkladů neukládala se od r. 1848 polovička, nýbrž jen třetina na jistinu, tak že sbor velmi bohatými prostředky k vydávání knih vládl. Ze dvou třetin, ježto k vydajným penězům Matice náležely, platil se několik let pětiprocentový příspěvek k museu, od něhož rozličné výhody měla, jmenovitě tu, že kněhkupectví Řivnáčovo za lacinější nájem v domě musejním expedici spisů matičních zdarma obstarávalo. Později, když prostředky Matice seslábly, přestal tento příspěvek.

Po skončení Jungmannova Slovníku a Starožitností Šafaříkových uzavřel sbor již v sezení 26. prosince 1840 vydávati čtvero řad spisů a sice: 1. Staročeskou biblioteku, 2. Novočeskou biblioteku, 3. Biblioteku klassiků a 4. Domácí biblioteku aneb, jak se později nazývala: „Malou encyklopedii nauk.“

Již dříve uvedený spis Všehrdův: „Knihy devatery o právích a sudích země české“ tvořil první svazek Staročeské biblioteky, v kteréž mimo to v době od r. 1841 do 1852 ještě vyšly: Březanův „Život Viléma z Rosenberka“ a „Didaktika Komenského“, oba r. 1847. Poslední spis měl již dříve vyjíti, avšak přes všechno odvolávání se až k úřadu dvorskému ve Vídni nebylo lze povolení k tisku dostati. Také ve spisu Všehrdově jsou některé podstatné mezery censurní.

Četnější byla řada Novočeské biblioteky. Vyšlo v ní: 1. Josefa Jungmanna „Drobné spisy“, r. 1841, 2. prof. Smetany „Fysika“, r. 1842, 3. Miltonův „Ztracený ráj“ v překladu Jos. Jungmanna, r. 1843, 4. Antonína Marka „Základní filosofie“, r. 1844, 5. Jos. Jungmanna „Slove-

snost“, ve dvou vydáních r. 1845 a 1846, 6. J. Sl. Tomíčka „Doba prvního člověčenstva“, r. 1846, 7. Jana Sv. Presla „Všeobecný rostlinopis“, r. 1846, 8. prof. Smetany „Všeobecný dějepis občanský“, r. 1846, 9. Fr. L. Čelakovského „Spisů básnických knihy šestery“, r. 1847, 10. J. Sv. Presla „Počátky rostlinosloví“, r. 1848, 11. Frant. Pixy „Klíč štěpařský“, 12. V. V. Tomka „Děje university Pražské“, I. díl r. 1849, 13. J. Sl. Tomíčka „Děje Anglické“, r. 1849, 14. Fr. L. Čelakovského „Mudrosloví národů slovanských v příslovích“ a 15. J. J. Hanuše „Rozbor filosofie Tomáše Štítného“, oba teprvé r. 1852.

V Malé encyklopedii nauk vyšlo: 1. V. V. Tomka „Krátký všeobecný dějepis“, r. 1842, 2. téhož „Děje země české“, r. 1843, 3. V. Staňka „Přírodopis prostonárodní“, r. 1843, 4. Ferd. Hyny „Dušesloví zkušebné“, r. 1844, 5. V. V. Tomka „Děje mocnářství Rakouského“, r. 1845, 6. K. V. Zapa „Všeobecný zeměpis“ tři díly, r. 1846 až 1850, 7. Fr. M. Klácela „Dobrověda“, r. 1847, 8. F. St. Kodyma „Nauka o živlech“, I. díl r. 1849, 9. D. Slobody „Rostlinnictví“ a 10. F. M. Opize „Seznam květeny české“, oba r. 1852.

Pro Kodymovu „Nauku o živlech“ povstala ve sboru malá roztržka. Spisovatel žádal totiž výslovně, aby spis jeho nebyl tištěn pravopisem od sboru a od filologické sekcí král. české společnosti nauk r. 1842 schváleným, nýbrž novým, o jehož provedení někteří filologové podřízení vášnivě se zasazovali. Palacký stál při usnešení, jež sbor a učená společnost v té věci již jednou byly učinily, a na jeho straně byla také největší filologická autorita, P. J. Šafařík. Váha obou těchto mužů s tíží to spůsobila, že sbor při svém usnešení setrval a žádost Kodymovu zamítl, avšak Palacký oznámil, že příště svou přítomností sbor při jeho poradách másti nechce a nepřicházel více do schůzek.

K náležitému uvážení toho musí se připomenouti,

že tenkráte u některých českých spisovatelů, ovšem chatrného vzdělání filologického, chuť po novotách vznikala, ježto se na pravopis neobmezovala, nýbrž také tvary jazyka předělávati a opravovati se snažila. Proti takové libovůli, kteráž by konečně více zmáhati se mohla, měly se postaviti meze, aby historický ráz jazyka se nerušil a historický svazek, jenž po sta let Čechy se Slováky k jednomu spisovnému jazyku pojí, se neuvolňoval, což tenkráte ještě nebezpečnější bylo, poněvadž na Slovensku snahy k založení vlastního jazyka spisovního mocněji se jeviti začínaly. I proti nim snažil se sbor, hlavně z popudu ze Slovenska samého, zvláště pak nadšeného slavisty Jana Kollára, působiti vydáním spisu: „Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky“ r. 1846, avšak marně.

Mimo to vydal sbor v této době ještě několik spisů, ježto k nejdůležitějším úkazům české literatury náležejí. Sem patří přede vším první díl rozsáhlého „Výboru z literatury české“, r. 1845, jehož vydání Palacký byl navrhnul a také plán k němu vypracoval. Tímto dílem položen byl základ k horlivějšímu studiu řeči a literatury české v širších kruzích. Jazykozpytná studia velice při tom získala mistrovskou staročeskou mluvnicí Šafaříkovou, k tomuto svazku připojenou.

Jiný důležitý spis byla Jungmannova „Historie literatury české“ r. 1849. Bohužel nedočkal se vysoce zasloužilý původce jejího vyjití, a tehdejší sekretář, prof. V. V. Tomek, vzal na sebe sepsání životopisů spisovatelů a potřebných rejstříků. Také dostali zakladatelové v této době první část I. dílu a celý III. díl klasických dějin českých od Palackého. Dílo toto vychází ostatně nákladem Calve-ova knihkupectví, kteréž za mírnější cenu potřebný počet exemplářů sboru přepouští.

Mimo to vydal sbor v tom čase Skahespearova

Romea v překladu Frant. Douchy (r. 1847), Virgiliovy spisy (r. 1851) v překladu K. Vinařického, a K. Amerlinga „Orbis pictus“ (r. 1852). Také vycházel nákladem Matice časopis musejní, jehož objem tenkráte velmi se byl rozšířil. Zamyšlená biblioteka klassiků se však nevydávala.

Sbor se také snažil dávno cítěné potřebě českých map vyhověti a vydal pomocí Matice malý příruční atlas 27 map a začal též velký atlas vydávati, z něhož ale jen 14 map vyšlo. Mimo to uveřejnil ještě dvě velmi zdařilé mapy okolí Pražského a Čech, obě od Fr. Schönfeldra z Feuersfeldu mistrně ryté.

Avšak sbor nepřestával toliko na vydávání knih k zvelebení literatury české, nýbrž uzavřel (dne 1. října roku 1842) za zdařilé plody její ceny udělovati. Tento úmysl neměl ale značného výsledku; jen jednou byla druhá cena 40 dukátů dána, a sice za Tylův roman: „Poslední Čech“. Po mnohých pokusech toto udělování cen v proudu udržeti, musel sbor přece od něho upustiti. Podobně zůstalo bez výsledku vypsání ceny 100 dukátů za Brus českého jazyka.

Tímto přehojným vydáváním knih, že jimi zakladatelé v té době takřka zasypáni byli, překročil sbor své peněžné prostředky, ač velmi vydatné byly, a musel r. 1852 u výboru musejního za absolutorium žádati, že o 10.000 zl. méně na jistinu uložil, než dle stanov měl.

Co se stavu osob týče, byl r. 1845 V. V. Tomek stálým sekretářem sboru jmenován, kterýžto úřad r. 1850, když professorem na universitě Pražské jmenován byl, složil, načež jej K. J. Erben až do konce r. 1851 zastával, kdež svěřen byl V. Nebeskému, jenž od r. 1850 také redakci časopisu musejního vedl, kterouž Wocel po svém jmenování za professora archaeologie a historie umění na Pražské universitě byl složil. Za údy byli po Jungmannově smrti do sboru přijati r. 1847: dr. Jos. Čejka, dr. Václ.

Staněk a K. J. Erben. R. 1848 byla největší část údů sborových na říšském sněmu neb jinak politicky zaměstnána, a Jos. Jireček zastával po ten čas jak redakci časopisu tak sekretářství, a Šafařík řídil porady sboru, k nimž dle uznání a potřeby vynikající spisovatele za důvěrníky přibíral. Teprvé po rozpuštění říšského sněmu začala zase pravidelná činnost sboru a přikročilo se také k lepší jeho organisaci. Až posud neměl totiž jednacího řádu a řídil se nejvíce dle obyčeje a některých rozhodujících uzavření. Dr. Čejka učinil tudíž toho roku návrh, aby se zevrubný jednací řád vypracoval, jenž v sezení dne 19. prosince přijat a od výboru musejního dne 23. února 1850 schválen byl. R. 1849 odňala smrt sboru vysoce zasloužilého člena, prof. dra. Jana Sv. Presla (dne 6. dubna), a tak nebylo v něm po smrti Jungmanově a po vystoupení Palackého ani jediného z původních údů. R. 1850 zvolen byl za člena Fr. Lad. Čelakovský, tenkráte za profesora slovanské filologie z university Vratislavské na Pražskou povolaný, dále prof. Fr. Petřina a rada při místodržitelství Jan Neubauer (dne 9. ledna), a dne 3. června Jan Purkyně, též z Vratislavské na Pražskou universitu povolaný.

Zde budiž také uvedeno, že Nestor českých spisovatelů, kanovník a děkan Ant. Marek v Libuni, r. 1851 na památku svého šlechetného přítele Jos. Jungmanna při Matici nadání 1000 zl. k. m. založil, aby z jeho úroků ročně jeden čekatel učitelství na c. k. české vzorní hlavní škole v Praze vkladem do ní podělen byl.

Ke konci r. 1850 nastalo sboru důležité jednání. Palacký ujal se totiž zase plánu, kterýž vlastně podnět dal k založení Matice, aby se vydával český encyklopedický slovník.

K tomu konci chodil Palacký zase do schůzek sboru a učinil o tom dne 9. prosince 1850 návrh. Sbor jej přijal a vykázal potřebný náklad na práce přípravné. Ale

již v následujícím sezení popíralo se s jedné strany, že by se bylo takové uzavření řádným hlasováním stalo, a po vyvrácení těchto pochybností podali dva členové votum separatum proti tomuto uzavření. Když pak začátkem r. 1852 k vydávání díla přikročiti se mělo, četl Palacký v sezení dne 7. února promemoria o potřebě a prospěšnosti jeho, jakož i o povinnosti sboru je vydávati. Proti tomuto pojednání byl ihned v témž sezení protest ohlášen, a když se pak v časopise musejním vytisknouti mělo, uzavřelo se, vydati je zároveň s odpovědí se strany sboru, až konečně po delším jednání uveřejnění jeho v časopise zcela se zamítlo.

Palacký, znamenaje nechuť sboru k tomuto podniknutí, chtěl se k výboru musejnímu obrátit, aby sbor k vyplnění této jeho povinnosti přiměl. Tu však se ještě patrněji ukázalo, že poměr sboru k výboru musejnímu nejasný a kolisavý jest. K tomu byl již v sezení výborovém dne 13. ledna 1852 dvorský rada rytíř Sacher-Masoch ukázal a navrhnul kommissi k vyšetření poměru Matice k museu, do níž navrhovatel sám, Dr. Strobach, Palacký a sekretář Nebeský povoláni byli. Nebeskému bylo uloženo, sepsati zevrubné vylíčení původu, posavadního řízení a působení Matice a sboru, a na základě tom vypracoval Dr. Štrobach návrh řádných stanov sboru, jenž po mnohých poradách se sborem a ve výboru musejním v sezení dne 8. března 1852 schválen byl a od 1. května téhož roku v platnost vešel a v podstatě posud jest.

Hlavní zásady stanov jsou tyto: V oekonomickém ohledu stojí sbor pod dozorem a kontrolou výboru musejního, ve své literární a vědecké činnosti ale jest úplně od něho neodvislý. Nikdo nemůže se státi členem sboru bez stvrzení výboru, ten však se při tom musí držeti návrhu sboru, jenž mu na každé místo dvě osoby navrhuje. Ve sboru předsedá úd výboru k tomu ustanovený.

Mezi tímto jednáním složil Palacký již v sezení dne 17. února 1852 jednatelství, a když při tom úmyslu setrval, byl v témž sezení Dr. Ant. Štrobach jednohlasně za jednatele vyvolen. Po přijetí nových stanov sboru Matičního učinil Palacký návrh, aby výbor sboru oznámil, že vydávání encyklopedického slovníku přece povinností jeho zůstává, což se však nestalo.

Nemohlo se nepoznávati, že se v lůně výboru i společnosti obrat připravuje, což ještě tím patrněji se jevilo, že také o museum vysoce zasloužilý president, ryt. Neuberk, věrný a horlivý druh Palackého v péči o blaho musea, v sezení dne 6. července 1852 pohnutými slovy presidium složil. Již dříve (dne 4. května) byl se poděkoval i z kuratorství Matice české, kterouž tak vřele miloval.

Poněvadž Palackému a Šafaříkovi lhůta ve výboru byla došla, Vobořil ale z něho vystoupil a rytíř Sacher-Masoch vylosován byl, nastávala v příštím valném shromáždění nejen volba presidenta ale i čtyr údů výborových. Za presidenta byl rytíř Sacher-Masoch v sezení dne 22. července 1852 hrab. Kristiana Valdšteina navrhnul, jenž k učiněnému dotazu zvolení přijmouti slíbil.

V.

Dějiny Musea za doby absolutismu od r. 1852 do r. 1861.

Valné shromáždění odbývalo se při dosti živém účastenství společnosti dne 29. července 1852, sešlo se 53 údů; rytíř Neuberk a Palacký nepřišli. Onen poslal přípis s krátkým srdečným loučením se do shromáždění, kteréž mu jednohlasně díky společnosti vyslovilo.

Po přečtení zprávy jednatelovy přikročilo se k volbě

čtyr údů výborových; z 52 hlasů, ježto se odevzdaly, dostal Šafařík 50, rytíř Sacher-Masoch a generalvelmistr Dr. Jak. Beer po 49 a gubernialní rada Ignác Havle 47. Palacký nebyl zvolen.

Na to byl k návrhu rytíře Sachra-Masocha hrabě Kristian Valdštein aklamací za presidenta vyvolen.

Nově zvolený president zvýšil ihned svůj roční příspěvek k museu na 200 zl. k. m. a propůjčil svou pokladnici při nahodilých důležitějších potřebách do 400 zl. k. m., kteréhožto zmocnění však se nikdy neužilo. Také vydal provolání, aby obecenstvo k živějšímu účastenství k museu a zvláště ku přístupu k němu pozval. Toto provolání bylo jednotlivým vynikajícím osobám přímo posláno a také od místodržitelství a od ordinariatův úřední cestou rozšiřováno. Jeho výsledek byl příznivější, než při podobných provoláních musea bývá; počet činných údů rozmnožil se až do příštího valného shromáždění o 53. Mezi nimi byli: nynější president hrabě Jindřich Jarosl. Clam-Martinic, místodržitel baron Mecséry, hrabě Adolf Ledebour, hrabě Boos-Waldek a j. Počet přispívajících údů zvýšil se dokonce o 76, že tedy v celku v jednom roce 129 údů přibylo, rozmnožení to v dějinách ústavu jediné.

Také příspěvky ke sbírkám množily se s počátku spůsobem velice utěšeným, sekce rozvíjely velmi čilý život a ve výboru správním panovala jará činnost, že se zdálo, jakoby nové zvelebení, jakého tu ještě nebylo, ústavu nastávalo.

Avšak brzo začaly se známky jeviti, kteréž tyto naděje značně umenšovaly, také utrpěl ústav za krátký čas ztráty, těžko oželitelné. Již dne 3. května r. 1853 poděkoval se Šafařík z výboru a v následující schůzce dne 7. června oznámil Dr. Štrobach, následkem svého sesazení s úřadu, své vystoupení nejen z výboru ale i ze společnosti, když právě známou svou energií a hlubokou

znalostí organisace vnitřní správy se byl ujal, při čemž mu Ant. Musil, ředitel pomocných úřadů při c. k. zemském soudu, nápomocen byl, začež činným údem jmenován jest.

Také dr. Čejka byl již v dubnu 1853 ze sboru Matičního vystoupil a brzo na to též ze společnosti musejní. Mimo to ztratil v témž roce ústav dva výtečné úředníky smrtí, pilného assistenta při archivu, Ignáce Veselého, a velmi nadaného kustoda při oddělení zoologickém, Max. Dormitzra, kterýž právě vydávání Helfrova hmyzu nákladem Tempského byl podnikl.

Vystoupení Šafaříkovo a Čejkovo nebylo zajisté bez významu; dávalo na jevo nejen hlubokou rozmrzelost výtečných těchto mužů nad některými událostmi při ústavu, nýbrž bylo zajisté také znamením věcí příštích, neboť v takových případech měli Šafařík a Čejka velmi jemné čití. A v skutku nastaly brzo při museu poměry velmi nemilé.

Již mezi jednáním o vydávání encyklopedického slovníku ozývaly se jakési výstrahy; mluvilo se o kraji záhuby, kdež by se museum bylo snadno octnouti mohlo. Hned první schůzka sboru přírodovědeckého dne 12. října 1852, v kteréž prof. Purkyně některé poznámky o postavení Čech k slovanskému a německému světu byl učinil, stalo se předmětem denunciací u velicího generala, a věc se na zlou stránku chýlila, byla ale zase napravena. Avšak našli úřadové brzo zas a často příčinu k důtkám a opatřením proti sekci této, a to hlavně proto, že do jejích schůzek také hosté přicházeli.

Brzo obracela se ale tato úřední činnost také proti Matici, kteráž právě zase uzavřením, vydati za příčinou přítomnosti J. J. V. V. v Praze r. 1854 slavné album, a upsáním sumy 15.000 zl., prostředky její daleko převyšující, na půjčku národní svou loyalnost jasně na jevo

byla dala. Také museum samo upsalo z týchže příčin nepoměrně velkou část 12.000 zl. na tuto půjčku. Avšak všechny tyto důkazy loyalního smýšlení a jednání nebyly s to, aby museum jistým kruhům příjemnějším učinily.

Když se právě ono loyalní album tisklo, došel dekret c. k. policejního ředitelství do sezení výboru dne 5. prosince 1854, jímž se činnost musejních sekcí podstatně súžuje, jmenovitě pak sboru matičnímu až do stvrzení stanov musejních všechno nakládání s důchody Matice odnímá, výboru musejnímu odkazuje a jemu nařizuje, aby se jen přísně vědeckými otázkami zanášel.

Stvrzení stanov bylo ale právě zase velmi trapnou záležitostí. Následkem r. 1852 vydaného zákonu spolkového musely se také stanovy musejní r. 1853 (dne 8. března) znovu k nejvyššímu stvrzení předložiti. V srpnu následujícího roku byly s několika proměnami a s nařízením vráceny, aby některá bližší ustanovení do nich se pojala. Podstatnější proměny byly, že nové jmeno „*Museum království Českého*“ se nařídilo a že se ten rozdíl učinil mezi komitétem a sekcí, že komité pouze na čas a pro jistou potřebu musea zřízené oddělení jest. Následkem tohoto ustanovení musel dosavadní sbor (comité) pro vědecké vzdělání řeči a literatury české jmeno sekcí přijmouti.

Stanovy ve smyslu úředního nařízení proměněné byly ihned zase zadány, a také následkem uvedeného dekretu policejního pospíchalo se se statuty sboru matičního; byly opět přehlédnuty a hned v únoru 1855 ještě před schválením stanov musejních předloženy, poněvadž namnoze obavy o existenci Matice jeviti se počaly. Vůbec tížil jakýsi cit nejistoty celé museum.

Rok 1857 minul bez valného shromáždění, a teprvé na konec r. 1858 (v sezení dne 9. prosince) bylo ke dni 24. března roku příštího ustanoveno. Mezi tím byl presi-

dent hrabě Valdštein umřel, čímž záležitosti musea ještě nepříznivější obrat dostaly.

Uzavření o valném shromáždění bylo za příčinou, že poptávky se strany údů společnosti, kdy se konečně nějaké odbývati bude, pořáde opakovaly, předběžně krátkou zprávou v novinách oznámeno. Následkem této zprávy povolán byl sekretář do kanceláře pro tiskové a spolkové záležitosti při c. k. policejním ředitelství, aby o tomto oznámení vysvětlení podal, ježto ovšem jen takové býti mohlo, že je sekretář z nařízení jednatelství dle uzavření výboru uveřejnil. Tím byla věc zatím odbyta, brzo však přišel dekret c. k. policejního ředitelství, jímž se odbývání valného shromáždění před stvrzením stanov zapovědělo. Výbor odvolal se proti tomu k c. k. místodržitelství, dokládaje, že již několikrát, zejmena pak v l. 1853, 1855 a 1856 valná shromáždění se odbývala, ačkoliv stanovy v témže stadiu se nacházely jako nyní, a přece nečinily tenkráte c. k. úřady námitek proti tomu. Rekurs byl od c. k. místodržitelství odmrštěn; další odvolání se k c. k. ministeriu bylo by v tehdejších poměrech marné bývalo; zbývala tudíž jen naděje, že snad stvrzení stanov konečně přece přijde, kdežto tyto již déle než šest let zadány byly. Avšak naděje tato byla klamná. V říjnu roku 1859 a opět dne 30. prosince téhož roku nařídily se opět nové proměny v nich. Když pak stanovy po opětném předložení zase několik měsíců beze všeho vyřízení zůstaly, obrátil se výbor důrazným zadáním k c. k. ministerstvu, v němž se zrovna k tomu ukazuje, kterak takovým jednáním existence musea v nebezpečenství se uvádí.

Na štěstí však byla právě nastala v soustavě politické proměna, tenkráte mnoho slibující, kteráž také museum z tísně a jak se namnoze myslilo, také z nebezpečenství vytrhla, v němž bezpochyby bylo, ačkoli všechno činilo, aby se nikde ani v nejmenším závadným ne-

stalo. Tak abychom jen jedno uvedli, podrobil sbor matiční r. 1856 druhý díl „Výboru z literatury české" sám přísné censuře jak v náboženském tak v politickém ohledu, poněvadž nechtěl výtku na sebe uvalit, že nečinil co možné bylo, aby všechno nebezpečí od důležitého ústavu národního odvrátil. A již dříve dostal redaktor časopisu musejního, V. Nebeský, od sboru matičního napomenutí, aby byl opatrný při přijímání článků do časopisu musejního, poněvadž jeden článek proto závadným se stal, že v něm skvělý stav školy v jednom českém městě před Bělohorskou bitvou a úpadek její po této bitvě se líčil.

Stav tento s sebou to přinášel, že jednatelství tenkráte za oběť považovati se muselo. Po Štrobachově odstoupení přijal je guberialní rada Havle, chtěl je však teprvé po valném shromáždění r. 1853 nastoupiti. Mezi tím časem zastával je prof. Wocel, kterýž je také již dříve několik měsíců byl vedl, když Dr. Štrobach za úředním zaměstnáním v Praze nebyl aneb jinak zaneprázdněn byl.

V řečeném valném shromáždění (dne 17. listopadu 1853) zvoleni jsou do výboru za Štrobacha a Šafaříka archivář K. J. Erben a prof. V. V. Tomek. Gubernialní rada Havle vzdal se však jednatelství již po roce (dne 5. prosince 1854), když dvorský rada ryt. Sacher-Masoch, na jehož přímluvu je byl hlavně přijal, na začátku října téhož roku do Štýrského Hradce přesazen byl. Na jeho místo zvolen byl prof. Tomek, jenž posud úřad tento zastává.

Za dvorského radu rytíře Sachra-Masocha zvolen jest v nejbližším valném shromáždění do výboru školní rada Jos. Wenzig; Purkyně, jenž vylosováním vystoupil, byl opět volen, podobně v příští valné hromadě (dne 19. července 1856) prof. Wocel a prof. Reuss. Výbor skládal se tudíž po tom valném shromáždění, posledním to až do r. 1861,

z následujících členů: Presidentem byl hrabě Kristian Valdštein (umřel dne 24. pros. 1858), místopresidentem hrabě Jindřich Chotek, jednatelem prof. V. V. Tomek, členy výboru hrabě Fridrich Berchtold, kníže Jan Lobkovic, opat Jeroným Zeidler, velkostatkář Max. Berger, generalvelmistr Jak. Beer, gubernialní rada Ignác Havle, archivář K. J. Erben, prof. J. Ev. Purkyně, školní rada Jos. Wenzig, prof. J. E. Wocel a prof. Aug. Em. Reuss.

Po odstěhování se rytíře Sachra-Masocha z Prahy jmenován byl prof. Wocel předsedou archaeologické sekce (dne 7. listopadu 1854), kterýž úřad od těch dob pořáde zastává; za kuratora Matice české po rytíři Neuberkovi zvolen byl prof. Purkyně (dne 4. května 1852), jenž v tom úřadě setrval až do 9. prosince r. 1858, kdež školní rada Wenzig za kuratora nastoupil.

Jednatelství přírodovědecké sekce složil prof. Reuss hned po první schůzce, poněvadž se v ní také česky jednalo a on české řeči dostatečně mocen nebyl. Na jeho místo zvolila sekce nejdříve Dr. Jana Čermáka, po jeho poděkování se Dr. Václava Staňka, a později kustoda Dr. Ant. Friče.

Na místo Veselého jmenován byl dne 5. února 1854 Václ. Křížek, nyní ředitel realního gymnasia v Táboře, asistentem při archivu a sbírkách archaeologických. Avšak již po roce byl Křížek za profesora do Charvátska povolán a Jan Hlavatý nastoupil na jeho místo (dne 16. října roku 1855). Po smrti Dormitzrově stal se Em. Lokaj konservatorem při sbírce hmyzu, ostatní oddělení živočišného kabinetu měl asistent Antonín Frič pod sebou, jenž dne 5. prosince 1854 za kustoda povýšen byl. Po vystoupení Lokajově stal se František Prach bezplatným asistentem při sbírce hmyzu (2. července 1858). Bohužel odňala vědě přečasná smrt nadějného přírodozpytce.

Sbírku botanickou měl po Böhmovi nějaký čas Lad.

Čelakovský pod sebou a od 5. prosince 1854 Emanuel Purkyně, s-počátku co asistent, od 1. prosince 1857 co kustos, po jeho povolání co profesora na lesnickou školu v Bělé nastoupil zase Ladisl. Čelakovský co kustos (dne 20. března 1861).

Od 7. listopadu 1854 do 23. února 1858 byl také Gustav Braun bezplatným asistentem při sbírce nerostů, vrchní dozor podržel si však co kustos prof. Jan Krejčí, kterýž od 7. června 1853 ve prospěch musea svého služného se vzdal.

Přes nepříznivé postavení, jakéž tenkráte museum k jistým kruhům mělo, pečovalo se přece dle možnosti, aby ústav i co do sbírek i co do činnosti sekcí a vnitřní správy se udržel.

Sbírky těšily se skutečně zvláště v některých odděleních z potěšitelného rozmnožení, především byla sbírka živočišná, dříve zanedbaná, značně zvelebena, a to přičiněním kustodů Max. Dormitzra a zvláště Dr. Ant. Friče, jenžto brzo také palaeontologii v obor svých studií pojal a sbírky skamenělin pod svůj dozor vzal. Mimo četné a vzácné příspěvky vlastní užil zvláště Dr. Frič každé příznivé příležitosti, ježto se mu k rozmnožení sbírek naskytla, jmenovitě vynasnažoval se na svých cestách (roku 1852 do Uher, r. 1856 do Dalmacie, r. 1860 do Francouz a Angličan) sám pro museum sbírati a koupí, výměnou a dary příspěvky získati. Tak daroval roku 1853 sbírku 300 vycpaných českých ptáků; ze své cesty z Dalmacie, kde také Dormitzer r. 1852 pilně pro museum byl sbíral, přivezl velké množství mořských zvířat a ryb, jež sám byl sebral; velmi značný byl také výtěžek z cesty do Anglicka, ku kterémuž konci sbírku učinil, k níž zejmena hrabě Desfours-Walderode 15 lib., velkoobchodník Beier 6 lib., továrník Bachofen v. Echt 5 lib., kníže Karel Švarcenberk $4\frac{1}{2}$ lib. šterlingů přispěli.

Zvláště dvě oddělení rozmnožena jsou značně horlivostí Dr. Friče, totiž sbírka ptáků a skamenělin. Ona dosáhla koncem té doby počtu 2124 kusů dílem dary, zejmena od Vojtěcha Náprstka, Dr. Ondřeje Neureuttra a Dr. Friče samého, dílem prospěšnými koupěmi v licitaci známé sbírky Feldeggovy r. 1853, k čemuž zemský výbor 400 zl. k. m. přispěl.

K rozmnožení sbírky palaeontologické povolena jest od r. 1857 Dr. Fričovi dotací 10 zl. měsíčně ke koupení skamenělin a získáno takto do r. 1861 11.562 trilobitů, brachyopodů, cefalopodů, gastropodů atd.

Též výměnou a dary dostala sbírka skamenělin četné a dílem velmi důležité přírostky, zvláště od rytíře Sachra-Masocha, Vojtěcha Lanny, setníka barona Imhoffa (Lepidoderma Imhofii Reuss), od ředitelství c. k. železnice (kosti dinotheria, tak úplné, jak v žádném jiném museu nejsou) atd. Mnoho nasbírali kustodové Dr. Frič a Dormitzer na svých vědeckých vycházkách; výměnou získal se značný počet zvláště cizích skamenělin.

Také ostatní oddělení zoologického kabinetu rozmnožena byla v té době značně, tak že ku konci jejímu 177 druhů ssavců, 266 druhů plazů, 337 druhů ryb, 310 druhů raků, 299 druhů měkkýšů, 107 druhů ostnokožců, 130 druhů kroužkovitých červů, 1830 druhů lastuřic se počítalo. Podobně těšila se sbírka hmyzu ze značného obohacení, k čemuž zvláště Prachova pilnost ve sbírání a některé větší dary, jmenovitě od Vojt. Náprstka (severoamerický hmyz), od Bohemanna (švédský), od Dr. Schienera (500 druhů řádně určených much), od Dr. Spotta a Eman. Lokaje (český hmyz) podstatně přispěly.

Botanická sbírka byla též značně rozmnožena. Tak byly koupeny herbář Wallrothův 8000 druhů čítající a dva menší herbáře po vlasteneckém botanikovi Opizovi (jeho Pražský a authentický, dohromady 2000 specií).

Tentýž odevzdal mimo to v posledních letech svého života museu asi 200 fascikulí sušených bylin. Podobně věnovali větší příspěvky Dr. Eduard Hofmann (velkou sbírku tajnosnubných rostlin), prof. baron Leonhardi (severoněmecké rostliny), Dr. Jan Palacký (islandské rostliny) a prof. D. Vil. Lambl (srbské a dalmatinské rostliny) ke sbírce botanické, pro kterouž mimo to kustodové Dr. Em. Purkyně a Dr. Lad. Čelakovský sami horlivě sbírali.

Méně četné byly příspěvky ke sbírce nerostů, ačkoliv mezi nimi několik důležitých kusů bylo, na příkl. 1½ liber těžký povětroň, kterýž prý ku konci minulého století v okolí Žamberském spadl, dar to c. k. okresního přednosty Hug. Nettwalla, jenž také k ostatním oddělením musejním, zejmena ke knihovně vzácné příspěvky daroval, začež činným údem jmenován byl. Větší příspěvky věnovali také rytíř Sacher-Masoch, prof. Zippe a zvláště kustos Krejčí, jenž dle možnosti se snažil, nové specie a nálezy získati a mezery ve sbírce vyplňovati. Též c. k. hornický úřad Příbramský zaslal několik nových nálezů.

Četnější byl přírostek ku knihovně, jenž za ten čas více než 11.000 svazků a sešitů obnášel. K tomu přispělo nemálo nařízení, dle něhož od roku 1854 část povinných exemplářů úřadům předložených do musea se odevzdává. Také byly některé větší sbírky knih bibliotece přivtěleny. Tak darem bývalého presidenta rytíře Neuberka značná, z pozůstalosti po baronovi Wagemannovi pocházející knihovna, v níž zvláště státní vědy a publicistika silně zastoupeny byly. Dále daroval ruský státní rada Ivan Nikolajevič Loboyko vybranou malou knihovnu více než 400 svazků výtečných spisů ruských, jmenovitě z oboru dějepisu, linguistiky a literární historie. Četnější ještě byla sbírka, kterouž Mat. Kossler, administrator v Kuksu, museu daroval; obsahujeť přes 1100 svazků a k tomu 150 ročníků rozličných časopisů, vesměs důkladná a vkusná díla.

V této době přispěl zvláště Dr. Jan Palacký horlivě k rozmnožení knihovny, což posud neustále činí; jeho dary obnášejí zajisté přes 1000 svazků a sešitů a jsou mezi nimi vzácná a vědecky důležitá díla, zejmena z oboru cestopisu, zeměpisu, statistiky, botaniky atd. Zajímavý příspěvek podal také Vojtěch Náprstek, totiž velký počet spisů a novin severoamerických, jež kromě jiných příspěvků (za svého pobytu v Americe) pro museum byl sebral. Mezi nakladateli četně přispívaly zvláště firmy Kobrova a Pospíšilova v Praze a Friedleinova v Krakově. Drahocennější příspěvky věnovali také prof. Jak. Holovacki, státní rada A. Th. Hilferding, hr. Alex. Przezdziecki, Gavrilović, prof. Sreznévsky a Paroubek, jenž několik lékařských a alchymistických traktátů českých daroval, mezi nimiž mnohé vzácné, ano posud neznámé tisky z počátku 16. století se nalezaly.

Nepatrný byl přírostek k rukopisům, nepočítá-li se k tomu 589 foliantů soudních knih od r. 1479 až do r. 1783, ježto prostřednictvím prof. Wocela od c. k. zemského soudu v Praze v museu uloženy jsou a velmi zajímavou a důležitou část jeho sbírek činí. Mimo to zasluhují uvedení rukopis papírový ze začátku 15. stol. s českými traktáty Husovými, dar to faráře P. Fr. Javůrka; papírový rukopis: „Životy patriarchů“, z 15. stol. od Fr. Nejedlého v Žebráce, a dva rukopisy též papírové, obsahující čtyry spisy české: 1. Belial, 2. Solfernus, 3. O čtyrech cnostech stěžejných a 4. Kronika Konstantina Michaloviče o Turcích, dar to Frant. Karáska.

Netuze důležitý, ačkoliv dost četný byl přírostek k archivu v této době, avšak byla v něm jedna památnost, totiž česká listina pergamenová z r. 1378, obsahující řád cechu soukennického v Rychnově, kterouž c. k. soudní adjunkt V. Pelikán daroval. Listina tato je tudíž o dvě léta starší než ona J. z Vartenberka, kteráž až potud za nej-

starší listinu českou se pokládala. Značný počet listin přepsán byl pod dozorem činného úda našeho Jos. Fiedlera v c. k. tajném dvorském archivu ve Vídni, při čemž chvalně známý historik Jos. Chmel museu zvláště nápomocen byl. Velký počet listin a písemností z 16. až do 18. století dostalo museum r. 1852 od c. k. zemského soudu v Praze; důležitý příspěvek však daroval úd výboru Max. Berger, totiž urbář bývalého kláštera Ostrova, začínající r. 1388, tudíž pokud se ví, nejstarší urbář český. V celku dosáhl počet listin v té době asi 34.300 kusů, z nichžto 22.600 originalů a 11.700 přepisů bylo. Nejstarší původní listina jest zakládací list kláštera Kladrubského od Vladislava z r. 1115, nejstarší soukromá již uvedená biskupa Daniela z r. 1165.

Znamenité bylo obohacení kabinetu mincovního koupěmi v licitaci sbírky Killianovy. Zemský výbor povolil k tomu konci museu příspěvek 1000 zl. k. m., a mimo to přispěli president hrabě Valdštein 300 zl. k. m., kníže Ferd. Kinský, hrabata Eugen Černín a Josef Nostic po 100 zl., hrabě Jan Kolovrat a baron Robert Hildprandt po 50 zl. a kníže Karel Švarcenberk 40 zl. k. m., tak že přes půlsedma sta českých mincí a medalií, ježto naší sbírce posud scházely, koupiti se mohlo. Dary, ačkoliv dosti četné, poskytovaly málo důležitějších věcí; jen dar presidenta hr. Valdšteina: velmi vzácná medalie jeho rodu, a několik vzácných denárů českých vévodů od krajského presidenta Frant. Miltnera zasluhují uvedení; něco důležitějších mincí, též denáry českých vévodů, získalo se výměnou za dublety.

Potěšitelným spůsobem zvelebila se také sbírka starožitností a ethnografická, k čemuž zvláště horlivost sekce archaeologické přispěla. Mezi příspěvky ku sbírce ethnografické zasluhují vytknutí dary generalvelmistra Dr. Jakuba Beera: asi 200 rozličných věcí z Mexika a

Orientu, a Vojt. Náprstka: značný počet nářadí a ozdob Dakota-Indianů a velká řada egyptských starožitností. Zvláště drahocenné příspěvky věnovali bývalý president rytíř Neuberk: 17 krásných starých zbraní; Buriánek, gruntovník v Loukově, a Žák, hospodský v Podolí: 16 památných postav ptačích z bronzu velmi velké vzácnosti. Za dvě z nich dostalo museum od c. k. kabinetu antického ve Vídni velkou řadu bronzů z hrobů Hallstadtských. Dále darovali důležité příspěvky Bož. Němcová: četné bronzové věci z Gemerské stolice; kapitulní děkan Josef Ackermann: velkou řadu velmi památných bronzů z nálezu u Sobénic; konservator Frant. Beneš: značný počet podobných věcí z téhož nálezu mimo jiné pohanské a středověké starožitnosti; farář P. F. Petera: mnohé u Jaroměře vykopané věci bronzové neobyčejného tvaru. Důležité jsou též čtyry smaltové kříže na ostatky z 9. neb 10. stol., ježto u Opočnic nalezeny byly a prostřednictvím prof. Zapa do musea přišly, dále velmi památný bronzový bůžek na podstavci z téhož kovu, jenž v Chrudími nalezen a Jos. Klimplem do musea darován byl, a svitky z hmotného drátu zlatého, nalezené v Hradci Králové a od tamější městské rady našemu kabinetu darované. Počet dárců k archaeologickým sbírkám vůbec rozmnožil se u porovnání s dřívějšími lety velmi znamenitě; k nejhorlivějším a nejzasloužilejším z velkého jich počtu náležejí c. k. okresní přednosta Maur. Lüssner, správce Karel Frost, hrabě Jindřich Chotek a krajský president Fr. Miltner. Mnohý výtěžek poskytovala také pátrání a kopání, jež P. V. Grolmus na útraty archaeologické sekce ročně podnikal.

Činnost této sekce podstatně podporována byla povolením roční dotací 200 zl. k. m. z kasy musejní, k čemuž mimo stálý roční příspěvek 100 zl. k. m. od hrab. Eug. Černína někdy ještě jiné menší podpory přicházely;

ještě více ale založením časopisu: „Památky archaeologické a místopisné“, ježto od r. 1854 nákladem Matice české pod obezřelou redakcí prof. K. V. Zapa vycházely, čímž zájem pro vlastenecké památky minulých časů a znamost jejich v širších kruzích se rozšiřovaly.

Jeden z nejdůležitějších úkolů sekce bylo zachování a přiměřené opravování starých památek uměleckých. Tak obrátila svůj zřetel a svou péči k porouchaným sochám na Pražském mostě, k opravení náhrobku a kaple svaté Ludmily v kostele sv. Jiří, k zachování pomníku Kolína z Chotěřína, kamene náhrobního slavné básnířky Vestonie v chodbě kláštera u sv. Tomáše na Malé straně a t. d. Taktéž snažila se sekce nabyti vědomosti o všech nálezích starožitností ve vlasti a získati dle možnosti věci z nich pro sbírky musejní, vysýlala a žádala znalé osoby, aby jednotlivé předměty archaeologické proskoumaly, popsaly a vykreslily, starala se o zjednání nejpotřebnější literatury odborové, zvláště ale byly archaeologické sbírky musea předmětem její péče. Navedením profesora Wocela byla bedlivě zkatalogisována a zponenáhla v „Památkách archaeologických“ a později ve zvláštních výtiscích česky a německy uveřejněna.

Přírodovědecká sekce dostávala stejnou dotací 200 zl. k. m. a měla již od r. 1853 svůj časopis, od předsedy jejího prof. Purkyně a prof. Jana Krejčího redigovaný, „Živu“, jejížto náklad též z Matice české se zapravoval. Činnost sekce jevila se nejvíce přednáškami, demonstracemi a rozmluvami v pravidelně odbývaných schůzkách měsíčních; několikráte dala také prostředky k vědeckým vycházkám a podnikla sama někdy vědecká skoumání a práce; tak jmenovitě měření výšek okolí Pražského, při němž se zvláště prof. Kořistka a Krejčí účastnili. Avšak měla sekcí, jak již o tom zmínka se stala, často styky

s úřadem spolkovým a zastavila následkem toho r. 1859 na čas svou činnost docela.

Obtížnější bylo postavení sekce pro vědecké vzdělání řeči a literatury české. Zakladatelové Matice byli v předešlé době takovým množstvím knih podělováni, že přistoupení k ní velmi výnosnou věcí se stalo, kdežto podle prvotního úmyslu původce její a dle poměrů spíše obětí býti mělo. Nátlak politického systému v letech padesátých, jenž dvojnásobně vše, což české bylo, tížil, a mimo to jiné okolnosti byly příčinou, že přistupování k Matici velmi se ztenčilo, sbor tudíž mnohem skromnějšími prostředky vládl, z nichž nemalou část (ročně přes 2000 zl. k. m.) na podporu časopisu „Živy“ a „Památek“ vynakládati musel. K tomu přišlo, že ceny tisku a papíru u porovnání se staršími značně se zvýšily a každá kniha ve velmi velkém počtu exemplářů se tisknouti musela, tak že zakladatele mnohem méně knih dostávali než dříve. Sbor uvázal se mimo to r. 1854 na mnohostranné naléhání ve velmi rozsáhlé podniknutí, od něhož očekával, že v obecenstvu hojné obliby a podpory najde, totiž ve vydávání českého překladu dramat Shakespearových. V té naději vydával také jednu část těchto dramat na předplacení, an očekával, že obecenstvo hojným odbíráním vydávání mistrovských děl nesmrtelného básníka britského urychlí. Avšak tyto naděje se nevyplnily, a vydání těchto překladů, ježto skutečně mistrnými nazvati se mohou, posud není ukončeno. Při překládání se účastnili: Dr. Jos. Čejka, Dr. Lad. Čelakovský, P. Frant. Doucha, J. J. Kolár a Jakub Malý. Až do r. 1861 vyšla následující dramata: Richard II. a III., Hamlet, Lear, Cymbelin, Veselé ženy Windsorské, Koriolán, Jindřich IV., Jindřich V., Antonius a Kleopatra, Julius Caesar, Kupec Benátský a Jindřich VI. 1. 2. 3., Veta za vetu, Sen v noci sv. Janské. Komédie

plná omylů, Mnoho povyku pro nic, Král Ján, Makbeth a Večer tříkrálový.

Mimo to vydal sbor kromě tří časopisů ještě čtyry díla v Novočeské bibliotece, a sice: 1. Lud. Štúra „O národních písních a pověstech slovanských“, r. 1853, 2. Fr. Lad. Čelakovského „Srovnavací mluvnice jazyků slovanských“, r. 1853, 3. V. V. Tomka „Dějepis Prahy“, I. díl r. 1855, 4. barona Helferta „Mistr Jan Hus a Jeronym“, roku 1857; dále dílo v Malé encyklopedii nauk: Dr. Kodyma „Zdravověda“ a jedno v Staročeské bibliotece: Haranta „Cesta do sv. země“, jehož vydání K. J. Erben obstaral. Obezřelou redakcí téhož vyšel také roku 1857 první sešit II. dílu „Výbor z literatury české“, a jakožto pokračování 2. svazek I. dílu a IV. díl Dějin Palackého, pak r. 1855 uvedené již slavné album „Perly české“ jehož vydání A. J. Vrťátko obstaral. Mimo to vydal sbor pomocí Matice české několik spisů, jež zakladatelé ne zdarma, nýbrž za velmi sníženou cenu dostávali. Tím způsobem vyšlo 1. A. Komenského „Informatorium školy mateřské“, 2. Sophokleův „Edip král“ v překladu prof. Dr. Frant. Šohaje, 3. Aristotelovy „Kategorie“, přeložené od A. J. Vrťátka, 4. Vojtěcha Šafaříka „Lučba“ a 5. malý spisek „Zpráva o archivu českém“ od V. Křížka. Sbor poskytl také několika nakladatelům při vydávání vědeckých spisů podporu tím způsobem, že jistý počet exemplářů pro zakladatele Matice odebral. Toť se stalo zejmena při „Zvukosloví jazyka českého a slovenského“ od prof. Mart. Hattaly, při „Geologii“ prof. Jana Krejčího a při „Materialu k slovníku technologickému“ od Arnošta Vysokého. Také koupil sbor celou zásobu slovníka Josefa Jungmanna od jeho dědiců a prodával jej zakladatelům za velmi levnou cenu 15 zl. k. m.

Kuratorem Matice české byl, jak již podotknuto, po odstoupení rytíře Neuberka prof. Jan Purkyně a od roku

1858 školní rada Jos. Wenzig. Dne 5. srpna 1852 ztratil smrtí sbor vynikajícího člena prof. Fr. Lad. Čelakovského, a ne dlouho na to poděkoval se Dr. Čejka, jenž pro svou liberálnost, něžný takt a praktický hled podstatným živlem ve sboru byl. Tyto velmi citlivé mezery vyplněny jsou Václ. Svobodou, tenkráte profesorem, nyní školním radou v Praze, účetním radou K. B. Štorchem a A. J. Vrťátkem. Poněvadž ale prof. Svoboda brzo po svém zvolení Prahu opustil a prof. Petřina začátkem roku 1855 ze sboru vystoupil, zvolen jest ještě téhož roku prof. Jan Fabián; později r. 1858 vstoupil prof. Václav Zelený a r. 1860 prof. Jan Krejčí na místa Dr. Václ. Staňka do sboru. Téhož roku poděkoval se nejvýtečnější člen jeho, P. J. Šafařík, a na jeho místo zvolen jest Dr. Frant. Lad. Rieger. Začátkem r. 1861 (dne 12. ledna) ztratil sbor úmrtím jiného na slovo vzatého člena, Václ. Hanku, tak že tenkráte následující údové v něm zasedali: školní rada Wenzig, kurator Matice, prof. J. E. Wocel, zástupce kuratorův, Dr. Jos. Frič, pokladník Matice české, archivář K. J. Erben, rada při místodržitelství Jan Neubauer, prof. V. V. Tomek, prof. Jan Fabián, Ant. Jar. Vrťátko, prof. V. Zelený, účetní rada K. B. Štorch, prof. Jan Purkyně, prof. Jan Krejčí a Dr. Fr. Lad. Rieger. Sekretářem sboru a redaktorem časopisu byl sekretář musejní V. Nebeský.

Počet zakladatelů Matice byl až do konce r. 1860 vzrostl na číslo běžné 4655, a mimo to bylo až do toho času 142 korporací k ní přistoupilo. Avšak bylo již k 400 zakladatelů zemřelo a skoro 1000 jich přestalo své vklady platiti, tak že 1300 z nahoře uvedeného čísla odpočítati se může. Počet nově přistupujících zakladatelů však pořáde ubýval, a obnášel r. 1860 již jenom 31, r. 1852 bylo jich ještě 327, a r. 1857 104.

Také počet údů společnosti musejní byl na konci této doby s bývalé výšky značně sklesl, poněvadž od

r. 1854 jen málo nových údů přistupovalo, staří ale úmrtím, vystupováním a vylučováním liknavých značně se byli ztenčili.

Tak přistoupilo od r. 1854 až do r. 1861 jenom šest činných údů, mezi nimi Robert svobodný pan Hildprandt, později člen výboru; tolik též bylo za příspěvky k sbírkám činnými údy jmenováno, totiž c. k. okresní přednosta Maur. Lüssner, c. k. krajský president Fr. Miltner, Dr. Jan Palacký, Jan Polt, konservator Fr. Beneš a administrator Mat. Kossler. Přispívajících údů přistoupilo v nahoře jmenovaných létech v celku jenom 45.

Při tom ale zemřelo v době od r. 1852 až k valnému shromáždění r. 1861 mnoho zasloužilých a vynikajících údů. Tak hned r. 1852 slavný pěvec Slávy dcery, Jan Kollár (dne 24. ledna), P. Jos. Šmidinger (dne 1. února), nejhorlivější příznivec a rozšiřovatel Matice české, kterýž jí přes 400 zakladatelů získal a mimo to 1000 zl. k. m. odkázal, ježto ale následkem pře teprvé r. 1868 i s úroky vyplaceny byly. P. Šmidinger odkázal také ostatním dvěma sekcím po 100 zl. k. m. Dále ztratila společnost ještě r. 1852 slavného básníka a jazykozpytce Fr. L. Čelakovského (dne 5. srpna) a knížete Frant. Kolloredo, jemuž sbírky musejní za mnohé drahocenné a zajímavé příspěvky povděčny jsou. Znamenité dary věnovali také dva jiní údové, jež jsme v této době umrtím ztratili: hrabě Rud. Lützov, c. k. velvyslanec v Římě, a baron Jan Krtička. Podobně byl také kníže Kliment Metternich štědrým příznivcem našeho ústavu, jemuž od jeho zřízení roční příspěvek 80 zl. k. m. a mimo to značné příspěvky k sbírkám byl věnoval. Jeho syn, kníže Richard oznámil, že si žádá, aby jmeno jeho rodu s týmže příspěvkem nepřetrženě mezi členy společnosti se vedlo. Také z jiného vysokého

domu, jenž od založení jejího k členům jejím náležel, utrpěli jsme citelnou ztrátu, úmrtím to knížete Aloisia z Lichtenšteina. Poručnická vláda pojistila však tentýž příspěvek (150 zl. k. m.) na několik let, a nyní panující kníže Jan platil jej též. Dále utrpěli jsme citelné ztráty úmrtím horlivého vlasteneckého botanika M. F. Opize, jemuž sbírky, jmenovitě botanická, za tolik příspěvků povděčny jsou; pak umrtím kanovníka Dr. Václ. Pešiny, jenž po mnohá léta ve výboru byl a ústav náš jako každé vlastenecké podniknutí horlivě podporoval. Mezi mnohými ztrátami této doby byly ale zvláště dvě velmi bolestné: smrt hraběte Frant. Klebelsberka (dne 28. července 1857) a Jana rytíře Neuberka (dne 3. srpna 1859). Velké zásluhy hraběte Klebelsberka o založení musea byly již při příležitosti náležitě vytknuty, zásluhy rytíře Neuberka o ústav, ačkoliv zajisté menší nejsou, tají se namnoze před veřejností, poněvadž nejvíce k vnitřní správě se vztahují. Tak na př. musel při přestavování domu musejního jednati se všemi řemeslníky, jejich práce a účty schvalovati a vůbec nad celou stavbou dozor vésti. Kde nějaké jednání bylo s úřady neb s osobami soukromými, nějaká soudní záležitost neb nemilá věc uvnitř ústavu, jako na př. s kustodem Preslem, s asistentem Pfundem, s Dr. Schmidtem-Göblem, bylo to pokaždé svěřeno rytíři Neuberkovi. Podobně býval udělování remunerací, ano i přijímání služebníků jeho uznání ponecháno. Jeho praktičnost, s laskavostí spojená práva milovnost a účinná vůle činily ho zvláště spůsobilým k takovým věcem. Rytíř Neuberk získal si také s hrabětem Thunem velké zásluhy o museum, když se o zaopatření nového domu pro ně jednalo. Vůbec miloval rytíř Neuberk, jakožto věrný syn vlasti, museum s vřelou oddaností, a maje sám krásnou sbírku mincí a starožitností, značnou knihovnu a také sbírky přírodnin, rozuměl nejen vědeckým

pokladům musea a měl pro zájmy jeho smysl, nýbrž obětoval jim jak své duševní tak i hmotné síly a prostředky.

Též mezi čestnými členy ztratila společnost naše smrtí mnoho vynikajících osob, jako Alex. Humboldta, arciknížete Jana, biskupa Agardha, Roberta Browna. A právě na konci této doby ztratil ústav muže, jenž si o něj a českou literaturu vůbec velmi velkých zásluh získal — svého bibliotekáře V. Hanku (dne 12. ledna 1861). Od počátku s ním spojen, ano srostlý musel právě na začátku nové a nadějné doby, kteráž v dějinách musea k nejdůležitějším náležeti bude, umříti, slouživ mu věrně a horlivě tři a čtyrycet let. Dne 13. ledna, den po smrti Hankově, přišlo následkem opětného osobního zakročení se strany výboru u nového místodržitele hraběte Forgáche vynešení, že dle telegrafického nařízení státního ministra překážky není k odbývání valného shromáždění, a nedlouho na to, dne 16. února přišlo též stvrzení stanov (od 4. února t. r.), v nichž opět některé podstatné proměny učiněny byly. Tak na př. pojata jsou nejdůležitější ustanovení Matice české se týkající do zvláštního přídavku, dále bylo nařízeno, že volba presidenta a místopresidenta k nejvyššímu schválení předkládati se musí, volba čestných údů potřebuje stvrzení se strany místodržitelství, a kdyby se ve valném shromáždění o proměně stanov neb o zrušení společnosti jednalo, potřebí jest k platnému uzavření většiny dvou třetin ve schůzce přítomných údů. Také bylo presidentovi právo ponecháno, zastavovati uzavření výboru, ježto by proti stanovám neb zákonům čelila, a dle potřeby rozhodnutí o tom valnému shromáždění odkázati.

Tak mělo museum po mnoholeté nejistotě opět pevnou zákonnou půdu pod sebou. Správní výbor, jehož postavení v posledním čase velmi trapné bylo, činil ihned přípravy k valnému shromáždění, jehož nanejvýše potřebí bylo, neboť presidentství bylo již přes dvě léta uprázdněno

a lhůta místopresidenta a osmi členů výborových byla již dávno prošla. Také rozeslal výbor k návrhu sekretáře Nebeského mnohým osobám z české šlechty, kteráž v prvním čase o museum největší zásluhy sobě získala, přípisy, jimiž je k přistoupení ke společnosti pozval. A bylo také v pohnuté tehdejší době účastenství k ústavu jak v těchto kruzích tak i v obecenstvu vůbec opět velmi živé. Noví členové přistupovali utěšeným spůsobem, zvláště věnovalo se Matici vřelé účastenství, i mělo se základní její jmění rozmnožit na 100.000 zl. r. č. a v příštím valném shromáždění ta proměna stanov navrhnouti, že Matice nebude muset dále na jistinu ukládati, až tato oné sumy dosáhne. K tomu konci věnovalo několik pánů z české šlechty značné příspěvky, a sice knížata Jiří Lobkovic a Karel Švarcenberk, hrabata Jiří Buquoy, Jindřich Jarosl. Clam-Martinic, Jan Kolovrat, Jan Karel Lažanský a baron Rob. Hildprandt po 1000 zl. r. č., Jindřich hrabě Chotek 600 zl., hrabě Prokop Lažanský 500 zl. a hraběnka Eleonora z Kounic 400 zl. Vůbec nebylo snad všeobecné účastenství pro valné shromáždění ještě nikdy tak čilé jako tenkráte. To dosvědčuje již neobyčejně velký počet údů, ježto se k němu dne 7. března 1861 sešli, totiž 135, mezi nimiž šlechta četně zastoupena byla. Po přečtení obšírné zprávy jednatelské o správní době skoro pětileté vyslovila společnost k návrhu místodržitelského rady Fr. Plačka výboru jednohlasně díky za to, že v tak těžkých okolnostech ústav s prospěšným výsledkem spravoval. Při volbě na to předsevzaté zvolen byl Jind. Jarosl. hr. Clam-Martinic 109 hlasy ze 131 za presidenta a Karel kníže Švarcenberk 73 hlasy ze 129 za místopresidenta; Dr. Fr. Palacký měl 54 hlasů.

Ačkoliv osmi členům výboru šestiletá lhůta již byla došla, mohla dle stanov přece jen třetina z něho vystoupiti, a sice hrabě Fridrich Berchtold, kníže Jan Lobkovic,

opat Jeronym Zeidler a velkostatkář Max. Berger, z nichž tento od r. 1851, ostatní dokonce od r. 1850 ve výboru byli. Z nich opět zvolen byl jen opat Zeidler, ostatní by nové volby nebyli přijali, a na jejich místa zvoleni jsou do výboru Dr. Frant. Palacký 116 hlasy ze 123, hrabě Jan Harrach 112 a Robert svobodný pán z Hildprandtu 82 hlasy.

Na to zvolen byl k návrhu Dr. Frant. Lad. Riegra jednomyslnou aklamací za čestného úda společnosti biskup Jiří Štrossmayer, jenž za to později ústavu 1000 zl. r. č. darem poslal.

Poněvadž zatím čas valně byl pokročil, odročilo se shromáždění k příštímu dni. Palacký zasedl pak v něm již mezi členy výboru a byl od společnosti hlučným „sláva" přivítán; se srdcem hluboce pohnutým děkoval řka, kterak jej těší, že zase bude moci působiti ve prospěch ústavu, jejž vždy co nejvřeleji miloval a pro nějž leccos již byl učinil. Též odstupující místopresident, o ústav velice zasloužilý hrabě Jindřich Chotek, promluvil několik slov na rozloučenou a oznámil, že příspěvek svůj k museu na 84 zl. r. č. zvýší a Matici k základní jistině 600 zl. věnuje. Shromáždění vyslovilo mu jednohlasně díky společnosti musejní.

Na to nastalo jednání o proměnách v statutech, ježto hlavně dvou věcí se týkaly: 1. aby totiž i kdož údem společnosti není, účastnit se mohl přednášek od musea spořádaných, a 2. aby Matice povinna nebyla třetinu ročních vkladů na jistinu ukládati, až tato 100.000 zl. obnášeti bude. Také jest dávný obyčej Matice, vydávati spisy nejen nákladem nýbrž i pomocí, v statutech určitě vysloven. Tyto proměny byly jednohlasně přijaty a došly také nejvyššího stvrzení. Pak zvoleni jsou Abraham Norov, bývalý ruský ministr, prof. V. Salter a Richard Owen v Londýně za údy čestné, a konečně vysloveny jsou

k návrhu Dr. Riegra Vojt. Náprstkovi díky za četné a vzácné jeho dary ke sbírkám. Náprstek sebral tyto příspěvky již r. 1857 ještě za svého pobytu v Americe pro museum, což však od agentů ihned rakouské vládě co věc nebezpečná oznámeno bylo, a povstalo z toho dopisování mezi c. k. místodržitelstvím a presidentem musejním hrabětem Valdšteinem, jehož výsledek ten byl, že zásylka Náprstkova ve vší tichosti přijmouti se směla, ale zvláštní úřední prohlídce podrobiti se musela; poděkovat se však tenkráte Náprstkovi nesmělo. Stalo se to tedy teprvé po čtyrech letech v tomto valném shromáždění.

VI.

Dějiny Musea od zvolení hraběte Clam-Martinice za presidenta.

Když nejvyšší stvrzení presidenta a místopresidenta bylo došlo, odbýval nově zřízený výbor dne 22. dubna první své sezení, kdež se hlavně o obsazení místa bibliotekáře jednalo. Za prvního bibliotekáře zvolen byl Ant. J. Vrťátko; kustos Dr. Ruda dostal na uznání více než dvacetileté horlivé služby titul druhého bibliotekáře a větší služné. V sezení dne 21. června byla také Vrťátkovi redakce časopisu musejního od výboru odevzdána, když Nebeskému pro ochuravění na delší čas dovolená udělena byla. Za nemoci Nebeského zastával Josef Kolář nějaký čas sekretářství; správu důchodů převzal kníže Karel Švarcenberk.

Již v přednešení jednatelově v posledním valném shromáždění dne 7. března 1861 ukázáno bylo k nedostatečnosti nynějšího domu musejního a k jeho nebezpečnosti, kterýžto nedostatek mezi tím odkázáním biblioteky

Kolovratovy ještě citelnějším se stal. V sezení výboru dne 20. srpna 1861 učinil tudíž kníže Karel Švarcenberk návrh, aby se k zemskému výboru a prostředně k sněmu podala žádost v příčině stavby nového domu musejního a přiměřené dotace ústavu z důchodů zemských. Zvolena byla kommisse z navrhovatele a pp. Erbena, Palackého, Purkyně, Tomka a Wenziga k vypracování této žádosti. Jednatel prof. Tomek sepsal obšírné promemoria (dd. 19. března 1862), v němž stav a potřeby musea a jeho vlastnost co pravý ústav zemský zevrubným a výtečným spůsobem vyloženy jsou. Výška žádané roční dotací vypočtěna jest na 10.000 zl. r. č. Podobně vylíčeny jsou jasně a obšírně nedostatky a vady nynějšího domu musejního a potřeba stavby nového na místě ze všech stran volném a bezpečném před ohněm. Jakožto zvláště přiměřené staveniště pro nový dům musejní uvedeno jest Karlovo náměstí, kdež tenkráte právě péčí Pražské obce sady se zříditi měly a nejpřiměřenější místo k vyvedení velkolepé a monumentální stavby se naskýtalo, kteráž by tak důležitého ústavu zemského, jakým jest museum, a našeho staroslavného hlavního města důstojna byla. Výbor musejní obrátil se také v té příčině buď strany bezplatného, aneb alespoň laciného postoupení zamýšleného staveniště k Pražské obci.

Avšak obě žádosti, jejichžto příznivé vyřízení pro celou budoucnost ústavu nesmírně důležito jest, nedočkaly se ho pohříchu až posaváde. Zemský výbor nepodal sněmu zvláštního návrhu v příčině žádosti výboru musejního, jenom do rozpočtu byla roční podpora 4000 zl. r. č. pro museum postavena. Zemský výbor, zdá se, byl toho mínění, že nedostatkům a vadám nynějšího domu musejního přestavováním aneb správkami pomoci lze, a nařídil zemskému architektovi K. Brustovi, aby stavení prohlédl a ihned zprávu podal, jakým spůsobem by nedostatky jeho od-

straniti se mohly, aby při jednání o rozpočet na r. 1863 náklad na tyto správky v uvážení vzíti se mohl. Výbor musejní měl s počátku některé pochybnosti proti zamýšlenému a hluboko sahajícímu vyšetřování Brustově, jež ovšem výbor zemský ještě před sejitím se sněmu vysvětlil, avšak vyšetření domu nebylo předsevzato a výbor musejní viděl se pohnuta, svou žádost o stavbě nového domu musejního opakovati, jsa přesvědčen, že potřebám musea pouhým přestavováním nikterak vyhověti nelze, ano že by tím jen zbytečně zemi útraty spůsobeny byly. Tak záležitost tato vázla až do r. 1864, kdež poslanec J. M. Šáry v 33. sezení sněmu dne 9. května návrh 182 druhy podporovaný o stavbě nového domu musejního podal a výtečným a přesvědčujícím spůsobem odůvodnil. Návrh odevzdán byl zemskému výboru, aby do nejprvé příštího zasedání sněmu zprávu o něm podal.

Jak známo, nepřišla posud tato záležitost v celém sněmu k jednání a rozhodnutí a museum nalezá se ještě ve svém trapném provisoriu, ačkoliv nepochybuje, že věc ta příznivého vyřízení dojde. Avšak stav věcí, jímž výbor musejní r. 1861 pohnut byl k žádosti na výbor zemský, zhoršil se mezi tím o mnoho, neboť právě v posledních letech dosáhla některá oddělení sbírek takového rozmnožení, jako nikdy před tím.

To platí jmenovitě o knihovně, kteráž právě hned r. 1861 přírostek dostala, jímž počet jejich knih skoro zdvojnásoben byl. Nejdříve byla koupena od vdovy po bibliotekáři Hankovi za 500 zl. r. č., v pěti ročních lhůtách k placení, jeho na slavica a zvláště vzácná bohemica bohatá knihovna; dále odkázal Emanuel rytíř Kratochvíl z Kronbachu (umřel dne 4. srpna 1861) historické a slovanské knihy své biblioteky a mimo to některé rytiny, dřevořezby, obrazy olejové a starožitné předměty našemu

museu. Zvláštní cenu mají mezi nimi četné polské a o polských dějinách jednající spisy.

Největší obohacení ale dostala knihovna naše spanilomyslným odkazem šlechetného spoluzakladatele musea, Frant. Ant. hr. Kolovrata-Libšteinského, jenž celou svou knihovnu, mnoho vzácných, drahocenných a skvostných děl obsahující, s příspěvkem 1000 zl. k. m. na její dovežení a postavení ústavu našemu odkázal. Obsahovalať sama asi 35.000 svazků, tedy ne o tuze mnoho méně, nežli celá musejní biblioteka před r. 1861 počítala. Ovšem nedostačoval odkaz na penězích k účelu od šlechetného příznivce určenému, ačkoliv severní a státní dráha dovoz 89 velkých beden této knihovny z Vídně za lacinější cenu a Pražský spediteur J. Schmidt docela zdarma dopravili. Museum bylo nuceno u zemského výboru za podporu žádati, kteráž mu také v sumě 3000 zl. r. č. ihned povolena byla.

Dvě léta na to dostala knihovna opět obohacení, ježto byť ne počtem knih, přece vnitřní jich cenou právě vylíčenému se rovná. Staloť se to přivtělením knihovny Šafaříkovy a Feslovy a velice bohaté sbírky rytin Koch-Kaňkovy.

Knihovna a velmi důležitá a rozsáhlá literární pozůstalost po velkém slavistovi Šafaříkovi byly, jak známo, sněmem za 20.000 zl. r. č. od dědiců koupeny a v museu uloženy. Kdežto genialní učenec také bibliofilem byl, může se snadno pomysliti, že jeho knihovna nejen bohatý výbor vědecky důležitých děl obsahovala, nýbrž také mnohé vzácnosti a bibliografické poklady. To platí zvláště o jihoslovanských, jak cyrillských tak hlaholských tiscích a též rukopisích.

Rozsáhlejší a ve svém spůsobu neméně důležitá byla knihovna nebožtíka prof. Dr. M. Jos. Fesla, jenž museum za svého obecného dědice ustanovil, čímž také 3256 zl. 36½ kr. r. č. na penězích mu připadlo, z nichž

ale 1348 zl. 69 kr. r. č. na pohřeb a jiné útraty, z vyřízení pozůstalosti pocházející, a za dovoz knihovny vyšlo. Feslova knihovna svědčí výtečným způsobem o všestranné vzdělanosti a o čilém zájmu vědeckém duchaplného původce jejího; zvláště bohata jest v oboru tak nazvaných mravních věd v nejširším smyslu, v klassické, krásné a bohoslovné literatuře, v historii literární a jazykovědě. Čítá k 12.000 svazků nových a výtečně zachovaných knih, ježto skoro vesměs v naší knihovně scházely, tak že jen velmi málo dublet z jich vřadění povstalo.

Neméně potěšitelný a drahocenný byl odkaz JUC. Jos. Koch-Kaňky, záležející ze sbírky rytin a dřevořezeb, přes 70.000 kusů počítající, a z malé, avšak bedlivě vybrané knihovny 400 svazků z oboru dějin umění, v níž také mnoho drahocenných děl s rytinami a prvotisků s dřevořezbami se nacházelo.

Ve sbírce rytin zastoupeny jsou více méně skoro všechny školy a doby, často velmi krásnými a vzácnými exempláry; nejvíce péče vynaložil však původce její na bohemica, což pro naše museum tím potěšitelnější jest, poněvadž toto oddělení posud u nás velmi slabě zastoupeno bylo. Tímto skutečně velkolepým odkazem povznesla se naše sbírka rytin a obrazů na 100.000 kusů.

Zde budiž hned uvedeno, že museum v této době také začátek učinilo, aby založilo sbírku, jejíž důležitost a potřebu Palacký již r. 1841 se zvláštním důrazem byl vytknul, totiž sbírku pro starožitné umění české. Výbor koupil totiž za 400 zl. r. č. od Ant. Výška četnou sbírku výkresů a fotografií mnoha nejstarších a nejdůležitějších památek malířství v Čechách, a sice drobnomaleb z rukopisů, maleb na hradě Karlšteině, v starém zámku Jindřichohradeckém, v hradní kapli Znojemské atd.

Téhož času, když knihovna musejní sbírkami Feslovou a Šafaříkovou tak skvěle rozmnožena byla, připadly jí

odkazem také ještě dvě malé sbírky knih, a sice po hraběti Václ. Pöttingovi a c. k. auditoru-plukovníku Frant. Haasovi z Oertingen, a právě nedávno v dubnu r. 1868 odevzdány jsou museu zas dvě velice znamenité knihovny, ježto co do velkosti, skvostnosti a drahocennosti děl důstojně k oněm velkolepým darům se řadí, ježto ústav náš v první době štědrostí svých zakladatelů a největších příznivců dostal. Pocházejíť z rodiny hrab. Frant. Klebelsberka, a má tudíž ústav náš též od tohoto šlechetného spoluzakladatele svého ve svých sbírkách nehynoucí památku spanilomyslného vlastenectví a skvělé štědrosti. Hrabě Klebelsberk byl totiž častěji vůli vyslovil, že jeho knihovna jednou museu dostati se má. Šlechetná vdova po hraběti, vyplňujíc s laskavou šetrností vůli svého chotě, odkázala tuto knihovnu ve své závěti našemu ústavu, a po její smrti odevzdala dcera a obecná dědička její, Ulrika baronka Levecova, nejen tuto knihovnu a ostatní literární a vědecký odkaz museu spůsobem velice spanilomyslným, nýbrž darovala mu z vlastní šlechetné vůle kromě celého skvostného a důkladného nábytku této bibliotéky také svou vlastní 4000 svazků počítající knihovnu, v níž též mnoho velice drahocenných a skvostných děl se nalezá. Obě knihovny činí, co se počtu svazků týče, ne o tuze mnoho méně nežli polovici Kolovratovy, co se pak vzácnosti a drahocenosti, jmenovitě děl s rytinami týče, řadí se skoro k velkolepým darům hrabat Kašpara Šternberka a Jos. Kolovrata, jenom že do oboru zcela jiného náležejí, neboť jsou v nich hlavně archaeologie a literatura umění v nejširším smyslu četně zastoupeny, čímž právě naší knihovně velmi žádoucího doplnění se dostalo. Mimo to odevzdala šlechetná dárkyně jednu část drahocenných děl s rytinami, pak některé rytiny a dřevořezby do musea jen k uložení.

Až posud uvedené přírostky ku knihovně obnášejí

již skoro 70.000 svazků, k tomu však přijdou ještě příspěvky jednotlivé, koupě, výměny a od c. k. policie odevzdané exempláře jedné části v Praze vyšlých spisů, což dohromady také několik tisíc svazků a sešitů činí, tak že naše knihovna již skoro 120.000 svazků čítá, tudíž každé místečko v ní přeplněno jest a také části obydlí bibliotékářova, bývalé místnosti archivní a čítárny v druhém poschodí k jejímu umístnění užiti se muselo.

Mezi jednotlivými příspěvky byly zvláště četné a důležité spisy, jež jmenovitě úd výboru K. J. Erben a náš bibliotekář A. J. Vrťátko z ethnografické výstavy v Moskvě z Ruska přivezli a ježto několik set svazků, nejvíce vážná a vědecká díla, obnášejí a mezi nimiž také některé vzácné staré tisky se nalezají, na př. Dr. Skorynou v Praze vydaný „Jesus Sirach“ a velká, nad míru vzácná sbírka tak nazvaných „Lubočných skazek“, dar to bibliotekáře Petra Alex. Bezsonova, dále Truberův „Nový zákon“, dar Moskevského kupce A. Chludova. Zvláště drahocenné byly také dary řed. Moskevského musea Vas. Andr. Daškova: tři folianty fotografických snímků miniatur a textů z nejstarších rukopisů synodalní knihovny, a archimandrity Moskevského Amfilochia: osm litograficky vydaných rukopisů staroslovanských.

Z ostatních četných příspěvků můžeme ovšem jenom nejdůležitější uvésti, jako Tischendorfovo vydání rukopisu Sinaiského, dar to J. Vel. císaře Ruského; Dogielův velice vzácný diplomatář, darovaný od místopresidenta knížete Karla Švarcenberka; Barrandovo dílo o silurském útvaru v Čechách, od spisovatele samého; dále čtyry folianty Pernšteinských kopiářů od Václava Fliedra, důchodního v Brandýse nad Orlicí, a jedenáct krásných prvotisků, jež s rukopisem papírovým z 15. století město Jindřichův Hradec museu věnovalo.

Mezi koupěmi vyčerpalo přírodovědecké oddělení

knihovny největší částku, poněvadž se často velmi drahá díla jednala, jako Whitovy „Icones“, Grey-ova „Genera avium“, osmnácte ročníků spisů společnosti „Palaeontographical Society“ atd.

Také některá velmi vzácná Bohemica, jak tisky tak rukopisy, se koupila, na př. pergamenový rukopis „Štítného Knížek Hugonových“ z knihovny Čelakovského, dva kvartanty spisů „Jednoty bratrské“, osm rukopisů a několik vzácných tisků téže jednoty náboženské, k jejichž zakoupení úd výboru Dr. Frant. Palacký příspěvkem na penězích nápomocen byl, pak velmi vzácný exemplář (šestý pokud známo) českého passionálu, krásný pergamenový rukopis „Nového zákona“ z 15. století atd.

Při tomto náramném přírostku muselo se ovšem úřednictvo při knihovně rozmnožiti, ustanoveni byli tudíž dva noví asistentové, Adolf Patera (dne 16. června 1863) a Josef Perwolf, jemuž za zvláštní remuneraci také kabinet mincí spolu s bibliotekářem Vrťátkem svěřen jest (r. 1864). Mimo to přijat byl k stálé výpomoci při bibliotece Jiří Vegner.

Potěšitelné bylo také rozmnožení sbírky starožitností dílem dary, dílem pátráním a kopáním, jež archaeologická sekce podnikala. V tom ohledu poskytlo zvláště kopání v pohanských hrobech u Plavna blíže Budějovic, řízené Frant. Stulíkem, kupcem v Budějovicích, a prof. Janem Hrašem bohatý výtěžek hliněných a bronzových věcí. Mnoho starožitných věcí (přes 100 kusů) dostali jsme také s museem kraje Pražského, jež krajský president rytíř Max. Obentraut byl založil a r. 1862 našemu museu přivtělil. Četné a vzácné dary dostal archaeologický kabinet od hr. Eug. Černína: bronzy z nálezu u Hořovic nedaleko Petersburku; od krajs. presidenta Fr. Miltnera: velmi památnou nádobu a mísu bronzovou s jinými ještě předměty; od Jana hr. Kolovrata řadu krásných bronzů,

nalezených u Hradiště v Plzenském kraji; dále od hraběte Sig. Berchtolda, konservatora Beneše, okresního představeného Maur. Lüssnera, prof. Jana Hraše, kapitulního děkana Jos. Ackermanna, P. Jos. Ehla, okresního sekretáře Ludikara v Strakonicích, prof. Frant. Bezděky v Písku a zvláště od Julia Seiferta, notáře v Hořovicích, jenž velice skvostné pečetidlo z amethystu, někdy krále našeho Jana Lucemburského, museu daroval.

K uložení četného tohoto přírostku musela se zjednati velká skleněná skříně, ježto však pro nedostatek místa do prostřed pokoje se postaviti musela. Při té příležitosti byla archaeologická sbírka ve všech skoro částech přerovnána, což řízením profesora Wocela konservator Frant. Beneš a architekt Baum výtečným a velmi vkusným spůsobem provedli.

Také jednotlivá oddělení kabinetu přírodního značně rozmnožena jsou, zvláště sbírka botanická, k níž dva rozsáhlé herbáře českých botaniků se dostaly, a sice r. 1862 po staviteli Frant. Malinském (asi 5000 druhů), jejž úd společnosti hospodářský rada Antonín Komers museu odevzdal, a po presidentu c. k. krajského soudu v Kutné Hoře Fridr. Veselském (asi 17.000 druhů), jejž on sám našim sbírkám odkázal. Vzácný byl také přírostek, jejž Dr. Jan Palacký darem od našeho krajana státního rady Dra. Ruprechta v Petrohradě r. 1866 odevzdal, 875 druhů velmi vzácných rostlin, ježto skoro vesměs pro naše sbírky nové byly. Značné dary dostaly naše herbáře mimo to od prof. Greniera v Besançoně, našeho člena Frid. Tempského a setníka Hippeliho; mezi koupěmi uvedeny buďtež zvláště Lehmannovy Potentilly.

Botanická sbírka obsahuje nyní asi 37.000 druhů a jest v oddělení zjevnosnubném určena, spořádána a zkatalogisována; kryptogamy, asi šestý díl celé sbírky, musí se však ještě zrevidovati a dílem teprvé určiti.

Ke sbírce této odevzdala také Augusta Opizová z vůle nebožtíka svého otce, chvalně známého vlasteneckého botanika F. M. Opize, ohromný jeho material k nomenklatoru botanickému a výboru mimo to 464 zl. r. č. k založení nadání k účelům botanickým na jeho památku. Výbor uchopil se velmi rád příležitosti, spůsobiti památku muži zasloužilému při ústavu našem, jejž v mnohém ohledu byl obohatil, a uzavřel zvýšiti kapitál ten dobrovolnými příspěvky na 1000 zl., načež má nadání vjíti v život. Přispěli k tomu již president hrabě Clam-Martinic 100 zl., opat Dr. Rotter 30 zl., Dr. Frant. Palacký 10 zl. a j.

V ostatních odděleních sbírek přírodních byly zvláště lastuřice podstatně rozmnoženy odkazem Josefa Maršala, rozeného Čecha, jenž ale po dlouhá léta v Turině usedlý byl a tam co profesor na vojenské akademii působil. Maršal zachoval pro vlast nadšenou lásku a určil svou krásnou a bohatou sbírku po smrti našemu museu, kamž se v listopadu r. 1867 dostala. Obsahovala plné velké čtyry skříně se šuplaty a jednu bednu a záležela s polovice asi ze živých a s polovice ze skamenělých lastuřic z třetihorního útvaru piemontského. Mezi živými je zvláště velký počet nejvzácnějších kusů. Také bylo několik velmi krásných červených korálů v této sbírce. Náš asistent Alfred Slavík je právě zaměstnán jejím sepisováním.

Vůbec těšila se sbírka lastuřic ze zvláštní přízně; také člen výboru J. M. Šáry daroval řadu velmi vzácných kusů, jiná byla od Cumminga v Londýně koupena.

Mezi dary stojí, co se vědecké ceny týče, na prvním místě příspěvky kustoda Dr. Friče. Ze zajímavých a vzácných kusů pro podívanou buďtež uvedeny: gorilla a pštros africký, darováni od hraběte Fr. Desfoursa, želva obrov-

ská od ryt. M. F. Friedlanda, žirafa (vycpané zvíře a kostra), k jejíž zakoupení president 100 zl. r. č. přispěl.

Sbírka nerostů byla zvláště při obezřelém řízení kustoda rektora Krejčího systematickým kupováním rozmnožena, ku kterémuž konci výbor ročně dotací 200 až 300 zl. povoloval; mezi dary jsou nejdůležitější od kustoda Krejčího samého: krásné kusy Příbramské; od inženýra Jach. Pečatkyna: řada vzácných mineralií uralských; od horního rady Jos. Vály, horního mistra Jana Grosse, Rud. Helmhackra, Pošepného atd.

Všechna oddělení sbírek přírodních rozmnožena jsou v posledních letech velmi četně výtěžkem přírodovědeckého výskumu vlasti naší, kterýž pro museum tím důležitější jest, an právě Bohemica poskytuje, k nimž ústav náš především zřetel bráti má a musí. Podnět k důležitému tomuto podniknutí vyšel k návrhu prof. Krejčího a Kořistky z přírodovědecké sekcí (dne 28. listopadu 1862), kteráž vlastenecko-hospodářskou společnost k součinnosti pozvala. Z obou společností, z musejní totiž a hospodářské, ustanovilo se řídící komité, v jehož čele obojí presidentové stojí, k vedení zevnější správy; k vlastním pracím vědeckým jest jmenováno výkonné komité pod předsednictvím prof. Jana Purkyně. Později přidal se také český lesnický spolek a komité pro Rudohoří a Krkonoše k tomuto podniknutí, jemužto sněm 3000 zl. r. č. z důchodů zemských povolil; museum připlácí 1000 zl. a hospodářská společnost 2000 zl.

Lze očekávati, že výskumem tímto náš ústav k úkolu svému, aby totiž vědecký obraz vlasti poskytoval, podstatně se přiblíží. Jen k jednomu důležitému výtěžku z něho budiž zde ukázáno, ke skamenělinám z útvaru křidového, ježto skvělou stránkou musea státi se slibují, ačkoliv jím všem oddělením sbírek přírodních bohatý a drahocenný material se dostává. Pohříchu nedostačují však ani místnosti

k jeho řádnému uložení, ani síly k jeho zpracování. Byli ovšem někteří přátelé vědy a ústavu z ochoty nápomocni při pořádání a určení té neb oné části sbírek, jako na př. prof. baron Leonhardi, také několik mladých přírodozpytců, jako Dr. Emanuel Bořický, Alfred Slavík, Josef Sládek, Dr. Frant. Novotný, Karel Renger, Frant. Šéda, Emanuel Bárta, Dr. Chodounský, Josef Dědeček, Zdeněk Jahn, Theodor Bauše, Jan Diviš, Dr. Boh. Jiruš, Frant. Nekut, Hynek Konvalinka, Vilém Kurz, Emanuel Sojka, Karel Knaf, Jan Švorc, pracovalo zdarma pod dozorem a řízením kustodů z dobré vůle v rozličných odděleních přírodovědeckých, avšak byl přece i starší material z části nezpracován a nezkatalogován. Výbor musejní viděl se tudíž pohnuta, přijmouti za plat několik mladých přírodozpytců na pomoc, jmenovitě k sepsání Helferova hmyzu a herbářův, aby o všech sbírkách řádná evidencí byla. Vůbec snažil se výbor všemožně v příčině vnitřní správy pořádek uvésti. Též organisace sekcí jej zaměstnávala, a tu zvláště instrukce jejich v ten spůsob se rozšířily, že si ku zvelebení své činnosti dopisující údy jmenovati smějí.

Sekcí přírodovědecká začala znovu svou činnost teprvé na podzim r. 1862 (dne 28. listopadu), a nejsouc stísněna, jako minulá léta bývala, rozvíjela čilý život vědecký; archaeologická sekce, již dříve beze vší překážky činná pokračovala horlivě ve svých pracích a poradách. Jen se svými organy časopisnými měly sekce obtíže. Poněvadž se od Matice slušně žádati nemohlo, aby na ně ještě déle tak veliké oběti přinášela, odhodlal se výbor správní „Památkám archaeologickým“ z pokladnice musejní podporu ročních 400 zl. poskytnouti, s kteroužto pomocí Kobrovo kněhkupectví v l. 1864 a 1865 náklad na ně vedlo. Roku 1865 věnoval také spanilomyslný hr. Jan Kolovrat příspěvek 500 zl. na vydávání tohoto časopisu. R. 1866 a 1867 vedl Dr. Fr. Skrejšovský náklad na něj.

„Živu“ vydával r. 1864 hr. Jan Harrach, jenž od 5. pros. 1862 kuratorem Matice jest, značnými obětmi na svůj náklad; že však účastenství obecenstva k tomuto časopisu odbornému se nezmáhalo, uzavřelo se, od roku 1865 jí nevydávati, vědám pak přírodním stejně oprávněné místo v časopise musejním vykázati a tudíž i redakcí spisovateli odbornými rozmnožiti. Bibliotekář Vrťátko složil redakcí časopisu, a k jejímu vedení ustanoveni jsou prof. Jan Lepař, prof. Jan Krejčí a Vojtěch Šafařík (r. 1865). Avšak i toto opatření nemělo úspěchu, pročež složili Krejčí a Šafařík spoluredakcí a sbor uzavřel tiskárně Dr. Eduarda Grégra podporu 500 zl. z důchodů Matičních povoliti, aby svým nákladem „Živu“ opět vydávala (r. 1866). Koncem r. 1867 zastavilo se však zase vydávání „Živy“ a sbor uzavřel, vedle časopisu musejního, jenž na způsob francouzských revues vésti se má, uveřejňovati v neurčitých sešitech dva sborníky pro články vědecké, a sice jeden pro historický, filosofický a filologický odbor, a druhý pro vědy přírodní a mathematiku, kterýžto jmeno „Živy“ podržeti má.

Zdá se vůbec, že sbor pro vědecké vzdělání řeči a literatury české zase k prvotnímu účelu svému, totiž k pěstování vědy, více přihlížeti začíná. O tomto směru svědčí poslední jeho publikace. Tak vydal roku 1867 důkladnou krystalografii, od rektora Krejčího sepsanou, a mistrný překlad Nestorovy kroniky ruské od K. J. Erbena; dříve již (r. 1862) vyšly dvě tragédie Aeschylovy, Prometheus a Eumenidy, v překladu sekretáře V. Nebeského, a Sophokleova Antigona, přeložena od prof. Dr. Frant. Šohaje. Dále vyšly ještě dva svazky „Dějin Palackého“ (1. a 2. svazek V. dílu) a 2.—4. sešit druhého dílu „Výboru z literatury české“, kterýmžto čtvrtým sešitem dílo ukončeno bude. Sbor uzavřel k návrhu sekretáře Nebeského, věnovati je vysoce zasloužilému původci Matice české,

Frant. Palackému na znamení úcty k jeho sedmdesátým narozeninám (dne 14. června 1868).

Aby zakladatelové nuceni nebyli, odebírati díla, jež toho neb onoho nikterak nezajímají, učinil sbor k návrhu odborného rady Josefa Jirečka to opatření, že zakladatelé ze spisů nákladem Matice vydaných sobě dle libosti až do jisté sumy, kteráž se ročně napřed ustanoví (na rok 1867 za 6 zl., na r. 1868 za 5 zl.), vybrati mohou, co zdarma odebírati chtějí; ostatní knihy mohou sobě opatřiti za velmi levnou cenu. Poněvadž se tím expedice spisů matičních obtížnější stala, vypovědělo knihkupectví Řivnáčovo další její obstarávání a sbor musel tudíž sám zvláštní expedici v domě musejním si zříditi.

Rokem 1868 dosáhlo konečně základní jmění Matice sumy 100.000 zl. r. č. Sbor byl k tomu konci vydal r. 1864 veřejné vyzvání k zakladatelům, aby dobrovolné příspěvky k dosažení toho skládali, a sešlo se tím způsobem 5282 zl. 95 kr. r. č., k čemuž ještě již uvedené příspěvky několika pánů z české šlechty v sumě 9500 zl. r. č. přišly, dohromady tudíž 14.782 zl. 95 kr. Kurator Matice, Jan hrabě Harrach věnoval při této příležitosti 500 zl.; značnější příspěvky složili také Dr. Fr. Lad. Rieger, Frant. Palacký, hrabě Vojtěch Deym, hrabě Frant. Ant. Thun, zvláště ale skriptor musejní Jos. Alex. Dunder, jenž úpis národní půjčky na 500 zl. k. m. k tomu konci přispěl.

V stavu osob staly se ve sboru jen nepatrné proměny; r. 1861 umřel prof. Dr. Fabián a na jeho místo zvolen byl prof. Václav Zikmund; r. 1866 poděkoval se prof. Wocel, jenž skoro pětadvacet let údem sboru byl, za něj nastoupil školní rada Wenzig, jenž od r. 1862 místo nástupce kuratora zastává. *)

*) Sbor na ten čas složen jest takto: Kurator Matice Jan hrabě Harrach; zástupce kuratorův školní rada Josef Wenzig; čle-

Též ve výboru musejním neudály se patrnější proměny v osobách, vystupující členové byli zase voleni a taktéž president a místopresident ve valném shromáždění dne 26. října 1867. Jen r. 1862 byli na místo gubernialního rady Jgnáce Havle a generala velmistra Dr. Jakuba Beera opat Dr. Jan Nep. Rotter a prof. Dr. Karel Kořistka nově do výboru voleni. R. 1863 utrpěl citelnou ztrátu, když prof. Reuss, jenž od r. 1850 přírodní vědy výtečným spůsobem v něm zastupoval, na universitu Vídenskou povolán byl. Na jeho místo zvolila společnost ve valném shromáždění dne 22. května 1864 Jana M. Šáry-ho, jenž návrhem na sněmu v příčině stavby nového domu musejního svou lásku k ústavu skvěle prokázal a četnými svými spojeními, praktickou účinností a živým zájmem pro vědy přírodní a zvláště pro palaeontologii velmi podstatným a platným živlem ve výboru se stal. Tak získal hned svým osobním přičiněním společnosti musejní přes 130 nových údů, počet to, jenž tím znamenitější jest, anož museum po celý čas svého padesátiletého trvání v celku jen 488 činných a 640 přispívajících členů čítalo. Mezi nimi obnášejí prvotní původcové a zakladatelé 82 a po vyzvání presidenta hraběte Waldšteina r. 1852 a 1853 nově přistoupilí členové 129, že tudíž úspěch horlivostí Šáry-ho docílený co velmi značný se jeví. Čestných údů mělo museum v celku 124, z nichž nyní ještě 31 na živě jest. *)

nové: Dr. Josef Frič, zároven správce důchodů, Dr. Fr. Lad. Rieger, prof. Václav Zikmund, Ant. Jar. Vrťátko, Karel Jar. Erben, Jan ryt. Neubauer, Dr. Jan Purkyně, prof. V. V. Tomek, ředitel Václav Zelený, rada Karel Bol. Storch, rektor Jan Krejčí. Sekretář Matice: Václav Nebeský, redaktor časopisu musejního: prof. Jan Lepař, expeditor spisů matičních: Jiří Vegner, správce skladu: Frant. Wildner.

*) Čestnými údy byli v letech 1852 do 1867 jmenováni: r. 1852 vládní rada Josef Chmel; r. 1855 vládní rada Josef šlechtic Arneth; r. 1856 Mik. Loboyko, c. ruský státní rada; r. 1861 biskup Dr. Josef Jiří Štrossmayer, ministr Abraham Norov,

Počet činných údů obnáší nyní 176, z nichž 127 roční příspěvky platí, ostatní (49) jsou jimi za osobní zásluhy, neb složili systemální příspěvek; přispívajících členů počítá museum 249. Z prvotních zakladatelů a údů od r. 1818 až do r. 1823 žijí dosud jen tři: Jan hrabě Kolovrat-Krakovský, hrabě Josef Mat. Thun a hraběnka Rosina Cavriani.

Tak valný počet údů, jako nyní, nečítala společnost musejní ještě nikdy, a též nepřistoupilo v žádné době tolik nových členů, a sice 105 činných a 210 přispívajících. V tento počet údů činných zahrnuti jsou také, kdož v tom čase za příspěvky ke sbírkám aneb pro osobní zásluhy jmenováni byli, jako prof. Karel Vlad. Zap, rytíř Max. Obentraut, dvorský sekretář Ant. Rybička, prof. Alois Vojt. Šembera, Dominik Mach, hlavní kasír knížete Karla Švarcenberka, architekt A. Baum, knihkupec I. L. Kober a skriptor Jos. Alex. Dunder.

Z nově přistoupilých údů složili systemální příspěvek 210 zl. r. č. Karel hrabě Rothkirch, Karel rytíř Štefek a hrabě Egbert Belcredi; větší roční příspěvky platí kníže Fridrich Švarcenberk, c. k. G.M. a hrabě Jiří Buquoy po 100 zl.; kníže Gustav Lamberk, jenž tentýž příspěvek platil, umřel brzo po svém přistoupení; kníže Ferdinand Kinský 80 zl., knížata Karel Švarcenberk, náš místopresident, a Hugo Thurn-Taxis, hrabata Jan a Alfred Harrach po 50 zl. Velké příspěvky vůbec platí posud, a sice největší Jan hrabě Kolovrat-Krakovský 246 zl. r. č., pak město Praha 200 zl., Jan kníže z Lichtenšteina 157 zl. 50 kr., kníže Jan Adolf Švarcenberk 126 zl., president hrabě Clam-Martinic a kníže

prof. F. V. Salter, prof. Richard Owen; r. 1862 hrabě Alex. Przezdziecki, Jakub Grimm, r. 1865 Dr. John Bigsby, prof. Dr. Karel Grenier, paní Luisa Hay-Kerrová, Dr. Jos. Dalton Hooker, Roderik Murchison a biskup Josef Mich. Rajevský.

Maximilian Thurn-Taxis po 100 zl., kníže Richard Metternich 84 zl., kníže Ferdinand Lobkovic 52 zl. 50 kr., J. Eminencí kardinál a arcibiskup Fridrich kníže ze Schwarzenberka 50 zl. K tomu přicházejí ještě odkazy po hraběti z Vrtby a po hraběti Kašparovi Šternberkovi ročně po 210 zl. r. č.

Avšak utrpěla společnost v této době také citelné ztráty úmrtím. Tak umřeli hned r. 1861 šlechetný spoluzakladatel musea, státní ministr hrabě František Antonín Kolovrat-Libšteinský a velký slavista P. J. Šafařík; roku 1862 duchaplný prof. Dr. Josef Čejka, jenž hned na začátku nové této doby r. 1861 opět byl přistoupil; dále kníže Alfred Windischgrätz a hrabě Frant. Šlik; r. 1863 o museum vysoce zasloužilý prof. Frant. X. Zippe, vůbec vážený purkmistr Pražský Frant. Pštros a oblíbený prof. Rudolf Skuherský; r. 1864 velezasloužilý bývalý místopresident hrabě Jindřich Chotek, pak jestě Frant. hrabě Hartig, general velmistr Dr. Jakub Beer, Jindřich Fügner, Dr. Josef Podlipský, Dr. Fr. Schwarz v Cařihradě, jenž museu 250 zl. odkázal; kníže Veriand Windischgrätz, biskup Augustin Bart. Hille, kapitulní probošt rytíř Václavíček a j.

Z čestných členů zemřeli Jakub Grimm, opat Cyrill Napp, ryt. Keppen, biskup Athanacković, Jos. Hooker a j.

Z úředníků ztratili jsme smrtí asistenty Fr. Pracha, mladého nadějného přírodozpytce, a Jana Hlavatého; na místo něho jmenován byl Frant. Zoubek asistentem při archivu a sbírce starožitností, v oddělení přírodnickém Dr. Eman. Bořický při mineralogickém kabinetu, Alfred Slavík při zoologickém a Josef Sládek při sbírce rostlin.

Hmotné prostředky musea zvelebily se také v poměru k časům předešlým značně, k čemuž mimo podporu 4000 zl. od sněmu četnější příspěvky členů (asi 4100 zl.) a zvýšené nájemné od knihkupectví Řivnáčova (1200 zl.

proti 315 zl., jež dříve platilo) podstatně přispěly, a roční příjem jeho obnáší nyní okolo 11.000 zl. Avšak také vydaje na správu nenepatrně se zvýšily, jmenovitě služné při knihovně (3160 zl. r. č. ročně proti 1323 zl. dříve), a stálá roční vydání, jako služby (5441 zl. 20 kr.), vydání na dům (průměrně 600 zl.), dotací sekcím (525 zl.), daně a poplatky (210 zl.), kancelářská vydání, dohlídka ve sbírkách obnášejí v celku asi 7200 zl.; že tudíž jen okolo 3800 zl. na ostatní potřeby zbývá, a z toho ještě na výskum Čech (1000 zl.), na podporu „Památek archaeologických" (400 zl.), na remuneraci pomocníkům při sepisování katalogů sbírek přírodnických (300 zl.) značné sumy se spotřebují, že na rozmnožování a zachování sbírek jen asi 2000 zl. vydati se může. A při tom jsou, vyjímajíc snad bibliotekáře Vrťátka, jenž poněkud přiměřené služné má (1000 zl. a byt s topivem zdarma), úředníci velmi špatně placeni. Tak dostává na příklad bibliotekář Dr. Josef Ruda po třicítileté skoro službě 600 zl. r. č., kustos Dr. Antonín Frič po sedmnáctileté jen 500 zl., a počet jejich jest též nedostatečný. Tento stav věcí a nedostatek důchodů vůbec mají nejen pro ústav ale i pro vědu velmi škodlivé následky. Tak mohla se v posledním ohledu na příkl. důležitá sbírka Haenke-ova jen z části a Helfrova nemohla se posud nikterak pro vědu zužitkovati.

Podobných případů mohlo by se množství uvésti a mnohý vědecký poklad spočíval a spočívá nevyzdvižen v museu, až se pak jinde vydá a náš ústav o přednost přijde. Ještě hůře působí nedostatek důchodů na naše sbírky. Rozmnožování jejich závisí skoro jedině od štědrosti obecenstva, tudíž od náhody. Tímž se stává, že naše sbírky v mnohých odděleních velmi nevyrovnány jsou; vedle velkého bohatství v některých partiích panuje v jiných velká chudoba, vedle nejskvostnějších kusů

a největších vzácností schází často to nejpotřebnější a nejobyčejnější. A to platí též o oné části sbírek, ježto hlavním účelem musea jest, o bohemikách totiž, v celém jejich objemu; též tu jsou namnoze největší a nejkřiklavější mezery. Abychom jen k jedné věci ukázali, učiněno jest v poslední době velice mnoho k palaeontologické známosti vlasti naší, avšak sbírky naše zůstaly pohříchu velmi daleko za tímto pokrokem, a bylo by zajisté na příkl. čestnou záležitostí pro naši zem, aby originaly ke klassickému dílu Barrandovu o silurském útvaru Čech nám se zachovaly. Podobně bylo by žádoucí, aby se z toho oboru některé soukromé sbírky získaly, jakož by se takových případů a potřeb velmi mnoho uvésti dalo.

Totéž platí o bohemikách z oborů literatury, umění, archaeologie, vůbec o všech oněch, v nichž se veškerý duševní a dějinný rozvoj národu a vlasti zračí. V tom ohledu stal se ovšem mohutným podnětem Palackého, r. 1841 velký krok ku předu, avšak v celku mohla by se přece ještě důležitá a významná slova výtečného tohoto muže z oněch dob opakovati. A což při tom právě nejžalostnější jest, spojeno jest v tom oboru každé otálení s nebezpečím, a nejkrásnější poklady jsou již zničeny a zavlečeny, jsou unešeny a zašantročeny k velkému zármutku každého vlastence do ciziny, a mohly by se odsud jen s největšími obětmi zase získati, aneb ztraceny jsou již navždy pro nás.

Což se pak všeobecných sbírek týče, tož zdá se, proměnily se poměry jak při našem ústavu tak i vůbec tím spůsobem, že v tom ohledu nebude lze účely a meze musea příliš úzce stanoviti. Tak na příklad bylo při velkolepých darech, jež knihovna naše v posledních dobách dostala, na skrz nemožno, stará ustanovení, jen na bohemika a na exaktní vědy se obmezující, zachová-

vati, od nichž beztoho hned od počátku namnoze jsme se uchylovali. Což se pak nesmírného oboru přírodního týče, platí při darech totéž, avšak i při koupích bude snad pro pokrok vědy přiměřeno, aby se i k cizímu a všeobecnému systematickým a řádným spůsobem zřetel bral, aby alespoň nejvýznamnější a nejvíce charakteristické druhy a hlavní representanty nejdůležitějších stránek říší přírodních v našich sbírkách zastoupeny byly. To však jest možno jen kupováním dle plánu vědeckého a má-li náš ústav vůbec úkolu svému řádně a vlasti důstojně dostáti, a jmenovitě *souměrnosti svých částí* a *vědeckého přehledu obecného* ve sbírkách dosáhnouti, potřebuje nevyhnutelně větších důchodů, a správní výbor obmezil se zajisté na nejnutnější potřeby, když za podporu 10.000 zl. na rok u zemského výboru žádal.

Dosavadní nedostatek hmotných prostředků byl také příčinou, že správní výbor vyhověti nemohl návrhu od Dra. Fr. Lad. Riegra ve valném shromáždění dne 22. května 1864 učiněnému, aby se totiž památka osob o museum zvláště zasloužilých důstojným spůsobem v místnostech jeho oslavila a zvěčnila. Avšak pomýšlel na to, aby si již nyní zaopatřil pomůcky k jeho provedení časem svým. Tak dostal na příkl. od paní baronky Ulriky Levecovy poprsí hraběte Františka Klebelsberka a od hraběte Jana Kolovrata obraz Františka hraběte Kolovrata darem a od architekta Nevole podobiznu Feslovu ku kopírování; o jiných pomůckách se taktéž jedná; některé, jako zejmena podobizny hraběte Františka Šternberka, Josefa Dobrovského jsou již z dřívějších časů tady. Jen při největším dobrodinci musea, při hraběti Kašparovi Šternbergovi, zdálo se výboru býti nezbytnou povinností, aby ještě k slavnosti padesátiletého trvání musea dne 13. června 1868 památku tohoto výtečného muže monumentálním spůsobem v místnostech ústavu od něho vlastně stvoře-

ného se oslavila a to tím více, poněvadž Dr. Frant. Lad. Rieger od nejmenovaného příznivce úpis české hypoteční banky na 500 zl. k tomu konci darem byl odevzdal. Menší příspěvek věnoval k témuž účelu již před tím podplukovník šlechtic Sonnénschein. Praesident hrabě Clam-Martinic oznámil, že značný přebytek výloh sám zapraví a zjednalo se tudíž u sochaře Seidana mramorové poprsí hraběte Kašpara Šternberka, ježto o této slavnosti odhaleno bude. Mimo to zaplatil hrabě Clam-Martinic ve prospěch musea náklad na velmi zajímavou autobiografii hraběte Kašpara Sternberka, kterouž František Palacký od něho r. 1838 nedlouho před jeho smrtí byl dostal a k příležitosti letošní slavnosti musejní do tisku dal.

Provedení dotčeného návrhu Dr. Fr. Lad. Riegra hned nyní nezdálo se výboru také z té příčiny býti na čase, poněvadž by nynější dům musejní při velmi obmezených a nepřiměřených svých místnostech k postavení důstojných monumentálních pomníků sotva se hodil. Dostačujeť jen s tíží k nuznému postavení sbírek a musel by nejméně o jedenkrát prostrannější býti, kdyby se to přiměřeným a řádným spůsobem státi mělo, kdežto velmi důležité jejích části jenom jako ve skladiště ukládati se musí; zvláštní čítárny a místnosti k odbývání valných shromáždění nemáť již po několika let a jediný malý pokojík musí zároveň za kancelář sekretářovu pro záležitosti musejní a matiční, za pracovnu úřednictva bibliotečního a archivního, za síň zasedací výboru a mimo to za čítárnu znamenitějším navštěvovatelům knihovny a ostatních sbírek historických sloužiti. Budova jest již nyní tak přeplněna a obtížena, že při ostatních jejích nedostatcích a při stavbě její proti ohni málo bezpečné a pro sousedství při ohni též nebezpečné obava o jistotu uložených v ní pokladů vědeckých, jichž cena na penězích již před dvacíti lety od soudných mužů na jeden million zlatých

se páčila, kdežto pro vědu a zem právě neocenitelné jsou, každému mimovolně se vtírá.

Při tomto stavu domu musejního nemohl ovšem výbor se odhodlati, monumentální pomníky výtečných a slavných mužů v něm postaviti, kdyby mu to i prostředky peněžné byly dovolovaly. Ovšem ale měl v létech 1864 do 1867 utěšenou naději, že to brzo učiní, až nová důstojná a velikolepá budova musejní pomocí země vystavena a on vydatnějšími prostředky vládnouti bude. Pak by ovšem ústav tento rozvinouti se mohl nejen ve velkolepé semeniště vlastenecké vědy a v pravý duševní obraz národu našeho a vlasti naší, nýbrž mohl by se i rozšířit v síni jejich slávy, k čemuž bez toho krásný základ již položen jest.

Jak známo, dal totiž šlechetný a umění milovný majetník panství Liběchovského, Antonín Veit od Schwanthalra v Mnichově zhotoviti řadu soch slavných Čechů a odkázal je ve své závěti pro ten případ našemu museu, kdyby počatá od něho stavba Slavína se nedokonala. Bratrovec a dědic jeho, nynější majetník onoho panství, Antonín Veit vykonávaje s laskavou úctou vůli svého ujce odevzdal s díků hodnou vlasteneckou ochotou tyto sochy již museu.

Tím velkolepým darem získána jest pro budoucí museum krásná a významná ozdoba, i lze s důvěrou očekávati, že stavba jeho za čas nepříliš dlouhý se podnikne. Tato naděje nabyla velice radostné sankcí darem od J. c. k. apošt. Veličenstva císaře Františka Josefa, jenž při posledním příjezdu do Prahy na podzim r. 1866 také naše museum delší návštěvou oblažil a jemu 10.000 zl. k vystavění nového domu nejmilostivěji věnoval.

I.
Seznam
presidentů, místopresidentů, jednatelů, členů správního výboru a předsedů sborů při Museu.

A.

Prozatímní řídící komité před zřízením společnosti musejní.

Předseda:

František Ant. hrabě *Kolovrat-Libšteinský*, nejvyšší purkrabí království Českého.

Členové:

Jiří hrabě *Buquoy*.
Josef *Dobrovský*.
František rytíř *Gerstner*.
Prokop hrabě *Hartmann*.
František hrabě *Klebelsberk*.
František hrabě *Šternberk*.
Kašpar hrabě *Šternberk*.

B.

Presidenti, místopresidenti, jednatelové a členové výboru od zřízení společnosti musejní.

I.

Presidentové:

1. Kašpar hrabě *Šternberk*, zvolen dne 23. pros. 1822, opět zvolen dne 30. března 1829 a po třetí dne 14. dubna 1835, † dne 20. pros. 1838. Po jeho smrti

neobsadilo se presidentství až do uplynutí třetího šestiletého turnu r. 1841.

2. Josef hrabě *Nostic*, zvolen dne 26. května r. 1841, poděkoval se dne 19. února r. 1846.
3. Josef Matiáš hrabě *Thun-Hohenštein*, zvolen dne 16. dubna 1846, poděkoval se dne 29. září 1848.
4. Jan Norb. rytíř *Neuberk*, zvolen dne 1. srpna 1850, poděkoval se dne 29. července 1852.
5. Kristian hrabě *Valdštein-Vartenberk*, zvolen aklamací dne 29. července 1852, † dne 24. pros. 1858.
6. Jindřich Jaroslav hrabě *Clam-Martinic*, zvolen dne 7. března 1861, opět zvolen dne 26. října 1867.

II.

Místopresidenti:

1. Jindřich hrabě *Chotek*, zvolen dne 20. května 1851.
2. Karel kníže *Švarcenberk*, zvolen dne 7. března 1861, opět zvolen dne 26. října 1867.

III.

Jednatelové:

1. August Longin kníže *Lobkovic*, zvolen dne 5. ledna 1823, poděkoval se dne 15. června téhož roku.
   Zástupcové v jednatelství až do zvolení nového:
   Jan hrabě *Kolovrat-Krakovský*.
   Prof. Dr. Max. *Millauer*.
2. Prof. Dr. Max. *Millauer*, zvolen dne 31. břez. 1824, poděkoval se dne 12. dubna 1829.
3. Prof. Josef *Steinmann*, zvolen dne 12. dubna 1829, † dne 10. července 1833.
   Zástupce v jednatelství až do nejbližší volby:
   Josef hrabě *Nostic*.
4. Josef hrabě *Nostic*, zvolen dne 7. dubna 1834, dne 26. května 1841 zvolen za presidenta musejního.

5. Dr. Frant. *Palacký*, zvolen dne 2. června 1841, poděkoval se dne 17. února 1852.
6. Dr. Ant. *Štrobach*, zvolen dne 17. února 1852, poděkoval se dne 7. června 1853.
7. Ignác *Havle*, zvolen dne 7. června 1853, nastoupil úřad teprvé po valném shromáždění dne 17. listop. 1853, poděkoval se dne 5. prosince 1854.

   V létech 1852 a 1853 zastával, když Dr. Štrobach zaneprázdněn byl a ten čas mezi 7. červnem až do 17. listop. 1853 prof. Jan Eraz. *Wocel* úřad jednatele, jenž také v následujících letech, když prof. Tomek v Praze nebyl, co zástupce jeho úřadoval.
8. Prof. Václav Vlad. *Tomek*, zvolen dne 5. pros. 1854, zůstal po opětném zvolení do výboru dne 3. června 1862 a dne 26. října 1867 pokaždé také zase jednatelem.

IV.

Členové správního výboru:

1. Frant. hrabě *Šternberk*, zvolen dne 23. pros. 1822, opět dne 30. 1829, † dne 8. dubna 1830. Spravoval pokladnici od zřízení Musea až do své smrti.
2. Josef *Dobrovský*, zvolen dne 23. prosince 1822, opět dne 28. března 1827, † dne 6. ledna 1829.
3. Jiří hrabě *Buquoy*, zvolen dne 23. pros. 1822, opět dne 30. března 1829 a 9. dubna 1831, vystoupil dle stáří dne 14. dubna 1835.
4. Prof. Frant. rytíř *Gerstner*, zvolen dne 23. prosince 1822, opět dne 23. března 1825, † dne 25. června 1832.
5. Jan hrabě *Kolovrat-Krakovský*, zvolen dne 23. pros. 1822, opět dne 23. března 1825 a dne 10. dubna 1833. Poděkoval se dne 26. května 1841. Od 29. břez. 1836 až do 2. června 1841 kurator Matice české.

6. Prof. Dr. Max. *Millauer*, zvolen dne 23. pros. 1822, opět dne 30. března 1829, dne 9. dubna 1831 a 10. dubna 1833, † dne 10. června 1840. Dříve sběratel, od 31. března 1824 do 12. dubna 1829 jednatel.
7. Prof. Josef *Steinmann*, zvolen dne 23. pros. 1822, opět dne 30. března 1829, † dne 10. června 1833. Jednatel od 12. dubna 1829 až do své smrti.
8. August Longin kníže *Lobkovic*, zvolen dne 23. pros. 1822, první jednatel musea, poděkoval se dne 15. června 1823.
9. Rudolf kníže *Kinský*, zvolen dne 24. května 1824, opět dne 28. března 1827, poděkoval se roku 1832. První kurator Matice české, † dne 27. ledna 1836.
10. Opat Benedikt *Pfeifer*, zvolen dne 30. března 1829, † dne 31. března 1834.
11. Josef Mat hrabě *Thun-Hohenstein*, zvolen dne 9. dub. 1831, opět dne 5. dubna 1837 a dne 8. dubna 1843, od 16. dubna 1846 president. Poděkoval se dne 29. září 1848, od 9. dubna 1831 až do konce r. 1851 pokladník společnosti.
12. Fridrich hrabě *Schönborn*, zvolen dne 26. května 1832, opět dne 5. dubna 1837 a 8. dubna 1843, poděkoval se dne 1. října 1848.
13. Josef hrabě *Nostic*, zvolen dne 10. dubna 1833, od 7. dubna 1834 jednatel, od 26. května 1841 president společnosti. Poděkoval se dne 19. února 1846.
14. Kanovník Dr. Václav *Pešina*, zvolen dne 2. dubna 1834, opět dne 3. dubna 1839 a 19. dubna 1846, poděkoval se dne 7. dubna 1849.
15. Fridrich kníže *Oettingen-Wallerstein*, zvolen dne 14. dubna 1835, opět dne 3. dubna 1839, † dne 5. listopadu 1842.
16. Prof. Dr. Vinc. Jul. šlechtic *Krombholz*, zvolen dne 14. dub. 1835, opět dne 26. kv. 1841, † dne 1. list. 1843.

17. Frant. hrabě *Thun-Hohenstein* (syn), zvolen dne 26. května 1841, vystoupil dne 27. listopadu 1847.
18. Jan Norbert rytíř *Neuberk,* zvolen dne 26. května roku 1841, opět per acclamationem dne 27. listopadu r. 1847, od 2. června 1841 až do 4. května 1852 kurator Matice české, od 17. dubna 1843 až do 25. dubna 1851 předseda sboru archaeologického, od 1. srpna 1850 až do 29. července 1852 president společnosti.
19. Dr. Fr. *Palacký,* zvolen dne 26. května 1841, opět dne 16. dub. 1846, vystoupil dle stáří dne 29. července 1852. Od 2. června 1842 až do 17. ún. 1852 jednatel. Opět zvolen dne 7. břez. 1861 a opět dne 22. května 1864.
20. Prof. Frant. X. *Zippe*, zvolen dne 8. dubna 1843.
21. Hugo kníže *Salm-Reifferscheid*, zvolen dne 17. dubna 1844, vystoupil dne 7. ledna 1851 ze společnosti.
22. Bibliotekář Dr. Pavel Josef *Šafařík*, zvolen dne 16. dubna 1846, opět dne 29. července 1852, poděkoval se dne 3. května 1853.
23. Karel kníže *Švarcenberk,* zvolen dne 27. list. 1847, vystoupil ze společnosti dne 1. října 1848.
24. Prof. Dr. Jan Ev. *Purkyně*, zvolen dne 1. srpna 1850, opět dne 19. května 1855 a 6. června 1863; od 4. květ. 1852 do 9. pros. 1858 kurator Matice české, od 3. pros. 1850 nepřetrženě předseda přírodověd. sboru.
25. Dvorský rada Leopold rytíř *Sacher-Masoch*, zvolen dne 1. srpna 1850, opět dne 29. července 1852, vystoupil při svém přesídlení z Prahy v říjnu r. 1854. Od 25. dub. 1851 do října 1854 předseda archaeologického sboru.
26. Jindřich hrabě *Chotek*, zvolen dne 1. srp. 1850, od 20. května 1851 do 7. března 1861 místopresident společnosti.

27. Rada při vrchním zemském soudu Dr. Antonín *Štrobach*, zvolen dne 1. srpna 1850, od 17. února 1852 jednatel, vystoupil ze společnosti dne 7. června 1853.
28. Prof. Jan Erazím *Wocel*, zvolen dne 1. srpna 1850, opět 19. července 1856 a 6. června 1863, od 17. dub. 1843 jednatel komitétu archaeologického, od 25. ún. 1851 jednatel archaeologické sekce a od 7. listopadu 1854 předseda této sekce.
29. Prof. Dr. Aug. Em. *Reuss*, zvolen dne 1. srpna 1850, opět dne 19. července 1856 a 6. června 1863, poděkoval se téhož roku, následkem povolání na universitu Vídenskou.
30. Jan *Vobořil*, majetník statku, zvolen 1. srpna 1850, poděkoval se dne 6. července 1852.
31. Dr. Frid. hrabě *Berchtold*, zvolen dne 1. srpna 1850·
32. Jan kníže *Lobkovic z Vrtby*, zvolen dne 1. srp. 1850.
33. Opat Dr. Jeronym baron *Zeidler*, zvolen dne 1. srpna 1850, opět dne 7. břez. 1861 a dne 22. května 1864.
34. Max. *Berger*, majetník statků, zvolen dne 20. května 1851.
35. Generalvelmistr Dr. Jakub *Beer*, zvolen dne 9. července 1852.
36. Gubernialní rada Ignác *Havle*, zvolen dne 29. července 1852, od 7. června 1853 do 5. prosince 1854 jednatel.
37. Ředitel Karel Jar. *Erben*, zvolen dne 17. listopadu 1853, opět dne 3. června 1862 a dne 26. října 1867.
38. Prof. Václav Vlad. *Tomek*, zvolen dne 17. listopadu 1853, opět dne 3. června 1862 a dne 26. října 1867, od 5. pros. 1854 nepřetržené jednatel až do nynějška.
39. Školní rada Josef *Wenzig*, zvolen dne 19. května 1855, opět dne 6. června 1863; od 9. prosince 1858 až do 5. prosince 1862 kurator Matice české, pak zástupce kuratorův.

40. Jan hrabě *Harrach*, zvolen dne 7. března 1861, opět 3. června 1865; od 5. pros. 1862 kurator Matice české.
41. Robert svobodný pán *z Hildprandtu*, zvolen dne 7. března 1861, opět dne 3. června 1865.
42. Opat Dr. Jan *Rotter*, zvolen dne 3. června 1862, opět dne 10. června 1866.
43. Prof. Dr. Karel *Kořistka*, zvolen dne 3. června 1862, opět dne 10. června 1866.
44. Jan M. *Šáry*, maj. pivováru, zvolen dne 22. kv. 1864.

V.
Předsedové komitétů a sborů.

a) Kuratorové Matice české:

1. Rudolf kníže *Kinský*, od roku 1831 až do své smrti dne 27. ledna 1836.
2. Jan hrabě *Kolovrat-Krakovský*, od 29. března 1836 až do 2. června 1841.
3. Jan N. ryt. *Neuberk*, od 2. červ. 1841 až do 4. kv. 1852.
4. Prof. Dr. Jan Ev. *Purkyně*, od 4. května 1852 až do 9. prosince 1858.
5. Školní rada Josef *Wenzig*, od 9. pros. 1858 až do 5. prosince 1862.
6. Jan hrabě *Harrach*, od 5. pros. 1862 až do nynějška.

b) Předsedové archaeologického komitétu (později proměněno sekci):

1. Jan Norbert rytíř *Neuberk*, od 17. dubna 1843 až do 25. dubna 1851.
2. Dvorský rada rytíř Leopold *Sacher-Masoch*, od 25. dubna 1851 až do října 1854.
3. Prof. Jan Er. *Wocel*, od 7. listopadu 1854 nepřetrženě až dosud.

c) Přírodovědecké sekcí:

Prof. Dr. Jan Ev. *Purkyně*, od 3. pros. 1850 nepřetrženě až do nynějška.

II.

Seznam

nejznamenitějších zakladatelů a podporovatelů Musea.

J. c. k. apošt. Veličenstvo císař *František Josef I.* věnoval nejmilostivěji 10.000 zl. r. č. k vystavení nového domu musejního.

J. c. k. Veličenstvo císař *Ferdinand* daroval nejmilostivěji od Langweila zhotovené plastické vyobrazení Prahy a 500 zl. konv. m. k zakoupení Pachlovy sbírky starožitností.

J. Velič. *Alexandr II.*, císař ruský, daroval nejmilostivěji Tischendorfovo vydání rukopisu Sinaiského.

J. c. k. Výsost arcikníže *Karel*, † 30. dubna 1847, 1600 zl. k. m. k založení musea a 200 zl. k. m. ročního příspěvku.

Zemský výbor (dříve *stavovský*) *a sněm království Českého:* koupil knihovnu po bar. Vunšvicovi a r. 1845 dům hraběte Jana Nostice pro museum, a povolil ještě 25.000 zl. k. m. k jeho zřízení; roku 1850 ke koupení Pachlovy sbírky starožitností 2000 zl. k. m., roku 1852 ke kupování v licitaci bar. Feldeggovy sbírky ptáků, 400 zl. k. m.; r. 1857 na kupování mincí ze sbírky Killianovy 1000 zl. k. m.; r. 1861 na rozličné potřeby při vřadění knihovny hr. Kolovratovy 3000 zl. r. č. a od r. 1862 roční příspěvek 4000 zl. Také odevzdal knihovnu a literární pozůstalost po Šafaříkovi do musea.

Josef Karel hrabě *Auersperg*, c. k. appell. president v Brně, † 29. května 1829. Drahocenné příspěvky ke knihovně a k rukopisům.

Josef svobodný pán *z Badenthalu*, † 1200 zl. k. m. k založení musea.

Jachým *Barrande*, vzácné skameněliny a velké své dílo o silurském útvaru v Čechách.

Albert *Bracht*, c. k. setník, † v bitvě u Custozzy 1848, krásný a bohatý herbář s knihovnou botanickou.

Frant. *Cecinkar* rytíř *z Brtnic*, †, 400 zl. konv. m. k založení musea.

Jiří hrabě *Buquoy*, 1000 zl. r. č. k Matici české, roční příspěvek 100 zl. r. č. k museu.

Josef *Burde*, dozorce obrazárny, † 1848, 16.000 otisků pečetí a příspěvky ke sbírce starožitností a ethnografické.

Rozina hraběnka *Cavriani*, roz. hrab. Hartmannova, 800 zl. k. m. k založení musea.

Jindřich Jarosl. hrabě *Clam-Martinic*, od roku 1861 president musea, 1000 zl. r. č. k Matici české, od r. 1861 roční příspěvek 100 zl. r. č. k museu a mimo to velmi značné příspěvky na penězích.

Jan kníže *Clary-Aldringen*, † 3. ledna 1826, 600 zl. k. m. k založení musea.

František Gundacker kníže *Kolloredo*, † 28. května roku 1852, velmi krásné příspěvky ke sbírkám, jmenovitě k archaelogické a živočišné.

Josef hrabě *Kolloredo*, velký převor Melitenský, † 26. list. 1818, 1000 zl. k. m. k založení musea.

Eugen hrabě *Černín*, 1000 zl. r. č. k Matici české, přispívá ročně 100 zl. k. m. ke sboru archaeologickému a 40 zl. k. m. k museu; mimo to ještě jednotlivé příspěvky na penězích a ke sbírkám, zvláště ke sbírce starožitností.

Rudolf hrabě *Černín*, † 23. dubna 1845, 1000 zl. k. m. k založení musea.

František Ant. *Desfours,* † 24. března 1822, 1400 zl. k. m. k založení musea.

Frant. Vinc. hrabě *Desfours*, velmi krásné a drahocenné příspěvky ke sbírkám, zvláště k zoologické.

Frant. Ant. hrabě *Deym,* † 3. října 1832, od založení musea roční příspěvek 40 zl. k. m.

Josef *Dobrovský*, † 6. ledna 1829, člen provisorního správního komitétu, a úd správního výboru, odkázal museu část své literární pozůstalosti.

Josef Alex. *Dunder*, skriptor při knihovně musejní, daroval k jistině Matice české úpis národní půjčky na 500 zl. k. m.

Karel Jaromír *Erben,* ředitel pomocných úřadů při Pražském magistratu, od r. 1853 člen výboru, získal si velké zásluhy o archiv musejní, jehož dozorcem nyní jest.

Vojtěch *Fähnrich*, opat Želivský, † 20. března 1830, 400 zl. k. m. k založení musea.

Ignác *Falge*, velkostatkář, † 9. září 1825, 400 zl. k. m. k založení musea.

Dr. M. Josef *Fesl*, druhdy profesor theologie, † 6. února 1864, učinil museum obecným dědicem svým, čímž mu velmi rozsáhlá, asi 12.000 svazků čítající knihovna a 3256 zl. 36½ kr. v. č. na penězích připadlo.

Dr. Antonín *Frič*, kustos musejní, daroval 300 vycpaných ptáků českých a jiné četné a drahocenné příspěvky ke sbírkám přírodním.

Karel Egon kníže *Fürstenberk*, † 22. října 1854, 1000 zl. k. m. k založení musea.

Václav *Hanka*, †. 12. ledna 1861, od r. 1819 až do smrti v službě musea s horlivou oddaností činný, daroval mnoho drahocenných příspěvků ke knihovně, k starožitnostem a mincím atd., mezi nimi neocenitelný rukopis Kralodvorský.

Alfred hrabě *Harrach*, roční příspěvek 50 zl. r. č.

*

Arnošt hrabě *Harrach*, † 14. prosince 1838 800 zl. k. m. k založení musea.

Jan hrabě *Harrach*, od r. 1861 člen výboru, od r. 1862 kurator Matice české, dozorce nad sbírkou mincí a starožitností, 500 zl. r. č. k Matici české, roční příspěvek 50 zl. k museu a jiné velmi značné příspěvky na penězích.

František hrabě *Hartig*, † 11. ledna 1865, 800 zl. konv. m. k založení musea, sbírku přírodnin a mimo to jednotlivé příspěvky.

Ignác *Havle*, c. k. gubern. rada, od r. 1852 do r. 1862 úd výboru, 1853 a 1854 jednatel, daroval vzácné příspěvky ke sbírce skamenělin a hornin.

Dr. Jan Vil. *Helfer*, † 30. led. 1840, daroval museu sbírku hmyzu půlšesta tisíce druhů a chtěl mu také přírodniny, jež ve Východní a Zadní Indii sebral: asi 80.000 brouků, 7000 rostlin odevzdati, což vdova jeho Paulina, nyní hraběnka Nosticová učinila.

Josef baron *Henniger z Ebergu*, c. k. gymnasialní profesor, † 1851, odkázal museu svou knihovnu 1100 sv.

František svobodný pán *Hildprandt*, † 9. led. 1843, 400 zl. k. m. k založení musea a příspěvky ke sbírkám.

Robert svobodný pán *Hildprandt*, od r. 1861 člen výboru, 1000 zl. r. č. k Matici české a mimo to rozličné příspěvky na penězích k museu.

Dr. Josef K. E. *Hoser*, † 22. srpna 1848, odkázal museu šest úpisů metallikových po 1000 zl. k. m., jejichž úroky jeho schovanka až do své smrti béře. Mimo to četné příspěvky ke sbírkám.

Václav Leopold rytíř *Chlumčanský*, kníže arcibiskup Pražský, † 14. června 1830, 8000 zl. v. č. v státních úpisech k založení musea, velmi drahocenné rukopisy a prvotisky a jiné příspěvky ke sbírkám.

Ignác hrabě *Chorinský z Ledské*, president c. k. komory, † 24. dubna r. 1823, 400 zl. k založení musea a příspěvky ke sbírkám.

Jan Rudolf hrabě *Chotek*, c. k. státní ministr, † 26. srpna 1824, 500 zl. k. m. k založení musea.

Jindřich hrabě *Chotek*, † 24. prosince 1864, od r. 1850 člen vyboru, od r. 1851—1861 místopresident musea, 600 zl. r. č. k Matici české, od r. 1861 roční příspěvek 84 zl. k museu a mimo to příspěvky na penězích a ke sbírkám.

Dr. Josef *Jungmann*, prefekt staroměst. gymnasia v Praze, † 14. listop. 1847, jeden ze tří prvních členů sboru pro řeč a literaturu českou.

Ferdinand kníže *Kinský*, roční příspěvek 80 zl. r. č.

Josef hr. *Kinský*, mladší bratr kn. Rudolfa Kinského, † 17. července 1862, 1000 zl. k. m. k založení musea.

Rudolf kníže *Kinský*, † 27. ledna 1836, od r. 1824 člen výboru, první kurator Matice české, 3000 zl. k. m. k založení musea a 1000 zl. k Matici české, a mimo to četné příspěvky ke sbírkám.

František hrabě *Klebelsberk*, c. k. president dvorské komory, † 28. července 1857, spoluzakladatel musea, dával od založení musea roční příspěvek 80 zl. k. m., slíbil svou velmi drahocennou a rozsáhlou knihovnu, kterouž vdova jeho, hraběnka Amalie, roz. baronka Brösigkova museu odkázala a dědička a dcera její, baronka Ulrika Levecova odevzdala.

Josef *Koch-Kaňka*, JUC., † 1. května 1863, velkou sbírku rytin 70.000 čísel čítající s vybranou malou knihovnou o historii umění.

František svobodný pán *Koller*, c. k. FML., † 22. srpna 1826. Drahocenné příspěvky ke sbírkám.

František Antonín hrabě *Kolovrat-Libšteinský*, c. k. státní ministr, † 4. dubna 1861, spoluzakladatel musea, daroval sbírku nerostů a jiné drahocenné příspěvky ke sbírkám a odkázal svou knihovnu, 35.000 svazků čítající museu a 1000 zl. k jejímu převežení a postavení.

Jan hrabě *Kolovrat-Krakovský*, od r. 1822—1841 člen výboru, druhý kurator Matice české; od roku 1818 příspěvek 120 zl. ročně k museu, od r. 1861 ještě 120 zl. r. č. k tomu z majoratu Libšteinského, tedy dohromady 246 zl. r. č. ročního příspěvku; 1000 zl. r. č. k Matici české a mnohé jiné velmi značné oběti na penězích a též příspěvky ke sbírkám.

Josef hrabě *Krakovský z Kolovrat*, † 9. července 1824, daroval svou starou zámeckou knihovnu Březnickou, v níž 475 velmi drahocenných rukopisů a prvotisků.

Antonín *Komers*, velkostatkář, odevzdal museu herbář po Frant. Malinském, asi 5000 druhů čítající.

Matiáš *Kossler*, jub. administrator v Kuksu, knihovnu 1100 svazků a 150 ročníků rozličných časopisů.

Eleonora hraběnka *Kounicová*, 400 zl. r. č. k Matici české a příspěvky k sbírkám, jmenovitě k archivu.

Michal hrabě z *Kounic*, † 27. března 1820, 2000 zl. k. m. k založení musea.

Emanuel rytíř *Kratochvíle z Kronbachu*, † 4. srpna 1861, odkázal ze své knihovny historické a slovanské spisy, několik obrazů, rytin, dřevořezeb a věcí archaeologických.

Jan *Krejčí*, toho času rektor polytechniky, zastává od r. 1853 bezplatně úřad kustoda při sbírce nerostů, kteréž kromě toho mnoho vzácných příspěvků věnoval.

Jan Karel hrabě *Lažanský*, 1000 zl. r. č. k Matici české.

Prokop hrabě *Lažanský*, 500 zl. k Matici české.

August hrabě *Ledebour*, † 26. srpna 1846, 400 zl. k založení musea.

Ulrika baronka *Lovecova*, darovala knihovnu 4000 svazků, z největší části velmi vzácných a drahocenných děl.

Alois panující kníže z *Liechtensteina*, † 12. listopadu 1858, přispíval ročně 150 zl. k. m.

Jan kníže z *Liechtensteina*, † 20. dubna 1836, 400 zl. k. m. k založení musea.

Jan panující kníže z *Liechtensteina*, roční příspěvek 157 zl. 50 kr. r. č.

Antonín Isidor kníže z *Lobkovic*, † 19. června 1819, 600 zl. k. m. k založení musea.

August Longin kníže z *Lobkovic*, † 17. března 1842, první jednatel musea, daroval vzácné příspěvky k sbírkám.

Ferdinand kníže z *Lobkovic*, od roku 1842 roční příspěvek 50 zl. k. m.

Jiří kníže z *Lobkovic*, 1000 zl. k Matici české.

Ivan Nik. *Loboyko*, c. ruský státní rada, vybranou knihovnu ruských děl.

František baron *Malovec*, † 13. června 1842, daroval Bohumilický povětroň.

Antonín *Marek*, kanovník a děkan v Libuni, horlivý sběratel; zřídil při Matici české nadání 1000 zl. k. m. na památku J. Jungmannovu.

Josef *Maršal*, profesor v Turině, † 1866, velmi krásnou a bohatou sbírku lastuřic, jejíž cena více než 5000 zl. r. č. obnáší.

Kliment Lothar kníže *Metternich*, c. k. ministr, † 11. června 1859, od zřízení musea ročně 80 zl. k. m. a mimo to příspěvky ku sbírkám.

Richard kníže *Metternich*, c. k. velevyslanec, roční příspěvek 84 zl. r. č.

Dr. Max. *Millauer*, c. k. univ. prof., † 14. června 1840, horlivý sběratel, od r. 1822 člen výboru, od roku 1824—29 jednatel, značné příspěvky k sbírkám.

Vojtěch svobodný pán *Mladota*, † 20. října 1827, 666 zl. 40 kr k. m. k založení musea.

Rudolf hrabě *Morzin*, daroval četné a krásné příspěvky k sbírce živočichů.

Vojtěch *Náprstek*, velký počet knih, přírodnin a ethno-

grafických předmětů, jež za svého pobytu v Americe pro museum sebral.

Jan Norbert rytíř z *Neuberka*, † 3. srpna 1859, od r. 1841 do r. 1852 úd výboru a kurator Matice české, první předseda archaeologického sboru, od r. 1850 do r. 1852 president musea. Drahocenné a četné příspěvky ku knihovně, ku sbírce mincí, starožitností, nerostů a zoologické a značné dary na penězích.

Dr. Frant. *Nickerl*, prof. na polytechnice, vzácné příspěvky k sbírce zoologické, kterouž r. 1848 a 1849 bezplatně opatroval; nyní dozorce její.

Fridrich hrabě *Nostic*, † 9. dubna 1819. 400 zl. k založení musea.

Jan hrabě *Nostic*, c. k. FML., † 22. října 1840 400 zl. k. m. k založení musea.

Josef hrabě *Nostic*, † 1849, 400 zl. k. m. k založení musea.

Josef hrabě *Nostic*, od r. 1841 do 1846 president musea, velmi četné a drahocenné příspěvky ke všem sbírkám, zvláště ale ke knihovně a mimo to velmi značné oběti na penězích na rozličné potřeby musea.

Paulina hraběnka *Nosticová*, ovdovělá Helfrová, velice vzácnou a velkou sbírku hmyzu, kterouž nebožtík její manžel Dr. Helfer na svých cestách v Indii sebral.

Max. Filip *Opic*, † 20. květ. 1858, četné příspěvky ke sbírce botanické a ke knihovně, zanechal 464 zl. r. č. k založení nadání pro účely botanické a svůj material k nomenklatoru botanickému.

Karel kníže *Paar*, † 30. pros. 1819, 800 zl. k. m. k založení musea.

Dr. František *Palacký*, od r. 1841—1852 člen výboru a jednatel, od r. 1861 zase ve výboru; tvůrce časopisu musejního a Matice české, zakladatel archivu musejního a sboru archaeologického; dozorce nad archivem.

Dr. Jan *Palacký*, velkostatkář, drahocenné a četné příspěvky ke knihovně a sbírce botanické, jejíž dozorcem jest.

Kr. hlavní a sídelní město *Praha*, roční příspěvek 200 zl. r. č.

Dr. Jan Svat. *Presl*, c. k. prof., † 6. dubna 1849, jeden ze tří prvních údů sboru pro řeč a literaturu českou.

Prof. Dr. Jan Ev. *Purkyně*, od roku 1850 úd výboru a předseda sboru přírodovědeckého, od r. 1852 do r. 1858 kurator Matice české, od roku 1863 předseda výkonného komitétu pro přírodovědecký výskum Čech; dozorce nad sbírkou živočišnou.

Dr. Aug. Em. *Reuss*, c. k. prof. ve Vídni, od roku 1850 do 1863 úd výboru a dozorce sbírek přírodních, daroval vzácné příspěvky k těmto sbírkám.

Adam *Rościszewski z Rościszewa*, † 11. pros. 1844, velmi četné příspěvky polských knih atd.

Václav *Salát*, velkostatkář, † 1825, 400 zl. k. m. k založení musea.

Dr. Vojtěch *Sedláček*, prof v Plzni, † 2. ún. 1836, horlivý sběratel.

Julius *Seifert*, c. k. notář v Hořovicích, daroval krásné příspěvky ke knihovně a starožitnostem, mezi nimiž skvostné pečetidlo z amethystu někdy krále Jana Lucemburského.

Vincenc hrabě *Sztáray*, †, 400 zl. k. m. k založení musea.

Dr. Pavel Josef *Šafařík*, † 26. června 1861, od r. 1838 do r. 1843 redaktor časopisu musejního, od r. 1846 až 1853 úd výboru.

Jan M. *Šáry*, od roku 1864 člen výboru, učinil na sněmě návrh o vystavení nového domu musejního, získal osobním působením přes 130 nových údů a daroval dra-

hocenné příspěvky ke sbírkám přírodním; dozorce nad sbírkou nerostů a skamenělin.

Josef *Šmidinger*, kněz církevní, † 1. února 1852. Získal Matici české k 400 zakladatelův, odkázal jí 1000 zl. k. m. a každé sekcí po 100 zl. k. m.

Alois Jos. baron *Schrenk*, kníže arcibiskup Pražský, † 5. března 1849, roční příspěvek 50 zl. k. m.

Jan Filip hrabě *Štadion*, c. k. státní ministr, † 15. května 1824, 2000 zl. k. m. k založení musea.

Aloisia hraběnka *Šternberková*, † 4. září 1830, 400 zl. k. m. k založení musea.

František hrabě *Šternberk-Manderscheid*, † 8. dubna 1830, úd výboru a první pokladník, 600 zl. k. m., daroval svou neocenitelnou sbírku mincí a ještě jiné drahocenné příspěvky.

Kašpar hrabě *Šternberk*, † 20. prosince 1838, první president od r. 1822, nejznamenitější zakladatel musea. Převzácné a přehojné jeho příspěvky ke sbírkám přesahují ceny 150.000 zl. k. m. Mimo to odkázal museu věčný důchod 200 zl. k. m. ročně.

Dr. Josef Jiří *Štrossmayer*, biskup v Ďákově, daroval museu 1000 zl. r. č.

Fridrich kníže *Švarcenberk*, kardinál a kníže arcibiskup, od r. 1850 roční příspěvek 50 zl. r. č.

Fridrich kníže *Švarcenberk*, c. k. GM. roční příspěvek 100 zl. r. č.

Jan Adolf kníže *Švarcenberk*, od r. 1842 roční příspěvek 120 zl. k. m.

Josef kníže *Švarcenberk*, † 19. prosince 1833, 1600 zl. k. m. k založení musea.

Karel kníže *Švarcenberk*, od r. 1861 místopresident musea, 1000 zl. r. č. k Matici české, roční příspěvek 50 zl. r. č. k museu a mimo to jednotlivé příspěvky na penězích a ke sbírkám.

Fridrich *Tempský* (dříve Calve-ovo knihkupectví), četné příspěvky ke knihovně a též ke sbírce botanické, jejíž dozorcem jest.

Václav Vlad. *Tomek*, c. k. profesor, od r. 1853 člen výboru, od r. 1854 jednatel, od r. 1845 úd sboru pro řeč a literaturu českou; dozorce nad sbírkou mincí, velice zasloužilý o diplomatář musejní.

Ferdinand kníže *Trautmannsdorf*, c. k. nejvyšší hofmistr, † 27. srpna 1827, 2000 zl. k. m. k založení musea.

Jan hrabě *Thun-Hohenstein*, † 8. května 1861, 400 zl. k. m. k založení musea.

Josef Mat. hrabě *Thun-Hohenstein*, od r. 1831 úd výboru, od r. 1846—1848 president musea, 600 zl. k. m. k založení musea.

Hugo kníže *Thurn-Taxis*, roční příspěvek 50 zl. r. č.

Karel Alexandr kníže *Thurn-Taxis*, † 15. července 1827, 300 dukátů ve zlatě.

Karel Anselm kníže *Thurn-Taxis*, † 1844, krásnou sbírku skamenělin a jiné příspěvky ke sbírkám.

Maximilian kníže *Thurn-Taxis*, 200 dukátů ve zlatě a od r. 1861 příspěvek roční 100 zl. r. č.

Antonín *Veit*, pán na Liběchově, † 19. pros. 1853, odkázal pro jistý případ museu sochy slavných Čechů od Schwanthalera zhotovené a pro Slavín ustanovené, jež bratrovec a dědic jeho, nynější majetník Liběchova, Ant. Veit, museu již odevzdal.

Jakub *Veit*, velkostatkář, † 13. května 1833, 400 zl k. m. k založení musea.

Arnošt Filip hrabě *Valdštein*, † 13. srpna r. 1832, 600 zl. k. m. k založení musea.

František Adam hrabě *Valdštein*, † 24. květ. 1823, 600 zl. k. m. k založení musea a 80 zl. k. m. ročního příspěvku, herbář atd.

Kristian hrabě *Valdštein*, od r. 1852 president musea, † 24. pros. 1858; roční příspěvek 200 zl. k. m. a značné jednotlivé příspěvky na penězích a ke sbírkám.

Josef hrabě *Wallis*, c. k. státní ministr, † 18. list. 1818, 800 zl. k založení musea.

Fridrich *Veselský*, president c. k. krajského soudu v Kutné hoře, † 1866, krásný herbář 17.000 druhů.

Josef *Wenzig*, c. k. školní rada, od roku 1855 člen výboru, od r. 1858 do 1862 kurator Matice, od toho času zástupce kuratorův.

Alfred kníže *Windischgrätz*, c. k. polní maršálek, † 21. března 1862, 1000 zl. k. m. k založení musea.

Veriand kníže *Windischgrätz*, † 27. října 1867, 500 zl. k. m. k založení musea.

Jan Erazím *Wocel*, od r. 1850 člen výboru, od r. 1843 jednatel a od r. 1854 předseda sboru archaeologického, dozorce nad sbírkou starožitností, od r. 1843 až 1850 redaktor časopisu musejního. Vysoce zasloužilý o sbírky archaeologické a o zvelebení vědy archaeologické při museu.

Eugen hrabě *Vratislav*, c. k. polní maršálek, † 14. února 1687, 600 zl. k. m. k založení musea.

Josef hrabě *Vratislav*, nejvyšší maršálek král. Českého, † 16. února 1830, 3000 zl. k. m. k založení musea a četné příspěvky k zoologické, botanické a j. sbírkám.

Rudolf hrabě *z Vrbna*, c. k. nejvyšší komorník, † 30. ledna 1823, 800 zl. k. m. k založení musea a bohatou sbírku nerostů a hornin.

František Josef hrabě *z Vrtby*, nejvyšší maršálek kr. Českého, † 27. srpna 1830, odkázal museu věčný důchod 200 zl. k. m. ročně, jež byl za živa přispíval.

Kateřina vévodkyně *Zahaňská* (princezna Kuronská), † 29. list. 1829, 3000 zl. k. m. k založení musea.

Josef Liboslav *Ziegler*, děkan v Chrudími, † 23. května 1846, horlivý sběratel.

Frant. X. *Zippe*, † 22. února 1863, od r. 1819 při museu zaměstnán, od r. 1824—1843 kustos při kabinetu mineralogickém, od toho roku do 1851 úd výboru, získal si největší zásluhy postavením a zřízením sbírky nerostů a hornin a daroval mimo to velmi četné a důležité příspěvky k těmto sbírkám.

III.
Nynější správní výbor.

President:

Jindřich Jaroslav hrabě *Clam-Martinic.*

Místopresident:

Karel kníže *Švarcenberk.*

Jednatel:

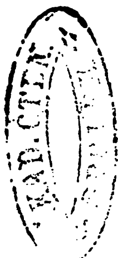
Václ. Vlad. *Tomek*, c. k. univers. profesor v Praze.

Členové výboru:

F. a MDr. Jan *Purkyně*, c. k. universitní profesor v Praze.

Josef *Wenzig*, školní rada, jub. ředitel c. k. české vyšší realné školy v Praze.

Jan Erazim *Wocel*, c. k. univers. profesor v Praze.

F. a JUDr. Fr. *Palacký*, historiograf kr. Českého.

F. a ThDr. Jer. svob. pán *Zeidler*, opat na Strahově.

Jan M. *Šáry*, měšťan a majetník pivováru v Praze.

Jan hrabě *Harrach.*

Robert svobodný pán *Hildprandt* na Ottenhausích.

ThDr. Jan Ig. *Rotter*, opat v Břevňově a Broumově.

Karel Jaromír *Erben*, ředitel pomocných úřadů při magistrátu Pražském.

Dr. Karel *Kořistka*, profesor na polytechnickém ústavu v Praze.

Obsah.

[illegible]

